

Yatırım Kuruluşları

Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 Sınavı
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı
Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı
Türev Araçlar Sınavı

5001

Sermaye Piyasası
Lisanslama Sicil ve
Eğitim Kuruluşu

Yatırım Kuruluşları

Ders Kodu: 1005

- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 Sınavı
- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Sınavı
- Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Sınavı
- Türev Araçlar Sınavı

31 Aralık 2023

Bu çalışma notu Sermaye Piyasası Kurulu uzmanları tarafından hazırlanmıştır.

Bu kitabın tüm yayın hakları Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'ye aittir. Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.'nin izni olmadan hiçbir amaçla çoğaltılamaz, kopya edilemez, dijital ortama (bilgisayar, CD, vb) aktarılamaz.

SINAV ALT KONU BAŞLIKLARI
YATIRIM KURULUŞLARI

1. Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ III-37.1
2. Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ III-39.1
3. Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ III-45.1
4. Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alımı, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ Seri: V, No: 65
5. Kitle Fonlaması Tebliği III-35/A.2
6. Aracı Kurumlar ve Portföy Yönetim Şirketleri Tarafından Kullanılacak Uzaktan Kimlik Tespiti Yöntemlerine ve Elektronik Ortamda Sözleşme İlişkisinin Kurulmasına İlişkin Tebliğ III-42.1

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
III-37.1 SAYILI YATIRIM HİZMETLERİ VE FAALİYETLERİ İLE YAN HİZMETLERE İLİŞKİN ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ	1
1. GENEL OLARAK	1
2. YATIRIM HİZMET VE FAALİYETLERİ İÇİN İZİN, YAN HİZMETLER İÇİN BİLDİRİM ZORUNLULUĞU	2
3. ARACI KURUMLARIN GRUPLANDIRILMASI.....	2
4. YURT DIŞINDA YERLEŞİK KURULUŞLARIN FAALİYETLERİ	2
5. ALIM SATIMA ARACILIK FAALİYETİ VE SINIFLANDIRILMASI.....	3
5.1. Emir İletimine Aracılık Faaliyeti	3
5.1.1. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar.....	3
5.1.2. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar	4
5.1.3. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinin Yürütülme Esasları	4
5.1.4. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinin Yurt dışında Yerleşik Kuruluşlarla Yürütülmesi	4
5.2. İşlem Aracılığı Faaliyeti	5
5.2.1. İşlem Aracılığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar	5
5.2.2. İşlem Aracılığı Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar	6
5.2.3. İşlem Aracılığı Faaliyetinin Yürütülme Esasları	7
5.2.4. Yurt dışı Piyasalarda İşlem Aracılığı Faaliyeti	7
5.3. Portföy Aracılığı Faaliyeti.....	8
5.3.1. Portföy Aracılığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar.....	8
5.3.2. Portföy Aracılığı Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar	9
5.3.3. Portföy Aracılığı Faaliyetinin Yürütülme Esasları.....	10
5.4. Türev Araç İşlemlerine İlişkin Özel Hükümler.....	10
5.4.1. Tezgahüstü Türev Araç İşlem Türleri ve Türev Araç Kapsamında Olmayan Haller.....	10
5.4.2. Tezgahüstü Türev Araç İşlemlerinde Teminatlandırma Politikası ve Pozisyon Limitleri	11
5.4.3. Tezgahüstü Türev Araç İşlemlerinde Müşterilerden Teminat Alınmasıyla İlgili Esaslar	12
5.5. Kaldıraçlı İşlemlere İlişkin Özel Hükümler	13
5.5.1. Kaldıraçlı İşlemlerde Kaldıraç Oranı ve Teminatlar	13
5.5.2. Kaldıraçlı İşlemlerde Teminatların İzlenmesi ve Raporlanması	14
5.5.3. Kaldıraçlı İşlemlerde Bireysel Portföy Yöneticiliği ve Yatırım Danışmanlığı Yasağı	15
5.5.4. Kaldıraçlı İşlemlerde Deneme Hesapları (Genel Müşteriler İçin)	15
5.5.5. Kaldıraçlı İşlemlerde Alınacak Beyan (Genel Müşteriler İçin)	15
5.5.6. Kaldıraçlı İşlemlerde Emir İptali.....	16
5.5.7. Piyasada Oluşan Özel Hallerin Raporlanması.....	16
5.5.8. Aracı Kurumlar Tarafından Tezgahüstü Türev İşlemlerde Kullanılan Platformlar, Program, Modül ve Eklentiler.....	17
5.6. Alım Satım Aracılığı Faaliyetine İlişkin Genel Hükümler.....	17
5.6.1. Müşteri Emrini En İyi Şekilde Gerçekleştirme Yükümlülüğü	17
5.6.2. Alım Satım Fiyat Farkları	18
5.6.3. Alım Satım Aracılığı Faaliyetleri Sırasında Sorumluluk	18
5.6.4. Borsa Dışı İşlemlerde Fiyatların Kamuya Duyurulması	18
5.6.5. Teminatlar	19
5.6.6. Elektronik Ortamda Alım Satım Emirlerinin İletimi ve Platformlar.....	19
6. BİREYSEL PORTFÖY YÖNETİCİLİĞİ FAALİYETİ	20
6.1. Genel Olarak	20
6.2. Bireysel Portföy Yöneticiliğinde Bulunabilecek Kuruluşlar	20
6.3. Bireysel Portföy Yöneticiliği Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar	20
6.4. Bireysel Portföy Yöneticiliği Faaliyetinin Yürütülme Esasları.....	21

6.5. Bireysel Portföy Yöneticiliği Çerçeve Sözleşmesi.....	22
6.6. Yerindelik Testi.....	23
6.6.1. Genel Olarak	23
6.6.2. Müşteriden Alınacak Bilgiler	23
6.6.3. Yerindelik Testinin Sonuçları	24
6.6.4. Bireysel Portföy Yöneticiliği ve Yatırım Danışmanlığı Sırasında Araştırma Faaliyetleri	24
7. YATIRIM DANIŞMANLIĞI FAALİYETİ.....	24
7.1. Genel Olarak	24
7.2. Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar ve Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar	25
7.3. Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinin Yürütülme Esasları	26
7.4. Yatırım Danışmanlığı Çerçeve Sözleşmesi	27
8. HALKA ARZA ARACILIK FAALİYETİ	28
8.1. Genel Olarak	28
8.2. Halka Arza Aracılık Faaliyetinde Bulunabilecek Yatırım Kuruluşları ve Özel Şartlar	29
8.3. Halka Arza Aracılık Faaliyetinin Yürütülmesine İlişkin İlke ve Esaslar	30
8.4. Aracılık Konsorsiyumu	30
9. SAKLAMA HİZMETİ.....	31
9.1. Genel Olarak	31
9.2. Saklama Hizmetinde Bulunabilecek Yatırım Kuruluşları ve Özel Şartlar	32
9.3. Müşteri Hesaplarının İzlenmesi ve Gizliliği.....	33
9.4. Müşteriyle Mutabakat ve Müşteriye Bildirimler.....	34
9.5. Müşteri Hesaplarındaki Nakit Alacak Bakiyelerinin Kullanım Esasları	35
9.6. Yurt dışı Piyasalarda Yapılan İşlemlerin Saklanması İlişkin Özel Hükümler.....	35
9.7. Bireysel Portföylerin Saklanması İlişkin Özel Hükümler	36
10. YAN HİZMETLER.....	37
10.1. Sermaye Piyasaları ile İlgili Danışmanlık Hizmetleri Sunulması	37
10.2. Kredi ya da Ödünç Verilmesi ve Döviz Hizmetleri Sunulması.....	38
10.3. Aracılık Yüklenimi ile İlgili Hizmetlerin Sunulması	38
10.4. Finansman Sağlanmasına Aracılık Hizmeti Sunulması	39
10.5. Servet Yönetimi ve Finansal Planlama Yapılması	39
10.6. Genel Yatırım Tavsiyesi Sunulması.....	39
10.6.1. Genel Olarak	39
10.6.2. Genel Yatırım Tavsiyesi Sunulması ile İlgili Esaslar.....	40
10.6.3. Genel Yatırım Tavsiyesinin Sunumunda Uyarı Notunun Yayımlanması	41
İKİNCİ BÖLÜM	42
III-39.1 SAYILI YATIRIM KURULUŞLARININ KURULUŞ VE FAALİYET ESASLARI HAKKINDA TEBLİĞ	42
1. ARACI KURUMLARIN KURULUŞU	42
2. KURUCULARA İLİŞKİN ŞARTLAR.....	43
3. TİCARET UNVANI VE İŞLETME ADI İLE MARKA KULLANIMI	44
4. ARACI KURUMLARIN KURULUŞ VE FAALİYET İZNİ.....	44
5. ARACI KURUMLARIN FAALİYETE GEÇMESİ İÇİN ARANAN ŞARTLAR	45
5.1. Organizasyon Yapısı	45
5.2. Çıkar Çatışması Politikası ve Çıkar Çatışmasının Önlenmesi.....	46
5.3. Personele İlişkin Genel Şartlar	48
5.4. Aracı Kurum Genel Müdür ve Yardımcıları	48
5.5. Aracı Kurum Yönetim Kurulu	48
6. BAŞVURU VE FAALİYET İZNİ.....	49
7. YATIRIM KURULUŞU PERSONELİ	50
8. YATIRIM KURULUŞU PERSONELİ İLE İLGİLİ İLKELER	52

9. YATIRIM KURULUŞLARININ FAALİYET VE İLKE ESASLARI.....	53
9.1. Genel İlke ve Esaslar.....	53
9.2. Müşteriye Risklerin Bildirilmesi Yükümlülüğü.....	53
9.3. Çerçeve Sözleşme İmzalama Yükümlülüğü.....	55
9.4. Müşteri Numarası ve Müşteri Hesapları.....	55
9.5. Yatırım Kuruluşlarının İnternet Siteleri	56
10. MÜŞTERİ, MÜŞTERİ SINIFLANDIRILMASI VE LİMİTLENDİRİLMESİ	57
10.1. Profesyonel Müşteri ve Genel Müşteri.....	58
10.2. Talebe Dayalı Olarak Profesyonel Müşteri Kabul Edilecek Müşteriler.....	58
10.3. Profesyonel Müşterilerin Yararlanamayacakları Mevzuat Hükümleri.....	59
11. UYGUNLUK TESTİ.....	59
11.1. Genel Olarak.....	59
11.2. Uygunluk Testinin Uygulama Alanı ve Zorunlu Olmadığı Durumlar	60
11.3. Müşteriden Alınacak Bilgiler	60
11.4. Uygunluk Testinin Sonuçları.....	61
12. YATIRIM KURULUŞLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	61
12.1. Ortaklık Yapısı Değişikliklerine İlişkin Yükümlülükler	61
12.2. Tescil ve İlan Yükümlülüğü	63
12.3. Birliğe ve SPL'ye Yapılacak Bildirimler	63
12.4. İzinsiz Sermaye Piyasası Faaliyetlerini Takip ve Bildirim Yükümlülüğü	64
12.5. İştirak Sınırları.....	65
12.6. İlanlar, Duyurular, Reklamlar ve Promosyon Kampanyaları	65
13. ARACI KURUMLARIN MERKEZ DIŞI ÖRGÜTLERİ	66
13.1. Aracı Kurum Şubeleri	66
13.2. Aracı Kurum İrtibat Büroları.....	67
13.3. Aracı Kurumların Yurt Dışındaki Faaliyetleri	67
13.3.1. Yurt Dışında Merkez Dışı Örgüt Kurmak.....	67
13.3.2. Yurt Dışında Diğer Faaliyetler.....	68
14. ARACI KURUMLARIN DIŞARIDAN HİZMET ALIMI	68
14.1. Dışarıdan hizmet alımı ve kapsamı	68
14.2. Dışarıdan hizmet alımına ilişkin esaslar.....	69
14.3. Dışarıdan hizmet alımına ilişkin değerlendirme ve iş akış prosedürlerinde yer alacak hususlar ..	70
14.4. Dışarıdan hizmet alımına ilişkin Kurula bildirim yükümlülüğü	70
15. YATIRIM KURULUŞLARININ YAPAMAYACAKLARI İŞ VE İŞLEMLER	70
16. FAALİYETLERİN KENDİ İSTEĞİ İLE DURDURULMASI VE FAALİYET İZNİNİN İPTALİ	71
16.1. Faaliyetlerin kendi isteği ile geçici olarak durdurulması.....	71
16.2. Faaliyet izinlerinden kısmen feragat edilmesi.....	71
16.3. Faaliyet izinlerinden tamamen feragat edilmesi.....	72
16.4. Müşteriler adına bloke edilen varlıklara ilişkin esaslar	72
17. YENİ ARACI KURUM KURMAK İÇİN YETKİ BELGESİ İPTALİ.....	73
18. YATIRIM KURULUŞLARI HAKKINDA TEDBİRLER	73
18.1. Faaliyet izinlerinin sınırlandırılması, faaliyetlerin geçici olarak durdurulması veya iptali	73
18.2. Yatırım kuruluşlarının hukuka aykırı faaliyet veya işlemlerinde uygulanacak tedbirler	74
18.3. Malî durumun bozulması hâlinde uygulanacak tedbirler	75
18.4. Tedricî tasfiye ve iflas durumlarında uygulanacak tedbirler	75
18.5. Konsolidasyon ve birleşme	75
19. TEMİNATLAR	75
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	78
III-45.1 SAYILI YATIRIM HİZMET VE FAALİYETLERİ İLE YAN HİZMETLERE İLİŞKİN BELGE VE KAYIT DÜZENİ HAKKINDA TEBLİĞ	78

1. GENEL BİLGİLER VE UYGULAMA ESASLARI.....	78
2. ÇERÇEVE SÖZLEŞMELER İLE MÜŞTERİ HESAP NUMARASI.....	78
3. KİMLİK DOĞRULAMA VE İŞLEM GÜVENLİĞİ	79
4. YATIRIM HİZMET VE FAALİYETLERİNE İLİŞKİN RİSKLERİN BİLDİRİMİ	80
5. YATIRIM KURULUŞLARI TARAFINDAN DÜZENLENECEK BELGELER	80
6. MÜŞTERİ EMİRLERİ.....	80
6.1. Müşteri Emir Formları ve Seans Takip Formu ile Türev Piyasalar Emir Takip Formu.....	81
6.2. Müşteri Emir Formlarında Bulunması Gereken Hususlar	82
6.3. Türev Araç Emir Formlarında Bulunması Gereken Hususlar	82
6.4. İşlem Talimat Formu	83
6.5. Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Emir Formlarında Bulunması Gereken Hususlar.....	84
6.6. İşlem Sonuç Formları	84
6.7. İşlemlerin Gerçekleşmesi ve Müşteriye Bildirimi.....	84
7. YATIRIM KURULUŞLARININ HESAP EKSTRESİ GÖNDERİMİ	84
8. KALDIRAÇLI ALIM SATIM İŞLEMLERİNDE MÜŞTERİLERE YAPILACAK BİLDİRİMLER.....	85
9. TÜREV ARAÇ İŞLEMLERİNDE MÜŞTERİLERE YAPILACAK BİLDİRİMLER	86
10. YATIRIM KURULUŞLARINCA BELGELERİN SAKLANMASI	87
10.1. Yatırım danışmanlığı ve bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamında tutulacak kayıtlar...	87
10.2. Saklama hizmetinde müşteri hesaplarının izlenmesine ilişkin esaslar	88
10.3. Takas kurumu ile yapılacak mutabakat	88
10.4. Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtlar.....	88
10.5. Belgelerin saklanmasıyla ilişkin diğer hükümler	88
11. MÜŞTERİ ŞİKAYETLERİNE İLİŞKİN KAYITLAR	89
12. VERİ DEPOLAMA KURULUŞUNA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ	89
13. BANKALARIN BELGE VE KAYIT DÜZENİ.....	89
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	90
SERİ: V, NO: 65 SAYILI SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KREDİLİ ALIM AÇIĞA SATIŞ VE ÖDÜNC ALMA VE VERME İŞLEMLERİ HAKKINDA TEBLİĞ	90
1. YETKİLİ KURULUŞLAR.....	90
2. ARACI KURUM VE BANKALARIN SAĞLAMALARI GEREKEN GENEL ŞARTLAR ..	91
3. İŞLEME KONU OLABİLECEK SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI.....	91
4. GENEL İŞLEM SINIRLARI	92
5. ÖZEL İŞLEM SINIRI	92
6. KREDİ HESABI VE HESAPLARIN AYRILMASI.....	93
7. ÇERÇEVE SÖZLEŞMELER	93
8. ÖZKAYNAK OLARAK KABUL EDİLEBİLECEK KIYMETLER	94
9. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ DEĞERLEMESİ	95
10. İŞLEMLERE KONU OLAN SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KORUNMASI	96
11. HALKA ARZDA İŞLEM YASAĞI.....	96
12. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KREDİLİ ALIM İŞLEMİ.....	96
13. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KREDİLİ ALIM İŞLEMLERİNDE ÖZKAYNAK VE ÖZKAYNAĞIN KORUNMASI	97
14. ÖZKAYNAK TAMAMLAMA BİLDİRİMİ	98
15. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ SAĞLADIĞI HAKLARIN KULLANIMI	99

16. ARACI KURUMLARIN MÜŞTERİLERİNE KULLANDIRMAK AMACI İLE KREDİ ALMASI.....	99
17. KREDİNİN MUACCELİYETİ.....	100
18. KREDİLİ İŞLEMLERE KONU SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ SAKLANMASI	100
19. SERMAYE PİYASASINDA AÇIĞA SATIŞ İŞLEMLERİ	101
19.1. Genel Olarak Açığa Satış İşlemleri	101
19.2. Açığa Satış İşlemlerinde Özkaynak ve Özkaynağın Korunması.....	102
19.3. Açığa Satışta Özkaynak Tamamlama Bildirimi	102
19.4. Açığa Satış Emrinin Bildirilmesi	103
19.5. Açığa Satış İşlemlerinde Fiyat Sınırı.....	104
19.6. Açığa Satış İşlemi Yapma Yasağı	104
20. SERMAYE PİYASASI ARACI ÖDÜNC ALMA VE VERME İŞLEMLERİ.....	104
20.1. Genel Olarak Ödünç Alma ve Verme İşlemleri	104
20.2. Ödünç Alınan Sermaye Piyasası Araçlarından Doğan Hakların Kullanımı.....	105
20.3. Ödünç Alınan Sermaye Piyasası Araçları Karşılığında Özkaynak Verilmesi.....	105
20.4. Ödünç Alma ve Verme İşleminin Muacceliyeti	105
20.5. Takas Süresi İçinde Yapılan İşlemlerin Teminatlandırılması	106
20.6. Müşterilerin Özkaynak Tamamlama ve/veya Takas Yükümlülüğünü Yerine Getirmemesine İlişkin Bildirim	106
BEŞİNCİ BÖLÜM	108
KİTLE FONLAMASI TEBLİĞİ (III-35/A.2)	108
1. PLATFORMLARA İLİŞKİN ESASLAR VE LİSTEYE ALINMA	108
2. PLATFORMUN KURUCULARI, ORTAKLARI VE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNDE ARANACAK ŞARTLAR.....	109
3. DIŞARIDAN HİZMET ALINMASI	110
4. PLATFORMUN ORTAKLIK YAPISI DEĞİŞİKLİKLERİ.....	110
5. YATIRIM KOMİTESİ	111
6. LİSTEDEN ÇIKMA.....	111
7. PLATFORMLARIN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN ESASLAR	112
8. PLATFORMLARIN GERÇEKLEŞTİRMEYECEKLERİ FAALİYETLER	114
9. YURT DIŞINDA YERLEŞİK PLATFORMLARIN FAALİYETLERİ	114
10. PLATFORMA ÜYELİK İŞLEMLERİ.....	115
11. PAYA DAYALI KİTLE FONLAMASI FAALİYETİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR.....	115
11.1. Yatırım sınırları	115
11.2. Paya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplamaya ilişkin esaslar	115
11.3. Paya dayalı kitle fonlamasının kampanya süreci.....	116
12. BORÇLANMAYA DAYALI KİTLE FONLAMASI FAALİYETİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR	118
12.1. Yatırım sınırları	118
12.2. Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplamaya ilişkin esaslar	118
12.3. Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasının kampanya süreci	120
13. FON KULLANIM YERLERİNE VE GİRİŞİM ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN ESASLAR... 121	121
13.1. Paya dayalı kitle fonlamasında fon kullanım yerleri	121
13.2. Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasında fon kullanım yerleri	122
13.3. Girişim şirketlerinin nitelikleri	122
13.4. Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplanmasında risk durumunun değerlendirilmesine ilişkin esaslar	123
13.5. Paya ve Borçlanmaya Dayalı Kitle Fonlaması Faaliyetine İlişkin Ortak Esaslar	123

ALTINCI BÖLÜM.....	125
UZAKTAN KİMLİK TESPİTİ TEBLİĞİ (III-42.1).....	125
14. UZAKTAN KİMLİK TESPİTİ SÜRECİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR.....	125
14.1. Genel İlkeler	125
14.2. Uzaktan Kimlik Tespitini Yapacak Personel ve Çalışma Ortamı	126
14.3. Sürecin Başlatılması ile Uyulması Gereken Genel İlkeler	126
14.4. Uzaktan Kimlik Tespitinde Kullanılabilecek Yöntemler	127
14.5. Kimliği Tespit Edilecek Kişinin Doğrulanması	128
14.6. Görüntülü Görüşmede Sürecin Sonlandırılması.....	128
14.7. Verilerin kaydedilmesi ve saklanması.....	129
14.8. Uzaktan kimlik tespitinde sorumluluk.....	129
15. KİMLİK TESPİTİNİ MÜTEAKİP SÖZLEŞME İLİŞKİSİNİN KURULMASI.....	129

KISALTMALAR

III-37.1 sayılı Tebliğ, Yatırım Hizmetleri Tebliği: Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ

III-39.1 sayılı Tebliğ, Yatırım Kuruluşları Tebliği: Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ

III-45.1 sayılı Tebliğ, Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği: Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ

Birlik, TSPB: Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği

Borsa: Borsa İstanbul A.Ş.

Kurul: Sermaye Piyasası Kurulu

MKK: Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş.

Rehber: Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri ile Yatırım Kuruluşlarına İlişkin Rehber (Kurul'un i-SPK.37.1 (27.06.2014 tarih ve 20/661 s.k.) sayılı İlke Kararı olarak kabul edilmiş olup, İ-SPK.37.2 (23.09.2014 tarih ve 28/953 s.k.) sayılı, İ-SPK.37.3 (14.05.2015 tarih ve 12/619 s.k.) sayılı, İ-SPK.37.4 (15.07.2016 tarih ve 22/802 s.k.) sayılı, İ-SPK.37.5 (03.03.2022 tarih ve 11/341 s.k.) sayılı ve İ-SPK.37.6 (27.10.2022 tarih ve 63/1580 s.k.) sayılı İlke Kararları ile güncellenmiştir.)

SPL: Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş.

SPKn, Kanun: 30.12.2012 tarihli ve 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

Takasbank: İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş.

YTM: Yatırımcı Tazmin Merkezi

BİRİNCİ BÖLÜM**III-37.1 SAYILI YATIRIM HİZMETLERİ VE FAALİYETLERİ İLE YAN HİZMETLERE İLİŞKİN ESASLAR HAKKINDA TEBLİĞ****1. GENEL OLARAK**

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 34 üncü maddesinde sermaye piyasası faaliyetleri;

- Sermaye piyasası kurumlarının bu Kanun kapsamındaki faaliyetleri,

- Kanun kapsamına giren yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile

- Bunlara ek olarak sunulan yan hizmetler

şeklinde tanımlanmıştır.

Sermaye piyasası kurumlarının faaliyetleri, genel olarak ya ilgili kurumlarla ilgili düzenlemelerde (yatırım kuruluşlarına ilişkin düzenlemeler, Takasbank'a ilişkin düzenlemeler, MKK'ya ilişkin düzenlemeler gibi) ya da bu kurumların faaliyeti bazında (sermaye piyasasında merkezi karşı taraf uygulaması ya da kaydıleştirme uygulaması gibi) düzenlenmiştir. III-37.1 sayılı Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ ise (Yatırım Hizmetleri Tebliği) sermaye piyasası faaliyetleri kapsamında yer alan yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetleri düzenlemektedir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 4'üncü maddesinde yatırım hizmetleri ve faaliyetleri;

a) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin alınması ve iletilmesi,

b) Sermaye piyasası araçlarıyla ilgili emirlerin müşteri adına ve hesabına veya kendi adına ve müşteri hesabına gerçekleştirilmesi,

c) Sermaye piyasası araçlarının kendi hesabından alım ve satımı,

ç) Bireysel portföy yöneticiliği,

d) Yatırım danışmanlığı,

e) Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunularak satışa aracılık edilmesi,

f) Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunmaksızın satışa aracılık edilmesi,

g) Çok taraflı alım satım sistemlerinin ve borsa dışı diğer teşkilatlanmış pazar yerlerinin işletilmesi,

ğ) Sermaye piyasası araçlarının müşteri namına saklanması ve yönetimi,

h) Kurulca belirlenecek diğer hizmet ve faaliyetlerde bulunulması

şeklinde sayılmıştır.

Kanun'un 37'nci maddesinde de benzer şekilde yatırım hizmetleri tek tek sayılmış olmakla birlikte, iki noktada Tebliğ'de farklılaşmaya veya ayrıntılandırmaya gidilmiştir.

Bunlardan ilki Kanun'un 4'üncü maddesinin (ç) bendinde yer alan "bireysel portföy yöneticiliği" faaliyeti Kanun'da "portföy yöneticiliği" faaliyeti olarak tanımlanmıştır. Bu şekilde Sermaye Piyasası Kurulu tebliğleri ile portföy yöneticiliği faaliyeti kolektif ve bireysel portföy yöneticiliği olarak ayrılmıştır.

Benzer şekilde aynı maddenin (ğ) bendinin sonunda yer alan "portföy saklaması" ibaresi de Yatırım Hizmetleri Tebliği ile düzenlenmemiştir. Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde bireysel portföy saklama hizmeti düzenlenmiş olup, kolektif portföylerin saklanması ayrı bir tebliğ ile düzenlenmiştir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 4'üncü maddesinde bir yatırım hizmet ve faaliyeti olarak tanımlanmış olan "Çok taraflı alım satım sistemlerinin ve borsa dışı diğer teşkilatlanmış pazar yerlerinin

işletilmesi” faaliyetine ilişkin olarak mevcut durumda Tebliğ’de ayrıntılı düzenleme yapılmamıştır. Dolayısıyla bu faaliyetin kimler tarafından, hangi şartlarda ve hangi esas ve ilkeler dikkate alınarak gerçekleştirileceği hususunda bir düzenleme bulunmamaktadır.

Kanun’un 35’inci maddesinde yer alan ve Yatırım Hizmetleri Tebliği’nde de kullanılan yatırım kuruluşu terimi sermaye piyasası mevzuatına 6362 sayılı Kanun ile girmiş olup, eski mevzuatta yer alan aracı kuruluş teriminin yerini almıştır. Yatırım kuruluşu “aracı kurumlar ile yatırım hizmet ve faaliyetinde bulunmak üzere kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenen diğer sermaye piyasası kurumlarını ve bankaları ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır. Bu şekilde bankaları ve aracı kurumları da içine alacak bir üst yapı oluşturulmuş, ancak bu yapının içine Kurulca bazı yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerde bulunabileceğine ilişkin izin verilen portföy yönetim şirketleri veya kolektif yatırım kuruluşları dahil edilmemiştir. Kanun’un lafzında geçen “*kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenen diğer sermaye piyasası kurumlarının*” mevcut yapıda olan kuruluşlardan ziyade finansal ve ekonomik gelişmelere bağlı olarak kurulabilecek ve bu hizmetleri yerine getirecek kuruluşlar olarak anlaşılmalıdır.

2. YATIRIM HİZMET VE FAALİYETLERİ İÇİN İZİN, YAN HİZMETLER İÇİN BİLDİRİM ZORUNLULUĞU

Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 5’inci maddesinde yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinin her birinin düzenli uğraşı, ticari ve mesleki faaliyet olarak icra edilebilmesi için Kuruldan izin alınması zorunluluğu getirilmiş, yan hizmetlerin ise yatırım kuruluşları ile portföy yönetim şirketleri tarafından ayrıca izin alınmaksızın Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde yürütüleceği hüküm altına alınmıştır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.6) Yan hizmetler arasında sayılan kredili işlem, açığa satış ve ödünç işlemleri diğer yan hizmetlerden farklı olarak daha ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. (SPKn md. 39 ve 128)

- Yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinin icra edilebilmesi için Kuruldan izin alınması gereklidir. Ancak yatırım kuruluşlarının müşterileri dışındaki taraflarla herhangi bir yatırım hizmet ve faaliyeti sunma amacı olmaksızın kendi portföyleri için sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlem yapmaları Kurulun iznine tabi değildir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 5)

- Yan hizmetler ise ayrı bir yetki belgesine ve izne tabi olmaksızın yatırım kuruluşları tarafından yerine getirilebilmektedir. Ancak yatırım kuruluşlarının sunmayı planladıkları yan hizmetlere ilişkin Kurula bildirimde bulunmaları gerekmektedir. Kurula yapılan bildirimi takiben 20 iş günü içinde Kurulca aksi yönde görüş bildirilmedikçe, bildirimde bulunan yan hizmetler Yatırım Hizmetleri Tebliği’nde belirtilen esaslara uygun olarak yürütülmeye başlanabilmektedir. Kurul tarafından aksi yönde görüş bildirilmesi durumunda ise bu faaliyete başlanması mümkün değildir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.7)

3. ARACI KURUMLARIN GRUPLANDIRILMASI

Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 8’inci maddesiyle aracı kurumlar;

a) Emir iletimine aracılık ve yatırım danışmanlığı faaliyetlerinden herhangi birini veya tamamını yürütecek olanlar “dar yetkili aracı kurum”,

b) İşlem aracılığı, en iyi gayret aracılığı, sınırlı saklama ve portföy yöneticiliği faaliyetinden herhangi birini veya tamamını yürütecek olanlar “kısmi yetkili aracı kurum”,

c) Portföy aracılığı faaliyeti, genel saklama hizmeti ve aracılık yüklenimi faaliyetinden herhangi birini veya tamamını yürütecek olanlar “geniş yetkili aracı kurum”

olarak sınıflandırılmıştır.

Sınıflandırmadaki temel kriter verilen hizmetlerin aracı kurumların mali yapısına olan etkisi ve taşıdığı risktir.

4. YURT DIŞINDA YERLEŞİK KURULUŞLARIN FAALİYETLERİ

Türkiye’deki yerleşik kişilere yönelik tanıtım, reklam ve pazarlama gibi faaliyetlerde

bulunulmaması şartıyla, Türkiye’de yerleşik gerçek ve tüzel kişilerin tamamen kendi inisiyatifleri doğrultusunda, yurt dışında yerleşik finansal kuruluşlardan aldıkları her türlü yatırım hizmet ve faaliyeti ile bu kuruluşlar nezdinde açtıkları hesaplar, söz konusu hesaplara gönderilen nakit ve diğer kıymetler ile bu hesaplar üzerinden gerçekleştirdikleri işlemler Yatırım Hizmetleri Tebliği kapsamı dışındadır. Dolayısıyla bu tür işlemler Kurulun düzenleme, gözetim ve denetim faaliyeti kapsamı dışında tutulmuştur.

Diğer taraftan, yurt dışında yerleşik kuruluşlar tarafından,

a) Türkiye’de iş yeri açılması,

b) Türkçe internet sitesi oluşturulması,

c) Sunulan yatırım hizmet ve faaliyetlerine ilişkin olarak Türkiye’de yerleşik kişi ya da kurumlar aracılığıyla ve/veya doğrudan tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde bulunulması

durumlarından herhangi birinin varlığı halinde faaliyetlerin Türkiye’de yerleşik kişilere yönelik olduğu kabul edilir ve bu durumlarda Kurulun yatırım hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin düzenlemeleri uygulanır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.9)

5. ALIM SATIMA ARACILIK FAALİYETİ VE SINIFLANDIRILMASI

6362 sayılı Kanun alım satım aracılık faaliyetini 3 türe ayırmıştır. Bunlar; emir iletimine aracılık, işlem aracılığı ve portföy aracılığı faaliyetleridir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.10)

5.1. Emir İletimine Aracılık Faaliyeti

Emir iletimine aracılık faaliyeti, müşterilerden sermaye piyasası araçlarına ilişkin alınan emirlerin yatırım kuruluşları tarafından; emri gerçekleştirecek işlem aracılığı/portföy aracılığı faaliyetlerinden birinde yetkili yatırım kuruluşuna veya kaldırıcı işlemler hariç olmak üzere ilgili yabancı ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurt dışında yerleşik bir kuruluşa iletilmesi ve emirlerin sonuçlarına ilişkin bilgilendirme yapılmasıdır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.11/1)

Bu faaliyette, emir iletimine aracılık işlemi yapmak isteyen banka veya aracı kurum Borsa’ya ulaşım yetkisi olan ya da doğrudan kendi portföyünden alım satım yaparak işlem gerçekleştirebilen banka ve aracı kurumlarla bir sözleşme imzalamak suretiyle bu kurumlar lehine faaliyet göstermektedir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği ile getirilen sistemde emir iletimine aracılık yetkisi olan kuruluşların (banka ya da aracı kurumların) emirlerini ilettikleri müşteri varlıklarını saklama yetkileri olmayacağı için, bu müşterilerin varlıklarının saklanması amacıyla saklama hizmetine yetkili bir yatırım kuruluşu ile anlaşması gerekecektir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 11/2 maddesine göre, yatırımcı emirlerinin alınıp yetkili kurumlara iletilmesi dışında aşağıdaki faaliyetlerin de emir iletimine aracılık faaliyeti kapsamında sayıldığı belirtilmiş olup aynı maddenin üçüncü fıkrasıyla söz konusu faaliyetlerin müşterilerle çerçeve sözleşme imzalanmaksızın sunulabilmesi imkanı tanınmıştır.

a) Halka arz, tahsisli satış veya nitelikli yatırımcılara satış sırasında taleplerin toplanmasıyla ilgili olarak taleplerin ilgili yatırım kuruluşuna iletilmesi ve müşteriler tarafından ilgili sermaye piyasası aracının bedeli olarak tevdi edilen nakdin tahsili veya geri ödenmesi gibi işlemleri kapsamak üzere gişe hizmeti verilmesi,

b) Lehine faaliyet gösterilen işlem ve/veya portföy aracılığına yetkili kuruluşun sunabileceği yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinin yatırımcılara tanıtılması, sözleşme akdedilmesine aracı olunması.

c) Sözleşme yapmak isteyen tarafların komisyon karşılığında bir araya getirilmesi.

5.1.1. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar

Emir iletimine aracılık faaliyeti Kuruldan izin almak kaydıyla aracı kurumlar ve kaldırıcı işlemler hariç olmak üzere bankalar tarafından yapılabilir. Bankalar kaldırıcı alım satım işlemleriyle ilgili olarak müşterilerine tanıtım veya emir iletimi hizmeti de veremezler. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.12)

5.1.2. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 13'üncü maddesine göre, emir iletimine aracılık faaliyetinde bulunulmasına izin verilebilmesi için, Kurulun yatırım kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esasları ile ilgili düzenlemelerinde faaliyete geçmek için aranan genel şartlara uyulmasına ek olarak, yatırım kuruluşlarının,

- a) Bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olması,
- b) Emir iletimine aracılık faaliyetlerinin yürütülmesinden sorumlu olacak birimi de içeren organizasyon yapısını oluşturmuş ve birim yöneticisini istihdam etmiş olması,
- c) Emir iletimine aracılık faaliyetlerinin yürütüleceği merkez veya merkez dışı örgütlerinde çalışacak yeterli sayıda ihtisas personelini istihdam etmiş olması,
- ç) Emirlerin iletileceği işlem veya portföy araçlarının listesi ile bu sürecin nasıl işleyeceğine ilişkin şirket politikasını belirlemiş olması

zorunludur. Ancak, bankaların emir iletimine aracılık faaliyeti başvurularında (a) bendi hükmü aranmaz.

5.1.3. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinin Yürütülme Esasları

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 14'üncü maddesine göre, emir iletimine aracılık faaliyetinin yürütülmesi sırasında yatırım kuruluşlarının aşağıdaki ilke ve esaslara uymaları zorunludur.

- a) Emir iletimine aracılık yapacak yetkili kuruluş ile lehine faaliyet gösterilecek her bir kuruluş arasında tarafların hak ve yükümlülüklerinin belirlendiği bir sözleşme imzalanması şarttır.
- b) Hem emir iletimine aracılığa yetkili kuruluşun hem de lehine faaliyet gösterilen yetkili kuruluşun işlemlere başlamadan önce müşteri ile ayrı ayrı çerçeve sözleşme imzalaması esastır. Ancak her iki yetkili kuruluşun mutabakatı ve yetkilendirmesiyle emir iletimine aracılık ve işlem aracılığı faaliyetlerine ilişkin esaslara aynı sözleşmede yer verilmesi halinde tek çerçeve sözleşme yapılması mümkündür.
- c) Müşterilere ait hesap ve işlemlerin lehine faaliyet gösterilen kuruluş nezdinde müşteri bazında izlenmesi gerekir.
- ç) Çerçeve sözleşmeler ile risk bildirimleri dâhil lehine faaliyet gösterilen yetkili kuruluşa iletilen emirlere ilişkin belgeler ile kayıtların birer örneğinin emir iletimine aracılık faaliyetine yetkili kuruluş nezdinde saklanması gerekir.
- d) Kurulun belge ve kayıt düzenlemeleri uyarınca müşteriye yapılacak bildirimleri lehine faaliyet gösterilen kuruluş yapmakla yükümlüdür. Ancak müşterilerin talep etmesi halinde, hesapların açılması ve emirlerin iletilmesiyle sınırlı olarak ilgili bilgi ve belgelerin emir iletimine aracılık etmeye yetkili kuruluş tarafından da ibraz edilmesi zorunludur.
- e) Hem emir iletimine aracılığa yetkili kuruluş hem de lehine faaliyet gösterilen yetkili kuruluş, müşterilerine ait emirlerin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Müşteriye ait emir bilgileri herhangi bir üçüncü şahsa, müşteri aleyhine ve üçüncü şahıs lehine müşterinin bilgisi olmaksızın aktarılamaz ve kullanılamaz.

Emir iletimine aracılık faaliyeti kapsamında yetkili bir yatırım kuruluşu ile emir aracısı arasında tesis edilecek her yeni sözleşme ayrıca Kurula bildirilmelidir. Emir iletimine aracılık faaliyeti yürüten bir aracı kurumun birden fazla kurum lehine faaliyet göstermesi mümkündür.

5.1.4. Emir İletimine Aracılık Faaliyetinin Yurt dışında Yerleşik Kuruluşlarla Yürütülmesi

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 15'inci maddesine göre, emir iletimine aracılık faaliyetinin yurt dışında yerleşik kuruluşlarla yürütülmesi durumunda işlemlere başlamadan önce Kurula bildirimde bulunulması zorunludur. Bu kapsamda, tesis edilecek her yeni sözleşme ayrıca bildirim tabidir. Kurula yapılacak bildirimler ilgili ülkenin yetkili otoritesi ile Kurul arasında yeterli bilgi akışı ve ülke mevzuatları arasında uyum olup olmadığı açısından değerlendirilir ve 20 işgünü içinde olumsuz cevap verilmezse faaliyete başlanabilir.

Emir iletimine aracılık faaliyetinin yurt dışında yerleşik kuruluşlarla yapılması halinde;

- a) İşlemlerin yürütüleceği ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış kuruluşlar ile yazılı sözleşme yapılması,
- b) Hem emir iletimine aracılığa yetkili kuruluşun hem lehine faaliyet gösterilen yurt dışında yerleşik yetkili kuruluşun işlemlere başlamadan önce müşteri ile ayrı ayrı çerçeve sözleşme imzalaması,
- c) Kurulun, yatırım kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esasları ile ilgili düzenlemeleri uyarınca müşteriye gerekli risk bildiriminin yapılmış olması,
- ç) Çerçeve sözleşmeler ile risk bildirimleri dâhil lehine faaliyet gösterilen yetkili kuruluşa iletilen emirlere ilişkin tüm bilgi ve belgelerin birer örneğinin emir iletimine aracılık faaliyetine yetkili kuruluş nezdinde saklanması ve bu bilgilerin talebi halinde müşteriye ibrazı

zorunludur.

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik olarak yurt dışında yerleşik kuruluşlarla emir iletimine aracılık faaliyeti yürütülemez.

5.2. İşlem Aracılığı Faaliyeti

İşlem aracılığı faaliyeti Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 16'ncı maddesinde; müşterilerin sermaye piyasası araçlarıyla ilgili alım veya satım emirlerinin müşteriler adına ve hesabına ya da kendi adına ve müşteri hesabına yatırım kuruluşları tarafından,

- Borsalar veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerine,
 - Kendi portföyünden müşteri alım satım emirlerini karşılamak üzere yetkilendirilmiş banka ve aracı kurumlara,
 - Kaldıraçlı işlemler hariç olmak üzere ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurt dışında yerleşik bir kuruluşa
- iletirmek suretiyle gerçekleştirilmesi faaliyeti şeklinde tanımlanmıştır.

İşlem aracılığı faaliyetinde yetkili kuruluşlar aldıkları emirleri gerçekleştirme (execute) yetkisine sahiptir. Bu yetki çerçevesinde müşteri emirlerini ya borsalara ileterek ya da kendi portföylerinden müşteri emirlerini karşılayabilecek portföy aracıları kuruluşlara ileterek yaparlar. Bu faaliyette bulunacak yatırım kuruluşlarının müşteri varlıklarını saklama yetkisine sahip olması gerekmektedir.

Aracı kurumların kaldıraçlı alım satım işlemlerini işlem aracıları sıfatıyla yurt dışında yerleşik kuruluşlara iletmesi mümkün değildir.

5.2.1. İşlem Aracılığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 17'nci maddesi uyarınca işlem aracılığı faaliyeti Kuruldan izin almak kaydıyla,

- a) Aracı kurumlar tarafından sermaye piyasası araçları üzerinde,
 - b) Yatırım ve kalkınma bankaları tarafından kaldıraçlı işlemler hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde,
 - c) Yatırım ve kalkınma bankaları dışında kalan bankalar tarafından paylar, kaldıraçlı işlemler ile pay endekslerine ya da paylara dayalı türev araçlar hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde
- yapılabilmektedir.

Belirtmek gerekir ki; yatırım ve kalkınma bankalarının kaldıraçlı işlemler hariç olmak üzere işlem aracılığı faaliyetinde bulunabilmeleri ancak halka açık olmayan bir aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi halinde mümkündür. Bu kapsamda olmak üzere, yatırım ve kalkınma bankaları diğer bankaların işlem yapabilecekleri

sermaye piyasası araçlarına ilave olarak pay endekslerine ve paylara dayalı türev araç işlemleri ile pay işlemlerini de yapabilir. Dolayısıyla halka açık olmayan bir aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi zorunluluğu, yatırım ve kalkınma bankalarının paylar ile pay endekslerine ya da paya dayalı türev araçlar üzerinde işlem aracılığı faaliyetlerinde bulunabilmesi amacıyla uygulanır. Yatırım ve kalkınma bankaları paylar ile pay endekslerine ya da paylara dayalı türev araçlar dışında kalan sermaye piyasası araçları üzerinde söz konusu zorunluluğa tabi olmaksızın Kurulca faaliyet izni verilen kapsamda işlem aracılığı faaliyetini yapabilir.

İşlem aracılığı faaliyetinde bulunabilecek kuruluşları sermaye piyasası araçları bazında gösterir tablo aşağıda yer almaktadır. Aracı kurumlar tüm sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlem aracılığı yapabilirken, gerek mevduat ve katılım, gerekse kalkınma ve yatırım bankaları kaldıraçlı işlemlerde işlem aracılığı yapamazlar.

İşlem Aracılığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar				
Kuruluş/Sermaye Piyasası Aracı	Menkul kıymet		Türev araç	
	Pay	Diğer	Kaldıraçlı işlemler hariç türev araçlar (Borsaya veya portföy aracısına iletilmek üzere)	Kaldıraçlı işlemler
Aracı Kurum	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir
Mevduat ve Katılım Bankası	Yapamaz	Yapabilir	Yapabilir (pay endekslerine ya da paya dayalı olanlar hariç)	Yapamaz
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Yapamaz	Yapabilir	Yapabilir (pay endekslerine ya da paya dayalı olanlar hariç)	Yapamaz
Kalkınma ve Yatırım Bankası (bir aracı kurumun yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi halinde)	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir	Yapamaz

5.2.2. İşlem Aracılığı Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar

İşlem aracılığı faaliyetinde bulunulmasına izin verilebilmesi için Kurulun yatırım kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esasları ile ilgili düzenlemelerinde faaliyete geçmek için aranan genel şartlara ve emir iletimine aracılık faaliyetine ilişkin özel şartlara uyulmasına ek olarak yatırım kuruluşlarının;

a) Sınırlı saklama hizmeti vermek üzere faaliyet izni almış veya bu izni almak üzere Kurula başvurmuş olması,

b) Bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olması,

c) İşlemlerin gerçekleştirileceği piyasalar ile varsa birlikte çalışacağı emir iletimine aracılığa ve portföy aracılığına yetkili kuruluşların listesi ile bu sürecin nasıl işleyeceğine ilişkin emir gerçekleştirme politikasını belirlemiş olması,

ç) Türev araç işlemleri yapacak yatırım kuruluşlarının ayrıca yeterli sayıda türev araçlar müşteri temsilcisi ile muhasebe ve operasyon sorumlusunu görevlendirmiş olması

gerekir. Ancak, bankaların işlem aracılığı faaliyeti başvurularında (b) bendi hükmü aranmaz.

Özel şartlarda dikkat çeken husus türev araç işlemleri için bu konuda çalışacak yeterlikte ve sayıda personel istihdamının zorunlu tutulmuş olmasıdır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.18)

5.2.3. İşlem Aracılığı Faaliyetinin Yürütülme Esasları

İşlem aracılığı faaliyetinin yürütülmesi sırasında yatırım kuruluşlarının aşağıdaki esaslara uymaları zorunludur.

a) Yatırım kuruluşları müşteri emirlerini, emir gerçekleştirme politikası, çerçeve sözleşmede belirtilen esaslar, müşteri emrini en iyi şekilde gerçekleştirme yükümlülüğü, özen ve sadakat borcu çerçevesinde kabul ederek yerine getirir.

Yatırım kuruluşlarının emirleri gerçekleştirirken en geniş anlamıyla basiretli bir tacir gibi davranmaları ve gerekli özeni göstermeleri, emirleri olabilecek en iyi şekilde yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda yatırım kuruluşlarının yönetim kurulu tarafından bir emir gerçekleştirme politikasının belirlenmesi ve buna uyulması, ayrıca müşterilerle yapılan çerçeve sözleşmede ve mevzuatta yer alan hükümlere uyulması gerekmektedir.

b) Borsada işlem yapmayı gerektiren emirler ayrıca ilgili mevzuatta belirlenen esaslar çerçevesinde alınır ve yerine getirilir.

c) İşlem aracılığına yetkili kuruluşların, emirleri portföy aracılığı faaliyetine yetkili bir kuruluşa iletmek suretiyle gerçekleştirmeleri halinde;

- İşlemlere başlamadan önce bu kuruluşla tarafların karşılıklı hak ve yükümlülüklerini içeren yazılı bir sözleşme imzalaması,

- Müşterilere ait hesap ve işlemleri kendi nezdinde müşteri bazında izlemesi,

- Müşteri emirlerini kendi hesabına veya ilişkili kişilerin hesabına verilen aynı fiyatlarda emirlerden öncelikli olarak yerine getirmesi

gerekir.

ç) Tezgahüstü türev araç işlemleriyle ilgili olarak müşterilerin kesinleşmiş nakit alacaklarının müşteri talebi üzerine en geç 3 iş günü içinde tam ve nakden ödenmesi gerekir.

d) **Genel müşteri ve talebe dayalı profesyonel müşteriler için geçerli olmak üzere;** kaldıraçlı işlemlerde yatırılan teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğratabilecek şekilde işlem yaptırılmaması ve yatırımcının piyasa koşullarından dolayı teminatından daha fazla zarara uğraması halinde söz konusu zararın müşteriden talep edilmemesi gerekir. Ancak kendisinin yazılı olarak talep etmesi halinde, bu hükmün talebe dayalı profesyonel müşteri için uygulanmaması mümkündür.

e) Yatırım kuruluşları müşteri emirlerinin gizliliğini korumakla yükümlüdür. Müşteriye ait emir bilgileri herhangi bir üçüncü şahsa, müşteri aleyhine ve üçüncü şahıs lehine müşterinin bilgisi olmaksızın aktarılamaz ve kullanılamaz. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.19)

5.2.4. Yurt dışı Piyasalarda İşlem Aracılığı Faaliyeti

Yurt dışı piyasalarda işlem aracılığı faaliyeti, yurt dışında herhangi bir borsaya veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerine üye olmak suretiyle veya ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurt dışında yerleşik bir kuruluşla sözleşme yapılması vasıtasıyla yürütülebilir. Bu durumda Kurula işlemlere başlamadan önce bildirimde bulunulması zorunludur. Tesis edilecek her yeni üyelik ve sözleşme ayrıca bildirimde tabidir. Yurt dışı piyasalarda işlem aracılığı faaliyetinde bulunacak yatırım kuruluşlarının;

a) İşlemleri ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurt dışında yerleşik bir kuruluş vasıtasıyla yürütmesi durumunda, söz konusu kuruluşlarla yazılı sözleşme yapması,

b) Müşteriyle yurt dışı işlemlerle ilgili olarak çerçeve sözleşme imzalamış ve Kurulun yatırım kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esasları ile ilgili düzenlemeleri uyarınca gerekli risk bildirimini yapmış olması,

c) Yurt dışı piyasalarda yapacakları işlemleri müşteri bazında izlemesi, bunu teminen gerekli ve yeterli belge, kayıt, iletişim, muhasebe ve iç kontrol sistemini oluşturması,

ç) İşlemleri yurt dışında herhangi bir borsaya veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerine üye olmak suretiyle yürütmesi durumunda, ilgili otoriteye yapılan raporlamalarda yer alan mali veya hukuki durumu etkileyebilecek hususlar ile ilgili otorite tarafından uygulanan yaptırımları, durumun ortaya çıktığı tarihten itibaren 3 iş günü içerisinde Kurula bildirmesi

gerekir.

Kurula yapılacak faaliyete başlama bildirimleri ilgili ülkenin yetkili otoritesi ile Kurul arasında yeterli bilgi akışı ve ülke mevzuatları arasında uyum olup olmadığı açısından değerlendirilir. Kurula yapılan bildirim takiben 20 iş günü içinde Kurulca aksi yönde görüş bildirilmedikçe, bildirim konusu hizmet ve faaliyet yürütülmeye başlanır. Kurulca istenecek eksik bilgi ve belgelerin tamamlanması için geçen süreler 20 iş günlük sürenin hesabında dikkate alınmaz.

Yatırım kuruluşlarınca kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik olarak yurt dışı piyasalarda işlem aracılığı faaliyeti yürütülemez. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.20)

5.3. Portföy Aracılığı Faaliyeti

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 21'inci maddesine göre, portföy aracılığı faaliyeti yatırım kuruluşlarının müşterilerinin sermaye piyasası araçlarıyla ilgili alım veya satım emirlerini karşı taraf olarak yani kendi portföylerinden gerçekleştirmelerini ifade etmektedir. Alım satım aracılığın bu türünde yatırım kuruluşu müşterinin emrini Borsa ya da başka bir yatırım kuruluşuna iletmenden işlemin karşı tarafı kendi olmaktadır.

Faaliyetin içeriğinden anlaşıldığı üzere müşteri ile yatırım kuruluşu arasında çıkar çatışması emir iletimine aracılık ve işlem aracılığına göre portföy aracılığında daha yüksektir. Bu nedenle çıkar çatışması politikası ve emrin en iyi koşullarda gerçekleştirilmesi yükümlülüğü bu faaliyet açısından özellikle önemlidir.

5.3.1. Portföy Aracılığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 22'nci maddesi uyarınca portföy aracılığı faaliyeti Kuruldan izin almak kaydıyla,

- a) Aracı kurumlar tarafından sermaye piyasası araçları üzerinde,
 - b) Yatırım ve kalkınma bankaları tarafından kaldıraçlı işlemler hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde,
 - c) Yatırım ve kalkınma bankaları dışında kalan bankalar tarafından paylar, kaldıraçlı işlemler ile paylara dayalı türev araçlar hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları üzerinde
- borsa mevzuatı hükümleri saklı kalmak üzere yapılabilir.

Pay endekslerine dayalı türev araçlar üzerinde portföy aracılığı faaliyeti Kuruldan izin almak kaydıyla aracı kurumların yanı sıra **tüm bankalar** tarafından yapılabilir.

Belirtmek gerekir ki; yatırım ve kalkınma bankalarının kaldıraçlı işlemler hariç olmak üzere tüm sermaye piyasası araçları üzerinde portföy aracılığı faaliyetinde bulunabilmeleri ancak halka açık olmayan bir aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi halinde mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla halka açık olmayan bir aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi zorunluluğu, yatırım ve kalkınma bankalarının paylar ile paya dayalı türev araçlar üzerinde portföy aracılığı faaliyetlerinde bulunabilmesi amacıyla uygulanır. Yatırım ve kalkınma bankaları paylar ile paylara dayalı türev araçlar dışında kalan sermaye piyasası araçları üzerinde söz konusu zorunluluğa tabi olmaksızın Kurulca faaliyet izni verilen kapsamda portföy aracılığı faaliyetini sürdürmeye devam edebileceklerdir.

Genel olarak bankalar açısından portföy aracılığı ile işlem aracılığı faaliyeti arasındaki fark, pay endekslerine dayalı türev araçlarda ortaya çıkmaktadır. Bankalar pay endekslerine dayalı türev araçlarda

işlem aracılığı yapamazken portföy aracılığı yapabileceklerdir. Bankalar işlem aracılığı ve emir iletimine aracılıkta olduğu gibi kaldıraçlı alım satım işlemlerini kendi portföylerine karşılık da olsa gerçekleştiremeyeceklerdir.

Tebliğ maddesinde yer alan “*borsa mevzuatı saklı kalmak üzere ibaresi*” ise Rehber ile düzenleme altına alınmış olup, Borsa İstanbul A.Ş.’nde işlem gören paylar ve Borsa İstanbul A.Ş.’nde işlem gören paylara dayalı türev araçlar üzerinde portföy aracılığı faaliyeti yapılması mümkün değildir.

Portföy aracılığı faaliyetinde bulunabilecek kuruluşları sermaye piyasası araçları bazında gösterir tablo aşağıda yer almaktadır.

Portföy Aracılığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar				
Kuruluş/Sermaye Piyasası Aracı	Menkul kıymet		Türev araç	
	Pay	Diğer	Kaldıraçlı işlemler hariç türev araçlar (tezgahüstü piyasada gerçekleştirilmek üzere)	Kaldıraçlı işlemler
Aracı Kurum	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir
Mevduat ve Katılım Bankası	Yapamaz	Yapabilir	Yapabilir (paya dayalı olanlar hariç, pay endekslerine dayalı olanlar dâhil)	Yapamaz
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Yapamaz	Yapabilir	Yapabilir (paya dayalı olanlar hariç, pay endekslerine dayalı olanlar dâhil)	Yapamaz
Kalkınma ve Yatırım Bankası (bir aracı kurumun yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi halinde)	Yapabilir	Yapabilir	Yapabilir	Yapamaz

5.3.2. Portföy Aracılığı Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar

Sermaye piyasası araçları üzerinde portföy aracılığı faaliyetinde bulunacak yatırım kuruluşlarının faaliyete geçmek için aranılan genel şartlara ve işlem aracılığı faaliyetine ilişkin aranılan özel şartlara uyulmasına ek olarak;

a) Sınırlı saklama hizmeti vermek üzere faaliyet izni almış veya bu izni almak üzere Kurula başvurmuş olması,

b) Bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olması,

c) Portföy aracılığı faaliyetine konu işlemlerle ilgili olarak risk yönetim birimini oluşturmuş olması,

ç) Münhasıran istihdam edilmiş ve finans piyasalarında en az 5 yıllık deneyime sahip bir birim yöneticisi ile ona bağlı olarak çalışacak yeterli sayıda ihtisas personelini görevlendirmiş olması,

d) Birim yöneticisi ve ihtisas personelinin yapılacak işlemlerin niteliğine göre Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey veya Türev Araçlar lisansına sahip olması,

e) İşlemlerin gerçekleştirileceği piyasalar ile varsa birlikte çalışacağı emir iletimine aracılığa,

işlem aracılığına ve portföy aracılığına yetkili kuruluşların listesi ile bu sürecin nasıl işleyeceğine ilişkin emir gerçekleştirme politikasını belirlemiş olması

gerekir.

Bankalar için sermaye şartı ile bankaların sahip olduğu risk yönetiminden sorumlu biriminin portföy aracılığı faaliyetine ilişkin riskleri de izlemesi koşuluyla risk yönetim birimi oluşturma şartı aranmaz. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.23)

Yukarıda yer alan (ç) bendinde portföy aracılığı biriminde münhasıran istihdam edilmiş bir birim yöneticisinin görevlendirilmiş olması şartı getirilmektedir. Rehber’de söz konusu birimde alım satım aracılığı ile ilgili faaliyetler de (emir iletimine aracılık veya işlem aracılığı faaliyetleri) yürütülecek ise, birim yöneticisinin portföy aracılığı faaliyetlerinin yanı sıra bu faaliyetlerden de sorumlu olması anılan maddede öngörülen münhasırlık şartının sağlanmasına engel teşkil etmeyeceği yönünde karar alınmıştır.

Portföy aracılığı faaliyetine ilişkin olarak organizasyon yapısında bazı ilave şartlar öngörülmüştür. Bu faaliyette bulunacak kurumlarca oluşturulması gereken faaliyet birimlerine ilişkin ilave esaslar Rehber ile belirlenmiştir.

5.3.3. Portföy Aracılığı Faaliyetinin Yürütülme Esasları

Portföy aracılığı faaliyetinin yürütülmesi sırasında, işlem aracılığı faaliyetine ilişkin ilke ve esaslara ek olarak; (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.24)

a) Müşteri emirlerini, emir gerçekleştirme politikası, çerçeve sözleşmede belirtilen esaslar, müşteri emrini en iyi şekilde gerçekleştirme yükümlülüğü, özen ve sadakat borcu çerçevesinde kabul ederek yerine getirmek,

b) İşlemlerin gerçekleştirileceği fiyatların genel piyasa koşulları ve gerçeğe uygun değerleri ile uyumlu olarak nesnel bir biçimde belirlemek

yatırım kuruluşlarının görevleri arasında sayılmıştır.

Yatırım kuruluşları portföy aracılığı faaliyetinde sermaye piyasası aracının fiyatını belirleyen konumunda olduğundan, belirlediği fiyatların piyasa koşulları ve gerçeğe uygun değerleri ile uyumlu olması zorunluluğu getirilmiştir.

Genel müşteri ve talebe dayalı profesyonel müşteriler için geçerli olmak üzere; işlem aracılığında olduğu gibi portföy aracılığında da kaldıraçlı işlemlerde yatırılan teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğratacak şekilde işlem yaptırılamayacak ve yatırımcının piyasa koşullarından dolayı teminatından daha fazla zarara uğraması halinde söz konusu zarar müşteriden talep edilemeyecektir. Ancak kendisinin yazılı olarak talep etmesi halinde, bu hükmün talebe dayalı profesyonel müşteri için uygulanmaması mümkündür.

5.4. Türev Araç İşlemlerine İlişkin Özel Hükümler

5.4.1. Tezgahüstü Türev Araç İşlem Türleri ve Türev Araç Kapsamında Olmayan Haller

Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 25’inci maddesine göre, kaldıraçlı işlemler dışında kalan türev araçlara ilişkin emir iletimi, işlem ya da portföy aracılığı faaliyetleri, işlemlerin niteliğine göre borsalar ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde ya da tezgahüstü piyasalarda yapılabilir.

Kurul, yatırım kuruluşlarının tezgahüstü piyasalarda gerçekleştirdikleri işlemlerin takasının merkezi karşı taraf olarak yetkilendirilmiş bir kuruluş nezdinde gerçekleştirilmesini zorunlu tutabilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.36)

Türev araçlar 6362 sayılı Kanun’un 3’üncü maddesinde;

1) Menkul kıymetleri satın alma veya satma veya birbirleri ile değiştirme hakkı veren türev araçlar,

2) Değeri, bir menkul kıymet fiyatına veya getirisine; bir döviz fiyatına veya fiyat değişikliğine; faiz oranına veya orandaki değişikliğe; bir kıymetli maden veya kıymetli taş fiyatına veya fiyat

değişikliğine; bir mal fiyatına veya fiyat değişikliğine; Kurulca uygun görülen kurumlarca yayınlanan istatistiklere veya bunlardaki değişikliğe; kredi riski transferi sağlayan, enerji fiyatları ve iklim değişkenleri gibi ölçüm değerleri olan ve bu sayılanlardan oluşturulan bir endeks seviyesine veya seviyedeki değişikliğe bağlı olan türev araçlar, bu araçların türevleri ve sayılan dayanak varlıkları birbirleri ile değiştirme hakkı veren türevler,

3) Döviz ve kıymetli madenler ile Kurulca belirlenecek diğer varlıklar üzerine yapılacak kaldıraçlı işlemler

şeklinde tanımlanmıştır.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde ise bir tanıma yer verilmemiş, türev araçların neler olabileceği ile türev araç işlemi kapsamına girmeyen haller ve kaldıraçlı işlemler kapsamı dışındaki iş ve işlemler belirtilmiştir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 25/A maddesinde; işlem aracılığı veya portföy aracılığı faaliyeti kapsamında tezgahüstü türev araç işlemleri gerçekleştirecek yatırım kuruluşlarının işlem yapacakları türev araç türlerine ve türev araç türlerine konu dayanak varlıklara ilişkin Birlik tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde bir liste oluşturmak, bu listeyi internet sitelerinde yayımlamak ve Birliğe göndermek zorunda oldukları düzenlenmiştir.

Listede yapılacak her türlü değişiklik internet sitesinde ilan edilir ve ilanı takip eden beş iş günü içinde yatırım kuruluşları tarafından Birliğe bildirilir. Talep edilmesi halinde listeler Birlik tarafından Kurula iletilir.

Bunun yanında Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 25/A maddesine göre, fark kontratları, yatırım kuruluşu varantları ve sertifikaları ile ortaklık varantları Kurulun diğer düzenlemelerindeki tanımlanmalarından bağımsız olarak türev araç olarak kabul edilmiştir. Tezgahüstünde gerçekleştirilen fark kontratları da Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde yer alan kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin hükümlere tabidir.

Böylece fark kontratı işlemleri, Yatırım Hizmetleri Tebliği ile Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde yer alan kaldıraç oranı, teminatların izlenmesi ve raporlanması, emir iptali, deneme hesapları, yatırım kuruluşlarının internet siteleri, reklam, ilan ve duyurular gibi kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin tüm hükümler ile Kurulun belge kayıt düzenlemeleri uyarınca kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin belirlenen tüm hükümlere tabidir.

Kaldıraçlı işlemlerde olduğu gibi fark kontratlarında da işlem aracılığı faaliyeti kapsamında ancak yurt içinde portföy aracılığına yetkili aracı kurum lehine işlem gerçekleştirilebilir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 26'ncı maddesinde **türev araç işlemi kapsamına girmeyen haller** ise aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

- a) Döviz, kıymetli maden, kıymetli taş, mal veya diğer varlıkların fiziki olarak alım satımı,
- b) Gerçek ve/veya tüzel kişilerin kendi aralarında bir yatırım kuruluşu aracılığı olmaksızın gerçekleştirdiği, ticari veya mesleki faaliyet sayılamayacak nitelikteki türev araç alım satım işlemleri.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 28'inci maddesinde ise aşağıdaki iş ve işlemlerin ise **kaldıraçlı işlemler kapsamı dışında** olduğu hükme bağlanmıştır:

- Kaldıraçlı alım satım işlemlerine konu edilebilecek varlıkların fiziki alım satımı,
- Bankalar arasında yapılan işlemler,
- Bankalar tarafından aracı kurumlara likidite sağlanması amacıyla yapılan işlemler.

5.4.2. Tezgahüstü Türev Araç İşlemlerinde Teminatlandırma Politikası ve Pozisyon Limitleri

Tezgahüstü türev araçlarda en önemli konuların başında teminatlandırma politikası yer almaktadır. Bu nedenle aracı kurumların türev araç türleri ve bu türev araç türlerine konu dayanak varlıklara ilişkin yönetim kurulu kararı ile bir **teminatlandırma politikası** oluşturmaları ve bu politikanın bir parçası olarak her müşterinin alabileceği pozisyon büyüklüğüne ilişkin **pozisyon limiti** belirlemeleri gereklidir.

Aracı kurumlar politikalarını asgari olarak müşterilerine karşı doğrudan mali yükümlülük altına girip girmedikleri, müşterilerinin risklilik durumları, olası olumsuz piyasa koşulları ile müşterilerin işlemlerini korunma amacıyla yapmaları veya fark pozisyonu oluşturmaları gibi özel stratejilerini de dikkate almak suretiyle uluslararası kabul görmüş yöntemler çerçevesinde hazırlar. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 25/B-1)

Teminatlandırma politikasının yürütülmesinden ve gerekli değişikliklerin yapılmasının yönetim kuruluna önerilmesinden risk yönetim birimi sorumludur. Bu birim tarafından genel müdüre müşterilerin teminat durumları ile ilgili olarak en az haftalık olarak raporlama yapılır. Teminatlandırma politikasının oluşturulması ve yürütülmesi ile ilgili sürece aracı kurumların iç kontrol prosedürlerinde yer verilir. Teminatlandırma politikasında yapılacak değişiklik önerileri yönetim kurulu tarafından karara bağlanır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 25/B-2)

Teminatlandırma politikasında kullanılan risk modellerinin geçerliliği ve güvenilirliği en az altı ayda bir olmak üzere geriye dönük stres testleriyle¹ sınanmak zorundadır. Yapılacak testlerin sonuçları yönetim kuruluna raporlanır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 25/B-3)

Aracı kurumlar pozisyon limitlerini belirlerken müşterilerini belli gruplar altında toplayabilir. Limitlerin belirlenmesinde kullanılabilecek bazı kıstaslar aşağıdaki gibidir:

- Bir sözleşme veya sözleşme grubu,
- Teslim ayında olup olmama,
- İşlemin korunma amacıyla yapılıp yapılmadığı.

Müşterilerin pozisyonlarına ilişkin limitlerin belirlenmesinde bunun yanında uç piyasa koşullarında en büyük pozisyona sahip müşterilerin belirli bir bölümünün temerrüdü veya pozisyonları sebebiyle oluşan zararın aracı kurumlar tarafından karşılanması gereğinin ortaya çıkması hallerinde aracı kurumun mali yapısının sermaye yeterliliği yükümlülüklerini yerine getiremeyecek şekilde etkilenmemesi de gözetilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 25/C)

5.4.3. Tezgahüstü Türev Araç İşlemlerinde Müşterilerden Teminat Alınmasıyla İlgili Esaslar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 25/Ç maddesine göre, tezgahüstü türev araç işlemlerinde müşteriler tarafından gerekli teminatlar sağlanmadan işlemlere başlanamaz, dolayısıyla aracı kurumların öncelikle müşteriden teminat talep etmeleri gerekmektedir. Teminat yapısı asgari olarak, başlangıç ve sürdürme teminatı şeklinde belirlenir.

Başlangıç teminatı, müşterinin işlem yapabilmesi ve pozisyon alabilmesi için yatırması gereken asgari teminat tutar olup, buna ilişkin oran müşteri tarafından yatırılan teminat tutarının ilk açılan toplam pozisyon tutarına oranı olacak şekilde aracı kurumlar tarafından belirlenir.

Sürdürme teminatı, müşterinin tezgahüstü türev araç işlemleri süresince sahip olması gereken asgari teminat olup, buna ilişkin oran değerlendirilmiş teminat tutarının sahip olunan pozisyon büyüklüğüne oranı olarak aracı kurumlar tarafından belirlenir.

Sürdürme teminat oranı belirlenen oranın altına düşerse, aracı kurumlar teminat tamamlama çağrısında bulunur ve oranın başlangıç teminat oranına çıkarılması sağlanır. Sürdürme teminatının sağlanması konusunda bankaların otomatik ödeme sistemlerinden faydalanılabilir, ancak bu yöntem müşterilerin kredilendirilmesi sonucunu doğuracak şekilde kullanılamaz.

¹ Konuya ilişkin olarak Rehber'de aşağıdaki esaslara yer verilmiştir: 1) Risk modellerinin geçerliliği ve güvenilirliği için olumsuz gelişmelerden kaynaklanabilecek veya stres altında ekonomik ve finansal ortamda ortaya çıkabilecek önemli risklerin ve kırılma noktalarının ölçülmesi gerekmektedir. 2) Stres testi hazırlanırken risk belirleyicileri, kırılma noktaları, risk faktörleri ve risk türlerine ilişkin olarak değerlendirilme yapılması esastır. 3) Stres testi programı; açıkça tanımlanmış amaçları, aracı kurumun faaliyetleri ve bu faaliyetlerden kaynaklanan risklerle uyumlu olarak tasarlanmış senaryoları, varsayımları, güçlü bir metodolojiyi, alınan kararları destekleyecek raporlamaları, stres testi süreçlerinin devamlı ve etkin bir şekilde gözden geçirilmesini ve stres testi sonuçlarına dayalı yönetim aksiyonlarını içerir. 4) Stres testi programının uygulamasına ilişkin politika ve süreçlerin yazılı olarak düzenlenmesi, sorumlulukların açıkça belirlenmesi ve yeterli düzeyde kaynak tahsis edilmesi gerekir. 5) Stres testleri, aracı kurumun her bir önemli risk türüne ilişkin ayrı ayrı ve bunların bir arada ortaya çıkma ihtimaline yönelik olarak da yapılmasını gerektirir. 6) Stres testi programı, asgari altı ayda bir kez ve her halükarda yılın altıncı ayı sonu ile yıl sonu itibarıyla geriye dönük olarak yapılmak zorundadır. Aracı kurumlar, risk profillerindeki ve piyasa koşullarındaki değişim kapsamında ilave stres testleri yapabilir. 7) Stres testi sonuçlarının ilgili olduğu dönemin bitimini takiben en geç 1 hafta içerisinde yönetim kuruluna raporlanması zorunludur.

Teminat tamamlama çağrısı yapılan müşterinin teminat tamamlama yükümlülüğünü süresi içerisinde yerine getirmemesi halinde müşteri başka bir ihbara gerek kalmaksızın temerrüde düşmüş sayılır. Bu durumda;

- Müşterilerin temerrüde düşmesine neden olan ilgili pozisyonları aracı kurumlar tarafından otomatik olarak kapatılabilir,
- Temerrüde düşmüş müşterilerin temerrüt durumu ortadan kalkmadan risklerinin artmasına yol açacak şekilde yeni pozisyon almaya yönelik emirleri kabul edilmez.

Aracı kurumlar müşterilerin açık pozisyonlarının tek taraflı olarak, otomatik şekilde kapatılabileceği bir pozisyon kapatma oranı belirleyebilir. Otomatik pozisyon kapatma oranı, sürdürme teminat oranının altında belirlenmelidir.

Müşterilerden alınacak olan teminatlara dair aşağıdaki esasların belirlenmesi ve bu esaslara çerçeve sözleşmede yer verilmesi gerekir:

- Başlangıç ve sürdürme teminat tutar ve oranları,
- Teminatların değerlendirme esasları,
- Teminatların izlenmesi,
- Teminat tamamlama çağrısı ve yükümlülüğü,
- Sürdürme teminatının altına veya temerrüde düşülmesi durumunda izlenecek yöntemler,
- Pozisyonların netleştirilmesi ve otomatik kapanması,
- Varlıkların fiyatlandırılması ve değerlemesi.

Eğer müşteriden alınan türev araç emri, gerçekleştirilmek üzere bir başka kuruluşa iletiliyorsa, aracı kurumlar müşteriden asgari olarak bu emir kapsamında ilgili kuruluş tarafından talep edilen kadar teminat talep etmelidir.

5.5. Kaldıraçlı İşlemlere İlişkin Özel Hükümler

5.5.1. Kaldıraçlı İşlemlerde Kaldıraç Oranı ve Teminatlar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 27'nci maddesinde kaldıraçlı işlemlerde kaldıraç oranı ve teminatlar düzenlenmiştir. Kaldıraçlı işlemlerde kaldıraç oranı, işlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınabilecek pozisyon tutarını gösteren orandır. Kaldıraçlı işlemler döviz, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıklar üzerine yapılabilmektedir. Kaldıraçlı işlemlerde bir birim teminat ile kaç birim pozisyon alınabileceğini gösteren kaldıraç oranı pozisyonun ilk açıldığı sırada 10:1'i geçemeyecek şekilde belirlenmiştir. Buna göre müşteriler 100 TL tutarında teminat yatırarak en fazla 1.000 TL tutarında pozisyon alabileceklerdir. 10:1 kaldıraç oranı azami oran olup, müşteriler ile aracı kurumlar arasında imzalanacak çerçeve sözleşmede daha düşük kaldıraç oranı belirlenmesi mümkündür. Kurul gerekli gördüğü hallerde bu oranları değiştirebileceği gibi varlık bazında kaldıraç oranı belirleme yetkisine de sahiptir.

Bunun yanında kaldıraçlı işlem gerçekleştirebilmek için başlangıç teminat tutarı olarak asgari 50.000 TL veya muadili döviz tutarının hesaba yatırılmış olması gerekir.

İşlemlere başlamadan önce veya başladıktan sonra hesaptan nakit çekilmesi veya başka bir kuruma virman yapılması suretiyle başlangıç teminat tutarının 50.000 TL veya muadili döviz tutarının altına düşürülmesi halinde pozisyon açılmaz.

İşlemlere başladıktan sonra zarar edilmesi neticesinde teminat tutarının 50.000 TL veya muadili döviz tutarının altına düşmesi durumunda işlemlere devam edilebilir.

Teminat tutarı belirlenirken gerçekleşmiş kar ve zararları dikkate alınır, diğer bir deyişle açık pozisyonlardan doğan kar ve zararlar dikkate alınmaz.

Kaldıraçlı işlemlerde teminat kapsamında nakit olarak;

- Türk Lirası veya
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından günlük alım satım fiyatları ilan edilen döviz kabul edilir.

Söz konusu teminatlar Takasbank nezdinde müşteri ismine saklanmaktadır. Teminat takibi ise aracı kurumlar tarafından yapılmaktadır.

Müşterilere uygulanacak azami kaldıraç oranları aracı kurumlar ile müşteriler arasında imzalanacak çerçeve sözleşmede belirlenmelidir. Söz konusu oranların daha sonra değiştirilebilmesi için müşterinin yazılı onayının alınması gerekir. Bu onay aracı kurumlar tarafından tevsik edilebilmesi şartıyla elektronik ortamdaki her türlü araç yoluyla da alınabilir.

Çerçeve sözleşmede ayrıca teminat oranının hesaplanması, teminat takibi, teminat tamamlama yükümlülüğü, pozisyonların otomatik kapanmasına ilişkin esaslar, teminat olarak yatırılan nakdin başka para birimine çevrilmesinde esas alınacak kurlar yer almalıdır.

5.5.2. Kaldıraçlı İşlemlerde Teminatların İzlenmesi ve Raporlanması

Kaldıraçlı işlemlere ilişkin teminatların izlenmesi ve raporlanmasına yönelik olarak aşağıdaki esaslar belirlenmiştir:

- Aracı kurumlarca müşterilerden alınan teminatların müşteri bazında takibi, bildirim ve Takasbank nezdinde tutulması zorunludur.
- Kaldıraçlı işlemlere ilişkin müşterilerden teminat olarak alınan tutarlar, en geç ertesi iş günü içerisinde, Takasbank tarafından belirlenen işlem saatlerine uygun olarak raporlanır ve yatırılır.
- İşlem aracılığına yetkili aracı kurumlar merkezi takas kuruluşu nezdinde müşteri bazında hesapları açar.
- İşlem aracılığına yetkili aracı kurum tarafından merkezi takas kuruluşu nezdinde hesap açılabilmesi için öncelikle müşteri adına Merkezi Kayıt Kuruluşu nezdinde hesap açılması ve bu hesaba ilişkin sicil tanımlama işleminin gerçekleştirilmesi gerekir.
- Lehine işlem yapılan portföy aracılığına yetkili aracı kurum ise merkezi takas kuruluşu nezdinde çoklu hesap açar ve bu hesap müşteri bazında açılan hesaplarla ilişkilendirilir.
- İşlem aracılığına yetkili aracı kurum müşterilerden alınan teminatları müşteri bazında portföy aracılığına yetkili aracı kuruma iletir.
- Merkezi takas kuruluşu nezdinde müşterilere ait teminatların yatırılması, güncellenmesi ve çekilmesi sadece portföy aracılığına yetkili aracı kurum tarafından yerine getirilebilir.
- Merkezi takas kuruluşu nezdinde müşteri bazında teminat takibi işlem aracılığına ve portföy aracılığına yetkili kuruluşlar tarafından yapılır.
- Teminat takibine ilişkin müşterilere yapılacak bildirimlerden işlem aracılığına yetkili aracı kurum sorumludur.
- Portföy aracılığına yetkili aracı kurumlar günlük olarak bir önceki güne ilişkin Kurulca belirlenen işlem detaylarını merkezi takas kuruluşuna bildirirler. Yapılan bildirimlerin doğruluğundan yetkili aracı kurum sorumludur.
- Müşteri hesaplarında oluşacak kar veya zararlara ilişkin Takasbank nezdinde yapılacak güncellemeler portföy aracılığına yetkili aracı kurum tarafından yerine getirilir.
- Takasbank sisteminde müşterilerin brüt varlık (Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde müşteriler tarafından yatırılan ve çekilen teminatlar ile yalnızca kapanan pozisyonların kar/zarar tutarları dikkate alınarak hesaplanan bakiyeyi) tutarları ile net varlık (Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde müşteriler tarafından yatırılan ve çekilen teminatlar ile açık ve kapanan tüm pozisyonların kar/zarar tutarları dikkate alınarak hesaplanan varlığı) tutarlarının müşterilerce izlenebilmesi sağlanır ve bu tutarlar aracı kurumlarca Takasbank nezdinde günlük olarak güncellenir.

- Müşterilerden alınan teminat tutarlarının raporlama anı itibarıyla;
 - a) Müşterilerin net varlıklarına tekabül eden kısmı Takasbank nezdinde müşteriler adına açılan alt hesaplara,
 - b) Müşterilerin brüt varlık tutarlarının net varlık tutarlarını aşan kısmı ise Takasbank nezdinde aracı kurumlar adına açılacak kaldıraçlı işlemler teminat yedekleri hesabına
- en geç ertesi iş günü içerisinde Takasbank tarafından belirlenen işlem saatlerine uygun şekilde günlük olarak aktarılır.
- Kaldıraçlı işlemler teminat yedekleri hesabında bulundurulacak tutar, günlük raporlama anı itibarıyla tüm müşterilerin toplam brüt varlıkları ile toplam net varlık tutarları arasındaki farkın yüzde ellisinden az olamaz. Eksik kalan tutar aracı kurumlar tarafından güncelleme işlemleri sırasında tamamlanır, fazla olan tutar ise çekilebilir.
- Aracı kurumların yurt dışında yerleşik müşterilerinin teminatlarının yönetiminde bu madde hükümleri uygulanır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.27/A)

5.5.3. Kaldıraçlı İşlemlerde Bireysel Portföy Yöneticiliği ve Yatırım Danışmanlığı Yasağı

Aracı kurumlar kendileriyle kaldıraçlı işlemler yapan müşterilerine, oluşabilecek çıkar çatışmalarını önlemek bakımından, söz konusu işlemler için olmak üzere bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmeti veremezler. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.27/B)

Bu kapsamda Birliğin 09.09.2016 tarihli Genel Mektubu ile da üyelerine duyurulduğu üzere, "alım satım stratejisi", "al-sat sinyali" veya benzeri isimlerle tanımlanan, genel yatırım tavsiyesi olarak sunulduğu belirtilen ancak yatırım danışmanlığı kapsamında değerlendirilebilecek bu ve benzeri nitelikteki her türlü hizmetin sunulması sermaye piyasası mevzuatına aykırılık teşkil etmektedir.

5.5.4. Kaldıraçlı İşlemlerde Deneme Hesapları (Genel Müşteriler İçin)

Kaldıraçlı işlemler için hesap açılışından önce **genel müşterilere** aracı kurumlar tarafından sunulan bir deneme hesabı üzerinden işlem yaptırılması gerekir. Müşterinin işlem gerçekleştireceği her aracı kurum tarafından sunulan deneme hesabında işlem yapması zorunludur. Deneme hesabının çalışma esasları Birlik tarafından belirlenmiştir.

Deneme hesabının gerçek zamanlı fiyatlar üzerinden çalıştırılması gerekmekte olup, bu işleymden aracı kurumlar sorumludur.

Deneme hesabında işlem yapılmasına ilişkin yükümlülüğün müşteri tarafından yerine getirildiği ilgili aracı kurum tarafından tevsik edilir. Müşterinin deneme hesabını asgari **altı iş günü** süreyle çalıştırması ve toplamda asgari **elli adet işlem** yapması gereklidir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.27/C)

5.5.5. Kaldıraçlı İşlemlerde Alınacak Beyan (Genel Müşteriler İçin)

Kaldıraçlı işlemler düşük teminatlar ile bu teminatların belirli bir katı kadar işlem yapmaya ve pozisyon almaya olanak veren, dolayısıyla yüksek getiri ve risk içeren işlemlerdir. Kaldıraçlı işlemlerin barındırdığı bu yüksek risk nedeniyle özellikle genel müşterilerin korunması ve bilgi sahibi olması amacıyla birtakım uyarıların yapılması ve kaldıraç oranlarının sınırlandırılması öngörülmüştür.

Bu kapsamda aracı kurumların kaldıraçlı işlemler hesabı açılması sırasında **genel müşterilerinden**,

- a) Kaldıraçlı işlemlerin niteliği itibarıyla riskli olduğu ve bu işlemler sonucunda zarar edilebileceği,
- b) Yatırılan teminatın tamamının kaybedilebileceği,
- c) Birlik tarafından çalışma esasları hazırlanmış deneme hesabı üzerinden işlem gerçekleştirildiği,
- ç) İşlemlerde uygulanacak kaldıraç oranı,
- d) İnternet sitesinde duyurulan kar/zarar dağılımı

hususlarında bilgi sahibi oldukları ve bunları kabul ettiklerine ilişkin yazılı beyan² almaları zorunludur. Hesap açılışının elektronik ortamda yapılması durumunda yukarıdaki beyanın, her bir hususun müşteri tarafından ayrı ayrı bilindiği ve kabul edildiği anlaşılabilecek ve gerektiğinde aracı kurum tarafından tevsik edilebilecek şekilde elektronik ortamda alınması mümkündür. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.27/Ç)

5.5.6. Kaldıraçlı İşlemlerde Emir İptali

Kaldıraçlı işlemlerde kural olarak gerçekleşmiş müşteri emirleri aracı kurumlarca iptal edilemez. Ancak bazı durumlarda emir iptaline imkan verilmiştir:

- a) İtiraz üzerine **müşteri lehine** bir iyileştirme yapılması amacıyla,
- b) İşlem platformunda meydana gelen **teknik bir sorun** nedeniyle ortaya çıkan müşteri mağduriyetinin giderilmesi amacıyla (bu kapsamda bir işlem yapılacaksa ilgili tüm müşteriler için uygulama gerçekleştirilir),
- c) **Profesyonel müşterilerden** alınan emirlerin başka bir kuruluşa herhangi bir müdahale olmaksızın oluşturulmuş bir sistem vasıtasıyla **otomatik** olarak iletilmesi halinde söz konusu **pozisyonun karşı tarafça iptal edilmesi** durumunda (bu kapsamda gerçekleştirilecek emir iptali, en geç ertesi işlem günü içerisinde gerçekleştirilebilir ve ilgili tüm müşteriler için uygulanır). (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.29/1)

Aracı kurum yukarıda yer alan (b) veya (c) bendi kapsamında bir işlem tesis etmek isterse, (b) veya (c) bendi hükümlerine uygun olarak ilgili tüm müşteriler için söz konusu uygulama gerçekleştirilir. Bu müşterilere gerekçesi ile birlikte en seri iletişim aracıyla tesis edilen işlem hakkında bildirim yapılır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.29/2)

Yukarıda yer alan (a), (b) ve (c) bentleri kapsamında iptal edilen tüm müşteri emirleri merkezi takas kuruluşuna en geç iptali takip eden iş günü raporlanır ve aracı kurum nezdinde de Kurulun belge kayıt düzenlemeleri uyarınca saklanır. Raporlamada; emir iptalinin (a) bendi kapsamında yapılması durumunda müşteri itirazına ilişkin beyan, (b) bendi kapsamında yapılması durumunda teknik soruna ilişkin ayrıntılı açıklama ve emir iptalinin ilgili tüm müşterileri kapsadığına ilişkin beyan, (c) bendi kapsamında yapılması durumunda karşı tarafça emir iptali gerçekleştirildiğine ilişkin alınacak yazı örneği ve bu durumun ilgili tüm müşterileri kapsadığına ilişkin beyana yer verilmesi zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.29/4)

Merkezi takas kuruluşuna yapılan raporlamada meydana gelen değişiklikler, değişikliğin tespit edildiği günü takip eden ilk iş günü içinde merkezi takas kuruluşuna bildirilmek zorundadır. Raporlamaya ilişkin esaslar merkezi takas kuruluşu tarafından belirlenir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.29/4)

Bekleyen emirlerin hangi koşullar altında iptal edilebileceğine veya fiyatlarının değiştirilebileceğine ve müşteri hesaplarının hangi koşullarda işleme kapatılabileceğine ilişkin hususlar ise çerçeve sözleşmede belirlenir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.29/5).

5.5.7. Piyasada Oluşan Özel Hallerin Raporlanması

Kaldıraçlı alım satım işlemleriyle ilgili olarak aşağıdaki durumların oluşması halinde aracı kurumlar tarafından Birliğe raporlama yapılır:

- a) Müşteri işlemlerinin yapılmasını engelleyecek düzeydeki aracı kurum elektronik işlem platformundan kaynaklanan teknik sorunlar.
- b) İşlem yapılan varlıklarda meydana gelen olağan dışı fiyat hareketleri, bu fiyat hareketleri sonucunda Birlik tarafından belirlenecek oranları aşacak şekilde oluşan fiyat boşlukları ve bu olağan dışı fiyat hareketleri sonucunda zarar ederek pozisyonu kapatan yatırımcı sayısı ile oluşan zarar tutarı.

² Beyandaki kar/zarar dağılımının ilgili dönemde aracı kurum internet sitesinde yer verilen verilerle aynı olması zorunludur. Söz konusu beyanın risk bildirim formlarından ayrı olarak alınması zorunludur. Ayrıca matbu bir metin kullanılsa dahi, müşterilerin matbu metin üzerinde bilgi sahibi olduklarını ve kabul ettiklerini kendi el yazıları ile yazmaları ("Bilgi sahibiyim ve kabul ediyorum" şeklinde veya benzeri muadil ifadelerle) ve imzalamaları gerekmektedir. Beyanın elektronik ortamda alınması halinde de müşterilerin hazırlanmış matbu metinde yer alan unsurların her biri için ayrı ayrı bilgi sahibi olduğunu aktif bir şekilde belirtmesini sağlayacak bir yöntem uygulanmalıdır.

(Yatırım Hizmetleri Tebliği md.29/A)

5.5.8. Aracı Kurumlar Tarafından Tezgahüstü Türev İşlemlerde Kullanılan Platformlar, Program, Modül ve Eklentiler

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 29/B maddesinde aracı kurumlar tarafından tezgahüstü türev işlemlerde kullanılacak platform, program, modül ve eklentilere ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Aracı kurumlar portföy aracılığı veya işlem aracılığı faaliyetleri kapsamında tezgahüstü türev işlemlerde kullandıkları elektronik işlem platformları, bu platformlarda kullanılan her türlü program, modül ve eklenti, bunların çalışma ve kullanım esasları ve amaçları ile bunlara ilave olarak yeni platform, program, modül ve eklenti kullanımı ve bunların değiştirilmesi hususlarını kullanılmaya başlandıktan itibaren on gün içerisinde Birliğe yazılı olarak bildirmekle yükümlüdür.

Bildirilen platform ve bu platformda kullanılan program, modül ve eklentiler yatırımcıların hak ve yararlarına aykırı sonuç verecek unsurlar içeremez.

Birliğe bildirilenler dışında platform, program, modül ve eklenti kullanılamaz.

Aracı kurumların bu düzenlemeye ilişkin yükümlülüklerine uygun davranıp davranmadıklarının tespiti amacıyla Kurul tarafından bağımsız denetime yetkili kuruluşlar listesinde yer verilen ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun bankaların bilgi sistemleri ve bankacılık süreçlerinin denetimine ilişkin düzenlemeleri uyarınca da yetkilendirilen bağımsız denetim kuruluşları vasıtasıyla yılda en az iki defa aracı kurumlardan habersiz olacak ve esasları Kurulca belirlenecek şekilde özel amaçlı bağımsız denetim yapılması zorunludur. Bağımsız denetim kuruluşları tarafından yapılacak özel amaçlı bağımsız denetimin habersiz olacağına ilişkin hükme bağımsız denetim kuruluğu ile imzalanacak özel amaçlı bağımsız denetim sözleşmesinde yer verilmesi zorunludur. Düzenlenecek özel amaçlı bağımsız denetleme raporlarının birer örneği 5 iş günü içerisinde Kurula iletilir.

5.6. Alım Satım Aracılığı Faaliyetine İlişkin Genel Hükümler

Yatırım kuruluşları, müşterilerine sunmuş oldukları alım satım aracılığı faaliyetleri kapsamında müşterilerine ve Kurula karşı yükümlülük ve sorumluluklara tabi oldukları gibi, birtakım hakları da bulunmaktadır. Söz konusu hak, yükümlülük ve sorumluluklar aşağıda yer almaktadır.

5.6.1. Müşteri Emrini En İyi Şekilde Gerçekleştirme Yükümlülüğü

Yatırım kuruluğu, alım satım aracılığı faaliyetlerinin icrası sırasında müşterilerin fiyat, maliyet, hız, takas, saklama, karşı taraf ve benzeri hususlardaki tercihlerini göz önüne alarak emir gerçekleştirme politikası çerçevesinde müşteri için **mümkün olan en iyi sonucu verecek şekilde** emirleri yerine getirmekle yükümlüdür. Konuyla ilgili hükümler Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 30'uncu maddesinde ve Rehber'de³ yer almaktadır.

Müşteri tarafından emrin belirli bir kuruluş veya piyasaya iletilmesi yönünde **açık bir talimatının** bulunduğu durumda yatırım kuruluğu müşteri emrini en iyi şekilde gerçekleştirme yükümlülüğünü yerine getirmiş sayılır.

Müşteriler tarafından kaldırılacak işlemlerde iletilen emirlere ilişkin fiyatın aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilmeden önce değiştirilmek istenmesi fiyat yenilemesi olarak kabul edilir. Fiyat yenilemesinin müşteri aleyhine uygulanması durumunda, lehe olan her durumda da uygulanması zorunludur. Kaldırılacak alım satım işlemlerinde, müşteri tarafından verilen emre ilişkin fiyat, miktar veya diğer unsurlardan herhangi birisinin emir gerçekleşmeden önce aracı kurum tarafından **müşteri aleyhine** değiştirilmek istenmesi halinde, **müşterinin onayının alınması** gerekir. Bu hükmün sadece pozisyon açmak için müşteriler tarafından fiyat sınırları belirlenmiş emirlerin herhangi bir nedenle bu sınırlar dışında oluşan bir fiyattan gerçekleştirilmek istenmesi halinde uygulanması zorunludur.

³ Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 30 uncu maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan "Kaldırılacak alım satım işlemlerinde, müşteri tarafından verilen emre ilişkin fiyat, miktar veya diğer unsurlardan herhangi birisinin emir gerçekleşmeden önce aracı kurum tarafından müşteri aleyhine değiştirilmek istenmesi halinde, müşterinin onayının alınması zorunludur." hükmünün, sadece pozisyon açmak için müşteriler tarafından fiyat sınırları belirlenmiş emirlerin herhangi bir nedenle bu sınırlar dışında oluşan bir fiyattan gerçekleştirilmek istenmesi halinde uygulanması zorunlu olup, aynı maddenin üçüncü fıkrası hükümleri saklıdır. Aracı kurumlar tarafından müşterilerine sunulan her bir emir türünün anılan madde kapsamında hangi şartlarda gerçekleştirileceğine Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 28 inci maddesini ikinci fıkrasında belirtildiği şekilde emir gerçekleştirme politikalarında yer verilmesi zorunludur.

Ancak, müşteri tarafından verilen emirlerin unsurlarında **müşteri lehine** sonuç verecek nitelikteki değişikliklerde veya müşteriler tarafından verilen emirlerde fiyat aralığının belirlenmiş olması durumunda bu **fiyat aralığında** oluşan değişimler için **müşteri onayı aranmaksızın** emir gerçekleştirilebilir.

Yatırım kuruluşları kaldıraçlı alım satım işlemleri kapsamında mevcut açık pozisyonların kapatılmasına ilişkin mevzuata uygun talepler hariç olmak üzere çerçeve sözleşmede bu konuda hüküm bulunması kaydıyla emir kabul etmeme hakkına sahiptir.

5.6.2. Alım Satım Fiyat Farkları

Kaldıraçlı alım satım işlemlerinin portföy aracılığı faaliyeti kapsamında yürütülüyor olması durumunda, müşterilere sunulacak alım satım fiyatları arasındaki farklar yatırım kuruluşları tarafından belirlenir.

Bu çerçevede açıklanan alım satım fiyatları arasındaki farkların genel piyasa koşullarına uygun ve tutarlı bir şekilde sürdürülmesi gerekir.

Öte yandan, sunulan alım satım fiyat farklarının sabit veya değişken olarak belirlenmesi mümkündür. Sabit fark garantisi verilen ürünlere ilişkin olarak piyasa şartları gereği zorunlu değişiklik yapılmasını gerektirecek olası koşulların çerçeve sözleşmede yer verilmek suretiyle önceden müşteriye bildirilmesi zorunludur. Bu yükümlülüğe her türlü yayın, ilan, reklam ve duyuruda da uyulur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.30/A)

5.6.3. Alım Satım Aracılığı Faaliyetleri Sırasında Sorumluluk

Alım satım aracılığı faaliyetlerinin yürütülmesine birden fazla yatırım kuruluşunun dahil olması durumunda, emir iletimine aracılık, işlem aracılığı ve portföy aracılığı faaliyetini gerçekleştiren yatırım kuruluşlarının her biri yerine getirdikleri işlemlerden dolayı genel hükümler çerçevesinde sorumludur.

Her bir yatırım kuruluşuna ait sorumluluğun sınırları, mevzuatla belirlenen faaliyet ilke ve esaslarına aykırı olmamak kaydıyla bu kuruluşların birbirleriyle akdettikleri sözleşmelerde belirlenir ve bu hususlara müşteriler ile akdedilen çerçeve sözleşmelerde yer verilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.31)

Bu çerçevede birlikte çalışan yatırım kuruluşlarının yatırım hizmet ve faaliyetlerinin müşteriye sunulması sürecine dahil oldukları ölçü ve kapsamda sorumlu olmaları amaçlanmıştır.

5.6.4. Borsa Dışı İşlemlerde Fiyatların Kamuya Duyurulması

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 32'nci maddesine göre, borsada işlem gören sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak yatırım kuruluşlarının borsa dışında verdikleri alım satım fiyat tekliflerinin Birlik tarafından belirlenecek bir veya birden fazla veri yayın kuruluşu vasıtasıyla kamuya açıklanması zorunludur.

Yatırım kuruluşlarının, herhangi bir müşterinin ihtiyacı ve talebi doğrultusunda müşteri ile **bire bir oluşturdukları türev araçlar hariç olmak üzere** borsada işlem görmeyen sermaye piyasası araçları için verdikleri alım satım fiyat tekliflerini kendi internet sitelerinde anlık olarak yayınlamaları ve Birlik tarafından belirlenecek bir veya birden fazla veri yayın kuruluşu vasıtasıyla kamuya açıklamaları zorunludur.

Kaldıraçlı işlemler ile ilgili olarak aracı kurumların Birlik tarafından belirlenen periyotlarda açıkladığı fiyatlar ve alım satım fiyat farkları Birlik tarafından belirlenecek bir süre içerisinde Birliğe aktarılır. Birlik tarafından her aracı kurumun geçmişe dönük fiyat serisi ve alım satım fiyat fark verileri oluşturulur ve bir yıl boyunca saklanır. Birlik bu verileri kullanarak her bir varlık için bir fiyat ve fark serisi oluşturur ve uygun gördüğü istatistiki yöntemleri kullanmak suretiyle bu seriden belirli bir düzeyi aşan sapmaları kurum bazında tespit eder ve haftalık olarak kamuya duyurur.

Ayrıca alım satım aracılığı faaliyetlerinde bulunmak üzere Kurul tarafından yetkilendirilmiş yatırım kuruluşları, bu faaliyetlere ilişkin Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde periyodik olarak bildirim yapmakla yükümlüdür. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.33)

5.6.5. Teminatlar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 34'üncü maddesine göre, yatırım kuruluşları, yatırımcılardan mevzuat gereği teminat istenmesinin zorunu olduğu hallerin yanı sıra yatırım hizmet ve faaliyetleri, kredili sermaye piyasası aracı işlemleri, sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemleri veya açığa satış işlemleri ile diğer yan hizmetler nedeniyle teminat verilmesini de isteyebilirler.

Yatırımcıların her ne surette olursa olsun yatırım kuruluşları nezdinde bulunan nakit ve sermaye piyasası araçları, yatırım kuruluşlarının malvarlıklarından ayrı olarak müşteri bazında izlenir. Söz konusu varlıklar, yatırımcıların yazılı açık izni olmaksızın, tevdi edilen kurumlar tarafından tevdi amacı dışında kendilerine veya üçüncü kişilere menfaat sağlayacak şekilde kullanılamazlar. Teminatların saklanmasıyla ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.

İlgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla teminat olarak kabul edilebilecek kıymetler;

- nakit olarak Türk Lirası ve TCMB tarafından günlük alım satım kurları ilan edilen yabancı para birimleri,
- kamu borçlanma araçları,
- Kurul düzenlemeleri uyarınca kredili menkul kıymet işlemlerine konu olabilecek sermaye piyasası araçları,
- fon katılma payları ile
- borsada işlem görmek kaydıyla özel sektör borçlanma araçları, varlığa dayalı menkul kıymetler, ipotek ve varlık teminatlolu menkul kıymetler, kira sertifikaları ve
- Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı)nın belirlediği standartlardaki altın ve diğer kıymetli madenler ve Kurulca uygun görülecek diğer sermaye piyasası araçlarıdır.

Yatırım kuruluşları, müşteriler tarafından işlem teminatı olarak verilen kıymetlerin cari değerinin tamamını ya da belirli bir yüzdesini teminat olarak kabul etmeye yetkilidir.

Aracı kurumlar müşterilerin risk düzeyi ile alınan pozisyon büyüklüğünü dikkate alarak teminatları çeşitlendirmek zorundadır. Aracı kurumlar teminatların tesisinde çeşitliliği sağlamak üzere **konsantrasyon limitleri** belirlemekle yükümlüdür. Konsantrasyon limitleri; hem teminat konusu finansal araçları ihraç edenler veya garanti verenler itibarıyla hem de teminat kabul edilebilecek araçlar itibarıyla belirlenir.

Sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla, müşteri teminat olarak verilen kıymetleri başka kıymetlerle değiştirebilir.

5.6.6. Elektronik Ortamda Alım Satım Emirlerinin İletimi ve Platformlar

Yatırım kuruluşları gittikçe artan oranda elektronik ortamda alım satım emirlerini kabul etmektedir. Bu itibarla elektronik ortamda emir iletim sürecine⁴ ilişkin güvenliğin sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Borsa veya teşkilatlanmış diğer pazar yerlerine ya da tezgahüstü piyasaya iletilmek veya kendi bünyelerinde gerçekleştirmek üzere elektronik ortamda emir kabul edecek olan yatırım kuruluşları,

a) Elektronik ortamda aldıkları emirler için yazılı veya sözlü olarak kabul ettikleri diğer emirlerin iletilmesinde uyulması gereken öncelik kurallarına riayet ederek, elektronik ortamda emir ileten müşterileri ile diğer yollarla emir ileten müşterileri arasında Kurul düzenlemelerinde yer alan kanal bazında öncelik kuralları çerçevesinde oluşabilecek farklılıkları açıklamak ve eşitsizliklerin ortaya çıkmasına engel olmakla,

b) Elektronik ortamda aldıkları emirler için Kurulun belge ve kayıt düzenlemelerinde yer alan yükümlülükleri sağlamakla,

c) Yürütecekleri yatırım hizmet ve faaliyetlerine göre gerekli risk bildirim formlarının birer

⁴ Kurul gerekli görmesi halinde yatırım kuruluşlarının bilgi işlem altyapısının bağımsız bir veya daha fazla kuruluş tarafından Kurulca belirlenecek esaslar çerçevesinde denetlenmesini talep edebilir.

örneğine elektronik ortamda yer vermekle,

ç) Elektronik ortamda kabul edilen emirlerin izlenmesi, iletilmesi, bu emirlere ilişkin kayıtların tutulması ve müşterilerle iletişimin sağlanması için yeterli sayıda personel istihdam etmekle,

d) Kullanacakları bilgi işlem altyapısının; 1) Tüm emirlerin alınış zamanına göre sıralanmasına imkân verecek nitelikte olmasını sağlamakla, 2) Reddedilen, gerçekleşmeyen, iptal edilen veya değiştirilen emirler de dâhil olmak üzere, gerçekleştirilen tüm işlemlere ilişkin tarih, zaman, miktar, fiyat, kullanılan kaldıraç oranı ve diğer tüm unsurları ve hesap hareketlerini ve zaman bilgisini gösterecek şekilde müşterilere yansıtılan tüm fiyat bilgilerini anlık olarak kaydetmesini sağlamakla, 3) Müşterilerin teminatlarını, alacak ve borçlarını, açık pozisyonlarını ve kar zarar durumlarını anlık olarak takip etmesine ve gerekli risk kontrollerini yapmasına elverişli olmasını sağlamakla,

e) Bilgi işlem altyapısının kapasite ve güvenliği konusunda periyodik kontrollerini yapmakla, herhangi bir sistematik hatada verilerin güvenliğinin ve işlemlerin devamının sağlanması için işlemlerin yapıldığı kurulu alandan farklı bir yerde verilerin depolandığı sunucuların yer aldığı bir sistem kurmakla ve verileri burada yedeklemekle, platforma gelebilecek tehditleri minimum düzeye indirecek tedbirleri almakla,

f) Elektronik işlem platformunun müşteri rızası olmaksızın üçüncü kişilerce kullanımını engellemeye yönelik gerekli güvenlik tedbirlerini almak ve elektronik işlem platformunun üçüncü kişilerce kullanılıp kullanılmadığına yönelik düzenli incelemelerde bulunmakla,

g) Elektronik işlem platformu ile müşteri arasındaki veri iletişiminin yetkisiz kişilerce dinlenmesi veya kesilmesi ile verilerin değiştirilmesinin engellenmesi için gerekli bilgi güvenliği tedbirlerini almakla,

yükümlüdürler. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.35)

Yatırım kuruluşlarının kullanacakları bilgi işlem alt yapısının yukarıda belirtilen yükümlülükleri sağlayacak nitelikte olması gerekmektedir.

6. BİREYSEL PORTFÖY YÖNETİCİLİĞİ FAALİYETİ

6.1. Genel Olarak

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 37'nci maddesinde bireysel portföy yöneticiliği; finansal varlıklardan oluşan portföylerin, her bir gerçek veya tüzel kişi müşteri adına, doğrudan veya dolaylı bir menfaat sağlamak üzere vekil sıfatıyla yönetilmesidir. Ancak bu faaliyet kolektif yatırım kuruluşlarının portföylerinin yönetilmesini kapsamamaktadır.

Burada ifade edilen yönetilme belirli kıstaslara tabidir. Bu kıstaslar müşterilerin mali durumu, risk tercihleri, bekledikleri getiri düzeyleri ile yatırım süreleridir. Ayrıca bireysel portföy yöneticiliği portföyün düzenli olarak takip edilmesi ve müşterilerin bilgilendirilmesini de kapsamaktadır.

Ayrıca müşterilere yatırım kuruluşları tarafından her türlü elektronik ortam aracılığıyla doğrudan sunulan veya yönlendirilen başka gerçek veya sanal portföylere ilişkin işlemlerin takip edilmesi ve/veya kopyalamasını sağlayan imkanların sunulması şeklindeki yatırım danışmanlığı hizmetinin müşterinin kendi portföyünde otomatik olarak işlem yapılmasını sağlayacak şekilde her türlü mekanizma aracılığıyla sunulması (başka portföylerin takip edilmesi ve/veya kopyalanması) da bireysel portföy yöneticiliği kapsamındadır.

6.2. Bireysel Portföy Yöneticiliğinde Bulunabilecek Kuruluşlar

Bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti, Kuruldan izin almak kaydıyla aracı kurumlar, kalkınma ve yatırım bankaları ile portföy yönetim şirketleri tarafından yapılabilir. Kısmi ve geniş yetkili aracı kurumların bireysel portföy yöneticiliği yapması mümkündür. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.38)

6.3. Bireysel Portföy Yöneticiliği Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar

Bireysel portföy yöneticiliği faaliyetinde bulunulmasına izin verilebilmesi için Kurulun yatırım

kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esasları ile ilgili düzenlemelerinde faaliyete geçmek için aranan genel şartlara ek olarak yetkili kuruluşların, (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.39)

a) Bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olması, (Kalkınma ve yatırım bankalarının bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti başvurularında aranmaz)

b) 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun ve finans piyasalarında en az 5 yıllık tecrübesi olan yeterli sayıda portföy yöneticisini istihdam etmiş olması,

c) Bireysel portföy yöneticiliği faaliyetinin yürütülmesini teminen araştırma birimini oluşturmuş, birim yöneticisini ve ona bağlı olarak çalışacak yeterli sayıda araştırma uzmanını görevlendirmiş olması

zorunludur.

Yatırım kuruluşunun veya portföy yönetim şirketinin başka bir kuruluştan saklama hizmeti almak istemesi ya da ilgili müşterinin saklama hizmetini başka bir kuruluştan almak istemesi durumunda, yönetilen portföylere ilişkin varlıkların saklanacağı yatırım kuruluşu ile sözleşme imzalaması gerekir.

Portföy hesabına yapılacak işlemlerde sözleşme uyarınca müşteriden önceden teyit alınması zorunluluğu varsa saklamaya yetkili kuruluş tarafından bu müşteriler için blokaj koyma imkanı getirilebilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.43/3) Müşteri portföylerinde açık pozisyonların teminatsız kalması veya portföyün değerinin varsa karşılaştırma ölçütü ya da eşik değer dikkate alınarak hesaplanan tutarın altında kalması durumunda yetkili kuruluşun hesaplamanın yapıldığı gün itibariyle müşteriye bildirimde bulunması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.44)

6.4. Bireysel Portföy Yöneticiliği Faaliyetinin Yürütülme Esasları

Yetkili kuruluşlar bireysel portföy yöneticiliği faaliyetinin yürütülmesi⁵ sırasında müşterilerinin çıkarlarını gözetmek ve bu kapsamda aşağıdaki ilke ve esaslara uymakla yükümlüdür: (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.41)

a) Portföy için yapılan bir alım satım işleminden dolayı herhangi bir ihraççıdan veya yatırım kuruluşundan kendi lehine komisyon, iskonto ve benzeri menfaat sağlıyorsa, bu durumu müşterisine hizmeti sunmadan önce açıklamak zorundadır.

b) Müşterinin yazılı bir talimatı olmadan borsalarda işlem görmeyen varlıklar ile rayiç değerinin üstündeki varlıkları yönettikleri portföye alamaz ve portföyden bu değer altında varlık satamaz.

c) Portföyde yer alan varlıklar üzerinde kendisi veya üçüncü şahıslar lehine herhangi bir hukuki tasarrufta bulunamaz. Müşterinin yazılı talimatı olmadan portföyde yer alan varlıkları, portföy yönetimi amacı dışında bir başka şahsa devir veya teslim edemez.

ç) Müşteri hesabına vereceği emirlerde gerekli özen ve dikkati göstermek zorundadır.

d) Herhangi bir şekilde kendine çıkar sağlamak üzere varlıkların alım satımını yapamaz.

e) Basiretli bir tacir gibi davranmak ve yönettiği portföyleriyle çıkar çatışmasına meydan vermemek koşuluyla kendine ait nakdi, portföy yönetimine konu olan araç ve işlemlerle değerlendirebilir.

f) Birden fazla portföy yönettiğinde objektif iyi niyet kurallarına aykırı olarak portföylerden biri veya birden fazlası lehine, diğerleri aleyhine sonuç verebilecek işlemlerde bulunamaz.

g) Yatırım kararlarını, güvenilir gerekçe, bilgi, belge ve analizlere dayandırmak ve çerçeve sözleşme ile belirlenen yatırım ilkelerine uymak zorundadır. Bu bilgi ve belgeler ile alım satım

⁵ Kurulun 23.05.2016 tarih ve 17/576 sayılı kararı uyarınca, bireysel portföy yöneticiliği izni kapsamında aracı kurumlar tarafından yönetilmekte olan bireysel portföylerin, III-55.1 sayılı Portföy Yönetim Şirketleri ve Bu Şirketlerin Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ'in 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde tanımlanan "altı portföy yöneticiliği" faaliyeti kapsamında portföy yönetim şirketleri tarafından Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde yönetilebileceği, dolayısıyla dışarıdan hizmet alımına konu edilebileceği hükme bağlanmıştır.

kararlarına mesnet teşkil eden araştırma ve raporların Kurulun belge ve kayıt ile ilgili düzenlemelerinde belirtilen süreyle yetkili kuruluş nezdinde saklanması zorunludur.

ğ) Portföyün önceden saptanmış belirli bir getiriye sağlayacağına dair herhangi bir sözlü veya yazılı garanti veremez ve ilan ve reklamlarında bu anlama gelebilecek ifadeleri kullanamaz.

h) Portföyün menfaatleriyle kendi menfaatleri arasında çatışma olan durumlarda portföy lehine davranmak zorundadır.

ı) Müşterinin risk-getiri tercihleri doğrultusunda müşteri ile birlikte Kurulun bireysel ve kurumsal portföylerin performans sunumuna, performansa dayalı ücretlendirme ve sıralama faaliyetleri ile ilgili düzenlemeleri uyarınca karşılaştırma ölçütü veya eşik değer belirleyebilir.

i) Müşterilerin portföyde yer alan varlıklar ve bu varlıkların işlem gördüğü piyasa hakkındaki bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanıp müşterilerin alım-satım kararlarını etkileyerek kendi lehlerine kazanç sağlamak amacıyla, müşterilerin gereksiz alım-satım yapmalarına ortam hazırlayamaz ve bu fiilin üçüncü şahıslar tarafından gerçekleştirilmesine herhangi bir şekilde yardımcı olamaz.

j) Portföylere ilişkin olarak portföy yöneticiliği dışında bir faaliyeti çağrıştıracak isim ve ifadeler kullanamaz, belirli bir yönetim dönemi belirleyerek önceden toplanan paralarla ortak bir portföy oluşturamaz ve yönetemez veya tasarruf sahiplerini oluşturulmuş bir portföye iştirak ettiremez ve bu yönde ifadeler içeren ilan ve reklam yapamaz.

k) Yazılı, basılı veya sözlü biçimde müşterilere duyurulacak ve yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarını, müşterilerine duyurmadan önce kendileri veya üçüncü şahıslar lehine kullanamaz.

l) Portföy yönetimi sırasında elde ettiği bilgileri kendileri veya üçüncü bir tarafın menfaati doğrultusunda kullanamaz.

6.5. Bireysel Portföy Yöneticiliği Çerçeve Sözleşmesi

Yetkili kuruluşun, müşterileri ile sunduğu faaliyete ilişkin yazılı bir çerçeve sözleşme imzalaması zorunlu olup, Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 42'nci maddesinde bireysel portföy yöneticiliği çerçeve sözleşmesinde bulunması gereken bazı hususlara da yer verilmiştir:

(1) Çerçeve sözleşmede belirtilen portföy yöneticisinin, yetkili kuruluştan ayrılması veya değiştirilmesi halinde, yetkili kuruluş tarafından söz konusu durumun müşterilere en seri haberleşme aracı vasıtasıyla derhal bildirilmesi zorunludur. Müşteri, değişen portföy yöneticisini uygun görmediği takdirde sözleşmeyi tek taraflı olarak feshedebilir.

(2) Çerçeve sözleşmede portföyde yer alan finansal varlıklara ilişkin olarak yönetsel ve mali hakların kullanımına yönelik hak ve yükümlülüklerin açık ve net olarak yer alması zorunludur.

(3) Portföy yönetim sözleşmesinde müşteri portföylerinin saklanmasına ilişkin usul ve esasların yer alması zorunludur.

(4) Varsa karşılaştırma ölçütü veya eşik değer oluşturulmasına ilişkin esaslara, ölçüte veya değere ulaşıp ulaşılmadığına ilişkin olarak müşteriye yapılacak bilgilendirme esaslarına ve karşılaştırma ölçütünün getiri taahhüdü anlamına gelmeyeceğine çerçeve sözleşmede yer verilir.

Bunların yanında, müşterilere yatırım kuruluşları tarafından her türlü elektronik ortam aracılığıyla doğrudan sunulan veya yönlendirilen başka gerçek veya sanal portföylere ilişkin işlemlerin takip edilmesi ve/veya kopyalamasını sağlayan imkanların, müşterinin kendi portföyünde otomatik olarak işlem yapılmasını sağlayacak şekilde her türlü mekanizma aracılığıyla sunulması şeklinde yürütülen bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamında sayıldığı ifade edilmişti. Bu kapsamda müşteri ile imzalanacak çerçeve sözleşmede aşağıdaki gibi hususlar ayrıntılı olarak yer almalıdır: (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.37/3 ve 45/4)

a) Yatırım kuruluşu tarafından doğrudan sunulan veya yönlendirilen platformun özelliği,

b) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföye ilişkin işlemler için yatırım amacı, strateji bilgisi (işleme konu varlık seçimi ile yatırım stratejisi) ve risk bilgisi,

- c) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföyün belirli periyotlardaki işlem hacimleri,
- ç) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföy kapsamında verilen emirler ve işlemler sonucunda oluşan kar/zarar durumları,
- d) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföyün performans göstergelerinin anlık ve geçmişe yönelik olarak nasıl görüntüleneceği,
- e) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföye ilişkin olarak portföyün geçmiş performansının gelecek dönem performansı için bir gösterge olamayacağı.

6.6. Yerindelik Testi

6.6.1. Genel Olarak

Bireysel portföy yöneticiliği faaliyetinde yetkili kuruluşlar müşteriler adına müşterilerin portföylerini yönetmekte, yatırım danışmanlığı faaliyetinde ise yetkili yatırım kuruluşları belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak yönlendirici nitelikte yorum ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Dolayısıyla bu faaliyetlerin sunulmasından önce çerçeve sözleşme imzalanmadan, müşteriye sunulacak hizmet ile müşterinin yatırım amaçları, mali durumu ile bilgi ve tecrübesinin uyumlu olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu amaçla Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 40'ıncı maddesinde "Yerindelik Testi" düzenlenmiştir. Yerindelik testine ilişkin olarak Rehber'de daha ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir.⁶

Yerindelik testi yatırım danışmanlığı ve bireysel portföy yöneticiliği hizmeti sunmadan önce uygulanması zorunlu olan bir test olup, testin amacı müşteriye sunulacak hizmet ile;

- a) Müşterinin yatırım amaçlarının,
- b) Müşterinin mali durumunun,
- c) Müşterinin bilgi ve tecrübesinin

uyumlu olup olmadığının yetkili kuruluşlar tarafından değerlendirilmesidir.⁷

Kurul'un 15.05.2014 tarih ve 15 sayılı toplantısında yerindelik testinin Birlik tarafından hazırlanan asgari içeriği onaylanmıştır. Uygunluk ve yerindelik testlerinde takip eden dönemde Kurul'un 20.06.2014 tarih ve 19/614 sayılı kararı ile değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu testlerin içeriklerine Kurulun ve Birliğin web sayfalarından ulaşılabilir.

Yerindelik testinin yapılması için alınan tevsik edici bilgi ve belgeler ile müşteriye yapılan uyarıların bir örneği Kurulun belge ve kayıt düzeni ile ilgili düzenlemelerinde belirlenen süreler kapsamında saklanır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/10)

6.6.2. Müşteriden Alınacak Bilgiler

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 40/2 maddesine göre, yerindelik testinin yapılabilmesi için yetkili kuruluş müşteriden aşağıda yer alan hususlar hakkında yazılı bilgi alır ve buna uygun standart formları geliştirir:

- a) Müşterinin yatırım amaçlarına ilişkin olarak; yatırım süresi ile risk ve getiri tercihleri.
- b) Müşterinin mali durumunun yatırımın risklerini karşılayacak yeterlilikte olup olmadığına ilişkin olarak; gelir düzeyi ve yatırım amaçlı varlığı hakkında bilgi. (Talebe dayalı olarak kabul edilenler hariç olmak üzere profesyonel müşterilerden alınması zorunlu değildir.)
- c) Müşterinin portföyünde veya hesabında gerçekleştirilecek işlemlere ilişkin riskleri anlayacak bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadığına ilişkin olarak; müşterinin yaşı ve mesleği, eğitim durumu, genel ya da profesyonel müşteri olduğu, geçmişte gerçekleştirdiği işlemlere konu olan sermaye piyasası

⁶ SPL sınavlarına hazırlık amacıyla hazırlanan işbu Çalışma Notu'nda ayrıntıya girilmemiştir.

⁷ Rehber'de yerindelik testine ilişkin olarak gerek yerindelik testinin yapılması gerek yerindelik testi kapsamında yapılacak uyarı ve bildirimlerin gerektiğinde kanıtlayıcı bilgi ve belgelerin sunulabilmesi ve ispat yükü yatırım kuruluşunda olmak üzere yazılı veya elektronik ortamda yapılabileceği yönünde karar alınmıştır. Diğer taraftan Rehber'de belirtildiği üzere, uygunluk ve yerindelik testleri ile bunlara ilişkin uyarı ve bildirimlerin şubeler veya çağrı merkezi üzerinden kayıt tutulan telefonlar aracılığı ile yapılmasına imkan bulunmamaktadır.

araçları, söz konusu işlemlerin türü, niteliği, hacmi ve sıklığı. (Talebe dayalı olarak kabul edilenler hariç olmak üzere profesyonel müşterilerden alınması zorunlu değildir.)

Yetkili kuruluşun müşterinin mali durumunun yatırım risklerini karşılayacak yeterlilikte olup olmadığına ilişkin yapacağı değerlendirme, müşterinin gelir düzeyi ve yatırım amaçlı varlığı hakkında sunduğu bilgilerle sınırlıdır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/3)

Müşterinin yerindelik testi için istenen bilgileri vermemesi veya eksik ya da güncel olmadığı açıkça anlaşılabilen bilgi vermesi durumunda bu müşteriye bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmeti **sunulamaz**. Bu durumda yetkili kuruluş müşteriye, söz konusu hizmetlerin kendisine verilemeyeceği konusunda yazılı bildirim yapmak zorundadır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/6)

Müşteri yerindelik testi için verdiği bilgilerin doğruluğundan sorumludur. Yetkili kuruluş, belirli dönemler itibarıyla söz konusu bilgilerin güncellenmesini müşteriden talep edebilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/7)

Yetkili kuruluş hizmetin sunulması sırasında müşterinin eksik, güncel olmayan ya da gerçeğe aykırı bilgi verdiğini öğrenmesi veya tespit etmesi durumunda sunulan hizmeti sonlandırır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/8) Bu bilgilerin sunulacak hizmet ve faaliyetlerin yerinde olup olmadığının ölçülmesi amacıyla istendiğinin müşterilere bildirilmesi gerekir. Yetkili kuruluşlar, müşterilerine söz konusu bilgileri vermemeleri hususunda telkinde bulunamaz. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/9)

6.6.3. Yerindelik Testinin Sonuçları

Bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmetinin, yerindelik testinin sonucuna uygun olarak sunulması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/1)

Müşterinin yerindelik testi için verdiği bilgilerin incelenmesi sonucunda, müşteriye yerindelik testinin sonuçlarına uygun olmadığı anlaşılan şekilde bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmeti **sunulamaz**.⁸ (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40/5)

6.6.4. Bireysel Portföy Yöneticiliği ve Yatırım Danışmanlığı Sırasında Araştırma Faaliyetleri

Bireysel portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı faaliyetlerinin aynı birim bünyesinde yürütülmesi mümkündür.

Ancak bu faaliyetlerde bulunacak yatırım kuruluşlarının zorunlu olarak kurması gereken araştırma birimini söz konusu faaliyetleri yürütecek birimden ayrı olarak oluşturması gerekir.

Bireysel portföy yöneticilerinin veya yatırım danışmanlarının aynı zamanda müşteri temsilcisi olarak görev yapmaları mümkündür. (Rehber)

7. YATIRIM DANIŞMANLIĞI FAALİYETİ

7.1. Genel Olarak

Yatırım Hizmetleri Tebliği ile yatırım danışmanlığı faaliyeti ve bununla ilişkili kavramlar üç temel başlıkta düzenlenmiştir. Bu başlıklar aşağıdaki gibidir;

- Yatırım hizmetleri arasında sayılmış olan yatırım danışmanlığı faaliyeti,
- Yan hizmetler arasında sayılmış olan genel yatırım tavsiyesi sunulması ve
- Finansal bilgi sunulması.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 45'inci maddesinde yatırım danışmanlığı;

⁸ Rehber'de ifade edildiği üzere, Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde yer alan "Müşterinin yerindelik testi için verdiği bilgilerin incelenmesi sonucunda, müşteriye yerindelik testinin sonuçlarına uygun olmayan bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmeti sunulamaz." hükmünün araç bazında anlaşılması gerektiği, dolayısıyla müşteriye sunulacak bireysel portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı hizmetleri sırasında yerindelik testi sonucu ile uyumlu olan sermaye piyasası araçlarının hizmetlere konu edilmesi gerektiği, söz konusu hükümle amaçlanan bu hizmetlerin hiçbir şekilde sunulmaması değil, testin sonucuna uygun hizmet sunulması olduğu karara bağlanmıştır.

“Yetkili yatırım kuruluşunun, yatırımcı talebi doğrultusunda veya yatırımcı talebi olmaksızın sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar hakkında, belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olarak yönlendirici nitelikte yorum ve tavsiyelerde bulunması faaliyeti” olarak tanımlanmıştır. Genel yatırım tavsiyeleri ile finansal bilgi sunulması Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 45’inci maddesi kapsamında yatırım danışmanlığı hizmeti olarak görülmemektedir.

Elektronik ortamdaki gelişmelerin sermaye piyasalarını da etkilemesine paralel olarak yeni düzenlemeler yapılmış olup, bu kapsamdaki düzenlemelerden biri olmak üzere Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 45/3 maddesine göre müşterilere yatırım kuruluşları tarafından her türlü elektronik ortam aracılığıyla doğrudan sunulan veya yönlendirilen başka gerçek veya sanal portföylere ilişkin işlemlerin takip edilmesi ve/veya kopyalamasını sağlayan imkanların sunulması da yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında değerlendirilmektedir.⁹

4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu’nun 8 inci maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca kurulan emeklilik şirketlerinin bireysel emeklilik fon paylarına yönelik olarak belli bir katılımcı ve katılımcı adayına veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik yönlendirici nitelikte yorum ve tavsiyelerde bulunması faaliyeti Yatırım Hizmetleri Tebliği hükümlerine tabi değildir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.45/5) Emeklilik şirketlerinin bireysel emeklilik fon paylarına ilişkin verdiği yorum ve tavsiyeler yönlendirici nitelikte olsa ve belirli bir katılımcı, katılımcı adayı ya da grubun ihtiyaçlarını da karşılarsa söz konusu faaliyet, Yatırım Hizmetleri Tebliği kapsamında çıkarıldığından yatırım danışmanlığı olarak kabul edilmemektedir. Emeklilik şirketlerinin bu durumdaki faaliyetleri, yerindelik testi uygulamasına ve yatırım danışmanlığı kapsamında belirlenen ilke ve esaslara tabi değildir.

Türkiye Elektronik Fon Dağıtım Platformunda veya Bireysel Emeklilik Fon Alım Satım Platformunda işlem gören yatırım fonları veya emeklilik yatırım fonları ile para piyasası fonları (likit fonlar) ve kısa vadeli borçlanma araçları fonlarıyla ilgili olarak müşterilerin veya katılımcıların risk ve getiri tercihlerine göre verilen yönlendirici nitelikteki yorum ve tavsiyeler yatırım danışmanlığı kapsamında değildir. Ancak her durumda (a) bendi hariç olmak üzere 48 inci maddenin ikinci fıkrasında ve 50 nci maddede düzenlenen esaslara uyulması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.45/6) Bu kapsamda, bahsi geçen sermaye piyasası araçlarına ilişkin yorum ve tavsiyeler yönlendirici nitelikte olsa ve belirli bir kişi ya da grubun ihtiyaçlarını da karşılarsa yatırım danışmanlığı kapsamında çıkarılmıştır. Bu durumdaki faaliyetler için yerindelik testi uygulamasına gerek yoktur, ancak bunun dışında emeklilik şirketlerinin emeklilik yatırım fonlarına yönelik yukarıda bahsedilen faaliyetleri hariç olmak üzere yatırım danışmanlığı kapsamında belirlenen ilke ve esaslara uyulması gerekmektedir.

7.2. Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinde Bulunabilecek Kuruluşlar ve Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinde Bulunmak İçin Aranılan Özel Şartlar

Yatırım danışmanlığı faaliyeti, Kuruldan izin almak kaydıyla aracı kurumlar, yatırım ve kalkınma bankaları ile portföy yönetim şirketleri tarafından yapılabilir. Ticari bankalar yatırım danışmanlığı faaliyetinde bulunamazlar. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.46)

Yatırım danışmanlığı faaliyetinde bulunacak yatırım kuruluşlarının;

- a) Bu faaliyet için öngörülen asgari öz sermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olması (Kalkınma ve yatırım bankaları için aranmaz),
- b) 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun ve finans piyasalarında en az 3 yıllık tecrübesi olan yeterli sayıda yatırım danışmanını istihdam etmiş olması,
- c) Yatırım danışmanlığı faaliyetinin yürütülmesini teminen araştırma birimini¹⁰ oluşturmuş

⁹ Bununla birlikte, Rehber’de belirlendiği üzere; aracı kurumlar tarafından doğrudan sunulmayan veya yönlendirilmeyen, müşterilerin kendi inisiyatifleri ile takip ettikleri veya kopyaladıkları gerçek veya sanal portföyler aracı kurumların sorumluluğunda değildir. Ancak bu imkanlara tamamen müşteri inisiyatif ile ulaşılsa dahi aracı kurumlar bu nitelikteki yazılım ve donanımları müşteri talebiyle de olsa işlem platformlarına entegre edemezler.

¹⁰ Rehber’de başlıkta sayılan faaliyetler sırasında araştırma faaliyetlerinin nasıl yürütülmesi konusunda bir belirleme yapılmıştır. Rehber’e göre; Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 47 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde, yeterli sayıda yatırım danışmanını istihdam etmiş olmak, yatırım danışmanlığı faaliyetinde bulunmak için aranılan özel şartlar arasında sayılmıştır. Söz konusu bentte yatırım danışmanının münhasıran istihdam edilmiş olması gerektiği belirtilmemiş olmakla birlikte, aynı maddenin (c) bendinde araştırma biriminin oluşturulmuş

olması,

ç) Birim yöneticisini ve ona bağlı olarak çalışacak yeterli sayıda araştırma uzmanını görevlendirmiş olması

zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.47)

7.3. Yatırım Danışmanlığı Faaliyetinin Yürütülme Esasları

Yatırım kuruluşu ile bir müşteri arasında yatırım danışmanlığı çerçeve sözleşmesi imzalanmadan önce yukarıda yer verilen yerindelik testinin yapılması zorunludur. Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 48'inci maddesine göre yatırım danışmanlığı faaliyetinin yürütülmesi sırasında yatırım kuruluşları tarafından;

a) Yatırımcıların yerindelik testi kapsamında elde edinilen bilgiler dikkate alınarak en uygun yatırım kararını almalarını sağlayacak yönde tavsiyede bulunulması,

b) Sunulan yorum ve tavsiyelerde yatırımcıları yanıltıcı, aldatıcı, bilgi ve tecrübe eksikliklerini istismar edici, yanlış, gerçek dışı veya "en sağlam", "en iyi", "en güvenilir" gibi subjektif ve abartılı ifadelerle yer verilmemesi,

c) Yorum ve tavsiyelerin özenle hazırlanması ve objektif olması,

ç) Sunulan yorum ve tavsiyelerin güvenilir kaynak, belge, rapor ve analizlerle desteklenmesi, söz konusu kaynakların kesinliği hakkında şüphelerin bulunması durumunda bu hususa açıkça yer verilmesi,

d) Herhangi bir sermaye piyasası aracının halka arzına ilişkin olarak yapılan yorum ve analizlerde, yatırımcıların doğru ve eksiksiz bilgilendirilmesini teminen, yayımlanmışsa izahname ve satışa ilişkin belgelerde yer alan bilgilerin kullanılması, aksi takdirde söz konusu halka arza ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı izahname ve satışa ilişkin diğer belgelerin yayımlanacağına belirtilmesi,

e) Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte kesinlikle bulunulmaması,

f) Her türlü öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerine, bunların öngörü, tahmin ve fiyat hedefi olduğu açıkça belirtmek suretiyle yer verilmesi ve bunların oluşturulmasında kullanılan tüm önemli varsayımların belirtilmesi,

g) Kurulun faaliyet alanına giren sonuçlanmış ya da sonuçlanmamış konular hakkında yalan, yanlış, yanıltıcı ve mesnetsiz bilgi, haber ve yorum sunulmaması,

ğ) Yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarının, yatırımcılara duyurulmadan önce kendilerinin veya üçüncü şahısların lehine kullanılmaması

zorunludur.

Yatırım danışmanlığı faaliyetine ilişkin yukarıda yer verilen ilke ve esasların üç temel düşünceye dayandığı değerlendirilmektedir. (Rehber)

Bunlardan ilki **yatırımcının korunmasıdır**. Sunulan hizmette yerindelik testi uygulaması, yatırımcıları yanıltmaya yönelik yalan yanlış ifadeler kullanılamaması, getiri taahhüdünde bulunulmaması bu ilkenin göstergeleri olarak ifade edilebilir.

İkincisi **objektifliktir**. Güvenilir kaynak ve belgeler kullanılması, mesnetsiz bilgi verilememesi,

olması da yatırım danışmanlığının özel şartları arasında sayılmıştır. Aynı şart bireysel portföy yöneticiliği için de aranmakta olup, söz konusu düzenlemenin amacı yatırım danışmanlığı ve bireysel portföy yöneticiliği faaliyetlerine temel oluşturacak araştırmaların kurum içinde çıkar çatışmasını önleyecek şekilde, bağımsız olarak oluşturulmasını sağlamaktır. Diğer taraftan yatırım danışmanlarının, çıkar çatışmasına yol açmayacağı, hatta müşteriye nitelikli hizmet sunulmasını temin edeceği dikkate alınarak müşteri temsilcisi olarak da görev yapmaları mümkündür. Bu çerçevede, Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin bireysel portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı faaliyetlerine ilişkin özel şartları düzenleyen 39 ve 47 nci maddelerinin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinin uygulanmasına yönelik olarak aşağıdaki esaslar kabul edilmiştir: "Bireysel portföy yöneticiliği ve yatırım danışmanlığı faaliyetlerinin aynı birim bünyesinde yürütülmesi mümkündür. Ancak bu faaliyetlerde bulunacak yatırım kuruluşlarının zorunlu olarak kurması gereken araştırma birimini söz konusu faaliyetleri yürütecek birimden ayrı olarak oluşturması gerekir. Diğer taraftan bireysel portföy yöneticilerinin veya yatırım danışmanlarının aynı zamanda müşteri temsilcisi olarak görev yapmaları mümkündür."

varsayımların ve kaynakların paylaşılması, izahnamede yer alan bilgilerin kullanılma zorunluluğu bu ilkenin göstergeleri olarak ifade edilebilir.

Üçüncüsü ise **çıkar çatışmasının önlenmesidir**. Araştırma sonuçlarının kendi lehine kullanılmaması ve araştırmaları etkileyebilecek hususların açıklanması bu ilkenin göstergesi olarak ifade edilebilir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 50'nci maddesinde finansal ilişki ve çıkar çatışmalarının açıklanmasına ilişkin olarak;

a) Yetkili kuruluşların yatırım danışmanlığı faaliyeti sırasında sunulan yorum ve tavsiyelerin objektifliğini etkilemesi muhtemel nitelikteki tüm ilişki ve koşulları, özellikle yorum ve tavsiyenin ilgili olduğu sermaye piyasası aracına ilişkin önemli finansal çıkarlarını veya ihraççı ile olan önemli çıkar çatışmalarını müşteriye açıklamakla yükümlü oldukları,

b) Söz konusu yükümlülüğün yetkili kuruluşlar ile istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler için de geçerli olduğu,

c) Sunulan yorum ve tavsiyelere konu ihraççı ile yetkili kuruluşun karşılıklı olarak ödenmiş sermayelerinde veya oy haklarında %1 veya daha fazla oranda sahip oldukları paylara, sahip oldukları yönetim imtiyazına, aralarındaki kredi sözleşmesi, kira kontratları gibi diğer önemli finansal ilişkiler bulunması durumunda, bunlara ilişkin bilgilerin de müşteriye açıklanmasının zorunlu olduğu

hüküm altına alınmıştır.

Ayrıca Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 48/3 maddesinde yetkili kuruluşlar tarafından yürütülen yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında;

a) Sermaye piyasası aracı için hedef fiyat belirlenmesinde kullanılan değerlendirme esasları ile yöntemine ilişkin yeterli özet bilgilerin,

b) Tavsiyede yer alan yatırım süresi de dahil "al", "sat" veya "tut" gibi ifadelerin anlamları ile yatırıma ilişkin uygun risk uyarıları ve değerlendirmede kullanılan varsayımlara ilişkin duyarlılık analizlerinin,

c) Yorum ve tavsiyeleri hazırlayanın kimlik bilgilerinin

yorum ve tavsiye sunulan yatırımcılara, talep edilmesi durumunda açıklanmasının zorunlu olduğu hükme bağlanmıştır.

Yukarıda (a) ve (b) bentlerinde yer alan bilgilerin yorum ve tavsiyeye oranla önemli ölçüde uzun olması durumunda, **değerleme ve yöntemlerde herhangi bir değişiklik olmaması kaydıyla**, ilgili kuruluşun internet sitesi gibi, müşteriler tarafından bilgilere kolayca ve doğrudan ulaşılabilecek bir yere açıkça ve dikkat çekici şekilde atıfta bulunulması yeterlidir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.48/4)

7.4. Yatırım Danışmanlığı Çerçeve Sözleşmesi

Yetkili kuruluşlar, müşteriyle yatırım danışmanlığı çerçeve sözleşmesi imzalamadan önce aşağıdaki bilgileri içeren **tanıtıcı bir formu** müşteriye sunmak zorundadır: (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.49/1)

a) Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde belirtilen yatırım danışmanlığına ilişkin ilkeler.

b) Yatırım danışmanlığı kapsamında yatırımcıya sunulacak bilgi ve tavsiyelerin oluşturulmasında kullanılan bilgi kaynakları, yatırım stratejileri ve analiz yöntemleri.

c) Bilgi ve tavsiyelerin yatırımcıya sunuluş biçimiyle (yazılı, sözlü, günlük, haftalık, aylık ve benzeri) ilgili esaslar.

ç) Olası çıkar çatışmaları.

Müşteriyle imzalanan çerçeve sözleşmede belirtilen yatırım danışmanının, yetkili kuruluştan ayrılması veya değiştirilmesi halinde yetkili kuruluş bu durumu müşteriye en seri haberleşme aracı

vasıtasıyla bildirmek zorundadır. Müşteri, yeni görevlendirilen yatırım danışmanını uygun görmediği takdirde sözleşmeyi tek taraflı olarak feshedebilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.49/2)

Bunların yanında, yatırım kuruluşları tarafından müşterilerine her türlü elektronik ortam aracılığıyla doğrudan sunulan veya yönlendirilen başka gerçek veya sanal portföylere ilişkin işlemlerin takip edilmesi ve/veya kopyalamasını sağlayan imkanların sunulması suretiyle yatırım danışmanlığı hizmeti sunulması durumunda müşteri ile imzalanan çerçeve sözleşmede aşağıdaki gibi hususlar ayrıntılı olarak yer almalıdır: (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.45/4)

- a) Yatırım kuruluşu tarafından doğrudan sunulan veya yönlendirilen platformun özelliği,
- b) Takip edilmesine imkân tanınan her bir portföye ilişkin;
 - o İşlemler için yatırım amacı, strateji bilgisi (işleme konu varlık seçimi ile yatırım stratejisi) ve risk bilgisi,
 - o Belirli periyotlardaki işlem hacimleri,
 - o Verilen emirler ve işlemler sonucunda oluşan kar/zarar durumları,
 - o Performans göstergelerinin anlık ve geçmişe yönelik olarak nasıl görüntüleneceği,
 - o Portföyün geçmiş performansının gelecek dönem performansı için bir gösterge olamayacağı.

Rehber’de yatırım danışmanlığı yetki belgesi olmayan yatırım kuruluşlarının yatırım fonlarıyla ilgili olarak sunabilecekleri diğer hizmetlere ilişkin esaslar da belirlenmiştir. Bu hizmetler aşağıda ismen yer almaktadır:

- Müşteriye, belli bir fon dağılımına yatırım yapma imkanı veren ürünün önerilmesi,
- Müşteriye, yatırımının belli yüzdelerini belli sermaye piyasası araçlarına veya sermaye piyasasına yönlendirmesi konusunda tavsiye (standart dağılım tavsiyeleri) verilmesi,
- Müşteriye verilen standart dağılım tavsiyesi çerçevesinde belli yatırım fonlarının önerilmesi,
- Portföyün düzenli olarak izlenmesi ve yeniden düzenlenmesi,
- Yatırım fonlarıyla ilgili olarak genel yatırım tavsiyesi veya finansal bilgi kapsamında sunulabilecek tavsiye ve bilgiler.

Rehber’in “Yatırım Danışmanlığı” kısmında bankaların özel bankacılık faaliyetlerinin nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin bazı hususlara açıklık getirilmiştir.¹¹

8. HALKA ARZA ARACILIK FAALİYETİ

8.1. Genel Olarak

6362 sayılı Kanun’un 37’nci maddesinde halka arza aracılık faaliyeti, bir yatırım hizmet ve faaliyeti olarak tanımlanmış ve

a) Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunularak satışa aracılık edilmesi olarak ifade edilen “aracılık yüklenimi” ve

b) Sermaye piyasası araçlarının halka arzında yüklenimde bulunmaksızın satışa aracılık edilmesi olarak ifade edilen “en iyi gayret aracılığı”

olarak sınıflandırılmıştır.

¹¹ 6362 sayılı SPKn. ile tezgahüstü olanlar dahil olmak üzere türev araçlar sermaye piyasası aracı olarak tanımlanarak Kurul’un düzenleme alanına girmiştir. Yapılan yatırım hizmetleri düzenlemesi ile bankalar pay ve pay endekslerine dayalı türev araçlarda işlem aracılığı, paya dayalı türev araçlarda portföy aracılığı faaliyetlerini yapamayacaktır. Ancak bu istisnaların dışında kalan sermaye piyasası araçlarında Kurul’dan izin almak kaydıyla işlem ve portföy aracılığı faaliyetlerinde bulunabilecek, örneğin döviz, faize, pay endekslerine dayalı türev araç sözleşmeleri yazabileceklerdir. Diğer taraftan türev araçların sermaye piyasası aracı olarak sayılması bankaların özel bankacılık birimlerinde verilmekte olan danışmanlık hizmetlerini etkileyecek olup, bu birimlerde yürütülen faaliyetler kapsamında mevduat ve katılım bankalarının, tüm sermaye piyasası araçları için olduğu gibi türev araçlara ilişkin olarak da portföy yöneticiliği veya yatırım danışmanlığı yapması mümkün olmayacaktır. Bununla birlikte yukarıda belirtildiği gibi şirketlere, aktif-pasif yönetimi çerçevesinde hizmet sunmaları ve belli yatırım fonlarıyla ilgili tavsiye sunmaları mümkün olacaktır.

Kanun düzeyinde yapılan bu ayırım yatırım kuruluşlarının yetkilendirilmesi aşamasında da kullanılmıştır. Buna göre yatırım kuruluşlarına eskiden sadece “halka arza aracılık” yetki belgesi verilip, tüm faaliyetler ve şartlar bu çerçevede değerlendirilirken, yeni dönemde halka arza aracılığa ilişkin yetkiler ikiye ayrılmış, bunlar “en iyi gayret aracılığı” ve “aracılık yüklenimi” faaliyet izinleri olarak sayılmıştır. Bu iki duruma göre de yatırım kuruluşlarının sahip olması gereken sermaye tutarları işlemlerin yatırım kuruluşları için taşıdığı risklere bağlı olarak farklılaştırılmıştır.

Kanun düzeyinde yapılan bu sınıflandırma Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 51’inci maddesinde ayrıntılandırılmıştır. Buna göre **aracılık yüklenimi** aşağıda yer alan 4 alt başlık olarak sınıflandırılmıştır:

a) **Bakiyeyi Yüklenim:** Sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışa sunulmasının ve satılamayan kısmının tamamının bedeli satış süresi sonunda tam ve nakden ödenerek satın alınmasıdır.

b) **Tümünü Yüklenim:** Sermaye piyasası araçlarının, bedeli, satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenmek suretiyle tamamının satın alınarak halka satılmasıdır.

c) **Kısmen Bakiyeyi Yüklenim:** Sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışa sunulmasının ve satılamayan kısmın bir bölümünün bedeli satış süresi sonunda tam ve nakden ödenerek satın alınmasıdır.

d) **Kısmen Tümünü Yüklenim:** Sermaye piyasası araçlarının, bedeli, satışın başlamasından önce tam ve nakden ödenmek suretiyle bir kısmının satın alınarak halka satılmasıdır.

En iyi gayret aracılığı ise “ihraç edilecek sermaye piyasası araçlarının, izahnamede belirtilen satış süresi içinde satışa sunulması, satılamayan kısmın ise satışı yapana iade edilmesi veya bunları daha önce satın almayı taahhüt etmiş üçüncü kişilere satılması” olarak tanımlanmıştır.

Sermaye piyasası araçlarının halka arz edilmesi ile ilgili olarak;

a) İhraççı ve/veya halka arz edenler ile birlikte ihraç fiyatı, miktarı ile halka arz sürecinin belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılması,

b) İzahnamenin onayı için sunulacak diğer bilgi ve belgelerin hazırlanarak Kurula başvuruda bulunulması,

c) Konsorsiyum oluşturulması,

d) Talep toplanması,

e) Halka arz edilecek sermaye piyasası araçlarının satışına yönelik olarak yurt içi ve yurt dışı organizasyonlar düzenlenmesi ve satışın organize edilmesi gibi kurumsal finansman faaliyetlerinin yürütülmesi ve benzeri faaliyetler ile aracılık sözleşmesinde belirlenen diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesi,

f) Sermaye piyasası araçlarının halka arz edilmeksizin satışı sırasında bu ihraçların belli bir grup yatırımcıya tahsisinde aracılık yapılması

halka arza aracılık faaliyeti kapsamına dâhildir. (Yatırım Hizmetleri tebliği md.51/3)

Daha önce halka arza aracılık faaliyetleri arasında sayılan gişe hizmetleri ise Yatırım Hizmetleri Tebliği ile halka arza aracılık faaliyeti olmaktan çıkarılarak emir iletimine aracılığın bir unsuru olarak sayılmıştır.

8.2. Halka Arza Aracılık Faaliyetinde Bulunabilecek Yatırım Kuruluşları ve Özel Şartlar

Yukarıda genel olarak açıklamaya çalıştığımız halka arza aracılık faaliyeti Kuruldan gerekli faaliyet iznini almak kaydıyla aracı kurumlar ile kalkınma ve yatırım bankaları tarafından gerçekleştirilebilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.52) Bu faaliyet en iyi gayret aracılığını da kapsayan aracılık yüklenimi faaliyet izni veya sadece en iyi gayret aracılığı faaliyet izni alınmak suretiyle yapılabilecektir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.51/2)

Aracı kurumların en iyi gayret aracılığı faaliyet izni ve aracılık yüklenimi faaliyet izni için Kurulca belirlenen tutarda asgari özsermayeye sahip olması gerekmektedir. Asgari özsermaye şartı

kalkınma ve yatırım bankalarında aranmaz.

Sermaye şartına ilave olarak aracı kurumlar ile kalkınma ve yatırım bankalarının;

a) Sınırlı saklama hizmeti vermek üzere faaliyet izni almış veya bu izni almak üzere Kurula başvurmuş olması,

b) Halka arza aracılık faaliyetlerinin yürütülmesini teminen bir birim yöneticisini ve ona bağlı olarak çalışacak yeterli sayıda kurumsal finansman uzmanını görevlendirmiş olması

gerekmektedir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.53)

Ayrıca, sermaye piyasası araçlarının halka arzının, sermaye piyasası aracını ihraç eden ve/veya halka arz eden ile yetkili yatırım kuruluşu arasında akdedilecek yazılı bir halka arza aracılık sözleşmesine bağlanması şarttır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.55)

8.3. Halka Arza Aracılık Faaliyetinin Yürütülmesine İlişkin İlke ve Esaslar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 54'üncü maddesine göre halka arza aracılık faaliyetinin yürütülmesi sırasında aşağıdaki ilke ve esaslara uyulması zorunludur:

a) Halka arza aracılık işlemleri, izahname ve satışa ilişkin diğer belgelerde, ilan ve reklamlarda ve halka arza aracılık sözleşmesinde belirlenen esaslar çerçevesinde yürütülür.

b) Halka arz işlemleri sırasında piyasa bozucu eylem niteliğinde olabilecek faaliyetlerde bulunulamaz.

c) Yatırım kuruluşları halka arza aracılık faaliyetine ilişkin sunulan hizmetler karşılığında alınan ücretler dışında, kendilerine veya üçüncü şahıslara menfaat sağlanmasına imkân tanıyacak tasarruflarda bulunulamaz.

ç) Sermaye piyasası araçlarının halka arzı ile ilgili olarak, ilgili mevzuat ile belirlenen yükümlülükler aykırı işlem ve faaliyetlerde bulunulamaz.

d) Sermaye piyasası aracının halka arzı ile ilgili olarak, ihraççı ve/veya halka arz edenler hakkında detaylı ve dikkatli inceleme yapma konusunda en iyi gayret gösterilir.

e) Halka arz fiyatının sermaye piyasası aracının gerçek değerini en doğru şekilde göstermesi yönünde azami özen gösterilir. Fiyat tespit raporunun hazırlanması sırasında Kurulca belirlenen değerlendirme standartlarına uyulur. Fiyat tespit raporunda, halka arz fiyatının belirlenmesinde kullanılan yöntemlerin neden seçildiği ve bu yöntemler içerisinde fiyatın belirlenmesinde esas alınan yöntem veya yöntemlerin seçilme gerekçeleri açıklanır.

f) Halka arz sürecinde kamuya açıklanmamış bilgilerin kurum dışında ve kurum içinde halka arza aracılık faaliyetini yürüten birim dışındaki diğer birimlerle paylaşılması engellenir.

g) Aracı kurumların halka arza aracılık faaliyetleri esnasında yüklenebilecekleri taahhütlerin tutarı, Kurulun sermaye yeterliliği düzenlemeleri uyarınca belirlenen sınırı aşamaz.

Yukarıda yer alan ilke ve esasların iki temel düşünceye dayandığı değerlendirilmektedir.

Bunlardan ilki **kamunun aydınlatılması yoluyla yatırımcının korunmasıdır**. İzahname ve satışa ilişkin belgelerin hazırlanması ve sürecin buna göre gerçekleştirilmesi, ihraççı hakkında detaylı inceleme yapılması, halka arz fiyatının belirlenmesinde gereken özen ve dikkatin gösterilmesi ve bunun kamuya açıklanması bu husustaki örnekler olarak verilebilir.

İkincisi ise **çıkar çatışmasının önlenmesi ve bilgi suistimalinin önüne geçilmesidir**. Halka arz sürecinde aracılık ücreti dışında menfaat temin etmeme, piyasa bozucu eylemler gerçekleştirilememe, kamuya açıklanmamış bilgilerin kullanılamaması bu husustaki örnekler olarak verilebilir.

8.4. Aracılık Konsorsiyumu

Halka arzın tek bir yetkili yatırım kuruluşu yanında bir konsorsiyum tarafından da gerçekleştirilmesi mümkündür. Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 56, 57 ve 58'inci maddelerinde konuyla

ilgili düzenlemeler yapılmıştır.

Halka arza aracılık sözleşmesi yapıldıktan sonra konsorsiyum oluşturulması söz konusu olduğunda, bunun için ihraççı ve/veya halka arz edenin onayının alınması şarttır.

Konsorsiyum oluşturulduğu takdirde, konsorsiyumun yönetimini yetkili yatırım kuruluşlarından biri konsorsiyum lideri olarak üstlenir. Konsorsiyumu Kurula, resmi kurumlara, üçüncü kişilere, sermaye piyasası aracını ihraç edene ve/veya halka arz edene karşı, konsorsiyum lideri temsil eder. Konsorsiyumun oluşturulması sırasında konsorsiyum sözleşmesi çerçevesinde eş liderler belirlenebilir.

Konsorsiyum oluşturulması halinde, konsorsiyuma katılan yetkili yatırım kuruluşları arasında yazılı bir konsorsiyum sözleşmesi¹² düzenlenir.

Halka arza aracılık sözleşmesi ile konsorsiyum sözleşmesinin bir arada yapılmak istenmesi halinde, her iki sözleşmede yer alacak hükümler, tek sözleşmede birleştirilebilir ve sözleşme, konsorsiyuma katılan diğer yatırım kuruluşları ile en az 2 iş günü öncesinden paylaşılacak suretiyle sermaye piyasası aracını ihraç eden ve/veya halka arz eden ile konsorsiyum lideri ve konsorsiyuma katılan diğer yatırım kuruluşları tarafından birlikte imzalanır.

9. SAKLAMA HİZMETİ

9.1. Genel Olarak

6362 sayılı Kanun'un 37'nci maddesinde "sermaye piyasası araçlarının müşteri namına saklanması ve yönetimi ile portföy saklaması" yatırım hizmet ve faaliyeti olarak sayılmıştır.

Tanımdan da anlaşılacağı üzere saklama hizmeti Kanun düzeyinde sermaye piyasası araçlarının müşteri namına saklanması ve yönetimi ile portföy saklama olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayrıma uygun olarak da portföy saklama hizmeti Kurulun III-56.1 sayılı "Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği" ile düzenlenmiş, saklama hizmeti ise Yatırım Hizmetleri Tebliği ile düzenlenmiştir. Ancak bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamında yönetilen varlıkların saklanması da Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 59/1 maddesinde tanımlanan saklama hizmeti kapsamında değerlendirilir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.59/2)

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 59/1 maddesinde saklama hizmeti;

a) Yatırım hizmet ve faaliyetleri sebebiyle veya emanetçi sıfatıyla veya idare etmek için veya teminat olarak veya her ne nam altında olursa olsun müşteriye ait kayden veya fiziken tevdi veya teslim edilen sermaye piyasası aracının merkezi saklama kuruluşlarında ve/veya yatırım kuruluşunun kendi nezdinde ve/veya işleme konu sermaye piyasası aracının niteliği itibarıyla gerekli olması halinde başka bir yatırım kuruluşu nezdinde müşteri hesabına hak sahibi bazında tutulması ve izlenmesi, her hâlükârda müşteri hesaplarına erişim yetkisi olması,

b) Müşteri hesabına veya müşterinin talimatı ile açılmış alt hesaplarına sermaye piyasası araçlarına ilişkin anapara, faiz, temettü ve benzeri gelirlerin tahsili, ödenmesi, yeni pay ve bedelsiz pay alma haklarının ve paylardan doğan oy haklarının kullanılması ve sermaye piyasası araçlarına ilişkin teminat takibi yapılması gibi hizmetlerin sunulması ile söz konusu işlemlerin yatırım kuruluşu nezdindeki müşteri hesaplarına yansıtılması

olarak tanımlanmıştır.

Dolayısıyla saklama, müşteriye ait sermaye piyasası araçlarının ve sermaye piyasası faaliyetlerinden kaynaklanan nakdin müşteri adına saklanması ve buna bağlı işlemlerin takip edilmesidir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.59/1 ve 59/4)

Saklama hizmeti sınırlı saklama ve genel saklama olmak üzere ikiye ayrılmıştır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.59/3)

Sınırlı saklama hizmeti; işlem aracılığı ve portföy aracılığı ile ilgili olarak yetkili olunan ve

¹² Kurul sermaye piyasası araçlarına ilişkin izahnamenin onaylanması aşamasında halka arza aracılık sözleşmelerini ve/veya konsorsiyum sözleşmelerini inceleyerek, gerektiğinde sözleşmelerde sermaye piyasası mevzuatının gerektirdiği değişiklik ve ilavelerin yapılmasını istemeye yetkilidir.

aracılık hizmetine konu olan sermaye piyasası araçlarının, bireysel portföy yöneticiliğine ilişkin yönetilen portföylerin, aracılık yüklenimi ve en iyi gayret aracılığına ilişkin olarak ise halka arzına aracılık edilen sermaye piyasası araçlarının saklanması ile sınırlıdır.

Yukarıdaki tanımdan anlaşılabacağı üzere sınırlı saklama hizmetinde yatırım kuruluşu yetkili olduğu faaliyetlerine bağlı olarak kendi müşterilerine ait varlıkların saklamasını yapmaktadır. İlave olarak belirtmek gerekir ki emir iletimine aracılık faaliyetini sürdüren yatırım kuruluşlarının bu faaliyetleri dolayısıyla müşteri ile kurdukları ilişkilerden dolayı ortaya çıkan sermaye piyasası araçları üzerinde saklama yetkileri bulunmamaktadır.

Genel saklama hizmeti ise yetkili olunan ve işlemi yapılan yatırım hizmet ve faaliyetlerinden bağımsız olarak saklama hizmeti sunulmasıdır. Genel saklama hizmeti yatırım kuruluşları tarafından başka yatırım kuruluşlarının müşterileri için saklama hizmeti verilmesi amacıyla yapılmış bir düzenlemedir. Piyasamızda özellikle yabancı yatırımcıların emirlerinin iletimi ve gerçekleştirilmesi ile varlıklarının saklanması farklı kurumlar tarafından yapılmaktaydı. Bazı yatırım kuruluşlarımızın temel sermaye piyasası faaliyeti başka yatırım kuruluşu müşterilerine saklama hizmeti sunmak şeklindeydi. Piyasada mevcut olan emir iletimi ve gerçekleştirilmesi faaliyeti ile saklama hizmetinin başka kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmesi şeklindeki uygulama düzenleme altına alınmıştır. Dolayısıyla yatırım kuruluşlarının genel saklama hizmeti izni alarak, diğer yatırım kuruluşlarına saklama hizmeti vermeleri mümkündür.

Genel saklama hizmeti izni, sınırlı saklama hizmeti iznini kapsamamaktadır. Dolayısıyla her iki hizmet için ayrı ayrı Kurul'dan izin alınması gerekmektedir. (Rehber)

9.2. Saklama Hizmetinde Bulunabilecek Yatırım Kuruluşları ve Özel Şartlar

Saklama hizmetinde bulunabilecek yatırım kuruluşları Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 60'ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre; sınırlı saklama hizmeti işlem aracılığı, portföy aracılığı, bireysel portföy yöneticiliği ve halka arza aracılık (aracılık yüklenimi ve en iyi gayret aracılığı) faaliyetlerinden herhangi birisini yapmaya yetkili yatırım kuruluşları tarafından yapılabilmektedir. Bir yatırım kuruluşu tarafından bu işlemlerin başka yatırım kuruluşlarına gerek kalmaksızın yerine getirilebilmesi için sınırlı saklama yetkisinin bulunması zorunludur.

Genel saklama hizmeti ise bankalar ile işlem aracılığı, portföy aracılığı, bireysel portföy yöneticiliği ve halka arza aracılık (aracılık yüklenimi ve en iyi gayret aracılığı) faaliyetlerinden herhangi birisini yapmaya yetkili aracı kurumlar tarafından yapılabilir. Tanımdan da görüleceği üzere, bankalar tarafından sadece genel saklama hizmeti verilmesi ve bunun dışında herhangi bir yatırım hizmet ve faaliyetinde bulunulmaması mümkündür.

Bankaların, emir iletimine aracılık ettikleri müşterilerine ilgili sermaye piyasası araçları için genel saklama hizmeti sunması mümkün değildir.

Dolayısıyla, bankaların emir iletimine aracılık yapması durumunda bu araçların saklanmasına ilişkin olarak saklama yetkisi olan bir yatırım kuruluşuyla anlaşması gerekmektedir. Sınırlı saklama ve genel saklama hizmeti vermek isteyen aracı kurumların Kurulca belirlenen tutarda asgari özsermayeye sahip olmaları gerekmektedir. Bankalar için sermaye şartı aranmamaktadır.

Buna ilave olarak saklama hizmeti verecek yatırım kuruluşlarının (banka ve aracı kurumların);

a) Genel saklama hizmeti sunacakların münhasıran olmak üzere saklama hizmetinden sorumlu birimi veya birimleri kurmuş ve yeterli sayıda ihtisas personelini istihdam etmiş olması,

b) Saklama hizmetini yerine getirebilmesi için gerekli bilgi işlem sistemlerini ve teknolojik altyapıyı kurması ve işlerliğini sağlaması, buna yönelik gerekli düzenlemeleri yapması ve bilgi işlem altyapısını kötü niyetli yazılımdan koruması ve saklamaya yetkili yatırım kuruluşu nezdinde gerçekleştirilecek suistimal ve dolandırıcılığın önlenmesi de dahil tüm tedbirleri alması,

c) Nezdlerinde gerçekleştirilecek personel veya sistemden kaynaklanan suistimal ve dolandırıcılığın önlenmesi için gerekli tüm önlemleri alması,

d) Saklama hizmeti sunulması sırasında müşteriye ait bilgilerin müşteri çıkarlarına aykırı olarak

kurum dışında ve kurum içinde farklı birimler arasında paylaşılmasını engelleyecek iş akış prosedürlerini ve organizasyon yapısını oluşturmuş olması

gerekmektedir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.61)

Genel saklama hizmeti sunmak üzere faaliyet izni bulunan yatırım kuruluşlarının portföy saklama hizmetinde bulunabilmesi için Kurulun portföy saklama hizmetine ve bu hizmette bulunabilecek kuruluşlar ile ilgili düzenlemeleri uyarınca Kurula başvuruda bulunması ve portföy saklama kuruluşu olarak yetkilendirilmiş olması gerekir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.60/4) Genel ve sınırlı saklama ile portföy saklama hizmeti arasındaki irtibata ilişkin olarak Rehber’de bazı hususlar açıklanmıştır.¹³

Saklamaya yetkili yatırım kuruluşlarının saklama hizmeti sunmadan önce müşterileri ile yazılı bir sözleşme yapmaları zorunludur. Aşağıda belirtilen durumlarda müşteriler ile ayrıca bir yazılı sözleşme yapılmasına gerek bulunmamakta olup söz konusu yükümlülük yerine getirilmiş sayılmaktadır:

- Yurt dışında yerleşik müşterilere saklama hizmeti sunulması sırasında bu müşterilere yurt dışında saklama hizmeti sunan kuruluş ile yurt içinde saklamaya yetkili yatırım kuruluşu arasında sunulacak hizmete ilişkin esasları belirleyen bir sözleşme imzalanmış olması,

- Başka bir yetkili kuruluş tarafından yönetilen bireysel portföylere ilişkin saklama hizmeti sunulması durumunda portföy yöneten kuruluş ile saklama hizmeti sunacak yatırım kuruluşu arasında sunulacak hizmete ilişkin esasları belirleyen bir sözleşme imzalanmış olması. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.62)

9.3. Müşteri Hesaplarının İzlenmesi ve Gizliliği

Müşteri varlıklarının doğru şekilde ve müşteri bazında izlenmesi ve müşterinin buna ilişkin olarak tam ve zamanında bilgilendirilmesine yönelik olarak Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 63’üncü maddesi uyarınca;

- Saklamaya yetkili yatırım kuruluşunun, saklama hizmeti kapsamında müşteri hesaplarında yer alan sermaye piyasası araçlarına ve nakde ilişkin miktar, yer ve mülkiyet durumunu içeren tam, doğru ve güncel kayıtları tutması ve söz konusu kayıtları Kurulca talep edilmesi halinde iletmesi zorunludur.

- Saklamaya yetkili yatırım kuruluşunun saklama hizmeti kapsamında müşteri hesaplarına ilişkin tuttuğu tüm kayıtların; müşteriye ait sermaye piyasası araçlarının ve nakdin herhangi bir anda başka bir müşterinin hesabından veya kendi varlıklarından ayırt edilebilecek nitelikte tutulması, hak sahipleri ile bu kişilerin haklarını ve saklamaya yetkili yatırım kuruluşunun her bir müşteriye olan yükümlülüklerini tam ve doğru olarak yansıtmaları gerekir.

- Yurt dışında yerleşik müşterilere saklama hizmeti sunulması sırasında saklamaya yetkili kuruluş nezdinde tutulan kayıtların, nakit hariç hak sahibi bazında izlenmesi zorunludur.

¹³ a) Kendisinin veya başka yatırım kuruluşlarının yönettiği bireysel portföylere yönelik saklama hizmeti verecek yatırım kuruluşunun portföy saklama düzenlemelerine tabi olup olmadığı: Yatırım kuruluşları sadece kendilerinin veya başka yatırım kuruluşlarının yönettiği bireysel portföylere yönelik saklama hizmeti verecek, bir başka ifadeyle portföy yönetim şirketlerine veya kolektif yatırım kuruluşlarına hizmet vermeyecek ise III-56.1 sayılı Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği’ne ve dolayısıyla bu Tebliğ’de yer verilen organizasyon ve düzenlemelere tabi olmayacaktır. Yatırım kuruluşları kendilerinin yönettiği bireysel portföylere (kalkınma ve yatırım bankaları veya aracı kurumlar açısından) sınırlı saklama hizmeti izni, başka yatırım kuruluşlarının yönettiği bireysel portföylere (aracı kurumlar ve tüm bankalar açısından) genel saklama hizmeti izni kapsamında saklama hizmeti verebilecektir. b) Portföy yönetim şirketlerinin bireysel müşterilerinin varlıklarının saklanması: 6362 sayılı SPKn.’nin 55 inci maddesinin üçüncü fıkrasında, “Portföy yönetim şirketlerinin hizmet verdiği kişi ve kuruluşların portföylerinde yer alan saklamaya konu olabilecek varlıklar Kurulca belirlenen esaslar çerçevesinde portföy saklama hizmeti veren kuruluşlar nezdinde saklanır.” hükmü yer almakta olup, portföy yönetim şirketlerinin bireysel müşterilerinin portföylerindeki varlıkların saklanması Yatırım Hizmetleri Tebliği’ne tabidir. Bu çerçevede, yalnızca Kurul’ca portföy saklama hizmeti vermek hususunda yetkilendirilmiş kurumlar, portföy yönetim şirketleri tarafından yönetilen kolektif ve bireysel portföylere yönelik saklama hizmeti verebilecek olup, bu kuruluşlarca kolektif yatırım kuruluşu portföylerinde yer alan varlıkların saklanması Kurul’un “Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği”nde yer alan usul ve esaslar; portföy yönetim şirketlerinin bireysel müşteri varlıklarının saklanması ise Kurulun “Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri İle Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ”inde yer alan usul ve esaslar uygulanacaktır.

- Kurul, gerekli görmesi halinde yatırım kuruluşları tarafından saklama hizmetine konu olan müşteri varlıklarının mevcudiyetine ve saklama hizmetinin Kurul düzenlemelerine uygunluğuna dair bağımsız bir kuruluş tarafından denetim yapılmasını talep edebilir.

Yatırım kuruluşlarının saklama hizmeti verdikleri müşteri hesaplarına ilişkin bilgilerin gizliliği esastır. Ancak müşteriye bilgilendirerek mevzuatta yetkili kılınanlara bilgi verilmesi gizliliğin ihlali sayılmaz.(Yatırım Hizmetleri Tebliği md.64)

9.4. Müşteriyle Mutabakat ve Müşteriye Bildirimler

Saklanan müşteri varlıklarına ilişkin mutabakat Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 65'inci maddesinde ve müşteri ile saklamacı kuruluş arasında mutabakat Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 68'inci maddesinde düzenlenmiştir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 65'inci maddesine göre;

- Saklamaya yetkili yatırım kuruluşu müşteriye ait sermaye piyasası araçlarına ilişkin müşteri bazında, nakitlere ilişkin olarak ise toplu bazda veya müşteri bazında kendi nezdindeki hesap ve kayıtlar ile merkezi saklama kuruluşları ve/veya başka bir saklamaya yetkili kuruluş nezdindeki hesap ve kayıtlar arasında günlük mutabakat sağlamak zorundadır. Yönetilen bireysel portföylerin başka bir yatırım kuruluşunda saklanması durumunda portföy yöneten kuruluş ile saklama hizmeti veren kuruluş arasında da bu hüküm uygulanır.

- Saklamaya yetkili yatırım kuruluşu mutabakatlaşma sırasında herhangi bir uyumsuzluk çıkması durumunda uyumsuzluğu gidermek için derhal gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

- Saklamaya yetkili yatırım kuruluşu uyumsuzluktan üçüncü bir tarafın sorumlu olduğuna ilişkin makul gerekçelerin varlığı halinde, söz konusu açığı telafi etmek zorunda olmamakla birlikte üçüncü tarafla aralarındaki uyuşmazlığı çözmek amacıyla gerekli adımları atmakla mükelleftir.

- Mutabakatlaşma sırasında çıkan uyumsuzluğun bütün önlemlerin alınmasına rağmen 3 iş günü içinde giderilememesi durumunda saklamaya yetkili yatırım kuruluşunca müfettiş veya iç denetimden sorumlu olmak üzere istihdam edilen en üst düzey personel tarafından derhal konuya ilişkin olarak aracı kurumun yönetim kuruluna, bankanın iç denetim komitesine ve Kurula yazılı olarak bilgi verilmesi zorunludur.

- Uyumsuzluğun yatırım kuruluşunun mali durumu üzerinde önemli etkiye yol açacak nitelikte olması halinde uyumsuzluğun tespit edilmesini müteakip yukarıda yer alan 3 iş günlük süre beklenmeksizin derhal konuya ilişkin olarak yatırım kuruluşunun yönetim kuruluna ve Kurula bilgilendirme yapılması zorunludur.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 68'inci maddesine göre;

- Saklama hizmeti sunulan müşteriler ile saklamaya yetkili yatırım kuruluşunun iç kontrolden sorumlu birimi veya personeli tarafından müşteriye ait sermaye piyasası araçları ve nakde ilişkin her takvim yılında en az 1 defa yazılı veya elektronik ortamda mutabakat sağlanması zorunludur.

- Söz konusu mutabakat işlemlerinin sonucu iç kontrolden sorumlu olmak üzere istihdam edilen en üst düzey personel tarafından aracı kurumun yönetim kuruluna, bankanın iç denetim komitesine ve ihtilaf olması halinde Kurula 3 iş günü içerisinde yazılı olarak bildirilir.

- Profesyonel müşterilerden yazılı onay alınması durumunda mutabakatın yapılması zorunlu değildir.

Saklamaya yetkili yatırım kuruluşunun müşteri varlıklarına ilişkin bildirim yükümlülüğü Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 69'uncu maddesinde aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

a) Saklamaya yetkili yatırım kuruluşu tarafından müşterilere ait sermaye piyasası araçlarına ve nakde ilişkin olarak müşterilere Kurulun belge kayıt düzenlemelerinde yer alan esaslar çerçevesinde ayda bir bildirim yapılması esastır. Bildirim yapılmaması hususunda profesyonel müşterilerle sözleşme imzalanması veya bu hususa çerçeve sözleşmede yer verilmesi mümkündür. Bildirim, müşterilere ait sermaye piyasası araçları ve nakde ilişkin asgari olarak tarih ve sermaye piyasası aracı bazında saklama bakiyelerini içermelidir. Bildirim elektronik ortamda da yapılabilir, ancak bu durumda ispat yükü

yatırım kuruluşuna aittir.

b) Müşteriye sunulan diğer yatırım hizmet ve faaliyetleri dolayısıyla yapılan bildirimin müşterilere ait sermaye piyasası araçları ve nakde ilişkin asgari olarak tarih ve sermaye piyasası aracı bazında saklama bakiyelerini içermesi halinde, müşteriye ayrıca bildirim yapılmayabilir.

c) Müşteriye yapılan bildirimlere müşteri tarafından itiraz edilmemesi mutabakat alındığı anlamına gelmez.

9.5. Müşteri Hesaplarındaki Nakit Alacak Bakiyelerinin Kullanım Esasları

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin yatırım kuruluşlarında sermaye piyasası işlemlerine bağlı olarak gün sonlarında kalan nakit bakiyelerin değerlendirilmesine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu düzenlemenin temelinde de yatırımcı varlıklarının ve yatırımcının korunması ilkesi yatmaktadır. Söz konusu düzenlemeye göre;

a) Yatırım kuruluşları, çerçeve sözleşmesinde müşterinin verdiği yetkiye bağlı olarak, gün içinde herhangi bir müşteri emrine konu olmayan ve gün sonu itibarıyla alacak bakiye veren müşteri hesaplarındaki nakitleri, muhasebe sistemlerinde hesap bazında izlemek kaydıyla, toplu olarak veya müşteri bazında değerlendirebilirler. Burada dikkat edilmesi gereken husus hesapların müşteri bazında izlenmeye devam edilmesi, ancak pazarlık gücü oluşturmak için değerlendirmenin toplu olarak yapılabilmesidir.

b) Söz konusu nakitlerin toplu olarak değerlendirilmesi halinde elde edilen gelirlerin müşteri hesaplarına oransal olarak dağıtılması esastır.

c) Yatırım kuruluşlarının, çerçeve sözleşmesinde açıkça belirtmek kaydıyla müşteri hesaplarında kalan nakit alacak bakiyelerinin kullanımında alt limit belirlemeleri mümkündür. Belirlenen bu alt limite ilişkin değişikliklerin de ispat yükü yatırım kuruluşunda olmak üzere müşterilere yazılı olarak veya en seri iletişim aracıyla bildirilmesi zorunludur.

d) Müşterilerin hesaplarındaki nakit alacak bakiyeleri, müşteriler tarafından talep edildiği takdirde en geç 1 iş günü içerisinde ödenmek üzere değerlendirilebilir. Belirlenen limitin altında kalan müşteri nakitleri çerçeve sözleşmedeki hüküm, getiri talep etmeyen müşterilerin nakitleri ise çerçeve sözleşmeden ayrı olarak müşterilerden münferiden alınacak yazılı onay doğrultusunda ve anapara zarara uğratılmamak şartıyla, getirisi aracı kurumda kalacak şekilde değerlendirilebilir.

e) Bankalar nezdinde tutulmakta olan müşteri nakitlerinin aracı kurum müşterileri için açılacak olan münferit bir hesapta, aracı kurumun kendi nakit varlığından ayrı olarak izlenmesi esastır. Müşteriler adına açılacak olan hesap açıkça ilgili aracı kurum müşterilerine ait olduğu belirtilecek şekilde tanımlanır ve amacı dışında kullanılamaz. Müşteri nakit varlıklarının saklandığı hesaplar kredi teminatı olarak gösterilemez, bu hesaplar üzerinde aracı kurum lehine blokaj, rehin ve benzeri takyidat tesis edilemez.

f) Aracı kurum tarafından müşteri hesabı olarak tayin edilmiş bir banka hesabı açılırken, bankaya söz konusu hesaptaki paranın aracı kurumun müşterilerine ait olduğu ve herhangi bir şekilde yatırım kuruluşunun kendi hesabı ile birleştirilmemesi gerektiği hakkında yazılı bilgi verilmesi ve bankadan konuya ilişkin onay alınması zorunludur. Açılan hesabın ismi yatırım kuruluşunun banka nezdindeki diğer hesaplarından yeterince ayırt edilebilecek şekilde olmalıdır. Banka tarafından 15 iş günü içerisinde konuya ilişkin onay verilmemesi durumunda yatırım kuruluşu ilgili tutarı başka bir bankaya aktarmak zorundadır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.66)

Böylece aracı kurumların faaliyetlerinin durdurulması durumunda müşteri nakitlerinin korunması amaçlanmıştır.

9.6. Yurt dışı Piyasalarda Yapılan İşlemlerin Saklanması İlişkin Özel Hükümler

Yurt dışı piyasalarda alım satımına aracılık edilen veya saklama hizmeti sunulan sermaye piyasası araçlarının yurt dışında faaliyet gösteren bir kuruluş nezdinde saklanması için, ilgili ülke otoritesinin saklama hizmetine ilişkin düzenlemelerinin olması ve saklama hizmeti alınan kuruluşun da bu düzenlemelere tabi olması şartı aranır.

Ancak, işleme konu sermaye piyasası aracının niteliği itibarıyla ilgili ülke otoritesi tarafından

yetkilendirilen bir kuruluş nezdinde saklanamaması durumunda müşterinin yazılı onayı alınarak başka bir kuruluştan saklama hizmeti alınabilir.

Yurt dışı piyasalarda alım satımına aracılık edilen sermaye piyasası araçlarının yurt dışında faaliyet gösteren bir kuruluş nezdinde saklanması durumunda işlemci yatırım kuruluşu ile müşteri arasında yapılan sözleşmede sermaye piyasası aracı bazında, saklamaya yetkili kuruluşu tanıttıcı bilgiler ile işlemci yatırım kuruluşu ile saklamaya yetkili kuruluşun hak ve yükümlülüklerine ayrıntılı olarak yer verilir.

Yurt dışında faaliyet gösteren saklamaya yetkili kuruluşun değiştirilmek istenmesi halinde, bu durumun müşterilere en seri iletişim aracı vasıtasıyla derhal bildirilmesi ve çerçeve sözleşmenin güncellenmesi gerekmektedir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.67)

9.7. Bireysel Portföylerin Saklanması İlişkin Özel Hükümler

Kurulun portföy yönetim şirketleri ve bu şirketlerin faaliyetleri ile ilgili düzenlemeleri saklı kalmak kaydıyla, genel saklama hizmeti vermek üzere faaliyet izni almış yatırım kuruluşlarının, portföy yönetim şirketleri veya başka yatırım kuruluşları tarafından yönetilen bireysel portföylere ilişkin saklama hizmeti vermesi durumunda;

- a) Finansal varlıkların her bir yatırımcı adına açılmış ayrı bir saklama hesabında saklanması,
- b) Fiziken veya kayden saklanması mümkün olmayan varlıkların mevcudiyetini ve yatırımcıya aidiyetini gösteren belgelerin ilgili hesaplara kaydedilmek üzere saklama hizmetini verecek kuruluşa teslim edilmesi

gerekir.

Bu çerçevede aşağıdaki ilke ve esaslara uyulur;

- a) Müşteriler adına hesap açılması esas olmakla beraber saklama hizmetini verecek kuruluş takas talimatlarını yerine getirirken müşterilerin nakit ve menkul kıymet transferleri için havuz hesabı kullanarak toplu takas yapabilir. Toplu takas yapılması halinde, müşterilerin sahip olduğu varlıkların müşteri hesaplarına dağıtılarak müşteri bazında izlenmesi ve hakların takibinin bireysel bazda yapılması, saklama hizmetini verecek kuruluşun, toplu hesaptan yapılacak serbest nakit veya varlık transferlerinin sadece müşteriler adına bu müşteriler ile portföy yönetimine yetkili kuruluş arasında yapılan sözleşme çerçevesinde açılmış olan hesaplara gerçekleştirilmesi gerekir.

- b) Saklama hesabının vekaleten portföy yönetimine yetkili kuruluş tarafından açılması halinde, saklama hizmetini verecek kuruluşun hesabın açılmasını müteakip müşteriye hesap bilgilerini ve değişiklik olması halinde de değişiklikleri bildirmesi gerekir.

- c) Portföy yönetimine yetkili kuruluş tarafından saklama hizmetini verecek kuruluşa bilgi verilmeden müşteriler adına herhangi bir kurum nezdinde hesap açılmaz.

- ç) Portföy hesabına yapılacak işlemlerde sözleşme uyarınca müşteriden önceden teyit alınması zorunluluğu olması halinde, saklama hizmetini verecek kuruluş tarafından müşterilere blokaj koyma imkanı getirilebilir.

- d) Saklama hizmetini verecek kuruluşun, müşterileri Kurulun belge ve kayıt ile ilgili düzenlemelerine göre asgari ayda 1 defa bilgilendirmesi, ayrıca internet şubesi üzerinden müşterilerin hesap bilgilerine anlık erişimini sağlaması gerekir.

- e) Saklama hizmetini verecek kuruluşun müşterilerin portföylerinde yer alan finansal varlıklar üzerindeki haklarını etkileyebilecek durumları ve hesaplarında gerçekleştirilen önemlilik arz eden varlık ve nakit hareketlerini müşterilere en kısa zamanda bildirmesi gerekir.

- f) Müşteriler için yapılan işlemlerde nakit ve varlık hareketleri teslim karşılığı ödeme ilkesine göre yapılır. Teslim karşılığı ödeme ilkesi, işleme taraf olan kuruluşun, varlıkların kendisine ulaşması ile eş anlı olarak nakit çıkışını ya da nakdin teslim alınması ile eş anlı olarak varlık çıkışını yapmasını ifade eder. Portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamındaki işlemler hariç olmak üzere finansal varlıkların tesliminde veya saklama hesabından çıkışında müşterilerin yazılı talimatı gerekir.

Diğer taraftan bireysel portföy yöneticiliği faaliyet izni çerçevesinde portföy yönetimi yapan yatırım kuruluşlarının kendi yönettikleri bireysel portföyler için sundukları sınırlı saklama hizmeti sırasında yukarıda yer alan ilke ve esaslar kıyasen uygulanır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.70)

10. YAN HİZMETLER

Yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinin bir devamı niteliğinde olan, ancak faaliyet izni alınmasını gerektirecek nitelikte değerlendirilmeyen faaliyetler olarak ifade edebileceğimiz yan hizmetler 6362 sayılı Kanun'un 38'inci maddesinde;

- a) Sermaye piyasaları ile ilgili danışmanlık hizmetleri sunulması,
 - b) Proje finansmanı dahil olmak üzere Kurulca belirlenecek hizmet ve faaliyetlerde, kambiyo düzenlemeleri saklı kalmak kaydıyla, kredi ya da ödünç verilmesi ve döviz hizmetleri sunulması,
 - c) Sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlemlerle ilgili yatırım araştırması ve finansal analiz yapılması veya genel tavsiyede bulunulması,
 - ç) Aracılık yükleniminin yürütülmesi ile ilgili hizmetlerin sunulması,
 - d) Borçlanma veya başka yollardan finansman sağlanmasında aracılık hizmeti sunulması,
 - e) Servet yönetimi ve finansal planlama yapılması,
 - f) Kurulca belirlenecek diğer hizmet ve faaliyetlerde bulunulması
- olarak sayılmıştır.

Yan hizmet olarak nitelendirilen kredi ve ödünç işlemleri ise hâlihazırda Seri: V, No: 65 sayılı "Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ" ile düzenlenmiş bulunmaktadır.

Yan hizmetler başlığı altındaki faaliyetler, Kurul iznine gerek kalmaksızın tüzel veya gerçek kişilerce serbestçe yürütülebilecek faaliyetlerdir. Ancak 6362 sayılı Kanun bu faaliyetlerin yatırım kuruluşları tarafından yapılması durumunda Kurul'un belirleyeceği esaslara uyma zorunluluğu getirmektedir. Ancak Kurul'un yatırım tavsiyelerinin sunulması ve kredili işlemler konusunda ilke ve esasları belirleme yetkisi olduğu hususu saklıdır.

Yan hizmetler başlıklar halinde aşağıda incelenecektir. Bununla beraber, Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 77'nci maddesi uyarınca aracı kurumların, Kurulun uygun görüşü alınmak suretiyle diğer finansal ürün ve hizmetleri de sunabilecekleri düzenlenmiştir.¹⁴

10.1. Sermaye Piyasaları ile İlgili Danışmanlık Hizmetleri Sunulması

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 71'inci maddesinde sayılan hizmetlere benzer nitelikteki hizmetlerin de bu kapsamda değerlendirileceği ifade edilerek, bu yan hizmet kapsamında tek tek sayılan hizmetlerin örnek niteliğinde olduğu, buna benzer hizmetlerin de yatırım kuruluşları tarafından yerine getirilebileceği ifade edilmiştir.

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde yer alan sermaye piyasaları ile ilgili danışmanlık hizmetleri sunulmasına ilişkin faaliyetler aşağıda yer almaktadır.

- a) Şirketlerin uzun ve kısa vadeli finansal hedefleri, risk tercihleri, nakit gereksinimleri ve vergi mevzuatı karşısındaki durumları dikkate alınarak yatırım planlarının oluşturulması.
- b) Şirketlerin, aktif-pasif yönetimi çerçevesinde finansal durum tablosu analiz edilmesi, gelir kaynaklarının ayrıştırılması, finansman seçeneklerinin tespit edilmesi, risklerin tanımlanması ve azaltılması veya gelirlerin artırılması yoluyla mali profillerinin geliştirilmesi gibi konularda yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyelerde bulunulması.¹⁵

¹⁴ Söz konusu finansal hizmet ve ürünün sunumunun kendi özel mevzuatında özel bir izne veya yetkiye bağlanmış olması durumunda, Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 77'nci maddesi kapsamında hizmet veya ürünün sunumuna başlanmadan önce aracı kurumlar tarafından gerekli izinlerin alınması zorunludur.

¹⁵ Rehber'de yukarıda yer alan (b) bendinin uygulanmasına ilişkin olarak;

c) Şirketlerin, birleşme, bölünme, ele geçirme ve iş ortaklıklarının kurulması ve benzeri sermaye veya ortaklık yapılarındaki değişikliklerle ilgili yeniden yapılandırılma faaliyetleri ve tasfiye sürecinde yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyelerde bulunulması.

d) Sermaye piyasaları ile ilgili (a), (b) ve (c) bentlerindeki benzer mahiyetteki diğer danışmanlık hizmetlerinin sunulması.

Bu yan hizmet kısmi ve geniş yetkili aracı kurumlar tarafından yapılabilecektir.

10.2. Kredi ya da Ödünç Verilmesi ve Döviz Hizmetleri Sunulması

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 72/1 maddesinde, sermaye piyasası araçlarının kredili alım, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerine ilişkin ilke ve esasların Kurul tarafından ayrıca belirleneceği ifade edilmiştir. Bu faaliyetin ilk kısmı olan kredi ya da ödünç verilmesi işlemleri mevcut durumda Seri: V, No:65 sayılı "Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliği" ile düzenleme altına alınmıştır.

Düzenlemenin devamında ise, yatırım kuruluşlarının, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile sınırlı olarak döviz hizmetleri sunabilecekleri ifade edilmiştir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.72/2)

Faaliyetin ikinci kısmı olan yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile ilgili olarak döviz hizmetleri sunulmasına ilişkin işlemler işlem aracılığı ya da portföy aracılığı yetkilerine sahip aracı kurumlar tarafından yerine getirilebilecektir.

Bu faaliyetin gerçekleştirilmesi için başka kurumlardan ayrıca bir izin alınması gerekiyorsa, öncelikle bu izinlerin alınması gerektiği de ifade edilmiştir.

Esas itibarıyla döviz alım satım işlemleri Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar (32 Sayılı Karar) ile düzenlenmiş bulunmaktadır. Söz konusu Karar'ın 4'üncü maddesinde;

"Türkiye'de yerleşik kişilerin beraberlerinde döviz bulundurmaları, bankalar, yetkili müesseseler, PTT, kıymetli maden aracı kuruluşları ile yurt dışında döviz alım satımına yetkili kuruluşlardan döviz satın almaları ve bunlara döviz satmaları, dövizleri bankalarda açacakları döviz hesaplarında tutmaları, efektif olarak kullanmaları, bankalar vasıtasıyla yurt içinde ve yurt dışında tasarruf etmeleri serbesttir....."

Dışarıda yerleşik kişiler; bankalar, yetkili müesseseler, PTT, kıymetli maden aracı kuruluşları ve aracı kurumlarla döviz alım ve satımı yapabilirler."

hükümleri yer almakta olup, madde metninden Türkiye'de yerleşik kişilerin aracı kurumlar vasıtasıyla döviz alım satımı yapamayacağı, yurt dışında yerleşik kişiler için ise bir sınırlama olmadığı değerlendirilebilir. Ancak 32 Sayılı Karar'ın takip eden 6'ncı maddesinde;

"Aracı kurumlar sadece sermaye piyasası faaliyetlerinin gerçekleştirilmesiyle sınırlı olmak kaydıyla sadece hesap sahibi müşterileri ile döviz alım satımı yapabilirler."

hükmü yer almakta olup, söz konusu hüküm çerçevesinde aracı kurumların sadece hesap sahibi müşterileri için döviz alım satımı yapabileceği sonucu çıkmaktadır.

10.3. Aracılık Yüklenimi ile İlgili Hizmetlerin Sunulması

Söz konusu yan hizmetler;

- Sermaye piyasası araçlarının halka arz edilmesi planlanan ihraççı ile ilgili olarak mali ve ekonomik analiz ile pazar araştırmaları yapılması,
- İlgili şirketin mali tablolarının sermaye piyasası mevzuatına uygunluğunun sağlanması,
- İlgili mevzuat çerçevesinde gerekli esas sözleşme değişikliklerinin yapılması,

"Yatırım kuruluşlarının şirketlerin aktif-pasif yönetimi çerçevesinde risklerin tanımlanması ve azaltılması konusunda verecekleri yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyeler yan hizmet olarak değerlendirilmekte olup, buna ilişkin verilecek yorum ve tavsiyeler genel kategori itibarıyla çeşitli sermaye piyasası araçlarını işaret edebilir." şeklinde bir karar alınarak, bankaların kredi verdikleri şirketlerin mali durumunu incelemesi ve kullandıkları krediler karşılığında finansal risklerden korunmaya yönelik olarak genel kategoriler itibarıyla sermaye piyasası araçlarını işaret edebilmesine imkan sağlanmıştır.

- Kamuoyuna açıklanacak bilgi ve belgelerin belirlenmesi yönünde çalışmalar yapılması

gibi faaliyetlerdir. Bu hizmeti sunacak aracı kurumların kısmi veya geniş yetkili olması gerekmektedir. Bankalar bir sınırlamaya tabi olmaksızın bu hizmetleri yapabileceklerdir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.74)

10.4. Finansman Sağlanmasına Aracılık Hizmeti Sunulması

Söz konusu yan hizmetler;

- Şirketlerin, yurt içi ve yurt dışı piyasalardan finansman ihtiyaçlarının karşılanmasına,
- Alternatif finansman stratejilerinin belirlenmesine,
- Mali risklerden korunmaları konularında yazılı veya sözlü yorum ve tavsiyelerde bulunulmasına,
- Finansman ihtiyacı olan ve finansman sağlayacak tarafların bir araya getirilmesine

yönelik faaliyetlerdir. Bu hizmeti sunacak aracı kurumların kısmi veya geniş yetkili olması gerekmektedir. Bankalar bir sınırlamaya tabi olmaksızın bu hizmetleri yapabileceklerdir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.75)

10.5. Servet Yönetimi ve Finansal Planlama Yapılması

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde bu yan hizmet aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır.

- Kişilere, ailelere ya da ortak yatırım hedeflerine sahip kişilerden oluşan gruplara yönelik mali, hukuki, vergisel ve benzeri hususlarda danışmanlık hizmeti sunulması,
- Bu kişilerin finansal ve finansal olmayan varlıklarından oluşan servetlerine yönelik planlama yapılması ve servetlerinin yatırım hedeflerine ve tercihlerine uygun olarak yönetilmesi

faaliyettir. Finansal araçların yanı sıra, finansal olmayan araçların da servet yönetimine konu olması mümkündür.

Servet yönetimi ve finansal planlama yapılması sırasında yatırım danışmanlığı veya portföy yöneticiliği faaliyetlerine ihtiyaç olması durumunda, bu faaliyetler konusunda Kurul tarafından yetkili kılınmış kuruluşların bu hizmetleri sunması sağlanmalıdır.

Servet yönetimi ve finansal planlama yapılmasını yan hizmet olarak sunacak aracı kurumların kısmi veya geniş yetkili olması gerekmektedir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.76)

10.6. Genel Yatırım Tavsiyesi Sunulması

10.6.1. Genel Olarak

Genel yatırım tavsiyesi sunulması, belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olmamak kaydıyla, bir veya daha fazla sermaye piyasası aracı veya ihraççı hakkında, müşterilere veya dağıtım kanallarına yönelik olarak hazırlanan ve sermaye piyasası araçlarının mevcut veya gelecekteki fiyat veya değerlerine ilişkin yorum da dâhil, açıkça veya zımnen bir yatırım stratejisini öneren veya tavsiye eden yönlendirici nitelikteki her türlü araştırma veya diğer bilgi sunulması faaliyettir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.73/1)

Genel yatırım tavsiyesi faaliyeti kapsamında hazırlanan ve belli bir kişiye veya mali durumları, risk ve getiri tercihleri benzer nitelikteki bir gruba yönelik olmamak kaydıyla müşterilere veya dağıtım kanallarına sunulan bilgilerin müşteri ile bire bir paylaşılması da bu faaliyet kapsamındadır. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.73/2)

Genel yatırım tavsiyesi ile yatırım danışmanlığı arasında ayrıma değinmek gerekirse; yatırım danışmanlığı faaliyetinde, faaliyetin muhatabının risk ve getiri tercihleri ile mali durumu gibi kişisel nitelikleri dikkate alınarak yönlendirici nitelikte yorum ve tavsiye sunulurken, genel yatırım tavsiyesinde kişiler ya da kişilerin oluşturduğu grupların kişisel özellikleri dikkate alınmaksızın bağımsız olarak belirli sermaye piyasası araçları veya ihraççılar hakkında, sermaye piyasası araçlarının

mevcut veya gelecekteki fiyat veya değerlerine ilişkin yorum da dâhil olmak üzere yönlendirici nitelikte araştırma ve bilgi sunulmaktadır. Genel yatırım tavsiyesinde sunulan bilgiler yönlendirici nitelikte olabilir, ancak bu bir kişi ya da grubun ihtiyacına yönelik olarak hazırlanmamalıdır. Örneğin bir bankanın ya da aracı kurumun araştırma biriminin tüm müşterilerine iletmek üzere hazırladığı genel makroekonomik raporlar ya da hisse senedi raporları bunlara örnek olarak verilebilir.¹⁶

Yatırım kuruluşları ve portföy yönetim şirketleri, 15/2/2011 tarihli ve 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun çerçevesinde faaliyet gösteren medya hizmet sağlayıcıları, 9/6/2004 tarihli ve 5187 sayılı Basın Kanunu çerçevesinde süreli yayın yapanlar tarafından sunulanlar ile medya ve elektronik ortamda yer alanlar dahil her türlü genel yatırım tavsiyesinin 78 inci ve 79 uncu maddelerde yer alan esaslara uygun olarak sunulması zorunludur. Basın yayına yetkili kuruluşlarca sunulan genel yatırım tavsiyelerinin, ayrıca 6112 sayılı Kanunda belirtilen ilke ve esaslara uygun olması gerekir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.73/3-4)

Yatırım Hizmetleri Tebliği kapsamında finansal bilgi; sermaye piyasası araçları, bunları ihraç eden ortaklık ve kuruluşlar ile piyasa eğilimleri hakkında yönlendirici nitelikte olmayan yazılı veya sözlü bilgidir. Finansal bilginin sunulması, yatırım danışmanlığı faaliyeti ya da genel yatırım tavsiyesi sunulması kapsamında sayılmaz. Ancak sunulan bilgilerin tarafsız ve dürüst olması, belli bir kişi, grup ya da portföyün ihtiyaçlarının karşılanması amacını taşımaması gerekir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.80)

10.6.2. Genel Yatırım Tavsiyesi Sunulması ile İlgili Esaslar

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 78'inci maddesinde göre; genel yatırım tavsiyelerinde bulunan kuruluşların sundukları yorum ve tavsiyeler, 48 inci maddenin ikinci fıkrasının (b), (c), (ç), (d), (e), (f), (g), (ğ) bentleri¹⁷ ile üçüncü ve dördüncü fıkralarında¹⁸ yer alan esaslara tabidir.

Sunulan genel yatırım tavsiyelerinde ayrıca;

a) Tavsiyenin yenilenme sıklığına ve varsa güncellenmesine ilişkin politikaların belirlenmiş olması halinde söz konusu politikalara ilişkin özet bilgiler ile daha önce ilan edilen politikalarda ortaya çıkan önemli değişikliklere,

b) Açık ve dikkat çekici bir şekilde, tavsiyenin dağıtım için ilk hazırlandığı tarih ile tavsiyede yer alan tüm fiyatların tarih ve zamanına,

c) Tavsiyenin, aynı sermaye piyasası aracı veya ihraççı için aynı kurum tarafından geçmiş 12 aylık sürede yayımlanmış olan tavsiyeden farklı bir yatırım stratejisini içermesi durumunda, açıkça ve

¹⁶ Ayrıca Rehber'de yatırım kuruluşları tarafından müşterilere uygunluk testi yapılması ve bu testin sonucuna göre; müşterilerin risk ve getiri tercihlerine göre sınıflandırılması ve sınıflandırılan bu gruplara yönelik araştırma raporu hazırlanması; bu raporlarda müşteri portföyünde yer alacak sermaye piyasası araçlarına yönelik standart dağılım tavsiyelerinde bulunulması; raporda tavsiye edilen sermaye piyasası araçlarının müşteriyle paylaşılması, sadece o müşterinin durumuna özel olmaması şartıyla genel yatırım tavsiyesi olarak değerlendirilmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, söz konusu raporların müşterilerle bire bir paylaşılabilmesi için (yüz yüze veya telefonda sözlü olarak paylaşılması olarak anlaşılmalıdır) o müşterilere uygunluk testinin yapılmış olması zorunluluğudur. Diğer bir deyişle genel yatırım tavsiyesinde bulunabilecek olan medya hizmet sağlayıcıları veya süreli yayın yapanların bu raporları müşterilerle bire bir paylaşması mümkün değildir.

¹⁷ a) b) Sunulan yorum ve tavsiyelerde yatırımcıları yanıltıcı, aldatıcı, bilgi ve tecrübe eksikliklerini istismar edici, yanlış, gerçek dışı veya "en sağlam", "en iyi", "en güvenilir" gibi subjektif ve abartılı ifadelerle yer verilmemesi, c) Yorum ve tavsiyelerin özenle hazırlanması ve objektif olması, ç) Sunulan yorum ve tavsiyelerin güvenilir kaynak, belge, rapor ve analizlerle desteklenmesi, söz konusu kaynakların kesinliği hakkında şüphelerin bulunması durumunda bu hususa açıkça yer verilmesi, d) Herhangi bir sermaye piyasası aracının halka arzına ilişkin olarak yapılan yorum ve analizlerde, yatırımcıların doğru ve eksiksiz bilgilendirilmesini teminen, yayımlanmışa izahname ve satışa ilişkin belgelerde yer alan bilgilerin kullanılması, aksi takdirde söz konusu halka arzı ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı izahname ve satışa ilişkin diğer belgelerin yayımlanacağı belirtilmesi, e) Belirli bir getirinin sağlanacağına dair herhangi bir vaat veya taahhütte kesinlikle bulunulmaması, f) Her türlü öngörü, tahmin ve fiyat hedeflerine, bunların öngörü, tahmin ve fiyat hedefi olduğu açıkça belirtilmek suretiyle yer verilmesi ve bunların oluşturulmasında kullanılan tüm önemli varsayımların belirtilmesi, g) Kurulun faaliyet alanına giren sonuçlanmış ya da sonuçlanmamış konular hakkında yalan, yanlış, yanıltıcı ve mesnetsiz bilgi, haber ve yorum sunulmaması, ğ) Yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek nitelikte olan araştırma sonuçlarının, yatırımcılara duyurulmadan önce kendilerinin veya üçüncü şahısların lehine kullanılmaması,

¹⁸ (3) Yetkili kuruluşlar tarafından yürütülen yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında; a) Sermaye piyasası aracı için hedef fiyat belirlenmesinde kullanılan değerlendirme esasları ile yöntemine ilişkin yeterli özet bilgilerin, b) Tavsiyede yer alan yatırım süresi de dahil "al", "sat" veya "tut" gibi ifadelerin anlamları ile yatırıma ilişkin uygun risk uyarıları ve değerlendirmede kullanılan varsayımlara ilişkin duyarlılık analizlerinin, c) Yorum ve tavsiyeleri hazırlayanın kimlik bilgilerinin, yorum ve tavsiye sunulan yatırımcılara, talep edilmesi durumunda açıklanması zorunludur. (4) Üçüncü fıkranın (a) ve (b) bentlerinde yer alan bilgilerin yorum ve tavsiyeye oranla önemli ölçüde uzun olması durumunda, değerlendirme ve yöntemlerde herhangi bir değişiklik olmaması kaydıyla, ilgili kuruluşun internet sitesi gibi, müşteriler tarafından bilgilere kolayca ve doğrudan ulaşılabilecek bir yere açıkça ve dikkat çekici şekilde atıfta bulunulması yeterlidir.

dikkat çekici şekilde, bu değişikliğe, değişikliğin gerekçesine ve daha önce yayımlanan tavsiyenin tarihine

yer verilmesi zorunludur.(Yatırım Hizmetleri Tebliği md.78/2)¹⁹

Genel yatırım tavsiyelerinin sunulması sırasında Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 50'nci maddesindeki²⁰ finansal ilişki veya çıkar çatışmalarının açıklanmasına ilişkin esaslara uyulması zorunludur.(Yatırım Hizmetleri Tebliği md.78/4)

Konuyla ilgili olarak ayrıca Rehber'de de esaslara yer verilmiştir.

10.6.3. Genel Yatırım Tavsiyesinin Sunumunda Uyarı Notunun Yayımlanması

Genel yatırım tavsiyelerinin sunumunda Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 3 numaralı ekinde yer alan uyarı notuna aşağıdaki esaslara uygun olacak şekilde yer verilir:

a) Dağıtım kanalları yoluyla yapılan yorum ve tavsiyelerde, uyarı notuna dikkat çekici bir şekilde yorum ve tavsiyelerle aynı yazı karakterinde ve punto büyüklüğünde olmak kaydıyla, tavsiyenin yer aldığı metnin sonunda yer verilmesi.

b) Dağıtım kanalları tanımı içinde yer alan bilgisayarla oluşturulan iletişim ağları vasıtasıyla sunulan yorum ve tavsiyelerde; yorum ve tavsiyelerle aynı yazı karakterinde ve punto büyüklüğünde olmak kaydıyla, uyarı notunun yorum ve tavsiyelerin yer aldığı sayfanın görüntülenmesi öncesinde ve dikkat çekici bir şekilde görüntülenmesi.

c) Dağıtım kanalları tanımı içinde yer alan televizyon ve radyo gibi her türlü görsel ve işitsel kitle iletişim aracı vasıtasıyla sunulan yorum ve tavsiyelerde; uyarı notunun radyoda programın başında ve sonunda bir defa okunması; televizyon ekranında ise uyarı metnine, rahatlıkla okunabilmesini teminen ekranın bütününe kapsayacak şekilde olmak kaydıyla, programın başında ve sonunda 15 saniye süreyle yer verilmesi, ayrıca program süresince okumayı güçleştirmeyecek biçimde akan bir bant olarak iki defa sunulması.

Genel yatırım tavsiyesinin müşteriye bire bir sunulması sırasında ise Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 4 numaralı ekinde yer alan uyarının müşteriye yapılması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.79)

¹⁹ Bu madde kapsamında kamuya açıklanan genel yatırım tavsiyelerine ilişkin bilgilerin, genel yatırım tavsiyelerine oranla önemli ölçüde uzun olması durumunda, değerlendirme ve yöntemlerde herhangi bir değişiklik olmaması kaydıyla, ilgili yatırım kuruluşu veya basın yayına yetkili kuruluşun internet sitesi gibi, kamu tarafından bilgilere kolayca ve doğrudan ulaşılabilen bir yere açıkça ve dikkat çekici şekilde atıfta bulunulması yeterlidir.(Yatırım Hizmetleri Tebliği md.78/3)

²⁰ (1) Yetkili kuruluşlar yatırım danışmanlığı faaliyeti sırasında sunulan yorum ve tavsiyelerin objektifliğini etkilemesi muhtemel nitelikteki tüm ilişki ve koşulları, özellikle yorum ve tavsiyenin ilgili olduğu sermaye piyasası aracına ilişkin önemli finansal çıkarlarını veya ihraççı ile olan önemli çıkar çatışmalarını müşteriye açıklamakla yükümlüdürler. (2) Birinci fıkrada yer alan yükümlülük, yetkili kuruluşlar ile istihdam ilişkisi doğuracak bir sözleşme çerçevesinde veya herhangi bir sözleşme olmaksızın çalışan ve tavsiyenin hazırlanmasına katılan tüm gerçek veya tüzel kişiler için de geçerlidir. (3) Sunulan yorum ve tavsiyelere konu ihraççı ile yetkili kuruluşun karşılıklı olarak ödenmiş sermayelerinde veya oy haklarında %1 veya daha fazla oranda sahip oldukları paylara, sahip oldukları yönetim imtiyazına, aralarındaki kredi sözleşmesi, kira kontratları gibi diğer önemli finansal ilişkiler bulunması durumunda, bunlara ilişkin bilgilerin müşteriye açıklanması zorunludur.

İKİNCİ BÖLÜM

III-39.1 SAYILI YATIRIM KURULUŞLARININ KURULUŞ VE FAALİYET ESASLARI HAKKINDA TEBLİĞ

III-39.1 sayılı Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ (Yatırım Kuruluşları Tebliği) ile yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetleri sunacak yatırım kuruluşlarının kuruluşuna, kurucu, ortak ve personeline, faaliyete geçmesine, yükümlülüklerine, merkez dışı örgütlerine, dışarıdan hizmet alımına, faaliyetlerine, faaliyetlerinin durdurulmasına ve teminatlarına ilişkin ilke ve esaslar düzenlenmiştir.

Kanun'un "Tanımlar" maddesinde yatırım kuruluşu, aracı kurumlar ile yatırım hizmeti ve faaliyetinde bulunmak üzere kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenen diğer sermaye piyasası kurumlarını ve bankaları ifade etmek üzere kullanılmıştır.

Yine "Tanımlar" maddesinde aracı kurum, Kanun'un 37 nci maddesinin birinci fıkrasındaki yatırım hizmet ve faaliyetlerinden (a), (b), (c), (e) ve (f) bentlerinde yer alanları (alım satım aracılığı ve halka arza aracılık faaliyetleri) münhasıran yapmak üzere Kurul tarafından yetkilendirilen yatırım kuruluşu olarak tanımlanmıştır.

Tanımlardan görüleceği üzere mevcut yapıda sermaye piyasası kurumları arasında sayılan diğer kurumlar yatırım kuruluşu içerisinde yer almamaktadır. Portföy yönetim şirketleri de yatırım hizmet ve faaliyetinde bulunduğu halde yatırım kuruluşları arasında sayılmamıştır. Diğer taraftan, şu an düzenlemesi olmayan ancak gelişen şartlara göre yatırım hizmet ve faaliyetinde bulunmak üzere kuruluş ve faaliyet esasları Kurulca belirlenecek olan farklı kuruluşların da yatırım kuruluşu kapsamına alınması mümkündür.

Yatırım kuruluşu olarak sayılan bankalar ise Bankacılık Kanunu'nun 3'üncü maddesinde tanımlanan ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından lisans verilen mevduat ve katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarıdır.

Yatırım Kuruluşları Tebliği, yatırım kuruluşlarını, diğer bir deyişle olup, aracı kurumlar ve bankaları benzer ve/veya farklı konular itibarıyla düzenlemektedir. Örneğin, kuruluş, ortaklık yapısı değişikliği, ticaret unvanları, dışarıdan hizmet alımı konularında yalnızca aracı kurumlar düzenlenirken, çerçeve sözleşme imzalama yükümlülüğü, müşteri sınıflandırma, personelde aranan şartlar gibi hususlarda hem aracı kurumlar hem de bankalar Tebliğdeki esaslara tabidir. Bu çerçevede düzenlemelerin hangi kuruluşlara yönelik olduğunu tespit etmek bakımından, aracı kurum, banka veya yatırım kuruluşu kavramlarının Tebliğ'de ne şekilde kullanıldığına dikkat etmek gerekir.

Yatırım Kuruluşları Tebliği, Tebliğ'de yer alan sıralamaya uygun olarak, ancak ilgili olabilecek bölümler birleştirilerek, aşağıda ele alınmaktadır.

1. ARACI KURUMLARIN KURULUŞU

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 5'inci maddesi uyarınca aracı kurumların kuruluşuna Kurulca izin verilebilmesi için;

- a) Anonim ortaklık şeklinde kurulmaları,
- b) Paylarının tamamının nama yazılı olması,
- c) Paylarının nakit karşılığı çıkarılması,
- ç) Kuruluş sermayelerinin Kurulun sermaye yeterliliği ile ilgili düzenlemeleri uyarınca geniş yetkili aracı kurumlar için aranan asgari özsermaye tutarının altında olmamak kaydıyla Kurulca belirlenecek tutardan az olmaması,
- d) Esas sözleşmelerinin Kanun ve ilgili düzenlemelerde yer alan hükümlere uygun olması,
- e) Kurucularının Kanunda ve ilgili düzenlemelerde belirtilen şartları haiz olması,
- f) Ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması

gerekmektedir. Söz konusu madde 6362 sayılı Kanun'un 43'üncü maddesi aynen alınmak

suretiyle düzenlenmiştir.

Yeni bir aracı kurum kurulması amacıyla halka açık olmayan en az bir aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptal edilmesi halinde kurulacak aracı kurumun özsermayesi, gerçekleştirmek istediği hizmet ve faaliyetlere göre içinde yer alacağı aracı kurum grubu (dar, kısmi ve geniş) için Kurulun sermaye yeterliliği ile ilgili düzenlemeleri uyarınca aranan asgari özsermaye tutarından az olmamalıdır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.5/2)

2. KURUCULARA İLİŞKİN ŞARTLAR

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 6'ncı maddesi uyarınca aracı kurumların kurucu ortaklarının;

a) Müflis olmaması, konkordato ilân etmiş olmaması ya da hakkında iflasın ertelenmesi kararı verilmiş olmaması,

b) Faaliyet izinlerinden biri Kurulca iptal edilmiş kuruluşlarda, bu müeyyideyi gerektiren olayda sorumluluğu bulunan kişilerden olmaması,

c) Kanunda yazılı suçlardan kesinleşmiş mahkûmiyetinin bulunmaması,

ç) 14/1/1982 tarihli ve 35 sayılı Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve eklerine göre kendileri veya ortağı olduğu kuruluşlar hakkında tasfiye kararı verilmemiş olması,

d) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, terörizmin finansmanı, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından mahkûm olmaması,

e) Gerekli malî güç ve işin gerektirdiği dürüstlük ve itibara sahip bulunması

şarttır.

(a) bendinde belirtilen şartlar, iflasın kaldırılmasına, kapatılmasına veya konkordato teklifinin tasdikine ilişkin kararın, (b) bendinde yer alan şart ise buna ilişkin kararın kesinleşme tarihinden itibaren 10 yıl geçmesi hâlinde dikkate alınmaz.

Aracı kurumların tüzel kişi kurucu ortaklarının önemli etkiye sahip ortaklarının da bu şartları taşıması zorunludur. Önemli etkiye sahip ortak ise Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin tanımlar başlıklı 4'üncü maddesinde bir aracı kurumun sermaye veya oy haklarında doğrudan veya dolaylı olarak %10 veya daha fazlasını temsil eden paylara sahip olunması veya bu oranın altında olsa dahi yönetim kuruluna üye belirleme imtiyazı veren paylara sahip olunması olarak belirlenmiştir. Dolayısıyla "X" bankasının "Y" aracı kurumunda payı olması durumunda, "X" bankasının önemli etkiye sahip ortaklarının da kuruculara ilişkin şartları sağlamaları gerekecektir.

Kuruluştan sonraki ortaklık yapısı değişikliklerinde aracı kurum ortağı olan gerçek ve tüzel kişiler ile aracı kurumların önemli etkiye sahip tüzel kişi ortaklarının önemli etkiye sahip ortakları için de kurucu ortaklara ilişkin öngörülen şartlar aranacaktır.

Son olarak aracı kurum kuruluşu ya da pay oranının artması sonucunu veren ortaklık yapısı değişikliği başvurularında ortakların ayrıca işlem yasaklı olmaması şartı aranmaktadır.

Ayrıca Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 6'ncı maddesi aracı kurumlara, ortakların kuruluş sırasındaki durumlarında bir değişiklik meydana gelmesi durumunda keyfiyeti 3 iş günü içinde Kurula bildirme zorunluluğu getirmiştir.

Yukarıda kuruculara ilişkin olarak Tebliğ ile getirilen ayrıntılı düzenlemeler aracı kurumların güven müesseseleri olmalarının ve bu çerçevede ortaklarının da bu güvenin temel kaynağı olmalarının bir gereğidir.

3. TİCARET UNVANI VE İŞLETME ADI İLE MARKA KULLANIMI

Aracı kurumların ticaret unvanlarında yatırım hizmetleri ve faaliyetlerini göstermesi amacıyla "menkul değerler" veya "menkul kıymetler" ibarelerinden birinin yer alması şarttır. Geniş yetkili aracı kurumlar ise "yatırım menkul değerler" veya "yatırım menkul kıymetler" ibarelerini kullanabilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.7/1)

Aracı kurumların işletme adı veya marka²¹ kullanmak istemeleri halinde Kuruldan izin almaları zorunludur. İşletme adının aracı kurumun ticaret unvanı ile bağ kurulabilecek nitelikte olması gerekir.(Yatırım Kuruluşları Tebliği md.7/2)

Aracı kurumların yazılı ve görsel basın-yayın organlarında yer alacak her türlü ilan ve reklamlar ile tüm yazışmalarında işletme adları ile birlikte ticaret unvanlarını kullanmaları şarttır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.7/3)

Aracı kurumların ticaret unvanları sadece yönetim çoğunluğunun değişmesine yol açacak şekilde pay sahipliğinin değişmesi halinde pay sahipliğindeki değişmeyi göstermek veya yasal zorunlulukları yerine getirmek amacıyla değiştirilebilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.7/4) Bu Tebliğ hükmüne ek olarak, aracı kurumun yönetim veya oy haklarının çoğunluğuna sahip ortağının ticaret unvanının değişmesi halinde de, aracı kurumun ticaret unvanının değiştirilmesi mümkündür. (Rehber)

4. ARACI KURUMLARIN KURULUŞ VE FAALİYET İZNİ

Yukarıda yer alan kuruluş şartları ve kuruculara ilişkin şartları sağlayan aracı kurumlar kuruluş izni almak üzere esas sözleşmeleri ile birlikte Kurula başvuruda bulunurlar. Aracı kurumların kuruluşuna izin verilmesi faaliyet izni anlamına gelmemekte olup, ayrıca faaliyete geçmek üzere Kurula başvuru yapmaları gerekmektedir. Kuruluş iznini takiben 6 ay içinde faaliyete geçmek üzere başvuru yapmayan aracı kurumun faaliyet izni alma hakkı düşer. Kurul gerekli olduğu durumlarda bu süreyi 1 yıla kadar artırabilir.

Faaliyet iznine ilişkin Kurula yapılan başvurular tüm eksik bilgi ve belgelerin tamamlanmasını takiben azami 6 ay içerisinde sonuçlandırılmak zorundadır.

Faaliyet izinleri her bir yatırım hizmet ve faaliyeti bazında verilir. Faaliyet izni alınmasını takip eden dönemde de faaliyet şartlarının sağlanması zorunludur.

Aracı kurumların dönüşüm işlemleri ile esas sözleşme değişikliklerinde Kurulun uygun görüşünün alınması zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.8)

²¹ Ayrıca Rehber’de aracı kurumların marka kullanım izinleriyle ilgili olarak ilave esaslar belirlenmiştir. Buna göre; Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin “Ticaret unvanı ve işletme adı” başlıklı 7 nci maddesinin ikinci fıkrası ve “Tescil ve ilan yükümlülüğü” başlıklı 37 nci maddesinin birinci fıkrasının uygulanmasına yönelik olarak aşağıdaki esaslar kabul edilmiştir: “Aracı kurumların markaları ile ilgili olarak ticaret unvanı ile bağ kurulması ve ticaret siciline tescil edilmesi zorunluluğu kaldırılmıştır. Marka kullanım izni başvurularında; aracı kurumların faaliyet izni aldıkları yatırım hizmetlerini sunarken bu hizmetlerin yatırımcıya sunumunda kullanılan platform vb. ile bu hizmetlerin yatırımcıya tanıtımında kullanılan markalar Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 7 nci maddesinin ikinci fıkrasının konusu olup, bunun haricindeki konularda yapılacak marka kullanımı başvuruları ise anılan hükmün konusu olarak değerlendirilmeyecektir.

Marka kullanım izinleri, konuya ilişkin Kurul izninin tebliği üzerine aracı kurumun internet sitesinde ve Kamuyu Aydınlatma Platformunda ilan olunur. Ayrıca 556 sayılı Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve Markaların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’ye İlişkin Uygulama Yönetmeliği kapsamında markanın ilgili aracı kurum adına Türkiye Patent Enstitüsü’ne tescil edilmesi gerekir.

Aracı kurumların kullandığı ancak başka kişi/kurumlar adına tescil edilmiş olan markaların, ek maddi külfet getirmeden ilgili aracı kurum adına Türkiye Patent Enstitüsü’ne tescilinin yapılarak Kurul’a bilgi verilmesi gerekir.

Markalara ilişkin olarak aracı kurumların internet sitesinin, ana sayfasında ve bütün alt sekmelerinde, söz konusu markaların ilgili aracı kurum tarafından kullanılmakta olduğunu belirten ifadelerin açık, anlaşılır ve görülebilir bir mahiyette sekmelerin sol üst köşesinde yer alacak şekilde düzenlenmesi gerekir.”

5. ARACI KURUMLARIN FAALİYETE GEÇMESİ İÇİN ARANAN ŞARTLAR

Aracı kurumların yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetler ile ilgili düzenlemeleri uyarınca faaliyette bulunmak üzere Kuruldan izin alabilmeleri için aşağıdaki genel şartları sağlamaları gerekir; (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.9)

- a) Kuruluş şartlarının kaybedilmemiş olması.
- b) Asgari kuruluş sermayesinin nakden ve tamamen ödenmiş olması.
- c) Tercih edilen hizmetler ve faaliyetlere göre Kurulun sermaye yeterliliği düzenlemelerinde öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi.
- ç) Aracı kurumlar için aranan organizasyon yapısının oluşturulmuş olması.
- d) Çalışacak personele ilişkin Tebliğ’de aranan şartların sağlanması.
- e) Genel müdür ve yardımcılara ilişkin olarak Tebliğ’de aranan şartların sağlanması.
- f) Faaliyetlerin sağlıklı şekilde yürütülmesini teminen gerekli bilgi işlem altyapısının²² oluşturulmuş olması.
- g) Aracı kurum nezdinde bulunan varlıklara ilişkin sigorta dahil olmak üzere gerekli güvenlik önlemlerinin alınmış olması.
- ğ) Varsa mevzuatta öngörülen teminatların tesis edilmiş olması.

Tebliğ uyarınca bankaların mevzuat uyarınca izin verilen yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinde bulunabilmeleri için (ç), (d) ve (g) bentlerinde sayılan genel şartları sağlamaları gerekir. Buna ek olarak Rehber’de bankaların yatırım hizmet ve faaliyetlerinde bulunabilmeleri için (ç), (d) ve (g) bentlerine ilave olarak (f) bendinde yer alan bilgi işlem altyapısının oluşturulması şartının da aranacağı karara bağlanmıştır.

Yatırım kuruluşları ayrıca Birliğe üye olmak ve YTM’ye katılmak zorundadır.

Yukarıda yer alan şartlara ilişkin Tebliğ’de yer alan detay bilgi ve değerlendirmeler aşağıda yer almaktadır.

5.1. Organizasyon Yapısı

Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 10’uncu maddesi uyarınca aracı kurumlara faaliyet izni verilebilmesi için organizasyon yapılarının aşağıdaki şartları taşıması gerekir;

- a) Tercih edilen yatırım hizmet ve faaliyet konularına uygun hizmet birimlerinin kurulmuş, yeterli mekân ve teknik donanımın sağlanmış ve mevzuatta öngörülen asgari şartları taşıyan birim yöneticisi ile yeterli sayıda personelin istihdam edilmiş olması.
- b) Belge, kayıt ve muhasebe işlemlerini yürütecek sorumlu birimin oluşturulmuş olması ve yeterli sayıda personelin istihdam edilmiş olması.
- c) Tercih edilen hizmet ve faaliyet konularına uygun ve Kurulun aracı kurumların iç denetim sistemi ile ilgili düzenlemeleri çerçevesinde sağlıklı bir yönetim yapısının oluşturulmuş ve personelin görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş olması.
- ç) Organizasyon yapılarının Kurulun aracı kurumların iç denetim sistemi ile ilgili düzenlemelerine uygun iç kontrol, teftiş ve risk yönetim sistemlerinden oluşan iç denetim sistemini

²² Rehber ile; “Kurul’un 2011/44 sayılı Haftalık Bülteni’nde yayımlanan 03.11.2011 tarih ve 37/989 sayılı Kurul kararı ile, o tarihte yürürlükte bulunan Seri: V, No: 125 Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ’in 2’nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında faaliyet gösterecek aracı kurumların (alıcıya karşı satıcı, satıcıya karşı alıcı olup kendi portföyünden işlem yapabilen aracı kurumlar) kullanacakları bilgi işlem altyapısına ilişkin olarak belirlenen ilkelerin, Yatırım Hizmetleri Tebliği uyarınca portföy aracılığı faaliyetinde bulunacak ve/veya genel saklama hizmeti sunacak yatırım kuruluşlarının bilgi işlem altyapıları için sağlanması gerekir. İşlem platformuna ilişkin 2 numaralı ilke yalnızca ilgili durumlarda aranır. Ayrıca bankaların bankacılık mevzuatına uygun olarak oluşturulan bilgi işlem altyapısının Kurul’un aracı kurumların bilgi işlem altyapısına ilişkin olarak öngördüğü şartları sağladığını Yönetim Kurulu kararı ile tespit etmesi durumunda Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (f) bendinde yer alan genel faaliyet şartı ile Yatırım Hizmetleri Tebliği’nin 35 inci maddesinin ikinci fıkrasının (d), (e) ve (f) bentleri ve 61 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan özel faaliyet şartlarının yerine getirildiği kabul edilir.” şeklinde düzenlemeye gidilmiştir.

içericek şekilde oluşturulmuş olması.

d) Organizasyon yapılarının çıkar çatışmalarını önlenmesini sağlayacak şekilde oluşturulmuş olması.

Tebliğ’de bankalara faaliyet izni verilebilmesi için (a), (b), (c) ve (d) bentlerinde yer alan şartlar aranır hükmü yer almaktadır.²³ Organizasyon yapısına ilişkin olarak yukarıda yer alan mevzuat hükümleri değerlendirildiğinde aşağıda yer alan sonuçlara ulaşmak mümkündür.

1. Her aracı kurumun, yapacağı faaliyetlerden bağımsız olarak genel müdür atamasını yapmış, muhasebe birimini oluşturmuş ve iç denetim sistemini kurmuş olması gerekir.

2. Yatırım kuruluşlarının yapacağı faaliyetlere göre gerekli durumlarda kurumsal finansman, araştırma, türev araçlar, risk yönetimi gibi faaliyetler için lisanslı personel istihdam etmeleri zorunludur.

3. Sunulacak hizmetlere ilişkin gerekli iş akış prosedürleri, iş süreçleri ve görev tanımlarının oluşturulmuş olması gerekmektedir.

4. Müşteri varlıklarını ve emir iletim sürecini takip edebilecek, muhasebe işlemlerini kayıt altına alacak, Borsa ve diğer sermaye piyasası kurumların sistemleri ile uyumlu bir teknolojik altyapıya sahip olmalıdırlar.

5. Organizasyon yapısının müşteri ile aracı kurum veya aracı kurum personeli ya da müşterilerin kendi aralarında oluşabilecek çıkar çatışmalarını önleyecek şekilde oluşturulmuş olması gerekmektedir.

Portföy aracılığı faaliyetine ilişkin olarak organizasyon yapısında bazı ilave şartlar öngörülmüştür. Bu faaliyette bulunacak kurumlarca oluşturulması gereken faaliyet birimlerine ilişkin ilave esaslar Rehber ile belirlenmiştir.

5.2. Çıkar Çatışması Politikası ve Çıkar Çatışmasının Önlenmesi

Menfaatlerin çakışması durumu olarak da ifade edebileceğimiz çıkar çatışmasının önlenmesi, Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 11 ve 12’nci maddelerinde yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetleri sunarken yatırım kuruluşunun yerine getirmesi zorunlu olan bir husus olarak düzenlenmiştir.

Yatırım kuruluşunun bu amaç doğrultusunda;

a) Müşterileri ile olan ilişkilerinde kendisi, ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili bulunan kişiler ile müşterileri arasında,

b) Bir müşterisi ile başka bir müşterisi arasında

çıkabilecek çıkar çatışmalarını önleyecek bir organizasyon yapısı oluşturması ve gerekli idari tedbirleri alması gerekmektedir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.11/2)

Ancak piyasanın işleyişinden kaynaklanan makul nedenlerden dolayı çıkar çatışmasının önlenememesi durumunda, yatırım kuruluşunun kendisi ile müşterileri arasında ortaya çıkabilecek çıkar çatışmalarının içeriği ve nedenleri hakkında ilgili faaliyet veya hizmeti sunmadan önce müşteriyi bilgilendirmesi gerekir. Bu bildirimin yapıldığına dair ispat yükü yatırım kuruluşuna aittir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.11/3)

Yatırım kuruluşunun yazılı bir çıkar çatışması politikası oluşturması gerekir. Bu politikanın yürürlüğe girmesi yönetim kurulu kararı ile gerçekleşir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.11/4) Çıkar çatışması politikası oluşturulurken aşağıda yer alan hususlar dikkate alınmalıdır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.12)

²³ Ayrıca Rehber’de bankaların (ç) bendinde yer alan şartı da sağlamaları gerektiği belirtilmiştir. Ancak, bankaların bankacılık mevzuatına uygun olarak oluşturulan iç sistemlerinin (iç denetim, iç kontrol ve risk yönetim sistemlerini kapsayacak şekilde) Kurul’un aracı kurumların iç denetim sistemine ilişkin olarak öngördüğü şartları sağladığını Yönetim Kurulu kararı ile tespit etmesi durumunda Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 10 uncu maddesinin birinci fıkrasının (ç) bendi ile Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 61 inci maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan şartın (saklama hizmetinde müşteriye ait bilgilerin engellenmesine yönelik organizasyonun yapısının oluşturulması zorunluluğu) yerine getirildiğinin kabul edileceğine karar verilmiştir. Böylece bankaların mevcut iç kontrol sistemlerinde sermaye piyasası mevzuatını dikkate almaları gerektiği ortaya konulmuştur.

1) Yatırım kuruluşu çıkar çatışması politikasını oluştururken büyüklüğünü, organizasyon yapısını ve sunduğu yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetleri dikkate alır. Yatırım kuruluşunun bir şirketler topluluğunun üyesi olması durumunda çıkar çatışması politikası, şirketler topluluğunun organizasyon yapısı ve diğer üyelerinin faaliyetleri de dikkate alınarak oluşturulur.

2) Çıkar çatışması politikasının yatırım kuruluşunun yetkili olduğu her bir yatırım hizmet ve faaliyeti ile yan hizmet için müşterinin çıkarlarına aykırı olabilecek olası durumları, bu durumların önlenmesi için alınabilecek tedbirleri ve çıkar çatışmalarının önlenememesi durumunda izlenecek prosedürleri içermesi gerekir.

3) Yatırım kuruluşu çıkar çatışması politikasını oluştururken müşterinin çıkarlarına aykırı olabilecek olası durumları tespit etmek için, kendisi, ortakları, çalışanları, yöneticileri ve bunlarla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili bulunan kişilerin;

a) Müşteri aleyhine mali kazanç elde edecekleri veya mali kayıptan kurtulacakları,

b) Müşterinin bir çıkarı olmadığı halde müşteriye sunulan hizmet ve faaliyetten çıkar elde edecekleri,

c) Bir müşteri ya da müşteri grubunun diğer bir müşteri veya müşteri grubuna tercih edilmesi sonucunda çıkar elde edecekleri,

ç) Müşteriye sunulan hizmet ve faaliyet nedeniyle müşteri dışında kalan başka bir kişiden standart ücret ve komisyon dışında mali kazanç elde edecekleri durumları asgari kıstas olarak dikkate alır.

4) Olası çıkar çatışmalarının önlenmesi için kabul edilen tedbirler ile çıkar çatışmalarının önlenemediği durumlarda takip edilecek prosedürlerin asgari olarak aşağıdaki hususları içermesi gerekir;

a) Yatırım kuruluşu içinde veya şirketler topluluğunun üyeleri arasında bilgi akışının önlenmesi veya yönetilmesine dair tedbirler.

b) Yatırım kuruluşunun çıkar çatışmasına konu olan birimleri ile bu birimlerde çalışanların gözetimine dair tedbirler.

c) Yatırım kuruluşunun çıkar çatışmasına konu olan birimlerinde çalışanların ücretlendirilmesine dair tedbirler.

ç) Yatırım kuruluşu çalışanlarının görev yerlerinin çıkar çatışmasına yol açmayacak şekilde belirlenmesine dair tedbirler.

5) Üçüncü ve dördüncü fıkralarda yer alan hususların asgari olarak aşağıdaki durumlara yönelik olarak tanımlanması gerekir;

a) Portföy aracılığı faaliyeti kapsamında sunulan hizmet ya da ürünün niteliği gereği müşterinin zarar etmesinin yatırım kuruluşunun kar elde etmesiyle sonuçlanması.

b) Müşterilere portföy aracılığı faaliyeti kapsamında hizmet sunarken aynı zamanda yatırım danışmanlığı ve portföy yöneticiliği hizmetlerinin verilmesi (birimler arasında bilgi akışının engellenmesi).

c) Halka arzına aracılık edilen sermaye piyasası araçları için aynı zamanda yatırım danışmanlığı ve portföy yöneticiliği hizmetlerinin verilmesi (birimler arasında bilgi akışının engellenmesi).

ç) Halka arza aracılık kapsamında elde edilen ihraççı bilgilerinin gizliliğinin sağlanması (birimler arasında bilgi akışının engellenmesi).

d) Saklama hizmeti kapsamında elde edilen müşteri bilgilerinin diğer hizmet birimlerine karşı güvenliğinin sağlanması (birimler arasında bilgi akışının engellenmesi).

5.3. Personele İlişkin Genel Şartlar

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 13'üncü maddesine göre aracı kurumda çalışan yönetici, ihtisas personeli, müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanının gerekli mali güç şartı hariç olmak üzere kurucu ortaklara ilişkin aranan şartları taşıması ve işlem yasaklı olmaması gerekir.

Aracı kurumda çalışan yönetici, ihtisas personeli, müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanının Kurulun lisanslama ve sicil tutma ile ilgili düzenlemelerinde aranan mesleki yeterliliklerini gösterir lisans belgesine sahip olması zorunludur.

Yönetim kurulu üyeleri hariç olmak üzere yöneticiler, müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanı ile araştırma uzmanı, yatırım danışmanı, kurumsal finansman uzmanı ve portföy yöneticisi olarak çalışacakların, mevzuatta aksi belirtilmedikçe en az 4 yıllık lisans eğitimi; müşteri temsilcisi, türev araçlar müşteri temsilcisi, borsa üye temsilcisi, takas ve operasyon sorumlusu ve türev araçlar muhasebe ve operasyon sorumlusu olarak çalışacakların ise en az 2 yıllık ön lisans eğitimi veren okullardan mezun olmaları gerekir.

Bankalar da yatırım hizmet ve faaliyetinde bulunmaları durumunda faaliyet konularıyla ilgili hizmet birimlerinde çalışan yönetici ve ihtisas personelinin de yukarıdaki şartları sağlamaları zorunludur.

5.4. Aracı Kurum Genel Müdür ve Yardımcıları

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 14'üncü maddesine göre aracı kurum genel müdür ve genel müdür yardımcılarının mali piyasalar veya işletmecilik alanında en az 7 yıllık meslekî deneyime sahip olması ve işin gerektirdiği dürüstlük ve itibara sahip olması gerekir.

Yatırım Kuruluşları Tebliği uyarınca aracı kurum genel müdürünün münhasıran bu görev için istihdam edilmiş olması zorunludur. Ancak belirli şartlarda özellikle grup şirketlerinde görev alınması hususunda, genel müdürün aracı kurumun yönetimi görevini aksatmayacağı görüşü dikkate alınarak ilave bir düzenleme yapılmıştır. Bu çerçevede genel müdür,

- a) Aracı kurumun yönetim veya sermaye ilişkisinde bulunduğu kuruluşlarda,
 - b) Bu kuruluşların doğrudan ya da dolaylı olarak yönetim veya sermaye kontrolüne sahip olduğu kuruluşlarda,
 - c) Borsalar ve teşkilatlanmış piyasalar, takas ve saklama kuruluşlarında,
 - d) Kurulca uygun görülecek diğer finansal kuruluşlarda
- icrai nitelikte olmamak ve aracı kurumdaki görevin ifasında zafiyete düşülmemesi kaydıyla, yönetim kurulu üyeliği gibi görevler alabilir.

Genel müdürlük görevine 6 aydan fazla vekalet edilemez.

Genel müdürlüğe ve genel müdür yardımcılığına atanacak kişilerin Kurula bildirilmesi şarttır. Bildirimden itibaren 7 iş günü içinde Kurulca olumsuz görüş bildirilmemesi durumunda ilgili kişilerin atamaları yapılabilir ve atamaya ilişkin olarak aracı kurum tarafından 10 iş günü içinde Birliğe bildirim yapılır.

Herhangi bir nedenle görevden ayrılan genel müdür ve yardımcılarının görevden ayrılma nedenleri, ilgili aracı kurum ve görevden ayrılan personel tarafından ayrı ayrı olmak üzere 3 iş günü içinde Kurula ve Birliğe bildirilmek zorundadır.

Ayrıca, Yatırım Kuruluşları Tebliği uyarınca koordinatör, direktör ve benzeri unvanlarla istihdam edilseler dahi, yetki ve görevleri itibarıyla genel müdüre ve genel müdür yardımcısına denk konumda görev yapan personel Tebliğin genel müdür ve yardımcıları ile personele ilişkin hükümlerine tâbidir.

5.5. Aracı Kurum Yönetim Kurulu

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 15'inci maddesi uyarınca organizasyon yapısı içerisinde

yönetim kuruluna da ayrı bir madde ayrılmış durumdadır. Buna göre aracı kurum yönetim kurulu asgari olarak üç üyeden oluşur ve yönetim kurulu üyelerinin çoğunluğunun 4 yıllık lisans eğitimi veren okullardan mezun olmaları şarttır.

Aracı kurumun tüzel kişi yönetim kurulu üyeleri için tüzel kişi adına belirlenen gerçek kişilerde aracı kurum personeli için öngörülen şartlar aranır.

Aracı kurumun yönetim kurulunda yönetim yetkisinin Murahhas üyelerle bırakılmak istenmesi halinde, en az iki üyenin Murahhas olarak tayini ve her birinin yetki ve sorumluluk alanlarının, tereddüde yer bırakmayacak biçimde belirlenmesi zorunludur.

Aracı kurum yönetim kurulu üyelerinin, yönetim kurulunun alacağı kararlarda taraf olan kimselerle son iki yılda istihdam, sermaye veya ticari anlamda bir ilişki kurmuş olmaları ya da eş dâhil üçüncü dereceye kadar kan ve sıhrî hısımlığının bulunması durumunda, bu hususları gerekçeleri ile birlikte yönetim kuruluna bildirmeleri ve toplantı tutanağına işlenmesini sağlamaları gerekir.

Diğer taraftan Tebliğ'de yönetim kurulu üyelerinin Türk Ticaret Kanunu'ndan kaynaklanan müzakereye katılma yasağı, şirketle işlem yapma, şirkete borçlanma yasağı ve rekabet yasağı hükümlerine tabi olduğu ayrıca vurgulanmıştır.

6. BAŞVURU VE FAALİYET İZNİ

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 17'nci maddesinde göre;

(1) Kuruluş için Kuruldan izin almasını takiben 6 ay içinde faaliyet izni almak üzere başvurmayan aracı kurumun faaliyet izni alma hakkı düşer. Kurul gerekli görmesi halinde bu süreyi toplam 1 yılı aşmamak üzere uzatabilir.

(2) Süresi içinde faaliyet izni almak üzere Kurula başvurmayan veya faaliyet izni başvurusu uygun görülmeyen aracı kurumlar bu hususların kendilerine bildirildiği tarihten itibaren en geç 3 ay içinde sona erme kararı almak veya esas sözleşmelerindeki ticaret unvanına, amaç ve faaliyet konularına ilişkin hükümleri, yatırım hizmet ve faaliyetlerini kapsamayacak şekilde değiştirmek ve buna ilişkin Türkiye Ticaret Sicili Gazetesini ilanı izleyen 10 iş günü içinde Kurula göndermek zorundadır.

(3) Yatırım kuruluşlarının başvuru konusu faaliyete geçmek üzere Kuruldan izin alabilmeleri için, bu Tebliğde öngörülen genel şartlar ile Kurulun yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin esaslar ile ilgili düzenlemelerinde her bir yatırım hizmet ve faaliyeti için öngörülen özel şartları yerine getirdiklerinin ve faaliyetlerini ilgili Kurul düzenlemelerine uygun şekilde yürütebilecek nitelik ve yeterlilikte olduklarının Kurulca kabulü gerekir.

(4) Yatırım kuruluşları bu Tebliğde öngörülen genel ve özel şartları sağladıklarını tevsik eden ve Kurulca istenebilecek diğer bilgi ve belgeleri ekleyecekleri bir dilekçe ile Kurula başvurur.

Kurulca belirlenen standartları taşımayan başvurular değerlendirmeye alınmaksızın iade edilir. Kurula sunulacak bilgi ve belgelerin yatırım kuruluşunu temsile yetkili olanların imzalarını taşıması ve faaliyet şartlarının yerine getirildiğini tevsik etmesi bakımından eksiksiz olması şarttır. Kurulca istenen ek bilgi ve belgelerin verilen süreler içinde tamamlanmaması halinde başvurular işlemde kaldırılır. Başvurular, gerekli belgelerin Kurula eksiksiz olarak sunulmasından itibaren azamî 6 ay içinde Kurul tarafından karara bağlanır ve keyfiyet ilgililere bildirilir.

(5) Faaliyet izin başvuruları ayrı ayrı incelenerek Kurulca uygun görülmesi halinde yatırım kuruluşuna icra edebileceği yatırım hizmetleri ve faaliyetlerini gösteren tek bir yetki belgesi verilir. Yetki belgesinin alınmasından önce faaliyete başlanamaz.

(6) Yetki belgesinin verilmesinden önce 2/7/1964 tarihli ve 492 sayılı Harçlar Kanunu uyarınca gerekli harcın yatırılması ve ödemeye ilişkin makbuzun Kurula ibrazı zorunludur. Kurulca faaliyet iznine ilişkin bildirim yapılmasını müteakip en geç 1 ay içinde harcın ödendiğine ilişkin makbuzun Kurula iletilmemesi halinde faaliyet izni iptal edilir.

(7) Yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinde bulunmak üzere Kuruldan izin almayanlar ile aldıkları izinler iptal olanlar, bu hizmet ve faaliyetlerde bulunamayacakları gibi esas sözleşmelerinde, ticaret unvanlarında veya ilân ve reklamlarında bu hizmetler ve faaliyetlerde bulundukları intibainı uyandıracak

hiçbir kelime veya ibare kullanamaz. Faaliyetleri geçici olarak durdurulanlar da esas sözleşme ve ticaret unvanları hariç bu esaslara tabidir.

(8) Faaliyete geçtikten sonraki diğer faaliyet izni başvurularında da bu madde hükümleri uygulanır.

(9) Yatırım kuruluşlarının faaliyet izni aldıktan sonra faaliyetleri süresince de genel ve özel faaliyet şartlarını sağlamaları zorunludur. Yatırım kuruluşları bu şartları kaybetmeleri halinde durumu Kurula 3 iş günü içinde bildirir.

(10) Faaliyetleri geçici olarak durdurulan yatırım kuruluşları, bu müeyyideyi gerektiren aykırılıkların giderildiğinin Kurulca tespiti halinde, icra edecekleri faaliyetlere ilişkin genel ve özel şartlar dikkate alınarak Kurulca uygun görülmesi durumunda yeniden faaliyetlerine başlayabilir.

7. YATIRIM KURULUŞU PERSONELİ

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin dördüncü bölümünde yer alan 18 ila 23'üncü maddeler arasında personele ilişkin olarak yapılan düzenlemeler yer almaktadır. Söz konusu hükümlerle yatırım kuruluşları personelinin kimler olduğuna ve görev/yetki sınırlarına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Nitekim farklı görev ve yetkiler farklı uzmanlıklar gerektirdiğinden, Lisanslama Tebliği uyarınca da unvan bakımından farklı lisans şartları aranmıştır.

1) Aracı kurum personeli; yöneticiler, ihtisas personeli, müfettişler, iç kontrol elemanları ve risk yönetim elemanları olarak ifade edilmiştir.

2) Yöneticiler, yönetim kurulu üyeleri, genel müdür ve genel müdür yardımcıları ile ihtisas personelinin görev aldığı birimlerin bağlı bulunduğu tüm kademelerdeki yöneticiler, bu birimlerde yönetici ile ihtisas personeli arasındaki kademelerde görev yapan personel (müdür yardımcısı, yönetmen vb.), şube müdürü ve irtibat bürosu sorumlusundan oluşur. Banka şubelerinde çalışan ihtisas personelinin yöneticisi, söz konusu personelin sunulan yatırım hizmet ve faaliyetleriyle ilgili işlevsel olarak bağlı bulunduğu birimin yöneticisidir.

3) İhtisas personeli, yöneticilere bağlı olarak çalışan personeldir. İhtisas personeli, müşteri temsilcisi, türev araçlar müşteri temsilcisi, borsa üye temsilcisi, araştırma uzmanı, yatırım danışmanı, kurumsal finansman uzmanı ve portföy yöneticisi, takas ve operasyon sorumlusu ile türev araçlar muhasebe ve operasyon sorumlusundan oluşur.

4) Müşteri temsilcisi, merkez dışı örgütler, seans salonları ve çağrı merkezleri de dâhil olmak üzere; müşteri emirlerini alan, emirleri ilgili piyasa veya kuruluşlara ileten, müşterilere genel yatırım tavsiyesi veya finansal bilgi sunan, emir alma sürecinde müşteri risklerini ve teminat durumlarını takip eden, müşterileri hesapları hakkında bilgilendiren, müşterilerin nakit alacaklarını değerlendiren, yatırım hizmet ve faaliyetleriyle ilgili pazarlama faaliyetlerini yürüten ve benzeri işlemleri kısmen veya tamamen yerine getiren personeldir. Bu faaliyetlerin türev araçlara ilişkin olarak yürütülmesi durumunda bu faaliyetleri kısmen veya tamamen yerine getiren personel "türev araçlar müşteri temsilcisi" olarak addolunur (Müşteri temsilcilerinin görev tanımı netleştirilmiş, görevlerinin sınırları belirlenmiştir).

5) Çağrı merkezlerinde ve banka şubelerinde yatırım fonu katılma payları ile borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) tarafından ihraç edilmiş kamu borçlanma araçlarına ilişkin müşteri emirlerini alarak sisteme aktarmakla ve genel olarak müşteri hesabıyla ilgili bilgilendirme yapmakla sınırlı olarak görev yapan personel müşteri temsilcisi addolunmaz.

6) Araştırma uzmanı, ekonomik ve mali araştırmaların yapılması, iç ve dış piyasalardaki gelişmelerin izlenerek olası etkilerinin değerlendirilmesi, yatırımlara doğru yön verilebilmesine yardımcı olacak bilgilerin hazırlanması, temel ve teknik analiz gibi yöntemlerin kullanılması ve yorumlanması gibi faaliyetleri yürüten personeldir. Kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye piyasası faaliyetleri ile ilgili ihtisas birimlerinde çalışan veya söz konusu ihtisas birimlerine bu fıkrafta tanımlanan hizmetleri sunan personel de araştırma uzmanı olarak kabul edilir.

7) Yatırım danışmanı, yetkili kuruluşlarda müşterilere sermaye piyasası araçları ile bunları ihraç

eden ortaklık ve kuruluşlar hakkında ve benzeri konularda yönlendirici nitelikte yorum ve yatırım tavsiyelerinde bulunulmasından ve Kurulun yatırım danışmanlığı faaliyetine ilişkin düzenlemelerinde belirtilen faaliyetlerin kısmen veya tamamen yürütülmesinden sorumlu olan personeldir.

8) Kurumsal finansman uzmanı, yetkili kuruluşlarda sermaye piyasası araçlarının halka arz edilmesi ile ilgili olarak fiyat tespit raporu hazırlanmasından, ihraççı ve/veya halka arz edenler ile birlikte izahname, ihraç belgesi veya tasarruf sahiplerine satış duyurusu ile varsa satışa ilişkin olarak Kurul onayına sunulan diğer belgelerin hazırlanmasından, ihraç fiyatı, miktarı ile halka arz süreci gibi hususların belirlenmesine yönelik çalışmalar yapılmasından kısmen veya tamamen sorumlu olan personeldir.

9) Portföy yöneticisi, yetkili kuruluşlarda vekil sıfatıyla, müşterilerin mali durumuna, risk-getiri tercihlerine ve yatırım süresine uygun portföylerin oluşturulması ve yönetilmesi ile Kurulun bireysel portföy yöneticiliği faaliyetine ilişkin düzenlemelerinde belirtilen faaliyetlerin yürütülmesinden kısmen veya tamamen sorumlu olan personeldir.

10) Takas ve operasyon sorumlusu, yatırım kuruluşlarında emirlerin gerçekleşmesini takiben sermaye piyasası araçlarına ilişkin netleştirme, takas ve saklama işlemlerinin yürütülmesi ve işlemlerin müşteri hesaplarına yansıtılması, günlük bakiye kontrollerinin yapılması, müşteri kimlik bilgilerinin takibi, virmanların gerçekleştirilmesi, müşteri adına teminatların izlenmesi, sermaye artırımları ve kar payı dağıtımlarının takip edilerek müşteriler adına kullanımının sağlanması ve benzeri işlemleri kısmen veya tamamen yerine getiren personeldir. Anılan faaliyetlerin türev araçlara ilişkin olarak yürütülmesi durumunda, bu faaliyetleri kısmen veya tamamen yerine getiren personel "türev araçlar muhasebe ve operasyon sorumlusu" olarak addolunur.

11) Müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanı, Kurulun ilgili düzenlemeleri uyarınca aracı kurumların iç denetim sistemi kapsamında kendileri için öngörülen görevleri yerine getirmek üzere istihdam edilen personeldir.

12) Aracı kurum personeli ya da bankalarda yatırım hizmet ve faaliyetleri ile iştigal eden personel başka unvanlarla istihdam edilseler dahi, üstlendikleri görevler ve yetkileri yukarıda yer alan tanımlamalar kapsamında ise Tebliğin personele ilişkin hükümlerine tâbi olurlar.

İhtisas personeli olarak istihdam edilenler ise her halükarda yukarıda sayılan unvanları kullanmak zorundadır.

Aşağıdaki tabloda aracı kurum ve bankaların (genel müdür, genel müdür yardımcıları ve teftiş birimi hariç) bazı personeline çalışma koşulu olarak aranan tecrübe şartları, lisans ve dayanak olan mevzuat bilgisiyle birlikte verilmektedir. Bu tabloda verilenlerin dışında da lisans yükümlülükleri olduğuna dikkat edilmelidir.

UNVAN VE GÖREVLER	GEREKLİ LİSANSLAR	ÇALIŞMA ŞARTI OLARAK ARANAN TECRÜBE KONUSU VE SÜRESİ	İLGİLİ MEVZUAT
Genel Müdür (Bankalar hariç)	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı (kısmi veya geniş yetkili aracı kurumlar için)	Mali piyasalar veya işletmecilik alanında en az 7 yıl tecrübesi olması.	III-39.1 sayılı Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ 14. Madde
Genel Müdür Yardımcısı (Bankalar hariç)	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı (kısmi veya geniş yetkili aracı kurumlar için)	Mali piyasalar veya işletmecilik alanında en az 7 yıl tecrübesi olması.	III-39.1 sayılı Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ 14. Madde
Portföy Aracılığı Birimi Yöneticisi	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı (Birimde türev araç işlemlerinin yürütülecek olması durumunda Türev Araçlar Lisansı olması aranır. Türev araç ve türev araç dışındaki işlemlerin birlikte yapılması halinde sadece Türev Araçlar Lisansı yeterlidir.)	Finans piyasalarında en az 5 yıl tecrübesi olması.	III-37.1 sayılı Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ 23. Madde

UNVAN VE GÖREVLER	GEREKLİ LİSANSLAR	ÇALIŞMA ŞARTI OLARAK ARANAN TECRÜBE KONUSU VE SÜRESİ	İLGİLİ MEVZUAT
Risk Yönetim Elemanı / Risk Yönetim Birimi Yöneticisi	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı (Birimde türev araç işlemlerinin yürütülecek olması durumunda Türev Araçlar Lisansı olması aranır. Türev araç ve türev araç dışındaki işlemlerin birlikte yapılması halinde sadece Türev Araçlar Lisansı yeterlidir.)	Sermaye piyasaları, banka ve kambiyo alanında en az 3 yıl tecrübesi olması.	III-37.1 sayılı Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ 23. Madde, Rehber/Portföy Aracılığı Faaliyeti
Portföy Yöneticisi (Bireysel)	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı (Birimde türev araç işlemlerinin yürütülecek olması durumunda Türev Araçlar Lisansı olması aranır. Türev araç ve türev araç dışındaki işlemlerin birlikte yapılması halinde sadece Türev Araçlar Lisansı yeterlidir.)	Finans piyasalarında en az 5 yıl tecrübesi olması.	III-37.1 sayılı Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ 39. Madde
Yatırım Danışmanı	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı	Finans piyasalarında en az 3 yıl tecrübesi olması.	III-37.1 sayılı Yatırım Hizmetleri ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ 47. Madde
Müfettiş/Teftiş Birimi Yöneticisi (Bankalar hariç)	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansı	Sermaye piyasaları, muhasebe, vergi, banka ve kambiyo, bilgi sistemleri denetimi, işletme analizi, organizasyonu, denetimi veya hukuk konularında en az 3 yıl tecrübesi olması.	Seri: V, No: 68 Aracı Kurumlarda Uygulanacak İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ 16.
İç Kontrol Elemanı (aracı kurumun faaliyetleri itibarıyla zorunlu ise) (Bankalar hariç)	Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 2 Lisansı	Sermaye piyasaları, muhasebe, vergi, banka ve kambiyo, bilgi sistemleri denetimi, işletme analizi, organizasyonu, denetimi veya hukuk konularında en az 3 yıl tecrübesi olması.	Seri: V, No: 68 Aracı Kurumlarda Uygulanacak İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ 16, Rehber/İç Denetim Sistemi

Rehber’de bankalarda yatırım hizmet ve faaliyetleriyle ilgili olarak çalışan personelle ilgili olarak ilave esaslar bulunmaktadır.

8. YATIRIM KURULUŞU PERSONELİ İLE İLGİLİ İLKELER

Yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin icrası sırasında aracı kurum ve bankalarda çalışan yönetici, ihtisas personeli, müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanları ile bankaların yatırım hizmet ve faaliyetleri ile iştigal eden personelinin aşağıda yer alan ilkelere uyması zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.19)

Mesleki yeterlilik ilkesi; Mesleki yeterlilik, ön lisans veya lisans düzeyinde ve sonrasındaki eğitim ile mesleki deneyimlerin aracı kurumdaki/bankadaki ilgili görevi yapabilecek düzeyde olmasını ifade eder. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.20)

Mesleki özen ve titizlik ilkesi; Mesleki özen ve titizlik, dikkatli ve basiretli bir personelin aynı koşullar altında ayrıntılara vereceği önemi, göstereceği dikkat ve gayreti ifade eder. Gerekli özen ve titizliğin asgari düzeyi, müşteriyle imzalanmış olan çerçeve sözleşmeye, Yatırım Kuruluşları Tebliği’ne, Kurulun yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin esaslar ile ilgili düzenlemelerinde

yer alan hizmet ve faaliyet ilke ve esaslarına, Birliğin düzenlemeleri ile aracı kurumun/bankanın iç düzenlemeleri ile belirlediği standartlara tamamen uyulmasıdır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.21)

Dürüstlük ilkesi, Dürüstlük ilkesi yatırım hizmet ve faaliyetlerinin sunumu sırasında ortaya çıkabilecek çıkar çatışmalarından uzak kalınması, dürüstlük ve tarafsızlıklarını etkileyebilecek hiç bir müdahaleye imkân verilmemesi ve mesleki faaliyetin dürüst ve tarafsız yürütülmesini sağlayacak bir anlayış ve davranışlar bütünü içinde hareket edilmesidir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.22)

Sır saklama ilkesi, bu ilke aracı kurumların/bankaların ve personelinin ve aracı kuruma/bankaya dışarıdan hizmet verenlerin, işleri dolayısıyla yatırım hizmet ve faaliyetleri kapsamında aracı kurum ve müşterileri hakkında öğrendikleri sırları açıklayamamaları ve bu sırları kendilerinin veya üçüncü kişilerin menfaatine kullanmamalarıdır.

Kamuyu aydınlatma amacıyla mevzuat gereği yapılan ilan ve duyurular, mevzuat kapsamında yetkili kurumlardan veya şahıslardan alınan resmi belgelere dayalı olmak kaydıyla, idari her türlü inceleme ve soruşturma halleri ile suç oluşturan durumlara ilişkin bilgilerin yetkililere verilmesi sır kapsamında değildir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.23)

9. YATIRIM KURULUŞLARININ FAALİYET VE İLKE ESASLARI

9.1. Genel İlke ve Esaslar

6362 sayılı Kanun'un 45 inci maddesi uyarınca; yatırım kuruluşlarının yükümlülükleri, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin sunumu sırasında uyacakları ilke ve esaslar Kurul tarafından belirlenir.

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 24'üncü maddesi ile de yatırım kuruluşlarının faaliyetleri sırasında uyması gereken genel ilke ve esaslar belirlenmiştir. Bu kuruluşların;

- a) Faaliyetlerini müşteriyle imzalanan çerçeve sözleşmede belirtilen esaslar, müşteri emrini en iyi şekilde gerçekleştirme yükümlülüğü ile özen ve sadakat borcu çerçevesinde yürütmeleri,
- b) Faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında basiretli bir tacir gibi davranmaları, işin gerektirdiği mesleki dikkat ve özeni göstermeleri, bu kapsamda gerekli önlemleri almaları,
- c) Faaliyetlerini sürdürmeleri için sahip oldukları kaynakları etkin bir biçimde kullanmaları,
- ç) Müşterileriyle olan ilişkilerinde kaydi sistem ve yatırımcıyı korumaya ilişkin diğer düzenlemeler ile müşteriye ilgilendiren tüm konularda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığı sağlamaları gerekmektedir.

Anılan genel ilke ve esasların yanı sıra, yatırım kuruluşlarınca sunulacak hizmet ve faaliyetlere göre uyulması gereken özel esaslar, Kurulun ikincil mevzuatıyla veya aldığı kararlar ile düzenlenmiştir.

9.2. Müşteriye Risklerin Bildirilmesi Yükümlülüğü

Sermaye piyasası işlemleri çeşitli oranlarda risklere tabidir. Müşterilerin, sermaye piyasalarında yapacakları işlemler sonucunda kar elde edebilecekleri gibi zarar etme riski de bulunmaktadır. Piyasada oluşacak fiyat hareketleri sonucunda müşterilerin, yatırım kuruluşuna yatırdıkları paranın tümünü kaybedebilmeleri söz konusu olmakla birlikte, kayıplarının yapacakları işlemin türüne göre yatırdıkları para tutarını dahi aşabilmesi mümkündür. Bu nedenle, müşterilerin işlem yapmaya karar vermeden önce, piyasada karşılaşılabilecekleri riskleri anlamaları, mali durumlarını ve kısıtlarını dikkate alarak karar vermeleri gerekmektedir. Ek olarak, müşterilerin gerek yatırım yapmadan önce gerek yatırım yaptıktan sonra sermaye piyasası araçları ve piyasalar hakkında düzenli bilgilendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede Yatırım Kuruluşları Tebliği ile yatırım kuruluşları, çerçeve sözleşme imzalamadan önce genel müşterilerine sermaye piyasası araçları ile yatırım hizmet ve faaliyetlerine ilişkin genel riskleri açıklamak ve bu amaçla asgari içeriği Kurulca belirlenmiş olan "Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri Genel Risk Bildirim Formu"nun²⁴ bir örneğini vermek, bu formun okunup anlaşıldığına dair yazılı bir beyan

²⁴ Rehber'de müşteriye risklerin bildirilmesi sırasında ücretlerde değişiklik olması durumuna ilişkin olarak; "Müşteriye açıklanan diğer hususlarda olduğu gibi işlemlere ilişkin her türlü komisyon, ücret ve vergi tutar veya oranlarında değişiklik olması halinde de müşteriye yeni

almak ve bir örneğini müşteriye vermek hususunda görevlendirilmişlerdir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/1)

Yatırım kuruluşları ayrıca alım satım aracılık faaliyeti kapsamında genel müşterilerine hizmet sunmadan önce genel risk bildirimine ek olarak işleme konu sermaye piyasası araçlarının risklerini müşteriye açıklamak ve açıklamaların müşteri tarafından okunup anlaşıldığına dair yazılı bir beyan almak zorundadır. Söz konusu açıklamaların bir örneğinin müşteriye verilmesi zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/2)

Bu kapsamda yapılacak açıklamaların asgari olarak,²⁵

- a) İşlemlere ilişkin her türlü komisyon, ücret ve vergi tutar veya oranları,
- b) İlgili sermaye piyasası aracının ikincil piyasasının olup olmadığı,
- c) İşleme konu sermaye piyasası aracının karşı taraf riski, likidite riski ve piyasa riskini içerecek şekilde risk profili,
- ç) Tezgahüstü türev ürünlerin genel olarak nasıl yapılandırıldığı ve fiyatlandırıldığı,
- d) Varsa piyasa yapıcısı ve ihraççı,
- e) Sermaye piyasası araçlarına ilişkin risk takibinin nasıl yapılacağı,
- f) Yurt dışı piyasalarda gerçekleştirilen işlemler için ayrıca,
 - 1) Paranın yurt dışına nasıl transfer edildiği,
 - 2) İşlem yapılan borsa ve platformlar,
 - 3) Sermaye piyasası aracının veya müşteri varlığının nerede saklandığı,
 - 4) İşlem tezgahüstü piyasalarda yapılıyorsa karşı taraf hakkında bilgi,
 - 5) İşlem yapılan piyasalarda yatırımcı tazmin sistemi olup olmadığı ve varsa tazminin kapsamı

hakkında bilgileri içermesi zorunludur. Yukarıdaki hususların genel ve muğlak ifadeler ya da düzenlemelere yapılan atıflar yerine mümkün olduğunca sayısal veya somut örnekler kullanılarak açıklanması esastır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/3)

Yatırım kuruluşunun müşteriye karşı taraf olarak pozisyon aldığı ve sunulan hizmet ya da ürünün niteliği gereği müşterinin zarar etmesinin yatırım kuruluşunun kar elde etmesiyle sonuçlandığı durumlarda (kaldıraçlı alım satım işlemleri gibi) söz konusu çıkar çatışmasına risk bildirim formunda ayrıca yer verilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/4)

Açıklanan durumlarda değişiklik olması halinde, değişikliğin yatırım kuruluşu tarafından öğrenilmesini takip eden 3 iş günü içerisinde, ilgili müşterilere değişiklik hakkında bildirimde bulunulması ve müşterinin yazılı beyanının alınması zorunludur. Müşterinin yeni bir sermaye piyasası aracında işlem yapacağı durumlarda ise işlem yapmaya başlamadan önce ilgili risk bildiriminin yapılmış olması şarttır. Bu fıkra uyarınca müşteriye yapılacak bildirimler elektronik ortamda da yapılabilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/5)

Müşteriye risk bildirimini çerçevesinde yapılan açıklamaların yalın ve anlaşılır bir biçimde yapılması esastır. Müşteriye bu açıklamaların ve gerekli güncellemelerin yapıldığına dair ispat yükü

durumun elektronik ortamda bildirilmesi yeterlidir. Ancak bu durumda müşteriye gerekli bildirimlerin yapıldığına dair ispat yükü yatırım kuruluşuna aittir.” Denilmektedir.

²⁵ Rehber’de Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin “Müşteriye risklerin bildirilmesi yükümlülüğü” başlıklı 25 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanmasına yönelik olarak aşağıdaki esaslar kabul edilmiştir:

“Yatırım fonlarıyla ilgili olarak, fon sürekli bilgilendirme formlarının mevcut olduğu dikkate alınarak, Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin “Müşteriye risklerin bildirilmesi yükümlülüğü” başlıklı 25 inci maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ilave risk bildirimlerinin yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Diğer taraftan Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri Genel Risk Bildirim Formu’na ek olarak yatırım kuruluşlarının yatırım fonları dışında işlem yaptıkları her bir sermaye piyasası aracıyla ilgili olarak müşterilerine yapmak zorunda olduğu ilave risk bildirimlerinin, Tebliğin 25 inci maddesinin üçüncü fıkrasındaki unsurları kapsamı kaydıyla sermaye piyasası aracı veya araç grupları bazında hazırlanacak (türev araçlar, borçlanma araçları gibi) risk bildirim formları veya işlem yapılacak tüm sermaye piyasası araçlarına ilişkin riskleri açıklayan tek bir risk bildirim formu ile yapılması mümkündür.”

yatırım kuruluşuna aittir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/6)

Profesyonel müşterilerin talep etmesi durumunda yukarıda yer alan hususlardan sermaye piyasası araçlarının riskleri konusunda gerekli açıklamaların yapılması zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25/7)

9.3. Çerçeve Sözleşme İmzalama Yükümlülüğü

Yatırım kuruluşları müşterileriyle işlem yapmaya başlamadan önce, sunulacak faaliyet ve hizmete ilişkin yazılı bir sözleşme yapmak zorundadır. Bu sözleşmede yer verilmesi gereken asgari hususlar Kurulca belirlenir. Bu sözleşme, yatırım kuruluşuyla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmadır.

Her bir sözleşme için belirlenen gerekli asgari unsurlara yer verilmesi şartıyla birden fazla yatırım hizmet ve faaliyetine ilişkin olarak tek bir çerçeve sözleşme imzalanabilir.

Sözleşmeler, müteselsil sıra numaralı ve en az bir nüsha olarak düzenlenir ve aslına uygun olduğuna ilişkin onaylayanın imzasını ve yatırım kuruluşunun kaşesini ihtiva eden bir suret müşteriye verilir. Sözleşmenin yatırım kuruluşunda kalan aslının üzerine müşteri tarafından bir suretinin alındığı ibaresi yazılır ve imzalanır.

Sözleşmeye taraf olan müşterinin ya da müşterilerin, devir, birleşme, veraset, müşterek hesaplara yeni hak sahiplerinin dâhil olması ya da mevcutlardan bazılarının ayrılması gibi nedenlerle değişmesi halinde sözleşmenin yenilenmesi zorunludur.

Çerçeve sözleşmelerde sermaye piyasası mevzuatına aykırı hükümler ile müşterilerin haklarını ciddi şekilde zedeleyici ve yatırım kuruluşları lehine tek taraflı olağanüstü haklar sağlayan ve emirlerin ispatının müşteriye yüklenmesine ilişkin hükümlere yer verilmez.

Sözleşmelerde hüküm bulunmayan hallerde ise Türk Borçlar Kanununda düzenlenen genel hükümler uygulanır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.26)

9.4. Müşteri Numarası ve Müşteri Hesapları

Sermaye piyasasında yatırımcının korunması ve sermaye piyasası kurumlarına güvenin devaminin sağlanması açısından yatırımcı varlıklarının korunması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla yatırımcı varlıkları Takasbank ve MKK nezdinde saklamaya tabi tutulmakta ve bunlar bizzat yatırımcılar tarafından anlık olarak takip edilebilmektedir. Bu amaçla her bir müşteriye bir sicil numarası verilmekte ve işlemler bu sicil numaraları üzerinden yürümektedir.

Aracı kurumlar ve bankalar, çerçeve sözleşme imzalanan müşterilerine bir müşteri numarası vermekte, müşteriden emir kabul etmeden veya müşteri adına verilen emir gönderilmeden önce yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya MKK nezdinde bir müşteri saklama alt hesabı açmakta ya da açtırılmasını sağlamakta ve bu sicil numarası ile müşteri numarasının eşleşmesini sağlamaktadır. Daha önce alınmış sicil numarası varsa müşteri numarası ile eşleşmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu şekilde bir yatırımcının sadece bir sicil numarası olacağı için farklı aracı kurumlarda hesapları olsa dahi, tüm bu hesaplar tek bir sicil numarası ile eşleşeceğinden takas ve saklama kurumu nezdinde tüm varlıklarını tek bir sicil numarası üzerinden görebilmektedir.

Aracı kurumlar müşteriye tahsis edilmiş olan numaraya bağlı olarak birden fazla hesap açabilmektedir. Bir müşteriye verilmiş olan müşteri ve hesap numarası, çerçeve sözleşmenin sona erme tarihi üzerinden 10 yıl geçmedikçe başka bir müşteriye verilememektedir.

Müşteri hesap numaraları, yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya MKK nezdindeki müşteri saklama alt hesabı için de aynen kullanılmaktadır.

Yatırım kuruluşları, yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya MKK'da sicil almamış veya sicil ile eşleşmemiş hesaplardan emir kabul edemez (Kurulun sermaye piyasası araçları türleri itibarıyla istisna getirme yetkisi bulunmaktadır).

Gerçek kişi müşterilerin isimlerinde, tüzel kişi müşterilerin unvanlarında meydana gelen

değişikliklerin, öğrenilmesini müteakip derhal yetkili takas ve saklama kuruluşlarına ve/veya MKK'ya bildirilmesi zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.27)

9.5. Yatırım Kuruluşlarının İnternet Siteleri

Yatırımcıların, hesap açacakları yatırım kuruluşlarına karar verebilmeleri için karar alma sürecinde, gittikçe artan internet kullanımı da dikkate alındığında yararlanacakları kaynaklar arasında en önemlilerinden biri internet siteleridir. Bu nedenle yatırımcıların, yatırım kuruluşlarının internet siteleri aracılığıyla birtakım tanıtıcı bilgiler, yapılan işlemlerin riskleri, işlem platformlarının içeriği ve altyapısı, işlemlerin güvenliği ve takibi vb. hususlara ilişkin bilgilendirilmesi amaçlanmıştır.

Bu çerçevede Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 28'inci maddesi ile yatırım kuruluşlarının yetkili oldukları yatırım hizmet ve faaliyetleri ile şirketi tanıtıcı bilgileri içeren bir internet sitesi açmaları veya mevcut sitelerini bu kapsamda geliştirerek yetkili oldukları her bir yatırım hizmeti veya faaliyeti için ayrı birer bölüm oluşturmaları zorunlu tutulmuştur.

İnternet sitesinde asgari olarak;

- a) Hangi tür hizmetleri sunmaya yetkili olduklarına,
- b) Varsa lehine faaliyet gösterilen kuruluşu tanıtıcı bilgilere,
- c) Yapılan işlemlerin asgari unsur ve risklerine,
- ç) Alınan kişisel verilerin saklama ve kullanım koşullarına,
- d) Emir iletimi, işlemlerin gerçekleştirilmesi ve takas veya tasfiyesinin nasıl yapılacağına,
- e) Emir gerçekleştirme politikalarına,
- f) Herhangi bir müşterinin ihtiyacı ve talebi doğrultusunda müşteri ile bire bir oluşturdukları türev araçlar hariç olmak üzere borsada işlem görmeyen sermaye piyasası araçları için verilen anlık alım satım fiyat tekliflerine,
- g) Elektronik ortamda müşteriler tarafından yapılabilecek işlemler ile müşteriye elektronik ortamda yapılacak bildirimlere ilişkin esaslara,
- ğ) Sermaye piyasası araçları, borsa ve piyasa bilgilerine,
- h) Profesyonel müşterilerin yararlanamayacakları mevzuat hükümlerine,
- ı) Olası risklere karşı hazırlanan "beklenmedik durum planları"na uygun olarak müşterilerin acil ve beklenmedik durumlarda kullanabilecekleri iletişim bilgileri ile müşterilerin risklerini azaltacak asgari tedbirlere,
- i) "Sayfada verilen bilgilerin genel nitelikte olduğuna ve müşterilerin alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilginin sayfada olmayabileceğine" ilişkin bir açıklamaya,
- j) Kullanılan bilgisayar ağı ve şifreleme sisteminin olası risklerine ve güvenliğine,
- k) Kullanılan işlem platformunun ve bilgisayar ağının özelliklerine, varsa riskleri ve güvenlik tedbirleri ile platformda meydana gelebilecek risklere karşı kullanılabilecek alternatif iletişim yöntemlerine,
- l) Olağanüstü piyasa koşullarının oluşması halinde buna ilişkin açıklamalara,
- m) Hangi kuruluşların fiyat sağlayıcı olduğu ve nerede yerleşik olduğu, bu kuruluşlarla doğrudan veya dolaylı olarak pay sahipliği ilişkisi olup olmadığına ilişkin açıklamalara (likidite sağlayıcı olarak işlem gerçekleştirilen kuruluşlardan bu nitelikteki işlemlerin %20'sinden fazlasının gerçekleştirildiği kuruluşlar açıklanacaktır),
- n) Reddedilen emirlerin tüm emirlere oranına,
- o) Kurulun yatırım hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin düzenlemeleri uyarınca her bir varlık için oluşturulan fiyat ve fark serisinde tespit edilen sapmalara,

ö) Müşteri şikayeti sayısı ve söz konusu şikayetlerin müşteri sayısına göre oranına yer verilmesi zorunludur.

Ayrıca kaldırılacak işlemlerle ilgili olarak aracı kurumlar Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Temmuz-Eylül, Ekim-Aralık dönemleri esas alınmak suretiyle, karda ve zararda olan hesapların (gerçekleşmiş kar/zararlar dikkate alınır) oransal dağılımını dönemin bitimini takip eden 2 iş günü içinde internet sitesi üzerinden duyurmakla ve bir sonraki dönem dağılımı ilan edilene kadar muhafaza etmekle yükümlüdür. Dönem içinde kapatılan hesaplar da dağılım içerisinde dikkate alınır. Karda ve zararda olan müşteri hesaplarına ilişkin hazırlanan sayısal veriler ile birlikte kullanılan grafik ve şekillerdeki renklerin birbirine benzer tonlarda değil ayırt edici olması ve müşterileri yanıltabilecek şekilde hazırlanmaması gerekir. (Rehber)

Yapılacak duyurunun, işlemlerin gerçekleştirildiği ana sayfa üzerindeki ana işlem menüsünün en sol köşesinde menünün ilk elemanı/başlığı olarak yer alması, “Zarar Olasılığınız” şeklinde isimlendirilmesi ve hesap açılışı, hesap erişimi gibi başlıkların hemen bu başlığın yanında aynı yazı büyüklüğü ve karakteri ile yer alması, görüntü yoğunluğu yaratılmaması zorunludur.

Yukarıda yer alan (m), (n), (o) ve (ö) bentlerindeki hususlar da, Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Temmuz-Eylül, Ekim-Aralık dönemleri esas alınmak suretiyle “Zarar Olasılığınız” menüsü altında ilan edilir. Bunun yanında (n), (o), (ö) bentleri ve kaldırılacak işlemlere ilişkin olarak karda ve zararda olan müşteri hesaplarının oransal dağılımı hususunda yapılacak hesaplama esasları ve duyuruların şekli ile ilgili diğer hususlar TSPB tarafından belirlenir.

Bu çerçevede (m), (n), (o) ve (ö) bentlerindeki hususlar ile kaldırılacak işlemlerde karda ve zararda olan hesapların oransal dağılımı aracı kurum unvanları ile birlikte TSPB’nin internet sitesinde de ilgili dönem itibarıyla topluca ilan edilir.

10. MÜŞTERİ, MÜŞTERİ SINIFLANDIRILMASI VE LİMİTLENDİRİLMESİ

Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 29’uncu maddesi uyarınca müşteri, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetler kapsamında yatırım kuruluşları tarafından hizmet sunulan tüm gerçek ve tüzel kişiler şeklinde tanımlanmıştır. Düzenlemenin devamında, müşteriye tanıma kuralı çerçevesinde yatırım kuruluşlarına bazı yükümlülükler verilmiştir;

- 11/10/2006 tarihli ve 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca hesap açmadan önce müşterilerinin kimlik bilgilerini tespit ederler.
- Müşterek hesaplarda kimlik tespiti her bir hak sahibi için ayrı ayrı yapılır.
- Müşteri hesabına, müşteri dışında sadece müşteri tarafından noter marifetiyle düzenlenmiş vekâletname ile yetkilendirilmiş kişiler tarafından işlem yapılabilir. Vekilin kimlik bilgilerinin tespiti zorunludur.
- Söz konusu bilgiler ve bu bilgilerde meydana gelen değişiklikler, yatırım kuruluşları tarafından öğrenilmesini müteakip derhal yetkili takas ve saklama kuruluşuna ve/veya MKK’ya bildirilir.
- Yatırım kuruluşlarının, yabancı banka ve aracı kurumlara hesap açmadan önce, bu kurumlardan, hesabına işlem yapılan müşterinin kimlik bilgilerinin verileceğine ilişkin bir taahhütname almaları zorunludur.

Yatırım Kuruluşları Tebliği’nin 30 uncu maddesinde ise, müşteri sınıflandırmasına ve limitlendirilmesine ilişkin esaslar belirlenmiştir.

Müşteri sınıflandırmasından maksat bilgi ve tecrübe düzeyleri ile finansal varlıkları yüksek yatırımcılarının diğer yatırımcılara oranla piyasalar ve yapılan işlemler hakkında daha bilgili olduklarından hareketle sermaye piyasasında yatırımcının korunmasına yönelik bazı uygulamalardan muaf tutulmasıdır.

6362 sayılı Kanun’un 45’inci maddesinde konuya ilişkin olarak “Kurul, yatırım kuruluşlarının yatırım hizmetleri ve faaliyetlerinin icrası esnasında yatırımcılara sağlanacak korumanın belirlenmesi

amacıyla yatırımcıları sınıflandırmaya yetkilidir.” hükmü yer almaktadır.

Yatırım kuruluşları tüm müşterilerini profesyonel ya da genel müşteri olarak sınıflandırmak, bu konuda müşteriye bilgi vermek, bu sınıflandırmaya uygun olarak hizmet ve faaliyet sunmak ve müşteri sınıflarına uygun olarak yükümlülüklerini yerine getirmek ve sınıflandırma yaparken müşterilerine yer aldıkları sınıf ve ilgili mevzuat hükümleri ile yer aldıkları sınıfı değiştirme hakları hakkında bilgi vermek zorundadır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.30/1-2)

Müşteri, tabi olduğu sınıflandırmayı etkileyebilecek bir durum ortaya çıktığında söz konusu hususu yatırım kuruluşuna bildirmekle, yatırım kuruluşu ise müşterinin sınıfını etkileyecek bir durumun ortaya çıktığını öğrenmesi halinde mevzuatta öngörülen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için gerekli işlemleri tesis etmekle yükümlüdür. Müşteri sınıflandırması sürecinde verilen bilgilerin doğruluğundan ve gerektiğinde güncellenmesinden müşteri sorumludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.30/3)

Yatırım kuruluşları müşterilerin, profesyonel müşteri olduğuna ilişkin tevsik edici belgeleri müşteriden talep etmekle ve Kurulun belge ve kayıt ile ilgili düzenlemeleri uyarınca belirlenen süreyle saklamakla yükümlüdür. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.30/4)

Müşterilerin sınıflandırılması yükümlülüğünün yanı sıra müşteriler için limitler de belirlenmesi gereklidir. Bu kapsamda aracı kurumlar müşterileri için, işlem türleri ve sermaye piyasası araçları bazında müşterilerin mali durumu, risk düzeyleri ile teminat durumları dikkate alınarak müşterilere işlem yapma ve/veya pozisyon açma limitleri tahsis eder. Tahsis edilen limitler çerçevesinde müşteriler gruplandırılabilir. Müşterilerinin işlemlerinin mevzuat ve aracı kurumların risk politikaları kapsamında oluşturdukları limitler çerçevesinde gerçekleştirilmesini sağlar. Limit belirlenmesi ile ilgili olarak Kurulun diğer tebliğlerinde belirlenmiş olan özel şartlar varsa bunlara uyulur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.30/5)

10.1. Profesyonel Müşteri ve Genel Müşteri

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 31'inci maddesine göre "Profesyonel müşteri" kendi yatırım kararlarını verebilecek ve üstlendiği riskleri değerlendirebilecek tecrübe, bilgi ve uzmanlığa sahip müşteriye ifade etmektedir. Bir müşterinin profesyonel müşteri olarak dikkate alınabilmesi için aşağıdaki kuruluşlardan biri olması ya da sayılan nitelikleri haiz olması gerekir:

a) Aracı kurumlar, bankalar, portföy yönetim şirketleri, kolektif yatırım kuruluşları, emeklilik yatırım fonları, sigorta şirketleri, ipotek finansman kuruluşları, varlık yönetim şirketleri ile bunlara muadil yurt dışında yerleşik kuruluşlar.

b) Emekli ve yardım sandıkları, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20'nci maddesi uyarınca kurulmuş olan sandıklar.

c) Kamu kurum ve kuruluşları, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu gibi uluslararası kuruluşlar.

ç) Nitelikleri itibarıyla bu kurumlara benzer olduğu Kurulca kabul edilebilecek diğer kuruluşlar.

d) Aktif toplamının 50.000.000 Türk Lirası, yıllık net hâsılatının 90.000.000 Türk Lirası, öz sermayesinin 5.000.000 Türk Lirasının üzerinde olması kıstaslarından en az ikisini taşıyan kuruluşlar.

e) Talebe dayalı olarak profesyonel kabul edilen müşteriler.

Yatırım kuruluşunun herhangi bir faaliyet veya hizmet sunmadan önce profesyonel müşterilerini, yararlanamayacakları mevzuat hükümleri hakkında yazılı olarak bilgilendirmesi şarttır.

Bir müşterinin mevzuatta aranan şartları sağladığı ve profesyonel müşteri olarak kabul edilebileceği halde, profesyonel müşteri olarak dikkate alınmak istemediğini yazılı olarak yatırım kuruluşuna ilettiği durumlarda, yatırım kuruluşunun bu talebi dikkate alması zorunludur.

Profesyonel müşteri tanımı kapsamına girmeyen müşteriler "genel müşteri" kabul edilir.

10.2. Talebe Dayalı Olarak Profesyonel Müşteri Kabul Edilecek Müşteriler

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 32'nci maddesine göre genel müşterilerden aşağıdaki nitelikleri haiz olanlar, yazılı olarak talep etmeleri ve aşağıdaki şartlardan en az ikisini sağladıklarını tevsik etmeleri durumunda, yatırım kuruluşunun sunabileceği hizmet ve faaliyetlerden profesyonel müşteri sıfatıyla yararlanabilir. Bir müşterinin profesyonel müşteri olarak kabul edilebilmesi için aşağıdaki şartlardan en az ikisini sağlaması gerekir:

- a) Son 1 yıl içinde²⁶, her 3 aylık dönemde en az 500.000 Türk Lirası hacminde ve en az 10 adet işlem gerçekleştirmiş olmaları,
- b) Nakit mevduatlarının ve sahip olduğu sermaye piyasası araçlarının da dâhil olduğu finansal varlıkları toplamının 1.000.000 Türk Lirası tutarını aşması,
- c) Finans alanında üst düzey yönetici pozisyonlarından birinde en az 2 yıl görev yapmış olması veya sermaye piyasası alanında en az 5 yıl ihtisas personeli olarak çalışmış olması veya Sermaye Piyasası Faaliyetleri İleri Düzey Lisansı veya Türev Araçlar Lisansına sahip olması

Kurulun düzenlemelerinde yer alan nitelikli yatırımcı tanımı kapsamında, talebe dayalı olarak profesyonel müşteri kabul edilen müşterilerden nakit mevduatlarının ve sahip olduğu sermaye piyasası araçlarının da dâhil olduğu finansal varlıkları toplamının 1.000.000 Türk Lirası tutarını aşması şartını sağlayanlar nitelikli yatırımcı olarak kabul edilir.

10.3. Profesyonel Müşterilerin Yararlanamayacakları Mevzuat Hükümleri

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 31 inci maddesinin ikinci fıkrasında yatırım kuruluşları tarafından profesyonel müşterilere yararlanamayacakları mevzuat hükümleri hakkında yazılı bilgi verileceği düzenlenmiş olup, profesyonel müşterilere yararlanamayacakları bazı mevzuat hükümleri aşağıdaki gibidir:

- Kaldıraçlı işlemlerle ilgili olarak yatırılan teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğratabilecek şekilde genel müşteriye ve talebe dayalı profesyonel müşteriye işlem yaptırılamaz. Yatırımcının piyasa koşullarından dolayı teminatından daha fazla zarara uğraması halinde söz konusu zarar genel müşteriden ve talebe dayalı profesyonel müşteriden talep edilemez. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 19 ve 24) Buna karşın profesyonel müşteriler bu hükümlerden yararlanamamaktadırlar.
- Yazılı onay alınması kaydıyla saklamadaki varlıklarına ilişkin mutabakat alınması zorunlu değildir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md. 68)
- Sözleşme yapılması kaydıyla saklama hesaplarındaki varlıkların bakiyesine ilişkin aylık bildirim yapılmak zorunda değildir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.69)
- Uygunluk testi yapılması zorunlu değildir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33)
- Yerindelik testinde yatırım amaçlarına ilişkin olarak yatırım süresi ile risk ve getiri tercihleri hakkında bilgilerin alınması yeterlidir. (Yatırım Hizmetleri Tebliği md.40)
- Genel risk bildirim formu dışında ilave risk bildirimleri talep halinde açıklanır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.25)

11. UYGUNLUK TESTİ

11.1. Genel Olarak

Uygunluk testi, yatırım kuruluşu tarafından pazarlanan ya da müşteri tarafından talep edilen ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olup olmadığının değerlendirilmesi amacıyla, müşterilerin söz konusu ürün veya hizmetin taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadıklarının tespit edilmesidir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/1) Alım satım aracılık ve halka arza aracılık faaliyetleri kapsamında genel müşterilere yapılması zorunlu tutulmuştur. Yatırım kuruluşları genel olarak tüm sermaye piyasası araçlarından hangilerinin müşteriye uygun olup olmadığını tespit edip,

²⁶ Rehber'de "talebe dayalı profesyonel müşterilere ilişkin şartlar" konusunda bir belirleme yapılarak "işlem yapılması talep edilen piyasalarda" ifadesi kaldırılmıştır.

bilgilendirme görevini yerine getirmektedir.

Uygunluk testi yapmak için kullanılacak standart formların asgari içeriği Birlik tarafından belirlenerek Kurul onayına sunulur.²⁷

Uygunluk testi yapılabilmesi için müşteriye ait gerekli bilgilerin sağlanmasına ve güncellenmesine ilişkin usul ve esasların yer aldığı iş akış prosedürünün yazılı hale getirilmesi ve yönetim kurulunca onaylanması zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/5)

Yatırım kuruluşlarının söz konusu formların yanı sıra hesabı açan ve/veya bilgileri toplayan müşteri temsilcisi ile hesabın açılmasını onaylayan yetkilinin ad, soyad ve unvan bilgilerini de saklaması gerekir.²⁸ (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/6)

Yatırım kuruluşlarının uygunluk testi için geliştirilen standart formları, hizmet ya da ürünün müşteriye uygun olup olmadığına ilişkin tevsik edici belgeleri, temin edilen bilgi ve belgeleri ve müşterilere yapılan uyarıları Kurulun belge ve kayıt düzenlemeleri uyarınca belirlenen süre ile saklamak zorundadır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/11)

11.2. Uygunluk Testinin Uygulama Alanı ve Zorunlu Olmadığı Durumlar

Yatırım kuruluşları **alım satıma aracılık ve halka arza aracılık faaliyetleri** kapsamında uygunluk testi yapmakla yükümlüdür. Ayrıca **yalnızca genel müşterilere** bu testin uygulanması zorunludur. Profesyonel müşteriler için uygunluk testi yapılması zorunluluğu yoktur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/1)

Yatırım kuruluşunun, ürün veya hizmetin müşterinin kendi talebi doğrultusunda sunulması ve yatırım kuruluşunun uygunluk testi yapmakla yükümlü bulunmadığı hususunda müşterinin bilgilendirilmesi şartlarıyla;

a) Yatırım fonu katılma payları,²⁹

b) Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) tarafından ihraç edilmiş borsalarda ve teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören kamu borçlanma araçları

için uygunluk testi yapması zorunlu değildir. Bildirime ilişkin ispat yükü yatırım kuruluşuna aittir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/2)

Bunlar dışında kalan tüm sermaye piyasası araçları için, müşteri ürün veya hizmeti kendi talep etse de uygunluk testi yapılması gerekir.

11.3. Müşteriden Alınacak Bilgiler

Yatırım kuruluşunun uygunluk testini yapabilmesi için gerekli bilgileri sağlamak amacıyla standart formları geliştirmesi ve bu formda yer alan bilgileri güncel olarak tutması gerekir. Uygunluk testine dair ilk bilgiler yazılı olarak alınır, güncellemeler ise elektronik ortamda yapılabilir. Uygunluk testi kapsamında asgari olarak aşağıda yer alan hususlarda bilgi alınır: (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/4)

a) Müşterinin yatırım amaçlarına ilişkin olarak; yatırım süresi ile risk ve getiri tercihleri,

b) Müşterinin portföyünde veya hesabında gerçekleştirilecek işlemlere ilişkin riskleri anlayacak bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadığına ilişkin olarak; müşterinin yaşı ve mesleği, eğitim durumu, geçmişte gerçekleştirdiği sermaye piyasası araçlarına ilişkin işlemlerin türü, niteliği, hacmi, sıklığı.

Yukarıda görüldüğü üzere uygunluk testinde yatırımcının mali durumuna ilişkin bilgi

²⁷ Kurul'un 15.05.2014 tarih ve 15 sayılı toplantısında uygunluk ve yerindelik testlerinin Birlik tarafından hazırlanan asgari içeriği onaylanmıştır. Uygunluk ve yerindelik testlerinde takip eden dönemde Kurul'un 20.06.2014 tarih ve 19/614 sayılı kararı ile değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu testlerin içeriklerine Kurulun ve Birliğin web sayfalarından ulaşılabilir.

²⁸ Rehberine göre, "Uygunluk ve yerindelik testlerinin değerlendirilmesi ve onaylanmasının aynı personel tarafından yapılması mümkündür. Uygunluk testi için gerekli bilgi ve belgeleri müşteriden temin ederek, testi uygulayacak personel ile müşteriye hesap açacak personelin Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 lisans belgesine sahip olması gerekli değildir. Ancak, yerindelik testinin en az Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 1 lisans belgesine sahip personel tarafından uygulanması gerekir."

²⁹ Türkiye Elektronik Fon Dağıtım Platformu'nda işlem gören yatırım fonları ile para piyasası fonları (likit fonlar) ve kısa vadeli tahvil ve bono fonları.

alınmamaktadır. Geçmiş tecrübesi, bilgi düzeyi ve yatırım tercihleri sorularak kendisine en uygun sermaye piyasası araçları tespit edilmeye çalışılmaktadır.³⁰

Müşterilere bu bilgilerin sunulacak hizmet ve faaliyetlerin kendilerine uygun olup olmadığını değerlendirilmesi amacıyla talep edildiğinin bildirilmesi gerekir. Yatırım kuruluşları, müşterilerine söz konusu bilgileri vermemeleri hususunda telkinde bulunamaz. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/7)

Müşterinin uygunluk testi için yatırım kuruluşuna bilgi vermemesi veya eksik ya da güncel olmayan bilgi vermesi halinde, yatırım kuruluşu hangi ürün ya da hizmetlerin müşteriye uygun olduğunun tespit edilmesine imkân bulunmadığı hususunda müşteriyi yazılı olarak uyarır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/8)

11.4. Uygunluk Testinin Sonuçları

Yatırım kuruluşu uygunluk testi sonucunda herhangi bir ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olmadığı kanaatine ulaşırsa, müşteriyi yazılı olarak uyarır. Bu durumda yatırım kuruluşu söz konusu ürün ya da hizmete yönelik olarak müşteriye bire bir genel yatırım tavsiyesinde bulunamaz. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/9) Yatırım kuruluşunun hangi ürün ya da hizmetlerin müşteriye uygun olduğunun tespit edilmesine imkân bulunmadığına veya bir ürün ya da hizmetin müşteriye uygun olmadığına ilişkin uyarıda bulunmuş olmasına rağmen, müşterinin söz konusu hizmet ya da ürünü almak istemesi durumunda yatırım kuruluşu müşteriye söz konusu talep yönünde hizmet verip vermemek hususunda serbesttir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.33/10)

Uygunluk testi ile yerindelik testini sonuçları açısından ayıran husus da budur. Zira yerindelik testi sonucunda müşteriye uygun olmayan sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak müşteri istese dahi hizmet (yatırım danışmanlığı ve bireysel portföy yöneticiliği) sunumu yapılamamaktadır. Uygunluk testinde ise alım satım işleminin müşterinin takdirinde olduğu ve hizmet (hesap açılışı) talebinin de müşteriden geldiği dikkate alınarak bilgilendirme yapılmakta, müşteri kararında ısrar ederse yatırım kuruluşu da kendi şirket politikalarına göre hizmet (hesap açıp açmama) verip vermemekte serbest bırakılmaktadır.

Rehber’de uygunluk testine ilişkin olarak; gerek uygunluk testinin yapılması gerek uygunluk testi kapsamında yapılacak uyarı ve bildirimlerin, gerektiğinde kanıtlayıcı bilgi ve belgelerin sunulabilmesi ve ispat yükü yatırım kuruluşunda olmak üzere yazılı veya elektronik ortamda yapılabileceği yönünde karar alınmıştır. Diğer taraftan Rehber’de belirtildiği üzere, uygunluk ve yerindelik testleri ile bunlara ilişkin uyarı ve bildirimlerin şubeler veya çağrı merkezi üzerinden kayıt tutulan telefonlar aracılığı ile yapılmasına imkan bulunmamaktadır.

12. YATIRIM KURULUŞLARININ YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Yatırım Kuruluşları Tebliği’nde yatırım kuruluşlarının yükümlülükleri başlığı altında yatırım hizmet ve faaliyetlerinden bağımsız olarak yatırım kuruluşlarının şirket olmaktan kaynaklanan yükümlülükleri düzenlenmiştir. Bu yükümlülükler başlıklar halinde aşağıda yer almaktadır.

12.1. Ortaklık Yapısı Değişikliklerine İlişkin Yükümlülükler

Ortaklık yapısı değişikliğine ilişkin getirilen yükümlülükler sadece aracı kurumlar için geçerlidir. Sermaye piyasalarının şeffaf ve güvenilir işleyişinin sağlanması bakımından 6362 sayılı Kanun ve Yatırım Kuruluşları Tebliği’nde diğer hususların yanı sıra, kurucular ve ortaklar için de

³⁰ Uygunluk ve yerindelik testlerinin tüzel kişi müşteriler açısından uygulanması ihtiyaridir. Müşterek hesaplar açısından; hesabın teselsül müşterek hesap olması halinde hesap sahiplerinden yalnızca birine uygunluk ve yerindelik testlerinin uygulanması yeterli olup, hesabın teselsülsüz müşterek hesap olması halinde tüm hesap sahiplerine testlerin uygulanması ve en muhafazakar sonucun işlemlerde esas alınması gerekir.

Vekâleten açılan ve/veya işletilen hesaplar açısından müvekkil tarafından vekile hesabın nasıl işletilmesi gerektiğine, yatırım stratejisine ilişkin olarak verilmiş bir talimat bulunuyorsa, vekil müvekkilin bu talimatına uygun hareket etmekle yükümlü olduğundan, testler ile ölçülen hesap sahibinin portföyünde veya hesabında gerçekleştirilecek işlemlere ilişkin riskleri anlayacak bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadığına ilişkin olarak; yaşı ve mesleği, eğitim durumu, geçmişte gerçekleştirdiği işlemlere konu olan sermaye piyasası araçları, söz konusu işlemlerin türü, niteliği, hacmi ve sıklığı gibi bilgiler yalnızca müvekkil bakımından aranır. Böyle bir talimatın bulunmadığı durumlarda, vekilin asıl hesap sahibinin portföyünde veya hesabında gerçekleştirilecek işlemlere ilişkin riskleri anlayacak bilgi ve tecrübeye sahip olup olmadığını tespit bakımından söz konusu bilgiler vekil bakımından uygulanır. Müşterinin talebe dayalı profesyonel müşteri kıstaslarını sağlayarak profesyonel müşteri olmasından önce müşteriye uygulanmış olan uygunluk testi sonuçları geçerliliğini yitirir.

birtakım şartlar aranmış ve ortaklık yapısı değişikliklerinde özel düzenlemeler yapılmıştır. Aracı kurumun iflası veya tedrici tasfiyesi durumunda sorumlulukları tespit edilmiş olması şartıyla ortağın şahsi iflasının da istendiği dikkate alındığında, aracı kurum ortağı olmanın aynı zamanda bir risk taşıdığı da gözden kaçırılmamalıdır.

Bu çerçevede Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde pay devirlerinde aşağıda yer alan düzenlemeler yapılmış olup, pay devirlerinde

a) Bir gerçek kişi ile eş ve velayeti altındaki çocuklarına, bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim kurulu başkanı, üyesi, genel müdür, genel müdür yardımcısı oldukları ortaklıklara,

b) Kamu tüzel kişileri hariç olmak üzere bir tüzel kişinin veya yukarıda sayılanların, sermayelerinin doğrudan veya dolaylı olarak %25 veya daha fazlasına iştirak ettikleri ortaklıklara,

c) Kurul tarafından aralarında istihdam ilişkisi, akdi ilişki ya da sair nedenlerle birlikte hareket ettiği belirlenenlere

ait paylar bir kişiye ait olarak kabul edilmektedir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.36)

A) Genel Olarak Pay Devirlerine İlişkin Olarak

a) Bir kişinin aracı kurum sermayesinin veya oy haklarının %10'u veya daha fazlasını temsil eden payları edinmek suretiyle aracı kurum ortağı olması veya bir ortağa ait payların aracı kurum sermayesinin veya oy haklarının %10, %20, %33 veya %50 sini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların yukarıdaki oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri Kurulun iznine tabidir.

b) Aracı kurumda yönetim imtiyazı veren ya da intifa hakkı taşıyan payların devri herhangi bir orana bakılmaksızın Kurul iznine tabidir.

c) Aracı kurumda pay sahibi bulunan tüzel kişilerin kendilerine ait pay devirleri, bu pay devirlerinin aracı kurumdaki pay sahipliğini doğrudan veya dolaylı olarak %10, %20, %33 veya %50 oranlarında değiştirmesi halinde, ayrıca tüzel kişinin aracı kurumla ilgili olarak yönetim imtiyazına sahip bulunduğu hallerde tüzel kişinin %10, %20, %33 veya %50 oranlarındaki ortaklık yapısı değişiklikleri veya imtiyazlı paylarının devrini içeren ortaklık yapısı değişiklikleri aracı kurumların faaliyet şartları bakımından Kurulun onayına tabidir. Aracı kurumların %10 undan fazlasına sahip tüzel kişilerin yönetim imtiyazına sahip paylarının devri de aracı kurumların faaliyet şartları bakımından Kurulun onayına tabidir.

Tebliğdeki bu ifadelerin açıklanmasında fayda görülmektedir. İlk olarak aracı kurum ortağı olan tüzel kişide bir pay devri gerçekleşir ve bu pay devri aracı kurumda %10 ve üzerinde bir değişikliğe neden olursa bu devir faaliyet şartları bakımından Kurul iznine tabidir. Bir tüzel kişinin aracı kurumda %90 oranında paya sahip olduğu bir örnekte bu tüzel kişi ortaklarından birisi tüzel kişide sahip olduğu %20 payı devrederse bu aracı kurumda %18 (0,9 x 0,2) oranında pay devri anlamına gelecek ve izne tabi olacaktır. Aynı şekilde pay oranına bakılmaksızın bir şekilde aracı kurumu kontrol edecek payların el değiştirmesi de (gerek tüzel kişiyi kontrol edecek payların değişimi, gerek aracı kurumu kontrol edecek aracı kurum paylarının değişimi) Kurulun iznine tabidir.

Burada dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise pay devrinin faaliyet şartları bakımından Kurul iznine tabi olduğu hususudur. Bu durumda pay devri geçerlidir, ancak Kurul ortaklarda aranan şartlar ve Kurul düzenlemelerine aykırı işlemler nedeniyle aracı kurumun faaliyetlerinin devamını gözden geçirme yetkisine sahiptir.

d) Bir kişinin, doğrudan veya dolaylı olarak, aracı kurum sermayesinin veya oy haklarının yukarıdaki oranlara ulaşmayan veya bu oranlar arasında kalan pay devirlerinde ise devri izleyen 10 iş günü içinde Kurula bildirimde bulunulur.

e) Bankaların ortaklık yapısında doğrudan ya da dolaylı olarak meydana gelen değişiklikler için Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun izninin bulunması durumunda, söz konusu pay devirlerine bağlı olarak aracı kurumun ortaklık yapısında oluşacak dolaylı değişiklik için, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun iznini izleyen 10 iş günü içinde Kurula bildirimde bulunulur.

f) Bu düzenlemelere aykırı olarak gerçekleştirilen devirler pay defterine kaydolunmaz ve bu hükümlere aykırı olarak pay defterine yapılan kayıtlar hükümsüzdür. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.34)

B) Borsada Gerçekleştirilen Pay Devirlerine İlişkin Olarak

Payları halka arz edilen aracı kurumların borsada işlem gören payları için de bir kişinin aracı kurum sermayesinin %10'u veya daha fazlasını temsil eden payları edinmesi veya bir ortağa ait payların aracı kurum sermayesinin %10, %20, %33 veya %50'sini aşması sonucunu veren pay edinimleri bu paylara bağlı temettü hariç ortaklık haklarının kullanılabilmesi bakımından Kurulun iznine tabidir. Bu durumda ortaklık yapısı değişikliği başvurusu payları bu fıkra da belirtilen oranlara ulaşan gerçek veya tüzel kişiler tarafından yapılır. Söz konusu oranların, aracı kurumların borsa dışından elde edilen payları da dâhil olmak üzere borsada işlem gören payların edinilmesi ile gerçekleşmesi halinde de bu hüküm uygulanır.

Payları borsada işlem gören aracı kurumların bir ortağına ait payların yukarıda öngörülen oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirlerinde ise Kurula 10 iş günü içinde bildirimde bulunulur. Şu kadar ki bir ortağına ait payların aracı kurum sermayesinin %10'unun altına düşmesi sonucunu verecek pay satışı durumunda, satış yapılmadan önce Kuruldan izin alınması zorunludur. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.35)

12.2. Tescil ve İlan Yükümlülüğü

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde konuya ilişkin olarak aşağıdaki hükümler yer almaktadır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.37)

- Aracı kurumların merkez dışı örgüt açma izinleri ve işletme adı veya marka kullanım izinleri, konuya ilişkin Kurul izninin tebliğini izleyen 10 iş günü içinde ilgili ticaret siciline tescil ettirilir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan olunur. Ayrıca yatırım kuruluşlarının her türlü faaliyet izni ile aracı kurumların merkez dışı örgüt açma ve işletme adı veya marka kullanım izinleri, konuya ilişkin Kurul izninin tebliği üzerine yatırım kuruluşunun internet sitesinde ve Kamuyu Aydınlatma Platformunda ilan olunur.

- Faaliyetlerin geçici durdurulması ya da herhangi bir faaliyet izninin iptali halinde keyfiyet, Kurulca tebliği üzerine derhal yatırım kuruluşunun internet sitesinde ve Kamuyu Aydınlatma Platformunda ilan olunur.

- Merkez dışı örgüt faaliyetlerinin Kurul tarafından veya aracı kurumun talebi doğrultusunda geçici olarak durdurulması halinde keyfiyet, Kurulca tebliği üzerine derhal aracı kurumun internet sitesinde ve Kamuyu Aydınlatma Platformunda ilan olunur. Merkez dışı örgütün kapatılması halinde ise ayrıca merkez dışı örgütün tescili Kurulca tebliğini izleyen 10 iş günü içinde ticaret sicilinden terkin edilir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi'nde ilan olunur.

- İlanlara ve tescile ilişkin yapılan masraflar ilgili yatırım kuruluşuna aittir.

Yatırım Kuruluşları Tebliği ile tescil ve ilanlarda başka kanunlardan kaynaklanmadıkça gazete ilanlarının yerini ilanların elektronik ortamda yapılması uygulaması almıştır.

12.3. Birliğe ve SPL'ye Yapılacak Bildirimler

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 38'inci maddesinde yatırım kuruluşlarının yapması gereken bildirimlere ilişkin yer alan hususlar aşağıda özet olarak verilmektedir.

- 1) Aracı kurumlar, yönetici, ihtisas personeli, müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanının Tebliğ'de aranan şartları taşıdığını tevsik edici belgeler ve ayrıntılı iş tecrübesini gösteren özgeçmişi ile birlikte işe alınmalarını takiben 10 iş günü içinde SPL'ye bildirir. Söz konusu personelin görevden ayrılması, unvan ve hizmet biriminin değiştirilmesi ile benzeri her türlü değişiklik de keyfiyeti takip eden 10 iş günü içinde SPL'ye bildirilir.

- 2) Aracı kurumlar, yönetici, ihtisas personeli, müfettiş, iç kontrol elemanı ve risk yönetim elemanının Tebliğ'de aranan durumlarında herhangi bir değişiklik olması halinde, keyfiyeti 10 iş günü

içinde SPL'ye bildirir.

3) Bankalar, yatırım hizmet ve faaliyetlerini sundukları merkez birimleri ile merkez dışı birimlerini ve bu birimlerde görev yapan yönetici ve ihtisas personeliyle ilgili olarak birinci ve ikinci maddedeki esaslar dâhilinde SPL'ye bildirimde bulunur.

4) Aracı kurumların murahhas üye tayinine ve bunların yetki ve sorumluluklarının belirlenmesine ilişkin yönetim kurulu kararları ile bunda yapılan değişiklikler, ilgili yönetim kurulu kararının tescilini izleyen 3 iş günü içinde Birliğe bildirilir.

5) Aracı kurumlar merkez ve merkez dışı örgütlerinin adresleri ile faaliyet şartlarını tevsik eden belgelerle birlikte bunlarda meydana gelen değişiklikleri keyfiyeti izleyen 10 iş günü içinde Birliğe bildirmek zorundadır.

6) Aracı kurumlar imza yetkililerini gösterir mevcut imza sirkülerlerini ve değişiklik meydana gelmesi halinde güncel imza sirkülerlerini keyfiyeti izleyen 10 iş günü içinde Birliğe gönderir. Bankalar da sermaye piyasası faaliyetlerine ilişkin birimleri ile sınırlı olarak bu hükme tabidir.

7) Aracı kurumlar, ortakları, personeli, müşterileri ve diğer gerçek ve tüzel kişiler aleyhine açtıkları dava ve takipler ile bunların kendileri aleyhine açtıkları dava ve takipleri ve sonuçlarını öğrendikleri tarihi izleyen 10 iş günü içinde Birliğe bildirmek zorundadır. Söz konusu dava ve takiplerin tutarının özsermayenin %10'unu geçmesi halinde Kurula da bildirimde bulunulur. Bankalar da yatırım hizmet ve faaliyetleri ile sınırlı olarak bu fıkra hükmüne tabidir.

8) Aracı kurumlar Kurulun bağımsız denetime ilişkin düzenlemeleri kapsamında seçtikleri bağımsız denetim kuruluşu hakkındaki bilgiler ile buna ilişkin değişiklikleri keyfiyeti izleyen 10 iş günü içinde Birliğe bildirir.

9) Yatırım kuruluşları iletişim bilgileri, internet sitesi adresi, vergi kimlik numarası ve ticaret sicil numarası bilgileri ile bunlarda meydana gelen değişiklikleri keyfiyeti izleyen 10 iş günü içinde Birliğe bildirir.

10) Mevzuat uyarınca yapılan ilanlara ilişkin gazeteler ilanı izleyen 10 iş günü içinde Birliğe gönderilir.

Yukarıdaki bildirimlerden de anlaşılacağı üzere SPL personele ilişkin bilgileri tutarken, diğer bilgiler ise Birliğe yapılmaktadır. Tebliğ'de Birlik ve SPL, kendilerine yapılan bildirimler kapsamında bir veri tabanı oluşturmak, söz konusu veri tabanlarını ilgili konularda birbirlerinin ve her durumda Kurulun erişimine açmakla görevli kılınmışlardır.

12.4. İzinsiz Sermaye Piyasası Faaliyetlerini Takip ve Bildirim Yükümlülüğü

“İzinsiz sermaye piyasası faaliyeti” Kurul'dan faaliyet izni almaksızın sermaye piyasası faaliyetinde bulunulması olarak tanımlanabilir. 6362 sayılı Kanun'un 99 ve 109'uncu maddelerinde bu tür işlemlerde uygulanacak tedbir ve yaptırımlar belirlenmiş olup, izinsiz sermaye piyasası faaliyeti bir sermaye piyasası suçudur. Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 39'uncu maddesi ile de bu tür faaliyetlerin gerçekleştirildiğinin yatırım kuruluşu tarafından öğrenilmesi durumunda Kurul'a bildirim yükümlülüğü getirilmiştir.

Bu kapsamda; yatırım kuruluşu, sermaye piyasası faaliyetleriyle ilgili olarak hesap ilişkisi içine girdiği kişi ve kurumların mevzuatın imkân verdiği haller hariç olmak üzere birden fazla kişi adına veya temsilci sıfatıyla işlemde bulunduklarını öğrenmesi halinde, bu işlemlere ilişkin olarak;

- a) Her ne adla olursa olsun komisyon tahsil edip etmediklerini,
- b) Fiilen portföy yöneticiliği faaliyeti sonucunu doğuracak işlemlerde bulunup bulunmadıklarını,
- c) Şube, irtibat bürosu veya aracı kurumlar için öngörülmüş bulunan mekân, teknik donanım, personel ve benzeri organizasyonu sağlayıp sağlamadıklarını,
- ç) Çerçeve sözleşme, alındı veya ödendi belgesi, müşteri emri formu ve benzeri mahiyette belgeler düzenleyip düzenlemediklerini

araştırmakla yükümlüdür.

İzinsiz sermaye piyasası faaliyeti yapıldığına dair somut ve güçlü emarelerin varlığının tespiti halinde, yatırım kuruluşunun bu kişi veya kurumla hesap ilişkisini sona erdirerek ivedilikle Kurula bildirimde bulunması zorunludur.

Aksi halde, izinsiz sermaye piyasası faaliyetinin yürütüldüğü izlenimini verecek şekilde çalışan söz konusu kişi veya kurumun bu işlemlerinden doğan her türlü hukuki sorumluluğun yatırım kuruluşuna ait olacağı belirtilmiştir.

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 39'uncu maddesi kapsamında yapılacak bildirim, V-102.1 Bilgi Suistimali veya Piyasa Dolandırıcılığı Suçları Hakkında Bildirim Yükümlülüğü Tebliği'ndeki şüpheli işlem bildiriminden farklıdır. Anılan tebliğdeki esaslara tabi olmayıp, Kurula herhangi bir şekil şartı olmaksızın bildirilebilir.

12.5. İştirak Sınırları

Yatırım kuruluşlarının müşterilerinin varlıklarını saklama yetkileri olduğu, kendi adlarına veya müşterileri adına birbirleriyle sürekli ve yüksek tutarlarda alım satım gerçekleştirdikleri ve nakit ödeme veya varlık teslim yükümlülükleri olduğu dikkate alındığında mali durumlarının sağlam olması da büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla yatırım kuruluşları için uluslararası düzeyde geçerliliği olan sermaye yeterliliği düzenlemeleri yapılmış, özsermayesinin toplam varlıklarının belirli bir oranında olması ya da varlıklarının belirli bir kısmının her an nakde çevrilebilir şekilde likit olması gibi farklı kriterler getirilmiştir.

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 40'inci maddesinde ise iştirak sınırlamaları getirilmiştir. Bir şirkette %10 veya daha fazla paya sahip olunması, şirketin yönetim kuruluna katılınması, genel kurulda asaleten oy kullanılması veya iktisap edilen payların 1 yıldan uzun sürede elden çıkarılmaması iştirak amacıyla ortaklık olarak kabul edilmiş ve aşağıda yer alan sınırlamalar getirilmiştir.

a) Aracı kurumlar, sermaye piyasası kurumları, borsalar, kıymetli maden aracı kurumları, sigorta, bireysel emeklilik, finansal kiralama, faktoring, finansman ve varlık yönetim şirketleri ile Kurulca uygun görülecek diğer finansal kuruluşlara herhangi bir sınıra tabi olmaksızın iştirak edebilirler.

b) Aracı kurumların yukarıda sayılanlar dışındaki ortaklıklara yapabilecekleri iştirakleri toplamı ise özsermayelerinin %25'ini aşamaz. Geniş yetkili aracı kurumlar için bu sınır %50'dir. Sermaye artırımları dolayısıyla bedelsiz edinilen ortaklık payları ile ortaklık paylarının herhangi bir fon çıkışı gerektirmeyen değer artışları iştirak sınırının hesaplanmasında dikkate alınmaz.

c) Aracı kurumlar, ödenmiş sermayelerinin %10'undan fazlasına sahip olan ortaklıklara ve yöneticilerinin ayrı ayrı veya birlikte sermayelerinin %25'inden fazlasına sahip oldukları ortaklıklara iştirak edemezler.

12.6. İlanlar, Duyurular, Reklamlar ve Promosyon Kampanyaları

Yatırım kuruluşlarının yatırım hizmet ve faaliyetlerine yönelik olarak her türlü yazılı basın, internet, telefon, radyo, televizyon, sinema gibi iletişim kanalları ile açık hava, basılı materyal gibi her türlü yazılı, görsel ve elektronik iletişim araç ve ortamları ile yapılacak yayın, ilan, duyuru ve reklamlarda objektif olması gerekir.³¹ Yatırım kuruluşları, yalan, yanlış veya yanıltıcı bilgilere dayalı ve müşterilerin tecrübe veya bilgi noksanlıklarını istismar edici yayın, ilan, duyuru ve reklam yapamaz, diğer yazılı ve sözlü açıklamalarda bulunamaz.

Bunun yanında yatırım kuruluşlarının yayın, ilan, duyuru ve reklamlarında mevzuatın imkân

³¹ Promosyon kampanyalarına ilişkin olarak ise Kurul'un 15.07.2016 tarih ve 22/802 sayılı kararı ile aracı kurumların kaldıraçlı alım satım işlemleri ve/veya fark kontratlarına yönelik olarak düzenledikleri promosyon kampanyalarına ilişkin olarak aşağıdaki hususlar hükme bağlanmıştır:

a) Deneme hesaplarının kullanımına ilişkin olanlar da dahil olmak üzere, aracı kurumlar müşterileri için kaldıraçlı alım satım işlemleri ve/veya fark kontratlarına yönelik olarak işbu Karar tarihi itibarıyla promosyon kampanyası düzenleyemeyeceklerdir. Ayrıca her ne isim altında olursa olsun, işlem hacmine bağlı olarak geriye dönük her türlü fayda sağlanması veya bazı maliyetlerin yansıtılmamasına benzer uygulamalar dahil amaçları itibarıyla promosyon kampanyalarına benzer nitelikte uygulamalarda bulunamayacaklardır.

b) Belge kayıt düzenlemelerine göre kaydı tutulmakta olan müşteri şikayetlerinin çözülmesi amacıyla müşteri hesaplarına yapılan iadeler (a) bendi ile Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 56 ncı maddesinin (j) bendi kapsamında değerlendirilmeyecektir.

verdiği haller hariç olmak üzere mutlak getiri ve/veya zarara karşı garanti taahhüdünde bulunmaları mümkün değildir.

Reklam ve ilanlarda, yatırım kuruluşunun mali durumuna ilişkin sayısal veriler ile yönetilen “portföy büyüklüğüne”, “müşteri sayısına”, “işlem hacmine” ilişkin veya buna benzer resmi verilerle kanıtlanması mümkün olan ifadeler kullanılabilir, ancak bu yargılara ulaşmayı sağlayabilecek kaynakların da referans gösterilmesi gerekir. Bu tür bilgiler için sadece kamu kurum ve kuruluşlarının ilgili yayınları ile mali alanda meslek örgütü niteliğindeki kuruluşların kaynakları referans olarak gösterilir.

Yukarıdaki hususların yanında kaldıraçlı işlemlerde yapılacak reklam, ilan ve duyurular için ilave esaslar belirlenmiştir. Bu kapsamda aracı kurumlar tarafından kaldıraçlı işlemlere ilişkin olarak yukarıda belirtilen mecralarda yapılacak her türlü yayın, ilan, reklam ve duyuruda, Ocak-Mart, Nisan-Haziran, Temmuz-Eylül, Ekim-Aralık dönemlerine ilişkin aracı kurumların karda ve zararda olan müşteri hesaplarının oransal dağılımına yer verilmesi zorunludur.

Ayrıca kaldıraçlı işlemlere ilişkin yayın, ilan, duyuru ve reklamlarda aşağıdaki ifadelere yer verilmesi yasaktır:

- a) Müşterinin her durumda kazanç elde edeceğine veya hiçbir durumda zarar edilmeyeceğine yönelik ifadelere,
- b) Belirli meslek gruplarına veya üniversite öğrencileri, ev hanımları gibi toplumun çeşitli kesimleri kullanılmak suretiyle veya genel olarak müşterilerin ek gelir veya kazanç sağlayacağına ya da mevcut gelirlerini artıracığına yönelik ifadelere,
- c) İşlemlerin garantili veya güvenli olarak veya Kurulun ya da diğer sermaye piyasası kurumlarının güvencesi veya teminatı kapsamında gerçekleştirildiğine ilişkin ifadelere,
- ç) İşlemlerin risk taşımadığı, herhangi bir bilgi gerektirmediği veya kısa süreli bir eğitimle işlemler hakkında bilgi sahibi olunabileceğine ve yatırım yapılabileceğine yönelik ifadelere,
- d) Herhangi bir istatistiki veya somut veriye dayanılmaksızın ilgili aracı kurumu öne çıkaracak şekilde haksız rekabet doğuracak ifadeler,
- e) Müşterilerin dini, kültürel veya sosyal içerikli hassasiyetlerine yönelik kullanılan ifadeler,
- f) Belirli bir kur veya parite hedeflerine,
- g) Yanlış veya yanıltıcı izlenim uyandıracak şekilde kişi veya subjelere.

Müşterilere yönelik bire bir tanıtım ve bilgilendirmelerde de bu maddede yer alan esaslara uyulması gerekir.

Ayrıca yatırım kuruluşlarının herhangi bir inceleme nedeniyle gerekli olması durumunda sunulmak üzere, yatırım hizmet ve faaliyetlerine ilişkin tüm yayın, ilan, duyuru ve reklamların bir örneğini Kurulun belge kayıt düzenlemelerinde belirtilen süreyle saklaması gerekmektedir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.41)

13. ARACI KURUMLARIN MERKEZ DIŞI ÖRGÜTLERİ

Aracı kurumların merkez dışı örgütlerini öncelikle yurt içi ve yurt dışı olmak üzere ikiye ayırmamız mümkündür. Yurt içi merkez dışı örgütler şube ve irtibat bürosu şeklinde olabilmektedir. Yurt dışındaki merkez dışı örgütler ise yine şube ve irtibat bürosu şeklinde olabilir veyahut herhangi bir kurumsal yapı oluşturmadan yetkili bir yabancı kuruluş ile sözleşme yapmak suretiyle de yurt dışı piyasalarda faaliyette bulunulabilir.

Aracı kurumların şube veya irtibat bürolarının yapacağı iş ve işlemlerden kaynaklanan her türlü hukuki ve cezai sorumluluk aracı kuruma aittir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.42)

13.1. Aracı Kurum Şubeleri

Aracı kurum şubeleri aracı kurumun yetkili oldukları tüm faaliyetleri gerçekleştirme, nakit tahsil

ve tediye işlemleri yapma yetkisine sahip merkezi dışı örgüttür. Aracı kurumların şube açmaları için; (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.43)

a) Hizmetin gerektirdiği yeterli mekân ve teknik donanımın sağlanmış, iş yerinin amaca uygun olarak tefriş edilmiş olması,

b) Faaliyet konularına ve şubenin ihtiyacına uygun sağlıklı bir yönetimin, merkez ile irtibatlı ve Kurulun düzenlemelerine uygun muhasebe sistemi ile kayıt ve belge düzeninin, süratli bir iş akışı ve iletişimin kurulmuş, şube uhdesinde bulunacak varlıklara ilişkin sigorta dahil olmak üzere gerekli güvenlik önlemlerinin alınmış bulunması,

c) Mevzuatta aranan nitelikleri haiz bir şube müdürü ile şubenin ihtiyacına göre yeterli sayıda ihtisas personelinin istihdam edilmiş olması

şarttır.

Aracı kurumların şubelerini nakletmesi halinde de şube açmaları için aranan şartlar aranır ve eski şubeye ilişkin tescil terkin edilerek yeni şube tescil ve ilan ettirilir.

13.2. Aracı Kurum İrtibat Büroları

İrtibat büroları, aracı kurumu ve aracı kurumun yetkili olduğu yatırım hizmet ve faaliyetlerinin tanıtımını yapmak amacıyla aracı kurumu temsil etmekle görevli hizmet birimleridir. İrtibat büroları sadece müşteri emirlerini aracı kuruma iletebilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.44)

Aracı kurumların irtibat bürosu açmaları için;

a) Hizmetin gerektirdiği mekân ve teknik donanımın sağlanmış, işyerinin amaca uygun olarak tefriş edilmiş olması,

b) En az 2 yıllık ön lisans eğitimi veren okullardan mezun bir büro sorumlusu ile büronun ihtiyacına göre yeterli sayıda ihtisas personelinin istihdam edilmiş olması

şarttır.

Aracı kurumların irtibat bürolarını nakletmesi halinde de irtibat bürosu açmaları için aranan şartlar aranır ve eski irtibat bürosuna ilişkin tescil terkin edilerek yeni irtibat bürosu tescil ve ilan ettirilir.

Aracı kurumlar, şube veya irtibat bürosu açılmasına ilişkin noter onaylı yönetim kurulu kararı, şube veya irtibat bürosuna ilişkin fizibilite etüdü ile şube ve irtibat bürosu açılmasına ilişkin 43 veya 44 üncü maddelerde aranan şartları yerine getirdiklerini tevsik eden bilgi ve belgelerle izin almak üzere Kurula başvurur. Kurul tarafından izin başvurusu olumlu karşılandığı takdirde, keyfiyetin tebliğini takiben aracı kurumlar kendi ticaret unvanları altında şube veya irtibat bürosunun adı ile kurulmasına ilişkin yönetim kurulu kararını tescil ve ilan ettirerek şube veya irtibat bürolarını faaliyete geçirir. İzin başvuruları Kurul tarafından 30 iş günü içinde sonuçlandırılır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.45)

13.3. Aracı Kurumların Yurt Dışındaki Faaliyetleri

Aracı kurumlar Kuruldan izin almak şartıyla yurt dışında şube veya irtibat bürosu açmak veya yurt dışında yerleşik müşterilerin emirlerini yurt içi piyasalarda gerçekleştirmek için ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış bir kuruluş ile sözleşme akdetmek suretiyle faaliyet gösterebilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.46/1)

13.3.1. Yurt Dışında Merkez Dışı Örgüt Kurmak

Aracı kurumların yurt dışında merkez dışı örgüt kurmak için yaptıkları başvurular ilgili ülkenin yetkili otoritesi ile Kurul arasında yeterli bilgi akışı ve ülke mevzuatları arasında uyum olup olmadığı hususları dikkate alınarak sonuçlandırılır. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.46/2)

Aracı kurumun yurt dışındaki faaliyetleri süresince kendisine veya personeline ilişkin olarak ilgili ülkenin yetkili otoritesi tarafından herhangi bir idari, hukuki ya da cezai yaptırım uygulanması halinde, durum öğrenilir öğrenilmez Kurula yazılı olarak bilgi verilir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.46/3)

Bir aracı kurumun yurt dışında merkez dışı örgüt açabilmesi için Kurul tarafından aşağıdaki şartlar aranır:

- a) Merkez dışı örgütün organizasyon yapısı ile yapılması planlanan faaliyetleri içerecek şekilde fizibilite etüdü,
- b) Merkez dışı örgütte görev alacak personeli tanıtıcı bilgiler ile bu kişiler hakkında ilgili ülkenin yetkili otoritesi tarafından uygulanmış herhangi bir idari, hukuki ya da cezai müeyyidenin bulunup bulunmadığına ve söz konusu müeyyidenin niteliğine dair bilgi,
- c) Merkez dışı örgüt açılacak ülkede ilave şartların aranması durumunda, buna ilişkin bilgi ve belgeler. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.47)

13.3.2. Yurt Dışında Diğer Faaliyetler

Aracı kurumların, Kuruldan izin almak kaydıyla, yurt dışında yerleşik müşterilerin emirlerini yurt içi piyasalarda gerçekleştirmek için ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış bir kuruluş ile sözleşme akdetmek suretiyle faaliyette bulunması mümkündür. Bu tür faaliyette bulunabilmesi için aşağıda yer alan şartların sağlanması gerekmektedir. (Yatırım Kuruluşları Tebliği md.48)

- a) Yurt dışında yerleşik kuruluşun ilgili ülke otoritesi tarafından yetkilendirilmiş bir kuruluş olması ve bu kuruluş ile aracı kurumun karşılıklı hak ve yükümlülüklerini içeren yazılı bir sözleşme imzalamaları gerekir.
- b) Yurt dışında yerleşik yetkili kuruluşun emir iletimine aracılık yapacak olması durumunda çerçeve sözleşmenin aracı kurum ile yurt dışında yerleşik müşteri arasında akdedilmesi ve aracı kurumun yurt dışında yerleşik müşteriye risk bildirimini yapmış olması gerekir. Bu durumda, sözleşme akdedilen yurt dışında yerleşik her bir müşteri sermaye piyasası mevzuatı açısından yurt içi yerleşik müşterilere dair hak ve yükümlülükler tabidir.
- c) Yurt dışında yerleşik yetkili kuruluşun işlem aracılığı yapacak olması durumunda sermaye piyasası aracı bazında, işlem esasları, işleme konu kıymetlerin saklanması ve teminatlandırma gibi hususlar Kurulca belirlenir.
- d) Emir iletimine aracılık eden yurt dışında yerleşik yetkili kuruluş ile aracı kurumun her biri yerine getirdikleri işlemlerden dolayı müşteriye karşı sorumludur. Her bir kuruluşa ait sorumluluğun sınırları sermaye piyasası mevzuatıyla belirlenen faaliyet ilke ve esaslarına aykırı olmamak kaydıyla bu kuruluşların birbirleriyle akdettikleri sözleşmede belirlenir ve bu hususlara müşteriler ile akdedilen çerçeve sözleşmelerde yer verilir.

14. ARACI KURUMLARIN DIŞARIDAN HİZMET ALIMI

14.1. Dışarıdan hizmet alımı ve kapsamı

Aracı kurumlar yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin yürütülmesi sırasında sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan yükümlülüklerinin sağlanmasına yardımcı nitelikteki hizmetleri, koşulları mevzuatta belirlenen bir sözleşme kapsamında başka bir hizmet sağlayıcı kuruluştan³² satın alabilir. Kurul gerektiğinde aracı kurumların dışarıdan hizmet alabilecekleri konuları belirlemeye veya aracı kurum ya da aracı kurum grupları itibarıyla dışarıdan hizmet alınabilecek konuları sınırlamaya, yasaklamaya veya sorumluluk sigortası yaptırılmasını zorunlu tutmaya veya dışarıdan alınan hizmetin niteliğine göre bu hizmetin alınmasını izin koşuluna bağlamaya yetkilidir.

Aracı kurumlarca, hatırlatma aramaları, teknik destek ve yardım masası, müşteriye hesap bilgilerinin verilmesi, müşterilerin kişisel bilgilerinin güncellenmesi hizmetleri ve emir iletimi dışında müşteri taleplerinin aracı kuruma aktarılmasıyla sınırlı olmak üzere çağrı merkezi hizmeti alınabilir.

- Dışarıdan hizmet alımına konu olamayacak faaliyetler

³² Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 53'üncü maddesine göre; hizmet sağlayıcı kuruluşların, sermaye şirketi şeklinde kurulmuş ve ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması, ayrıca sunacağı hizmetle ilgili organizasyon yapısına, teknik donanımına, belge ve kayıt düzenine, yeterli sayı ve nitelikte personele sahip olması gerekmektedir.

- a) Münhasıran aracı kurum yönetim kurulunca icra edilmesi gereken faaliyetler
- b) Kuruldan izin alınmasını gerektiren yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin sunulması ve bunların pazarlanmasına yönelik faaliyetler
- c) Aracı kurumların işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ile finansal raporlarının düzenlenmesi
- ç) İç denetim sistemi kapsamındaki faaliyetler.

- Dışarıdan hizmet alımı kapsamına girmeyen haller

Danışmanlık, eğitim, reklam, güvenlik, yemek, ulaşım, temizlik, avukatlık, hukuk danışmanlığı, piyasa veri hizmetleri, posta ve kargo hizmetleri, kurum içi günlük işleyişin sürdürülmesi için gerekli her türlü teknik ekipman, demirbaş, yazılım veya donanımın temini, bakımı, onarımı ve güncelleme hizmetleri, müşteri bilgilerinin gizliliğinin korunması şartıyla arşiv hizmetleri ile bunlara benzer diğer hizmetler Yatırım Kuruluşları Tebliği kapsamında yer almaz.

Dolayısıyla bu işlerin yürütülmesine ilişkin farklı bir kuruluştan hizmet alınması, dışarıdan hizmet alımı kapsamına girmemektedir.

Başka şirket bünyesinde istihdam edilmekle birlikte aracı kurumda geçici veya sürekli olarak, bu işlerde çalıştırılacak personele yönelik hizmet alımları da Tebliğ kapsamı dışındadır.

14.2. Dışarıdan hizmet alımına ilişkin esaslar

Dışarıdan hizmet alımı, işin niteliğine uygun olarak aracı kurum ile hizmet sağlayıcı kuruluş arasında akdedilecek olan ve asgari unsurları Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde belirlenen açık ve anlaşılır bir sözleşme kapsamında yürütülür.

Dışarıdan hizmet alacak aracı kurumlar, Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde belirlenen iş akış prosedürlerini oluşturur ve gerekli iç kontrol mekanizmalarını kurar. Dışarıdan hizmet alımından doğabilecek riskler ile hizmetlerin herhangi bir surette kesintiye uğraması veya aksaması durumunda uygulamaya konulacak bir eylem planıyla birlikte bu risklerin yönetilmesine ve dışarıdan alınan hizmetin ikame edilebilirliğine ilişkin bilgilere Kurulun aracı kurumların iç denetim sistemine ilişkin düzenlemeleri uyarınca hazırlanacak acil durum planında yer verilir.

Dışarıdan hizmet alımı süresince müşteri bilgilerinin hizmet sağlayıcı kuruluşa iletilmesinin gerektiği durumlarda, müşterilerin bilgilendirilmesine ilişkin hususlara çerçeve sözleşmede yer verilmesi veya müşteriye bildirim yapılması zorunludur.

Dışarıdan hizmet alımı, aracı kurumun sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz. Hizmet sağlayıcı kuruluş tarafından sağlanan hizmetlerle ilgili olarak müşteriyle kurulan ilişkilerden doğan hukuki sorumluluk aracı kuruma aittir.

Dışarıdan hizmet alınması, aracı kurumların hesap ve kayıtları ile mevzuat kapsamında tutmakla yükümlü oldukları her türlü bilgi ve belgelerin kendi bünyelerinde tutulması ve saklanması yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.

Dışarıdan hizmet alımı, aracı kurumların yasal yükümlülüklerini yerine getirmelerini, ilgili düzenlemelere uymalarını ve etkin biçimde denetlenmelerini engelleyici nitelikte olamaz.

Bilgi sistemlerine ilişkin dışarıdan hizmet alımında, sermaye piyasası mevzuatı uyarınca yatırım hizmet ve faaliyetlerinin gerektirdiği yükümlülükler bakımından söz konusu hizmetlerde yönetim, içerik tasarımı, erişim, kontrol, denetim, güncelleme, bilgi veya rapor alma gibi fonksiyonlarda karar alma gücü ve sorumluluğunun aracı kurumda olması gerekir.

Diğer yandan, Tebliğ hizmet sağlayıcı kuruluşlara da birtakım sorumluluklar yüklemiştir. Hizmet sağlayıcı kuruluş sunduğu hizmetleri etkili ve ilgili mevzuata uygun biçimde icra etme kabiliyetini önemli ölçüde etkileyebilecek her türlü gelişmeyi aracı kuruma derhal bildirir. Ek olarak, hizmet sağlayıcı kuruluş, sermaye piyasası mevzuatı kapsamında Kurul, borsalar veya Kurulca uygun görülecek diğer kuruluşlar tarafından talep edilecek bilgileri istenilen zamanda ve nitelikte sağlamakla (Yatırım Kuruluşları Tebliği md 52/1/b) ve ayrıca dışarıdan hizmet alımı süresince ve dışarıdan hizmet alım sözleşmesinin sona ermesinden sonra aracı kurum ve müşterileri hakkındaki sır niteliğindeki

bilgileri korumakla yükümlüdür.

14.3. Dışarıdan hizmet alımına ilişkin değerlendirme ve iş akış prosedürlerinde yer alacak hususlar

Aracı kurumların, dışarıdan hizmet alımına başlamadan önce yürütülmekte olan faaliyetin dışarıdan hizmet alımına konu olabilecek bir hizmet olup olmadığı ile dışarıdan hizmet alımı ile beklenen fayda ve maliyetlere ilişkin değerlendirmeleri yapması ve hizmet sağlayıcı kuruluşun sağlanacak hizmeti istenilen kalitede gerçekleştirebilecek düzeyde teknik donanım, altyapı, mali güç, tecrübe, bilgi birikimi ve insan kaynağına sahip olup olmadığını tespit etmesi zorunludur. Bu kapsamında, dışarıdan hizmet alımı kararına esas teşkil etmek üzere söz konusu tespit ve değerlendirmeler ile ihtiyaç duyulan hizmet alımlarına, maliyetlere, dışarıdan hizmet alımının olası etkileri vb. unsurlara (Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde belirlenmiştir.) ilişkin değerlendirmeleri içeren bir rapor karara bağlanmak üzere genel müdür tarafından aracı kurum yönetim kuruluna sunulur.

Aracı kurumlar hizmet alımı süresince kullanılmak üzere,

a) Sermaye piyasası ve diğer mevzuattan kaynaklanan yükümlülüklerin kesintiye uğramaksızın yerine getirilmesine ilişkin alınacak tedbirler ile ortaya çıkabilecek risklerin tespiti ve yönetilmesi,

b) Hizmet sağlayıcının izlenmesi ve gerektiği durumlarda denetlenmesi

hususlarında yetki, görev, sorumluluk ve iş akışlarını içeren prosedürleri oluşturur.

14.4. Dışarıdan hizmet alımına ilişkin Kurula bildirim yükümlülüğü

Aracı kurumların, dışarıdan hizmet alımına başladıkları kuruluş ile hizmetin kapsam ve niteliği hakkında hizmet alınmaya başlama tarihini takip eden on iş günü içinde Kurula bildirim yapmaları zorunludur.

Aracı kurumlar, dışarıdan hizmet alım sözleşmesinin süresi sonunda yenilenmesi halinde 10 iş günü içinde Kurula bilgi verir. Dışarıdan hizmet alım sözleşmesinin süre sonu beklenilmeksizin feshedilmek istenmesi halinde, fesih gerekçeleri ve alınacak tedbirler ile birlikte derhal Kurula bilgi verilmesi zorunludur.

Aracı kurumun ve hizmet sağlayıcı kuruluşun Kanun veya bu Tebliğ hükümlerine aykırı nitelikte işlem ve uygulamalarda bulunduğu veya bu Tebliğ ile belirlenen şartları yitirdiğinin tespit edilmesi halinde Kurul dışarıdan hizmet alımının durdurulmasını talep edebilir.

15. YATIRIM KURULUŞLARININ YAPAMAYACAKLARI İŞ VE İŞLEMLER

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 56'ncı maddesinde yatırım kuruluşlarının yapamayacakları iş ve işlemler düzenlenmiştir. Bu düzenleme uyarınca aracı kurumlar;

a) Kuruldan icrası için izin alınan yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin iş ve işlemler dışında hiçbir sını ve zirai faaliyette bulunamaz,

b) Mevzuatın imkân verdiği haller hariç olmak üzere sermaye piyasası araçları dışında kendi mali taahhütlerini içeren evrak çıkaramaz (mevzuat uyarınca portföy aracılığı yetkisine sahip aracı kurumlar tezgahüstü türev işlemler yapabilirler, maddede sermaye piyasası araçları çıkarabilecekleri belirtilmiştir.),

c) Ticari amaçlı gayrimenkul alım satımında bulunamaz,

ç) Mevzuatın imkân verdiği haller hariç olmak üzere ödünç para verme işlemleri yapamaz (sermaye piyasası araçlarında kredili işlemlerde bulunabilirler),

d) Mevduat veya katılım fonu toplayamaz, mevduat veya katılım fonu toplama sonucunu verebilecek iş ve işlemler yapamaz,

e) Mevzuatın imkân verdiği haller hariç olmak üzere sermaye piyasası araçlarının, belli bir getiri sağlayacağı yönünde herhangi bir yazılı veya sözlü taahhütte bulunamaz (Bireysel portföy yöneticiliği sırasında geçmiş getiri verilerini kullanabilirler, genel yatırım tavsiyesi ve yatırım

danışmanlığı sürecinde istatistiki bilgiler verebilirler. Burada önemli olan husus geçmiş verileri kullanmak değil, geleceğe ilişkin beklentileri, kesin olacak şekilde yatırımcıya sunmamaktır),

f) Müşteriye ait sermaye piyasası araçları ve nakit üzerinde hak ve yetkileri olmaksızın kendileri veya üçüncü şahıslar lehine herhangi bir tasarrufta bulunamaz,

g) Çalışanlarının ve müşterilerinin olağan müşteri-aracı kurum ilişkisi dışındaki imkânlardan yararlanmak suretiyle kendi nam ve hesaplarına işlem yapmalarına olanak sağlayamaz,

ğ) Müsaade edilen haller hariç olmak üzere, ihraç ettikleri payları kendi nam ve hesaplarına alıp satamaz (halka açık aracı kurumlara ilişkin kendi paylarını geri almaya yönelik Kurul düzenlemeleri ile Türk Ticaret Kanunu'nun 379'uncu maddesinde yer alan düzenlemelere uygun alımlar gerçekleştirilebilir),

h) Fiktif hesap açamaz, işlemlerini kayıt dışı bırakamaz ve gerçek mahiyetine uygun düşmeyen kayıtlar tesis edemez,

ı) Portföy yöneticiliği faaliyeti saklı kalmak üzere, yöneticileri ve merkez dışı örgütleri dâhil tüm çalışanları aracılığıyla müşterilerinden sermaye piyasası aracı alım satım emri verme, ordino ve diğer belgeleri imzalama, nakit ve sermaye piyasası aracı yatırma ve çekme, virman işlemi yapma gibi geniş yetkiler içeren vekâletname alarak veya bu sonucu doğuracak şekilde ya da müşterinin bu yöndeki sözlü yetkisine istinaden müşteri adına veya hesabına işlem yapamaz,

i) Müşterilerin hak ve yararlarını zedeleyici işlemlerde bulunamaz, iyi niyet kurallarına aykırı hareket edemez, piyasa hakkındaki bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanıp müşterilerin alım-satım kararlarını etkileyerek kendi lehlerine kazanç sağlayamaz,

j) Herhangi bir şekilde gelirlerini artırmak amacıyla müşteriye tanınan limitleri aşmak da dâhil müşterilerin gereksiz ve/veya aşırı miktarda alım-satım yapmalarına ortam hazırlayamaz, müşterilerin işlemleri nedeniyle ortaya çıkan zararların telafi edilmesi, işlem yapması veya belirli bir gruba dahil edilmesi amacıyla müşterilere kaynak sağlayamaz, bu amaçla müşterileri yönlendiremez ve müşteri talimatı olmaksızın müşteri hesabına işlem yapamaz,

k) Bir malî yılda özsermayelerinin binde beşini aşacak miktarda bağış yapamaz. Bu hükmün uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar Kurulca belirlenir.

Yatırım hizmet ve faaliyetlerinde bulunan bankalar ise yukarıda yer alan hükümlerden yatırımcının korunmasına yönelik olan (e), (f), (g), (h), (ı), (i) ve (j) bentlerinde yer alan hükümlere tabidir.

16. FAALİYETLERİN KENDİ İSTEĞİ İLE DURDURULMASI VE FAALİYET İZNİNİN İPTALİ

16.1. Faaliyetlerin kendi isteği ile geçici olarak durdurulması

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 57 nci maddesi uyarınca, aracı kurumlar faaliyetlerinin tamamının geçici olarak durdurulması talebiyle Kurula başvurabilir. Bu başvurunun olumlu karşılanması halinde aracı kurumlara Kurulca 2 yılı geçmemek üzere uygun bir süre verilir. Verilen süre Kurul karar tarihinden itibaren başlar. Aracı kurumun talebi üzerine, faaliyetlerin geçici olarak durdurulmasına ilişkin olarak verilen sürelerin toplamı 2 yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir. Faaliyetleri kendi isteği ile durdurulan aracı kurumların yeniden faaliyete geçmelerinden itibaren 5 yıl içerisinde faaliyetlerini kendi isteği ile tekrar durdurmaları halinde 2 yıllık sürenin hesaplanmasında önceki kapallık süresi de dikkate alınır.

Aracı kurumların verilen sürenin sonunda yeniden faaliyete geçmek için veya yeni bir aracı kurum kurulması amacıyla tüm yetki belgelerinin iptali için Kurula başvurmaması halinde tüm faaliyet izinleri iptal olunur.

16.2. Faaliyet izinlerinden kısmen feragat edilmesi

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 58 inci maddesi uyarınca, aracı kurumun faaliyet izinlerinden

kısmen feragat etmeleri halinde, Kurul ilgili faaliyet izinlerini iptal eder.

Faaliyet izninden kısmen feragat eden aracı kurumlar, iptale ilişkin Kurul kararını izleyen 2 yıl içinde ilgili faaliyet izni için Kurula yeniden başvuramaz.

Bankaların faaliyet izinlerinden kısmen feragat etmesi halinde de bu hükümler uygulanır.

16.3. Faaliyet izinlerinden tamamen feragat edilmesi

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 59 uncu maddesi uyarınca, aracı kurumların faaliyette bulunma yetkisinden tamamen feragat etmeleri halinde, Kurul tüm faaliyet izinlerini iptal eder. Faaliyet izinlerinden tamamen feragat edilmesi başvurusunun Kurulca değerlendirilebilmesi için;

a) Tüm müşteriler ile yazılı mutabakat yapılması,

b) Müşterilerin haberdar edilmesi ve alacaklıların beyana davet edilmesi amacıyla, aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptal edileceği ve iptal sonrasında sona ermek ya da faaliyet konusunu değiştirmek suretiyle aracı kurum olarak faaliyetlerine son verileceği hususuna ilişkin Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin ekinde yer alan ilan metninin, ülke çapında günlük olarak yayımlanan tirajı en yüksek on gazeteden en az ikisinde, kendi internet sitesinde ve en az 5 iş günü boyunca Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda ilan edilmesi ve ilanların bir örneğinin Kurula gönderilmesi,

c) İlanda yer alan süre sonunda kendilerine ulaşamayanlar dahil hesabındaki bakiye üzerinden yazılı mutabakat sağlanamayan müşterilerin hesaplarında bulunan nakit ve/veya sermaye piyasası araçlarının aracı kurum tarafından müşteriler adına Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 60 ıncı maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde Takasbank nezdinde bloke edilmesi,

ç) İlanda yer alan süre sonunda aracı kurumun taraf olduğu müşteri ihtilaflarına ilişkin olarak, açılan dava tutarı ve/veya 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu kapsamındaki takiplere konu nakit ve/veya sermaye piyasası araçları ile bu ihtilaflı tutarların bloke edilme gününe kadar işlemiş faizlerinin aracı kurum tarafından yatırımcılar adına Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 60 ıncı maddesinde belirtilen esaslar çerçevesinde Takasbank nezdinde bloke edilmesi,

d) Kendisine ulaşamayan veya yazılı mutabakat sağlanamayan herhangi bir yatırımcının olmaması ya da taraf olunan herhangi bir yatırımcı ihtilaflı bulunmaması durumunda ise bu durumun tespitine ilişkin noter onaylı yönetim kurulu kararının Kurula gönderilmesi,

e) Aracı kurumun sermayesinde %10'un üzerinde paya sahip tüm ortaklarından, aracı kurumun sermayesinde %10'un altında paya sahip ortakların olması halinde ise pay oranları toplamı mevcut sermayenin en az %90'ını teşkil edecek diğer ortaklarından, aracı kurumun sermaye piyasası faaliyetlerinden kaynaklanan bütün borçlarından payları ile orantılı olarak sorumlu olduklarına ilişkin olarak alınacak taahhütname ile Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin ekinde yer alan taahhütnamenin Kurula iletilmesi

gerekir. Bankaların yatırım hizmet ve faaliyetlerinden tamamen feragat etmeleri halinde de bu hükümler uygulanır.

Aracı kurumların, faaliyet izinlerinin iptal edilmesine ilişkin Kurul kararının kendilerine bildirildiği tarihten itibaren en geç 3 ay içinde sona erme kararı almaları veya esas sözleşmelerini ticaret unvanı ile amaç ve faaliyet konuları da dâhil yatırım hizmetleri ve faaliyetlerini kapsamayacak şekilde değiştirmeleri zorunludur. Bu değişikliklerin yayımlandığı Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ilanı izleyen 10 iş günü içinde Kurula gönderilir.

16.4. Müşteriler adına bloke edilen varlıklara ilişkin esaslar

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 59 uncu maddesinin ikinci fıkrasının (c) ve (ç) bentleri uyarınca bloke edilecek nakit ve/veya sermaye piyasası araçları müşteri bazında hazırlanan bir liste ile aracı kurum tarafından Kurula bildirilir.

Hazırlanan listedeki bilgilerin aracı kurumun kayıtlarıyla uyumlu olduğu ve gerçek durumu yansıttığına dair bağımsız denetim kuruluşu tarafından hazırlanacak bir rapor da bildirim yazısıyla birlikte Kurula gönderilir.

Aracı kurumun hazırladığı listenin Kurul tarafından Takasbank'a iletilmesinden sonra ilgili varlıklar müşteriler adına Takasbank ve/veya MKK nezdinde aracı kurum tarafından bloke edilir. Bu varlıklardan Takasbank nezdinde bloke edilebilecek nitelikte olanlar Takasbank tarafından, kayden izlenmekte olanlar ise Takasbank'ın talebi üzerine MKK tarafından bazında bloke edilir.

Söz konusu varlıkların gerek Takasbank gerekse MKK nezdinde bloke edilmesine ve serbest bırakılmasına yönelik işlemler Takasbank tarafından yürütülür.

Müşteri nakitleri Takasbank tarafından anapara zarara uğratılmamak kaydıyla değerlendirilir. Bu varlıklardan elde edilen temettü ve faiz gibi gelirlerin de müşteri bazında izlenmesi esastır. Bu fıkranın uygulanmasına ilişkin esaslar Kurulca belirlenir.

Müşteriler adına bloke edilen varlıklar yalnızca ilgili müşterilere iade edilmek veya davaların aracı kurum lehine sonuçlanması durumunda, aracı kuruma iade edilmek üzere kullanılabilir. Söz konusu varlıklar bu amaçlar dışında kullanılamaz, üçüncü kişilere devredilemez, kamu alacakları için olsa dahi haczedilemez, rehnedilemez, iflas masasına dâhil edilemez ve üzerlerine ihtiyati tedbir konulamaz.

Aracı kurumlar tarafından 59 uncu maddenin ikinci fıkrasının (c) bendi uyarınca mutabakat sağlanamaması nedeniyle bloke edilmiş olan varlıklar müşterilerin doğrudan Takasbank'a başvurması üzerine Takasbank tarafından müşterilere iade edilir. Serbest bırakılan nakit ve/veya sermaye piyasası araçlarına bağlı temettü ve faiz gibi her türlü getiri de müşterilere iade edilir.

Aracı kurumların 59 uncu maddenin ikinci fıkrasının (ç) bendi uyarınca müşteri ihtilaflarına ilişkin olarak bloke edilmiş olan varlıkları, kesinleşmiş mahkeme kararının ya da takibin kesinleştiğine dair belgenin Takasbank'a ibraz edilmesini müteakip, dava ya da takibin lehine sonuçlandığı tarafa iade edilmek üzere Takasbank ve/veya Takasbank'ın talebi üzerine MKK tarafından serbest bırakılır. Bu varlıkların serbest bırakılması sırasında, bunlara bağlı her türlü temettü ve faiz gibi getiriler de müşterilere veya aracı kuruma iade edilmek üzere serbest bırakılır.

17. YENİ ARACI KURUM KURMAK İÇİN YETKİ BELGESİ İPTALİ

Halka açık olmayan en az bir aracı kurumun tüm faaliyet izinlerinin iptali için talepte bulunarak yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilmesi durumunda, Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde aracı kurum kuruluşu için aranan şartların sağlanması kaydıyla yeni bir aracı kurum kurulmasına izin verilebilir. Bu durumda, yatırım hizmet ve faaliyetlerinden çekilecek aracı kurum veya aracı kurumlar faaliyet izinlerinin iptaline ilişkin yönetim kurulu kararlarıyla Kurula başvuruda bulunur.

Faaliyet izinleri iptal edilecek aracı kurum veya aracı kurumların yerine kurulacak yeni aracı kurumun sermaye dağılımı, Tebliğde ortaklara ilişkin olarak öngörülen şartlar sağlanmak kaydıyla serbestçe belirlenebilir. Yeni kurulacak aracı kurumun kurucu ortaklarının yeni aracı kurum kurma ve faaliyet iznine ilişkin başvurusu Tebliğ hükümleri çerçevesinde değerlendirilerek Kurulca sonuçlandırılır.

Aracı kurum veya aracı kurumların faaliyet izinlerinin iptaline ilişkin başvuruları 59 uncu maddede yer alan hükümler çerçevesinde sonuçlandırılır ve sahip oldukları faaliyet izinleri, kurulacak yeni aracı kurumun tüm hukuki işlemleri tamamlayarak faaliyete geçtiği gün itibarıyla iptal edilir.

Faaliyet izinleri iptal edilecek aracı kurumun sermayesinde %10'un üzerinde paya sahip tüm ortakları, aracı kurumun sermayesinde %10'un altında paya sahip ortakların olması halinde ise pay oranları toplamı mevcut sermayenin en az %90'ını teşkil edecek diğer ortakları, aracı kurumun sermaye piyasası faaliyetlerinden kaynaklanan bütün borçlarından payları ile orantılı olarak sorumlu olduklarına ilişkin bir taahhütnameyi faaliyet izinlerinin iptalinden önce Kurula verir.

18. YATIRIM KURULUŞLARI HAKKINDA TEDBİRLER

18.1. Faaliyet izinlerinin sınırlandırılması, faaliyetlerin geçici olarak durdurulması veya iptali

Yatırım Kuruluşları Tebliği'nin 65 inci maddesi uyarınca, Kurul aşağıdaki hallerde, olayın mahiyet ve önemini göz önüne alarak, yatırım kuruluşlarının hizmet ve faaliyetlerinin kapsamını (i)

sermaye piyasası aracı, (ii) piyasa, (iii) merkez dışı örgüt veya (iv) yatırım hizmet ve faaliyetleri kapsamında iş ilişkisi kurulacak yatırım kuruluşları bazında sınırlandırılabilir, tamamen veya belirli sermaye piyasası faaliyetleri itibarıyla faaliyetlerini geçici olarak durdurabilir veya faaliyet izinlerini iptal edebilir:

a) Faaliyet izninin verildiği tarihten itibaren 2 yıl süreyle ilgili izin kapsamında herhangi bir faaliyette bulunulmaması,

b) Faaliyet izninin yanlış veya yanıltıcı beyanlarda bulunularak ya da hukuka aykırı diğer yollarla alınmış olması,

c) Yatırım kuruluşlarının kuruluş, faaliyete geçme, faaliyet izni alınmasına ilişkin olarak öngörülen şartlar ile aracı kurumun ortak ve yöneticilerinin, personelinin, merkez dışı örgütlerinin Kanunda ve Kurul düzenlemelerinde sayılan şart ve niteliklerden herhangi birini yerine getirmediğinin ya da yitirdiğinin Kurulca tespitinden itibaren 3 ayı geçmemek üzere Kurulca verilen süre içinde bu şartların yeniden sağlanamaması,

ç) Faaliyet izni alındıktan sonra teminatların yükseltilmesi veya tamamlanması gerektiği durumlarda, ilave veya eksik teminatın, bu durumun ortaya çıktığı tarihten itibaren 3 ayı geçmemek üzere Kurulca verilen süre içinde yatırılmamış olması,

d) Hukuka aykırı faaliyet veya işlemlerinin tespit edilmiş olması,

e) Mali durumunun bozulmuş olması.

Kurul, yukarıdaki hallerin varlığı durumunda herhangi bir yan hizmetin sunulmasını da, tüm yatırım kuruluşları veya münferit yatırım kuruluşu bazında geçici veya sürekli olarak durdurmaya yetkilidir.

Faaliyetlerinin geçici olarak durdurulmasına karar verilen aracı kurumlara Kurulca 2 yılı geçmemek üzere uygun bir süre verilir. Verilen süre Kurul karar tarihinden itibaren başlar.

Faaliyetlerin geçici olarak durdurulmasına ilişkin olarak verilen süre, toplamı 2 yılı geçmemek üzere aracı kurumun talebi üzerine veya Kurul tarafından resen uzatılabilir. Sürenin sonunda aracı kurumun yeniden faaliyete geçmemesi durumunda tüm faaliyet izinleri iptal edilir.

2 yıl içinde faaliyetlerinin tamamı iki kez geçici olarak durdurulan aracı kuruma bu tedbir üçüncü defa uygulanmaz, faaliyet izinleri iptal edilir.

Yine bu süre içinde, aynı faaliyeti iki kez geçici olarak durdurulan aracı kuruma üçüncü kez aynı müeyyide uygulanmaz, sadece ilgili faaliyet izni iptal edilir.

18.2. Yatırım kuruluşlarının hukuka aykırı faaliyet veya işlemlerinde uygulanacak tedbirler

Kurul, yatırım kuruluşlarının mevzuat, Kurulca belirlenen standartlar ve esas sözleşme hükümlerine aykırı faaliyetlerinin tespit edilmesi hâlinde; ilgililerden aykırılıkların Kurulca belirlenen bir sürede giderilmesini ve kanuna, işletme amaç ve ilkelerine uygunluğun sağlanmasını istemeye ya da doğrudan bu kurumların faaliyetlerinin kapsamını sınırlandırmaya veya geçici olarak durdurmaya, tamamen veya belirli sermaye piyasası faaliyetleri itibarıyla yetkilerini iptal etmeye ya da öngöreceği diğer her türlü tedbiri almaya yetkilidir.

Kurul, hukuka aykırı faaliyet veya işlemlerde sorumluluğu tespit edilen yöneticilerin ve çalışanların;

a) Sahip oldukları lisansları geçici veya sürekli olarak iptal etmeye,

b) Haklarında suç duyurusunda bulunulması kararından itibaren yargılama sonuçlanıncaya kadar imza yetkilerini sınırlandırmaya veya kaldırmaya

yetkilidir.

Kurul, hukuka aykırılıkta veya gerçekleştirilen işlemlerde sorumluluğu mahkeme kararıyla tespit edilen yönetim kurulu üyelerini görevden almaya ve yapılacak ilk genel kurul toplantısına kadar yerlerine yenilerini atamaya yetkilidir. Banka yönetim kurulu üyelerinin görevden alınması yönünde

işlem tesis edilmeden önce Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun görüşü alınır.

18.3. Malî durumun bozulması hâlinde uygulanacak tedbirler

Kurul, yatırım kuruluşlarının (i) sermaye yeterliliği yükümlülüklerini sağlayamadığı, (ii) sermaye piyasası faaliyetlerinden kaynaklanan nakit ödeme ve finansal araç teslim yükümlülüklerini yerine getiremediği veya kısa sürede yerine getiremeyeceği ya da (iii) bunlardan bağımsız olarak malî yapılarının ciddi surette zayıflamakta olduğu ya da (iv) malî durumunun taahhütlerini karşılayamayacak kadar zayıflamış olduğunun tespiti hâlinde,

a) 3 ayı geçmemek üzere verilecek uygun süre içerisinde malî yapılarının güçlendirilmesini istemeye,

b) Herhangi bir süre vermeksizin doğrudan bu kurumların faaliyetlerini geçici olarak durdurmaya,

c) Tamamen veya belirli sermaye piyasası faaliyetleri itibarıyla yetkilerini kaldırmaya, faaliyet izinlerini iptal etmeye,

ç) Yatırımcıları tazmin kararı vermeye,

d) Sorumluluğu tespit edilen yöneticilerin ve çalışanların sahip oldukları lisansları geçici veya sürekli olarak iptal etmeye, imza yetkilerini sınırlandırmaya veya kaldırmaya,

e) Gerekliğinde yönetim kurulu üyelerini görevden almaya ve yapılacak ilk genel kurul toplantısına kadar yerlerine yenilerini atamaya,

f) Bu kurumların tecdrici tasfiyelerine karar vermeye ve tasfiyenin bitmesini takiben gerektiğinde veya tecdrici tasfiyeye gitmeksizin doğrudan iflaslarını istemeye,

g) Gerekli gördüğü diğer tedbirleri almaya

yetkilidir.

Sermaye piyasası mevzuatına aykırılığın giderilmesi veya sermaye piyasası faaliyetinin yürütülmesine yönelik tedbirler hariç olmak üzere, bankalar hakkında söz konusu tedbirlerin uygulanmasına Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunca karar verilir. Bu tedbirlerin, yönetim veya denetimi Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilen bankalar hakkında uygulanmasına ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu tarafından karar verilir.

Aracı kurumların taahhütlerinin %10 undan veya alacaklılarının sayı itibarıyla %10 undan fazlasının münferiden veya toplu olarak ibralaşma yoluyla ya da benzeri bir biçimde borcu azaltarak kısmi ifa için ibraname alınması halinde faaliyetleri sürekli olarak durdurulur ve yetki belgeleri iptal edilir.

18.4. Tecdrici tasfiye ve iflas durumlarında uygulanacak tedbirler

Kurul, yatırım kuruluşlarının iflası veya tecdrici tasfiyeye girmesi durumlarında, sorumlulukları tespit edilmiş bulunmak kaydıyla; doğrudan veya dolaylı %10 undan fazla paya sahip ortaklarının, görevden ayrılmış olan veya görevde bulunan yönetim kurulu üyelerinin ve imzaya yetkili yöneticilerinin şahsen iflaslarını istemeye yetkilidir.

18.5. Konsolidasyon ve birleşme

Kurul, gerekli gördüğü hallerde bir aracı kurumun başka bir aracı kurumda %10 veya daha fazla paya sahip olması, yönetim kuruluna katılması, genel kurulunda asaleten oy kullanması, iki aracı kurumdan birinin diğerini doğrudan ya da dolaylı biçimde yönetimi altında tutması veya iki aracı kurumun hakim ortağının aynı gerçek veya tüzel kişi olması nedeniyle yönetim kontrolünde farklılık bulunmaması halinde, bu aracı kurumların tek bir ticaret unvanı altında birleşmelerini isteyebilir.

19. TEMİNATLAR

Kurul, mali durumları açısından gerekli görülmesi halinde aracı kurumların tamamından, bir

kısımından veya herhangi birisinden belirli bir tutar veya orandaki teminatı belirli bir süre için Kurul adına Takasbank nezdinde bloke etmesini isteyebilir.

Teminatların kullanımına ilişkin esaslar, söz konusu teminatların yatırılmasına ilişkin Kurul kararında açıkça belirtilir. Teminatlar bu amaçlar dışında kullanılamaz, üçüncü kişilere devredilemez, kamu alacakları için olsa dahi haczedilemez, rehnedilemez, iflas masasına dâhil edilemez ve üzerine ihtiyati tedbir konulamaz.

Aracı kurumların yatıracakları teminatlar; (i) nakit, (ii) kamu borçlanma aracı, (iii) 28/3/2002 tarihli ve 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun kapsamında ihraç edilen kira sertifikası, (iv) Türkiye'de kurulu ve aracı kurumun sermaye veya yönetim bakımından doğrudan veya dolaylı ilişkisi olmayan bir bankadan alınmış teminat mektubu veya (v) kurucusu olmadıkları yatırım fonu katılma payları şeklinde olabilir.

Yatırım hizmetleri ve faaliyetlerine ilişkin olarak borsalar ile takas ve saklama kuruluşları tarafından verilmesi istenen teminatlar Yatırım Kuruluşları Tebliği'ndeki esaslara tabi değildir.

Aracı kurumların yatırmış olduğu teminatların değerlemesinde Kurulun sermaye yeterliliği düzenlemelerinde yer alan değerlendirme ilkeleri esas alınır. Buna göre teminatlar Takasbank tarafından aylık olarak izlenir ve teminat yükümlülüklerini karşılayamayan aracı kurumlara ilişkin teminatların tamamlattırılması dahil tüm işlemler Takasbank tarafından yerine getirilir. Takasbank teminatların durumuna ilişkin bir rapor hazırlayarak yıl sonunu takip eden 20 iş günü içerisinde Kurula gönderir.

Faaliyette olan aracı kurumların Takasbank nezdinde Kurul adına bloke edilen teminatları, bu teminatların bloke edilmesine ilişkin Kurul kararında belirtilen nedenin ortadan kalkması veya Kurulca belirlenen sürenin sona ermesini müteakip herhangi bir koşul öngörülmezsizin Kurulun bildirim yazısı üzerine Takasbank tarafından aracı kuruma iade edilir.

Faaliyetleri geçici olarak durdurulan aracı kurumların yatırılan teminatları, yeniden faaliyete geçinceye veya faaliyet izinlerinin tamamı iptal edilinceye kadar serbest bırakılmaz. Yeniden faaliyete geçen aracı kurumun teminatları, faaliyetlerine kesintisiz olarak en az 1 yıl süreyle devam etmiş olmaları şartıyla Kurulun bildirim yazısı üzerine Takasbank tarafından serbest bırakılır.

Faaliyet izinlerinin tamamı iptal edilen aracı kurumların yatırılan teminatlarının serbest bırakılmasında şu esaslar dikkate alınır:

Bu aracı kurumlardan hakkında,

a. Kurulca yatırımcıları tazmin ve/veya tedrici tasfiye kararı alınanların teminatları Kurulun bildirimi üzerine YTM'ye tevdi edilmek üzere Takasbank tarafından serbest bırakılır.

b. Mahkeme tarafından iflas kararı alınanların teminatları, iflas idaresinin iflasın kapanması için ticaret mahkemesine başvurması ve mahkeme tarafından iflasın kapanması kararı verilmesinden sonra anılan kararın iflas dairesi tarafından ilan edilerek iflas tasfiyesi tamamlanıncaya kadar Takasbank nezdinde tutulur. İflas tasfiyesi tamamlandıktan sonra Yatırım Kuruluşları Tebliği'nde belirtilen şartları taşıyan alacaklılara, teminat tutarı alacakların tamamını karşılaması durumunda tamamen, karşılamaması durumunda ise gariyeten ödeme yapılmak üzere Takasbank'a bildirilir; ödeme yapılmasını müteakip bakiye teminat kalması durumunda, Kurulun bildirimi üzerine ilgili iflas dairesine tevdi edilmek üzere Takasbank tarafından serbest bırakılır.

c. Tedrici tasfiye veya iflas kararı alınmamış olanların teminatlarının iadesi konusunda Kurula başvuruda bulunulması gerekir. Bu başvurunun değerlendirilebilmesi için;

(i) Aracı kurum nezdinde sermaye piyasası faaliyetleri ile ilgili teminatların serbest bırakılmasına engel teşkil edecek mahiyette herhangi bir denetim, şikâyet ve uyuşmazlık bulunmaması,

(ii) Aracı kurumun borsalar, Takasbank, MKK, Birlik veya Kurula karşı herhangi bir mali yükümlülüğünün bulunmaması,

(iii) Aracı kurum unvanının ve faaliyet konusunun yatırım hizmet ve faaliyetlerini içermeyecek şekilde değiştirilmiş olması veya sona erme kararı verilmiş olması

şartlarının yerine getirilmesi zorunludur. Bu şartları yerine getirmiş olan ve başvuruları Kurulca

uygun bulunan aracı kurumların teminatları, Kurulun bildirim yazısı üzerine Takasbank tarafından aracı kuruma iade edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III-45.1 SAYILI YATIRIM HİZMET VE FAALİYETLERİ İLE YAN HİZMETLERE İLİŞKİN BELGE VE KAYIT DÜZENİ HAKKINDA TEBLİĞ

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 45 inci maddesinde yatırım kuruluşlarının yükümlülükleri, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin sunumu sırasında uyacakları ilke ve esasların Kurul tarafından belirleneceği düzenlenmiştir.

Kanun'un Kurula vermiş olduğu yetkiye dayanılarak, yatırım kuruluşlarının yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin düzenleyecekleri belgeler ile bu belgelerin kaydı ve saklanması uyacakları esasları belirleyen III-45.1 sayılı Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri ile Yan Hizmetlere İlişkin Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği) 01.08.2015 tarihli ve 29432 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Söz konusu tebliğde gerçekleştirilen işlemlerin muhasebeleştirilmesine ilişkin hükümler bulunmamaktadır.³³

1. GENEL BİLGİLER VE UYGULAMA ESASLARI

Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerde belge ve kayıt düzenini düzenlediği dikkate alındığında yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin ne olduğu sorusuna öncelikle cevap verilmesi gerekmektedir. Tebliğin "Tanımlar" maddesinde yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetler, yatırım kuruluşlarının Kanunun 37 nci maddesinde tanımlanan yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile bunlara ek olarak sunulan ve Kanunun 38 inci maddesinde tanımlanan yan hizmetler olarak ifade edilmiştir.

Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 4'üncü maddesi uyarınca yatırım kuruluşları, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin muhasebe kayıt ve işlemlerine dayanak teşkil etmek üzere, bu Tebliğde açıklanan form ve belgeleri eksiksiz olarak düzenlemek, saklamak ve takası merkezi takas kuruluşlarında yapılan sermaye piyasası aracı işlemleri ile ilgili muhasebe kayıtlarını takas süresini takip eden ilk iş günü içinde, diğer sermaye piyasası aracı işlemleri ile ilgili muhasebe kayıtlarını işlemin gerçekleştiği günü takip eden ilk iş günü içinde yasal defterlerine işlemek zorundadırlar.

Yatırım kuruluşları, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlere ilişkin muhasebe kayıtlarını merkezlerinde veya şubelerinde tutarlar ve muhasebe hesaplarının işleyişinde, Seri: XI, No:7 Tebliğinde düzenlenen Aracı Kurum Hesap Planı'nı esas alırlar.

2. ÇERÇEVE SÖZLEŞMELER İLE MÜŞTERİ HESAP NUMARASI

Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 5'inci maddesi uyarınca yatırım kuruluşları müşterileriyle işlem yapmaya başlamadan önce, sunulacak faaliyet ve hizmete ilişkin Yatırım Kuruluşları Tebliği uyarınca bir sözleşme yapmak³⁴ ve müşteriyi tanıma kuralının gereklerini yerine getirmek zorundadır.

Sözleşmeler, en az bir nüsha olarak düzenlenir ve aslına uygun olduğuna ilişkin onaylayanın imzasını ve yatırım kuruluşunun kaşesini ihtiva eden bir suret müşteriye verilir. Sözleşmenin yatırım kuruluşunda kalan aslının üzerine müşteri tarafından bir suretinin alındığı ibaresi yazılır ve imzalanır.

Müşteri ile elektronik ortamda kurulan çerçeve sözleşmeler için "Aracı Kurumlar ve Portföy Yönetim Şirketleri Tarafından Kullanılacak Uzaktan Kimlik Tespiti Yöntemlerine ve Elektronik Ortamda Sözleşme İlişkisinin Kurulmasına İlişkin Tebliğ" (III-42.1)'in 13 üncü maddesi uygulanır. Elektronik ortamda kurulacak sözleşmelerde kaşe ve imza ihtiva eden bir suretin müşteriye verilmesine gerek yoktur. Ancak elektronik ortamda kurulan sözleşmenin bir suretinin müşteriye verilmesi veya müşteri tarafından beyan edilecek elektronik posta adresine iletilmesi veya müşteriye bilgisi verilmek suretiyle sözleşmenin elektronik ortamda erişiminin ve görüntülenebilirliğinin sağlanması zorunludur.

³³ Seri: V, No: 6 Aracılık Faaliyetlerinde Belge ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ'in muhasebeye ilişkin 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28 ve 29 uncu maddeleri ile Seri: V, No: 51 Aracı Kuruluşların Türev Araçların Alım Satımına Aracılık Faaliyetlerinde Düzenleyecekleri Belgeler ve Kayıt Düzeni Hakkında Tebliğ'in muhasebeye ilişkin üçüncü bölümündeki hükümler ilgili Tebliğler yürürlükten kaldırılıncaya kadar uygulanmaktadır.

³⁴ Aracı Kurumlar Tarafından Yapılacak Repo Ve Ters Repo İşlemlerine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ (III-45.2)'de değişiklik yapılmasına dair tebliğ (III-45.2.a) md.3

Yatırım kuruluşları müşterileri ile akdettikleri çerçeve sözleşmeleri daha sonra elektronik ortamda değiştirebilir. Bu durumda öncelikle müşterinin çerçeve sözleşmelerde elektronik ortamda değişiklik yapılması hususunda yatırım kuruluşuna onay vermiş olması zorunludur.

Çerçeve sözleşme değişikliklerinin elektronik ortamda yapılabilmesi için elektronik imza kullanılması veya müşterinin elektronik ortama erişiminin yatırım kuruluşunun müşteriye atadığı şifre ile sağlanmış olması ve müşterinin ilgili değişiklikleri okuduğuna ve anladığına dair onayını elektronik ortamda vermiş olması gerekmektedir.

Çerçeve sözleşme imzalanan her müşteriye Yatırım Kuruluşları Tebliği hükümlerine uygun olarak ayrı bir müşteri numarası tahsis edilir. İmzalanan sözleşme çerçevesinde müşteriye tahsis edilmiş olan numaraya bağlı olarak müşterinin onayı alınmak suretiyle birden fazla hesap açılabilir. Bu numara müşteri ile ilgili her türlü işlem ve alt hesapla ilişkilendirilir. Yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya MKK nezdinde saklama hesabı açılması ve sicil numarası alınması ile ilgili olarak Yatırım Kuruluşları Tebliği hükümlerinin gerekleri yerine getirilir.

Halka arz işlemleri nedeniyle talepte bulunanlara hesap açılması zorunlu değildir.

Hesap sahibi müşterilerin çerçeve sözleşmelerinde yer alan adres bilgilerindeki değişikliklerin veya gerçek kişi müşterilerin isimlerinde, tüzel kişi müşterilerin/yatırım fonlarının unvanlarında meydana gelen değişikliklerin yatırım kuruluşları tarafından öğrenilmesini müteakip keyfiyetin derhal yetkili takas ve saklama kuruluşu ve/veya MKK'ya bildirilmesi zorunludur.

Bir müşteriye verilmiş olan müşteri ve hesap numarası, çerçeve sözleşmenin sona erme tarihinden itibaren 10 yıl geçmedikçe başka bir müşteriye verilemez.

3. KİMLİK DOĞRULAMA VE İŞLEM GÜVENLİĞİ

Aracı kurumun, elektronik ortamda sunulan yatırım hizmet ve faaliyetleri için müşterilerine birbirinden bağımsız en az iki bileşenden oluşan bir kimlik doğrulama mekanizması uygulaması ve bu bileşenlerin kimlik doğrulama sürecinde kullanılmaları esnasında barındırdıkları kimlik doğrulama verilerinin gizliliğini sağlayacak önlemleri alması esastır. Bu iki bileşen; müşterinin “bildiği”, “sahip olduğu” veya “biyometrik bir karakteristiği olan” unsur sınıflarından farklı ikisine ait olmak üzere seçilir. Bileşenlerin bağımsız olması, bir bileşenin ele geçirilmesinin diğer bileşenin güvenliğini tehlikeye atmamasını ifade eder. Müşterinin sahip olduğu bileşenin müşteriye özgü olması ve taklit edilememesi esastır.

Elektronik ortamda sunulan yatırım hizmet ve faaliyetleri için birinci fıkraya göre gerçekleştirilecek kimlik doğrulama işlemi için müşteriye atanmış bir şifreleme gizli anahtarı ile imzalanacak şekilde tek kullanımlık bir doğrulama kodu üretilir. Doğrulama kodu aracılığıyla birinci fıkarda belirtilen kimlik doğrulama unsurlarından hiçbirinde hakkında bilgi edinilememesi, bilinen bir doğrulama kodu ile geçerli başka doğrulama kodlarının türetilmemesi, doğrulama kodlarının taklit edilememesi sağlanır. Müşteriye atanmış bir şifreleme gizli anahtarı ile doğrulama kodunun imzalanmasının mümkün olmadığı hallerde, SMS yoluyla müşteriye doğrulama kodu iletilebilir.

Aracı kurum mobil uygulamasına tanımlanan uygulama pininin müşteriye özgü bir şifreleme anahtarına erişmek üzere kullanılması ve bu şifreleme anahtarı yoluyla müşteriyle ilintili eşsiz bir bilginin aracı kurum nezdinde çevrimiçi olarak doğrulanması halinde, birinci fıkarda belirtilen iki bileşenli kimlik doğrulama yerine getirilmiş kabul edilir. Benzer şekilde, müşteriye ait bir biyometrik kimlik doğrulama bileşeninin mobil uygulama kullanılarak müşteriye özgü bir şifreleme anahtarına erişilmesi suretiyle bu şifreleme anahtarı yoluyla müşteriyle ilintili eşsiz bir bilginin aracı kurum nezdinde çevrimiçi olarak doğrulanması halinde, birinci fıkarda belirtilen iki bileşenli kimlik doğrulama yerine getirilmiş kabul edilir.

Müşterilere uygulanacak kimlik doğrulama mekanizmasının aşağıdaki fonksiyonları yerine getirmesi sağlanır:

- a) Başarısız kimlik doğrulama teşebbüslerinin belirli bir sayıyı aşması halinde ilgili müşterinin erişimini engellemesi.
- b) Başarısız kimlik doğrulama teşebbüsleri sonrasında, bu teşebbüsü gerçekleştiren kişiye, hatalı

girilen müşteri adı bilgisi veya parola ile ilgili, böyle bir müşteri adının sistemde olmadığı veya parolanın hatalı girildiği bilgisini vermemesi.

c) Hiçbir işlem yapılmayan hareketsiz oturumlar için oturumu belirli bir süre sonra sonlandırması veya kilitlemesi.

ç) Birden fazla müşterinin aynı müşteri hesabını kullanabilmesi ya da bir müşterinin aynı anda farklı oturumlar açabilmesi konusunda bilgi güvenliğinden sorumlu personelin onay verdiği durumlar hariç olmak üzere, aynı müşteri için aynı anda birden fazla oturum açılmaya çalışılması durumunda buna izin vermemesi ve müşteriye uyarı vermesi.

4. YATIRIM HİZMET VE FAALİYETLERİNE İLİŞKİN RİSKLERİN BİLDİRİMİ

Kurulun yatırım kuruluşlarının kuruluş ve faaliyet esaslarına ilişkin düzenlemelerinde öngörüldüğü üzere, Yatırım Hizmet ve Faaliyetleri Genel Risk Bildirim Formunun müşteriye iletilmesinde, işleme konu sermaye piyasası araçlarının risklerine ilişkin genel risk bildirim formuna ilave açıklamaların müşteriye yapılmasında, açıklanan durumlarda değişiklik olması durumunda müşteriye gereken bildirimlerin yapılmasında, bu form, açıklama ve bildirimlerin ulaştığına dair müşteriden beyan alınmasında, müşteriye profesyonel veya genel müşteri olarak sınıflandırılması, bununla ilgili mevzuat hükümleri ve yer aldıkları sınıfı değiştirme hakları hakkında bilgi verilmesinde elektronik ortamın kullanılması mümkündür. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.6)

5. YATIRIM KURULUŞLARI TARAFINDAN DÜZENLENECEK BELGELER

Yatırım kuruluşları tarafından yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerin sunumu sırasında, gerçekleştirilen faaliyetin türü gözetilmek suretiyle aşağıdaki belgelerin düzenlenmesi zorunludur: (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.7/1)

- a) Nakit Alındı/Nakit Ödendi Belgesi.
- b) Müşteri Emir Formu.
- c) Türev Piyasalar Emir Takip Formu.
- ç) Seans Takip Formu.
- d) İşlem Sonuç Formu, Türev Araç İşlem Sonuç Formu ve Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İşlem Sonuç Formu.
- e) İşlem Talimat Formu.
- f) Türev Piyasalar Teminat Durum Raporu.
- g) Türev Piyasalar Pozisyon Limit Aşımı Raporu.
- ğ) Hesap Ekstresi (aylık bildirimler).

Yatırım Hizmetleri Tebliği'nde tanımlanan emir iletimine aracılık faaliyeti kapsamında gişe hizmetinin verilmesi sırasında yatırım kuruluşları yukarıda belirtilen belgelerden müşteri emir formu ile işlemlerin niteliğine göre nakit alındı-ödendi belgesi düzenlemekle yükümlüdür. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.7/2)

Tezgahüstü işlemlerde müşteri emri formu yerine işlem talimat formu ve aylık olarak hesap ekstresi düzenlenir. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.7/3)

6. MÜŞTERİ EMİRLERİ

Yatırım kuruluşları müşterilerden yazılı ya da sözlü olarak emir kabul edebilir. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.8/1)

Müşterilerden seanstan önce veya seans sırasında telefon, faks, otomatik para çekme makinesi (ATM) kullanılmak suretiyle, elektronik ortamda ya da benzeri şekillerde imza alınmaksızın emir alınabilir. Bu emirler genel hükümler açısından sözlü emir niteliğindedir. Yatırım kuruluşlarınca telefon ile alınan müşteri emirlerine ilişkin ses kayıtlarının, faks yoluyla alınan emirlere ilişkin talimatın ve gün

içinde faks ile iletilen tüm emirlerin yatırım kuruluşuna ulaştığı tarih ve zaman bilgilerini içeren toplu dökümün, internet üzerinden alınan emirler de dahil her ne türlü olursa olsun elektronik ortamda diğer şekillerde alınan emirlerde tarih, zaman ve müşteri bazında olmak üzere emri ileten müşterilere ilişkin IP (Internet Protokol) numaraları kayıtlarının, emri veren kaynağı gösterecek şekilde gerekli elektronik log kayıtlarının, emri alan yatırım kuruluşlarınca tutulması ve elektronik ortamda tutulan verilerin gerektiğinde yazılı hale dönüştürülebilecek şekilde hem emir iletimine aracılığa yetkili yatırım kuruluşu, hem de lehine faaliyet gösterilen yetkili yatırım kuruluşu tarafından tutulması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.8/2)

Sözlü alım satım emirlerine dayanılarak yapılan işlemlerde, sözlü emrin varlığını ispat yükü yatırım kuruluşuna aittir. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.8/3)

Alım veya satım emri vermesine rağmen herhangi bir işlem gerçekleştirilmediğini iddia eden müşteri, emri verdiğini ispatla yükümlüdür. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.8/4)

Ayrıca, müşterilerden nakit tahsilat yapıldığında Nakit Alındı Belgesi, müşterilere ödeme yapıldığında Nakit Ödendi Belgesi düzenlenir. Müteselsil sıra numarası izleyen bu belgelerin en az bir örnek olarak düzenlenmesi, müşteriye imzalatılması ve imzalı bir örneğinin müşteriye verilmesi gerekir. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.14)

6.1. Müşteri Emir Formları ve Seans Takip Formu ile Türev Piyasalar Emir Takip Formu

Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 9'uncu maddesinde müşteriler tarafından verilen emir formları, seans takip formları ve türev piyasalar emir takip formları düzenlenmiştir.

Emir formu, emrin borsaya iletiildiği kanal bazında müteselsil sıra numarası ile her emir için Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 10 ve 11 inci maddelerde yer alan bilgileri taşıması şartıyla serbestçe düzenlenir. Emirlerin yazılı olarak alınması halinde, elektronik olarak düzenlenecek emir formundan yazılı bir örnek alınarak müşterinin imzasının alınması zorunlu olup emir formunun müşteri ve emri alan yatırım kuruluşu görevlisi tarafından imzalanmış bir örneği talebi halinde müşteriye verilir.

Sözlü olarak verilmiş emirler için alındıkları anda müşteri imzası aranmaksızın elektronik ortamda müşteri emir formu düzenlenir.

Emir formunda, emrin alındığı tarih ile asgari saniye bazında olmak üzere mümkün olan en küçük birimde zamanı gösteren bir ibarenin damga olarak veya bilgisayar marifetiyle basılması şarttır. Faks yoluyla iletilen emirlere ilişkin talimatın, faks cihazı tarafından otomatik olarak yazılan, göndericinin faks numarası, tarih ve zaman bilgilerini kapsamı zorunludur.

Yazılı ve sözlü olarak alınan tüm emirlerde, müşterinin talebi halinde emrin alınması sırasında müşteriye emir alınıp numarasının verilmesi zorunludur.

Yatırım kuruluşları merkez ve merkez dışı örgütlerinde aldıkları yazılı veya sözlü tüm müşteri emirlerini bilgisayar ortamında düzenlenmiş olan Müşteri Emir Formuna emrin borsaya eriştiği kanal bazında müteselsil sıra numarası izleyecek şekilde kaydederler. Bu formlar esas alınarak seans öncesinde alınan tüm müşteri emirleri, emrin borsaya eriştiği kanal bazında yatırım kuruluşu merkezinde bilgisayar ortamında düzenlenen ve Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 1 numaralı ekinde yer alan Seans Takip Formuna, türev araçlar için alınan emirler ise Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 2 numaralı ekinde yer alan Türev Piyasalar Emir Takip Formuna kanal bazında zaman önceliğine göre otomatik olarak kaydedilir. Borsa'da seans sürerken alınan emirler de aynı şekilde Seans Takip Formu veya Türev Piyasalar Emir Takip Formuna seans esnasında aktarılır. Zaman önceliği esasına uyulmasını teminen, tüm emirleri alınıp zamanına göre sıralayabilecek bir sistem için gerekli altyapının oluşturulması zorunludur. Bu şekilde kaydedilen müşteri emirleri, yerine getirilmek üzere borsaya iletilir. Piyasa yapıcılığı faaliyeti kapsamında iletilen kotasyon emirleri için bu hükümler uygulanmaz.

Aracı kurumların müşteriden alacakları emrin borsaya iletilmesi aşamasında, hangi kanalın kullanılacağına ilişkin olarak Kurulun iç denetim sistemine ilişkin düzenlemeleri kapsamında hazırlayacakları iş akış prosedürünün emir iletimi ile ilgili bölümünün müşterinin incelemesine

sunulmak üzere aracı kurumun internet sitesinde yer alması gereklidir. Emir iletimine aracılık faaliyeti kapsamında müşterilerden emir alınması sırasında yatırım kuruluşunun farklı kanalları kullanarak emri aracı kuruma iletmesi durumunda bu hususun, iş akış prosedürünün emir iletimi ile ilgili bölümüne bağlanarak yatırım kuruluşunun internet sitesinde müşterinin incelemesine sunulması gerekir.

6.2. Müşteri Emir Formlarında Bulunması Gereken Hususlar

Türev araç ve kaldıraçlı alım satım işlemleri hariç olmak üzere borsalarda işlem gören sermaye piyasası araçları ile ilgili olarak iptal edilen, gerçekleştirilmeyen ve değiştirilenler de dahil olmak üzere alınan tüm emirlere ilişkin olarak düzenlenecek emir formunda asgari olarak aşağıdaki bilgilerin bulunması şarttır: (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.10)

- a) Müşteri numarası ve hesap numarası.
- b) Müşterinin ve varsa müşteriye vekalet eden kişinin adı ve soyadı ya da unvanı.
- c) Sıra numarası.
- ç) İşleme konu sermaye piyasası aracı.
- d) Emir tipi.
- e) Emrin iletirme şekli (telefon, faks, internet ve benzeri).
- f) Emrin alım ya da satım emri olduğu.
- g) Emrin fiyat bilgisi veya nominal değeri.
- ğ) Emrin miktarı.
- h) Emrin alındığı ve iletildiği tarih ve zaman.
- ı) Emrin verildiği seans ve geçerlilik süresi.
- i) Emri alan yatırım kuruluşu görevlisinin adı, soyadı ve emrin yazılı olarak alınması halinde imzası.
- j) Emir iletilen yatırım kuruluşu.
- k) İşlem yapılacak borsa, pazar ve takas kurumu.
- l) İşlem yapılacak para birimi (Türk lirası, ABD doları ve diğer).

6.3. Türev Araç Emir Formlarında Bulunması Gereken Hususlar

Borsa ya da teşkilatlanmış diğer pazar yerlerinde işlem gören türev araçlarla ilgili olarak iptal edilen, gerçekleştirilmeyen ve değiştirilenler de dahil olmak üzere alınan tüm emirlere ilişkin olarak düzenlenecek emir formunda asgari olarak aşağıdaki bilgilerin bulunması şarttır: (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.11)

- a) Müşteri numarası ve hesap numarası.
- b) Müşterinin ve varsa müşteriye vekalet eden kişinin adı ve soyadı ya da unvanı.
- c) Sıra numarası.
- ç) Sözleşmenin ismi ve/veya işlem kodu.
- d) Emir tipi.
- e) Emrin iletirme şekli (telefon, faks, internet ve benzeri).
- f) Emrin alım, satım ya da diğer türlerde emir olduğu.
- g) Emrin fiyat bilgisi.
- ğ) Sözleşme adedi.
- h) Emrin alındığı ve iletildiği tarih ve zaman.

- j) Emrin verildiği seans ve geçerlilik süresi.
- i) Hesap tipi (müşteri, global hesap ve benzeri).
- j) Emri alan yatırım kuruluşu görevlisinin adı, soyadı ve emrin yazılı olarak alınması halinde imzası.
- k) İşlem yapılacak borsa, pazar ve takas kurumu.
- l) İşlem yapılacak para birimi (Türk lirası, ABD doları ve diğer).

6.4. İşlem Talimat Formu

Kaldıraçlı alım satım işlemleri hariç olmak üzere tezgahüstü piyasalarda müşterilerle gerçekleştirilecek sermaye piyasası aracı işlemleri için yatırım kuruluşu bir İşlem Talimat Formu hazırlamak zorundadır. İşlem Talimat Formunda asgari olarak aşağıdaki bilgilerin bulunması şarttır: (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.12)

- a) Müşteri numarası ve hesap numarası.
- b) İşlemin yapılacağı müşterinin ve varsa müşteriye vekalet eden kişinin adı ve soyadı ya da unvanı.
- c) İşlemin tarih ve zamanı.
- ç) Sıra numarası.
- d) Sermaye piyasası aracının adı/tanımı/tipi.
- e) Müşteri açısından işlemin türü (alım/satım).
- f) Emrin iletilme şekli (telefon, faks, internet ve benzeri).
- g) İşleme konu miktar ve işlemin yapıldığı para birimi ve/veya Türk lirası cinsinden parasal tutarı.
- ğ) İlgili dayanak varlığın tür ve niteliğine bağlı olarak fiyat/değer/gösterge bilgisi.
- h) Vade günü (takas tarihi, bildirim tarihi/saati).
- ı) Varsa prim tutarı ve/veya kullanım fiyatı.
- i) Varsa işlem başlangıç anında belirlenen teminat tutarı

İşlem talimat formunda varsa gerekli görülen diğer hususlara da yer verilir.

Emirlerin yazılı olarak alınması halinde, elektronik olarak düzenlenecek talimat formundan yazılı bir örnek alınarak müşterinin imzasının alınması zorunlu olup emir formunun müşteri ve emri alan yatırım kuruluşu görevlisi tarafından imzalanmış bir örneği talebi halinde müşteriye verilir. Sözlü olarak verilmiş emirler için alındıkları anda müşteri imzası aranmaksızın elektronik ortamda işlem talimat formu düzenlenir.

İşlemin niteliği ve yapılış şekli gereği, müşteri ile yapılan görüşme sonucunda talimatın alınması ve işlemin sonuçlandırılmasının eşanlı olduğu veya işlemin karşılıklı ya da tek taraflı tekliflerin iletilmesi suretiyle talimat ve sonuçlanma aşamasının aynı anda gerçekleştiği ve benzeri haller için işlem talimat formu ve işlem sonuç formunun Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nde belirtilen bilgileri içerecek şekilde tek bir form olarak düzenlenmesi mümkündür.

Yatırım kuruluşunun müşteri için karşı taraf olması durumunda yatırım kuruluşu oluşabilecek çıkar çatışmaları ile ilgili olarak müşteriye Yatırım Kuruluşları Tebliği hükümlerine uygun olarak bilgilendirmek ve ispat yükümlülüğü ile ilgili sorumluluğunu yerine getirmek zorundadır.

Gerçekleştirilecek tezgahüstü işlemlerde teminat tamamlama veya benzeri bir yükümlülüğün bulunması halinde uygulamanın nasıl gerçekleştirileceğine ilişkin olarak ispat yükü yatırım kuruluşunda olmak üzere müşteriye yazılı bir açıklama yapılması gerekmektedir. Çerçeve sözleşmede bu konuda hüküm bulunması halinde ayrıca bir açıklama yapılmayabilir.

6.5. Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Emir Formlarında Bulunması Gereken Hususlar

Kaldıraçlı alım satım işlemleri ile ilgili olarak kabul edilmeyen, gerçekleştirilmeyen, iptal edilen ve değiştirilenler de dahil olmak üzere alınan tüm emirlere ilişkin olarak düzenlenecek emir formunda asgari olarak aşağıdaki bilgilerin bulunması şarttır: (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.13)

- a) Müşteri numarası ve her bir emrin alındığı müşterinin hesap numarası.
- b) Müşterinin ve varsa müşteriye vekalet eden kişinin adı ve soyadı ya da unvanı.
- c) Sıra numarası.
- ç) İşleme konu varlık.
- d) Emir tipi.
- e) Emrin iletilme şekli (telefon, faks, internet ve benzeri).
- f) Emrin alım ya da satım emri olduğu.
- g) Emrin fiyat bilgisi ve miktarı.
- ğ) Emrin alındığı tarih ve zaman.

6.6. İşlem Sonuç Formları

Yapılan alım satımların, verilen hizmetlerin ve bunlar için alınan nakdin mahiyetini göstermek üzere (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 3 numaralı ekinde yer alan müteselsil numaralı İşlem Sonuç Formu gerektiğinde ibraz edilmek üzere elektronik ortamda tutulur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.15/1)

Türev araç işlemleri için Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 4 numaralı ekinde yer alan Türev Araçlar İşlem Sonuç Formu gerektiğinde ibraz edilmek üzere elektronik ortamda tutulur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.15/2)

Kaldıraçlı alım satım işlemleri için Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 5 numaralı ekinde asgari unsurları yer alan Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İşlem Sonuç Formu gerektiğinde ibraz edilmek üzere elektronik ortamda tutulur. Belirlenen asgari unsurlara ek olarak, Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İşlem Sonuç Formunda kaldıraçlı alım satım işlemleri ile ilgili olarak kabul edilmeyen, gerçekleştirilmeyen, iptal edilen ve değiştirilenler de dahil olmak üzere tüm emirlere ilişkin bilgiler yer alır. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.15/3)

6.7. İşlemlerin Gerçekleşmesi ve Müşteriye Bildirimi

Gerçekleşen işlemler müşteriye en geç gün sonunda olmak üzere çerçeve sözleşmede belirtilen sürede ve şekilde bildirilir. Aynı gün, alınan ve satılan sermaye piyasası aracının cins, miktar, fiyat veya primi ile müşteriye tahakkuk ettirilen komisyon ve gider karşılıklarını gösterecek şekilde düzenlenecek İşlem Sonuç Formu, Türev Araç İşlem Sonuç Formu ya da Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İşlem Sonuç Formu müteselsil numara taşıyacak şekilde elektronik olarak düzenlenerek müşteri ile yapılacak sözleşme uyarınca elektronik ortamda ya da posta ile müşteriye gönderilir veya formlara elektronik ortamda erişim sağlanır. Müşterinin elektronik ortamda gönderi alacak elektronik posta adresinin bulunmaması veya formlara elektronik ortamda erişim sağlamayı tercih etmemesi halinde posta ile gönderi konusunda çerçeve sözleşmede belirtilen usullere uyulur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.16/1)

İşlem Sonuç Formunun, Türev Araç İşlem Sonuç Formunun ya da Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri İşlem Sonuç Formunun gönderildiğine veya elektronik ortamda erişim sağlandığına ilişkin ispat yükü yatırım kuruluşuna aittir. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.16/2)

7. YATIRIM KURULUŞLARININ HESAP EKSTRESİ GÖNDERİMİ

Yatırım kuruluşlarının müşterilerine hesap gönderimi Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 17'nci maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre, müşteri hesabı bulunan

yatırım kuruluşları, yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetlerle ilgili olarak hesap ekstresini aylık dönemler itibarıyla ilgili dönemi izleyen beş iş günü içinde müşterilerin adreslerine göndermek zorundadır. Ancak hesap ekstresi, müşterinin yazılı olarak, kayıtlı telefon üzerinden veya tevsik edilebilmesi kaydıyla her türlü elektronik ortamda ileteceği talep üzerine; müşteri tarafından beyan edilecek elektronik posta adresine aynı süre içinde gönderilebilir ya da müşterilerin hesap ekstresine elektronik ortamda erişimine imkân sağlanabilir. Müşterinin söz konusu talebinin 5 inci maddenin ikinci fıkrasında çerçeve sözleşme imzalanması için öngörülen yöntemle alınması mümkündür.

Müşterilere gönderilecek hesap ekstrelerinde, ilgili dönem içerisinde;

- Alınan veya satılan tüm sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak, sermaye piyasası aracının adı, alım ya da satım tarihi, zamanı, fiyatı ve miktarına,
- Yatırım kuruluşu nezdinde tutulan nakit, menkul kıymet ve diğer varlıklara ilişkin tüm hareketlere,
- Hesaba tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergilere,

ilişkin bilgilere anlaşılır ve açık bir biçimde yer verilmesi zorunludur.

İlgili dönem içinde herhangi bir işlem yapmayan müşterilere hesap ekstresi ve/veya rapor gönderilmeyebilir. Diğer yandan hesap ekstresi ve rapor gönderilmemesi hususunda münhasıran sözleşme imzalanan veya bu hususa çerçeve sözleşmede yer verilen profesyonel müşterilere rapor ve/veya ekstre gönderilmeyebilir.

Hesap ekstresi de dahil yatırım kuruluşları tarafından müşteriye yapılması gereken bildirim ve raporların gönderildiğine veya bunlara elektronik ortamda erişim sağlandığına ilişkin ispat yükü yatırım kuruluşuna aittir.

Hesap ekstresinde yer alan bilgilerin belirli süre geçtikten sonra müşteri tarafından kabul edilmiş sayılacağına ilişkin sorumsuzluk kayıtlarına çerçeve sözleşmelerde ve ilgili diğer belgelerde yer verilemez. Bu tür kayıtlar hükümsüz sayılır.

Alım satım aracılık faaliyeti kapsamında yurt dışı piyasalarda bir yetkili kuruluş ile gerçekleştirilen işlemlerde Türkiye’de yerleşik yatırım kuruluşu tarafından müşterilere aylık olarak hesap ekstresi gönderilmesi veya lehine faaliyet gösterilen kuruluş tarafından gönderilmesinin sağlanması ve ekstrenin gönderildiğine ilişkin tevsik edici belgelerin saklanması zorunludur. Hesap ekstresi gönderim yükümlülüğü taraflar arasında yapılan sözleşmelerde belirlenen esaslar çerçevesinde yerine getirilir. Hesapların açılışına ilişkin olarak yurt dışına gönderilen tüm belgelerin birer örneğinin, emirleri ileten yatırım kuruluşu nezdinde saklanması zorunludur.

8. KALDIRAÇLI ALIM SATIM İŞLEMLERİNDE MÜŞTERİLERE YAPILACAK BİLDİRİMLER

Yatırım Hizmetleri Tebliği kapsamında işlem/portföy aracılığına yetkili yatırım kuruluşu ve kaldıraçlı alım satım işlemi yapan aracı kurumlar, bu işlemlere ilişkin olarak müşterilerine günlük olarak işlem sonuç formu ve aylık olarak hesap ekstresi bildiriminde bulunmak zorundadır.

Müşterilere gönderilecek aylık hesap ekstresinde, ilgili dönem içerisinde;

- Alınan tüm pozisyonlara ilişkin olarak, tarih, zaman, fiyat ve miktara,
- Kapatılan pozisyonlara ilişkin kesin kar ve zarar tutarlarına,
- Açık pozisyonlara ilişkin mevcut kar ve zarar tutarlarına,
- Aracı kurum nezdinde tutulan nakit ve diğer kıymetlere ilişkin tüm hareketlere,
- Hesaba tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergilere,
- Teminat durumlarına,

ilişkin bilgilere anlaşılır ve açık bir biçimde yer verilmesi zorunludur.

Aracı kurumlar tarafından, en geç her işlemin yapıldığı günü izleyen iş günü içerisinde, bir

önceki gün içinde alınan tüm pozisyonlara ilişkin bilgileri içerecek şekilde müşterilere Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 15 inci maddesi uyarınca işlem sonuç formu iletilir. Bildirimin yapılma şekli aracı kurum ile müşteri arasında serbestçe belirlenebilir. Hesap ekstresi gönderilmemesi hususunda münhasıran sözleşme imzalanan veya bu hususa çerçeve sözleşmede yer verilen profesyonel müşterilere rapor ve ekstre gönderilmeyebilir. Ayrıca ilgili dönemde hesabında herhangi bir hareket bulunmayan müşterilere bildirimde bulunulmayabilir.

Yapılan bildirimlere erişim sağlandığına ilişkin ispat yükü aracı kuruma ait olup, yapılan bildirimlerin belirli süre geçtikten sonra müşteri tarafından kabul edilmiş sayılacağına ilişkin sorumsuzluk kayıtlarına çerçeve sözleşmelerde ve ilgili diğer belgelerde yer verilemez. Bu tür kayıtlar hükümsüz sayılır. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.18)

9. TÜREV ARAÇ İŞLEMLERİNDE MÜŞTERİLERE YAPILACAK BİLDİRİMLER

Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 19'uncu maddesi uyarınca Yatırım Hizmetleri Tebliği kapsamında işlem aracılığına ya da portföy aracılığına yetkili olan yatırım kuruluşları tezgahüstünde gerçekleştirilenler dahil olmak üzere türev araçlara ilişkin işlemlerle ilgili olarak müşterilerine günlük bildirimlerde bulunmak ve aylık hesap ekstresi göndermek zorundadır.

Müşterilere gönderilecek aylık hesap ekstresinde, ilgili dönem içerisinde;

- Alınan tüm pozisyonlara ilişkin olarak, sözleşmenin tanımı, tarih, zaman, fiyat ve miktarına,
- Kapatılan pozisyonlara ilişkin kesin kar ve zarar tutarlarına,
- Açık pozisyonlara ilişkin realize olmamış mevcut kar ve zarar tutarlarına,
- Yatırım kuruluşu nezdinde tutulan nakit, menkul kıymet ve diğer varlıklara ilişkin tüm hareketlere,
- Hesaba tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergilere,
- Teminat durumlarına,

ilişkin bilgilere anlaşılır ve açık bir biçimde yer verilmesi zorunludur.

Yatırım kuruluşları, müşterilerine ve kendi portföylerine ait açık pozisyonlar için ödenmesi gereken teminatları izlemek amacıyla, örneği Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 6 numaralı ekinde yer alan Türev Piyasalar Teminat Durumu Raporunu açık pozisyonun taşındığı her gün sonu itibarıyla düzenlerler. Türev Piyasalar Teminat Durumu Raporunda, açık pozisyonlar için takas kurumları tarafından istenen nakit teminat tutarı dikkate alınarak müşterinin yatırması gereken teminat hesaplanır. Müşteri tarafından yatırılan nakit Türk lirası ve konvertibl döviz dışında gayrinakdi teminatlar, takas kurumunun belirlediği esaslar dahilinde, belli bir oran ya da fiyat üzerinden nakde çevrilir. Takas kurumunun böyle bir oran tespit etmemiş olduğu durumlarda Kurulun sermaye yeterliliği düzenlemelerinde yer alan değerlendirme hükümlerine uyulur. Takas kurumu tarafından kabul edilmeyen teminatlar bu raporda teminat olarak hesaplamaya dahil edilmez.

Yatırım kuruluşları, müşteri ve yatırım kuruluşu bazında, taşınan açık pozisyonları izlemek amacıyla, örneği Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 7 numaralı ekinde yer alan Pozisyon Limit Aşımı Raporunu açık pozisyonun taşındığı her gün sonu itibarıyla düzenlerler. Pozisyon Limit Aşımı Raporu, Borsa mevzuatında tanımlanan global hesap müşterileri hariç her bir müşteri hesabı için ayrı ayrı hazırlanır. Bu formda, hesaplarda yer alan türev sözleşmelerin işlem gördüğü ilgili borsalarca tespit edilmiş limitler referans alınarak yatırım kuruluşunun ve müşterilerin sahip olduğu açık pozisyonlar değerlendirilir. Bu değerlendirmede, türev araç türleri ve sözleşmeler itibarıyla, hesap sahibinin uzun ve kısa pozisyon aldığı sözleşme adedi ile bunların toplam piyasa değerlerinin, ilgili borsaların pozisyon limitlerini aşıp aşmadığı hakkında bilgilere yer verilir.

Yatırım kuruluşu tarafından, en geç her işlemin yapıldığı günü izleyen iş günü içerisinde, bir önceki gün içinde alınan tüm pozisyonlara ilişkin bilgileri içerecek şekilde müşterilere Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 15 inci maddesi uyarınca işlem sonuç formu iletilir. Bildirimin yapılma şekli yatırım kuruluşu ile müşteri arasında serbestçe belirlenebilir. Hesap ekstresi gönderilmemesi hususunda münhasıran sözleşme imzalanan veya bu hususa çerçeve sözleşmede yer

verilen profesyonel müşterilere ekstre gönderilmeyebilir. Ayrıca ilgili dönemde hesabında herhangi bir hareket bulunmayan müşterilere bildirimde bulunulmayabilir.

Yapılan bildirimlere erişim sağlandığına ilişkin ispat yükü yatırım kuruluşuna ait olup, yapılan bildirimlerin belirli süre geçtikten sonra müşteri tarafından kabul edilmiş sayılacağına ilişkin sorumsuzluk kayıtlarına çerçeve sözleşmelerde ve ilgili diğer belgelerde yer verilemez. Bu tür kayıtlar hükümsüz sayılır.

10. YATIRIM KURULUŞLARINCA BELGELERİN SAKLANMASI

Yatırım kuruluşlarının yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetler dolayısıyla aldıkları ve ürettikleri elektronik olanlar da dahil her türlü belgeyi, gerçekleşip gerçekleşmemesine bakılmaksızın müşteri emirlerine ilişkin tüm emir formlarını, elektronik ortamda alınan emirleri ve bu emirlere ilişkin belgeler ile faks ve ses kayıtları ile Aracı Kurumlar ve Portföy Yönetim Şirketleri Tarafından Kullanılacak Uzaktan Kimlik Tespiti Yöntemlerine ve Elektronik Ortamda Sözleşme İlişkisinin Kurulmasına İlişkin Tebliğ (III-42.1) uyarınca uzaktan kimlik tespiti süresince alınan tüm belgeler ve video görüntüler dahil elektronik kayıtları düzenli ve tasnif edilmiş bir biçimde 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun 82 nci maddesi uyarınca 10 yıl süre ile saklamaları zorunludur.

Bu belge ve kayıtların elektronik ortamda tutulması durumunda, bilgilerin saklanma süresince bunlara ulaşılmasının ve bu süre içinde bunların her zaman kolaylıkla okunmasının temin edilmiş olması şarttır. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.27/3)

Yatırım kuruluşları yukarıda yer alan her türlü belgenin, fotokopi, karbonlu kopya, mikrofiş, bilgisayar kaydı veya benzer şekildeki bir kopyasını, 6102 sayılı Kanunun 64 üncü maddesi uyarınca yazılı, görsel veya elektronik ortamda saklamakla yükümlüdür. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.27/2)

Saklanması gereken belge ve kayıtlardan ihtilaflı olanların birinci fıkrada belirtilen süre ile sınırlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.27/4)

Tutulması zorunlu olan tüm belge ve kayıtlarda, silinemez, değiştirilemez ve tahrif edilemez yapının oluşturulması zorunludur. Ayrıca yazılı olarak tutulan belge ve kayıtlarda ise silinti ve kazıntı yapılmaması; düzeltmelerin yanlış kaydın görülmesine engel olmayacak şekilde yapılması, boş satır bırakılmaması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.27/5)

Bilgi işlem altyapısında gerçekleştirilen tüm değişiklikler kimlerce yapıldığı bilgisi ile birlikte kayıt altına alınır. Bilgi işlem altyapısında oluşan bilgi güvenliği ihlalleri, hatalar ve bunlara karşı yapılan iyileştirici işlemler kayıt altına alınır. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.27/6)

Yatırım kuruluşları tarafından; Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin 22 nci madde hükümleri saklı kalmak üzere elektronik ortamda üretilen;

a) Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin elektronik ortamda alım satım emirlerinin iletimine ilişkin hükümleri uyarınca anlık olarak kaydedilmesi zorunlu olan; gerçekleşmeyen, iptal edilen ve değiştirilen emirler de dahil olmak üzere gerçekleştirilen tüm işlemlere ilişkin tarih, zaman, miktar, fiyat, kullanılan kaldıraç oranı ve diğer tüm unsurları ve hesap hareketlerini ve zaman bilgisini gösterecek şekilde müşterilere yansıtılan fiyatların,

b) Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin elektronik ortamda alım satım emirlerinin iletimine ilişkin hükümleri uyarınca anlık olarak kaydedilmesi zorunlu olan, müşterilerin teminatları, alacak ve borçları, açık pozisyonları ve kar zarar durumlarına ilişkin kayıtların,

anlık olarak doğruluğu ve bütünlüğü sağlanacak şekilde dosya bütünlük değerlerinin günlük periyotlarda zaman damgası ile düzenlenmesi ve saklanması zorunludur.

10.1. Yatırım danışmanlığı ve bireysel portföy yöneticiliği faaliyeti kapsamında tutulacak kayıtlar

Yatırım danışmanlığı faaliyeti kapsamında müşteri ile paylaşılan ve bireysel portföy yöneticiliği kapsamında alınan yatırım kararlarının dayanağını oluşturan yazılı, sözlü ve elektronik ortamdaki her

türlü bilgi ve belge ile söz konusu yatırım faaliyetlerine mesnet teşkil eden araştırma ve raporların, yukarıda detayı verilen şekilde ilgili yatırım kuruluşu nezdinde saklanması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.20)

10.2. Saklama hizmetinde müşteri hesaplarının izlenmesine ilişkin esaslar

Saklamaya yetkili yatırım kuruluşunun tutacağı kayıtlarda Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 63 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkralarındaki esaslara uyulur.

Yurt dışında yerleşik müşterilere saklama hizmeti sunulması sırasında ise saklamaya yetkili kuruluş nezdinde tutulan kayıtlarda, Yatırım Hizmetleri Tebliği'nin 63 üncü maddesinin üçüncü fıkrasındaki esaslara uyulur.

Türev araçlar nedeniyle müşteriler tarafından teminat veya emanet olarak verilmiş varlıklardan saklama kuruluşlarında bulunanların hareket ve tutarlarının her hareket bazında ve periyodik olarak izlenmesi, varlıkların tutulduğu kuruluşlar ile mutabakata varılması ve ilgili belgelerin tasnifli bir şekilde saklanması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.21)

10.3. Takas kurumu ile yapılacak mutabakat

Yatırım kuruluşları, kaldıraçlı alım satım işlemleri de dahil olmak üzere türev araç işlemlerine ilişkin olarak; açık pozisyon taşıdıkları her gün itibarıyla açık pozisyonların tutarı ve niteliği hakkında takas kurumu ile mutabakata varmak ve takas kurumu tarafından üretilen belgeleri düzenli bir şekilde saklamak zorundadır. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.22)

10.4. Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtlar

Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde aracı kurumlar tarafından müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtların anlık olarak müşteri bazında;

- Hesaplarda gerçekleşen tüm kaldıraçlı alım satım işlemlerine,
- Tüm varlık giriş, çıkış ve transferlerine,
- Kapanan pozisyonlarda oluşan kesin kar ve zarar tutarlarına,
- Açık pozisyonlara ilişkin olarak mevcut kar ve zarar tutarlarına,
- Hesaplara tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergi tutarlarına,
- Hesapların teminat durumlarına,

ilişkin bilgileri içermesi zorunludur. Bu kayıtların müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulan kayıtlar günlük periyotlarda dosya bütünlük değerleri zaman damgası ile düzenlenir ve saklanır.

Aracı kurumlar, müşterilerinin elektronik işlem platformu üzerinden birinci fıkrada yer alan bilgilere erişimine imkân sağlamakla yükümlüdürler. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.23)

10.5. Belgelerin saklanması ile ilgili diğer hükümler

Genel yatırım tavsiyesi sunan yatırım kuruluşlarının, müşterileri ile paylaştıkları yazılı, sözlü ve elektronik ortamdaki her türlü bilgi ve belge (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.24) ile yatırım kuruluşlarının kaldıraçlı alım satım işlemleri ile ilgili olarak reklam, tanıtım, pazarlama, analiz desteği gibi faaliyetleri de dahil olmak üzere; yatırımcılarla sözlü, yazılı ve her türlü elektronik ortamdaki iletişimlerin (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.26) Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'nin yukarıda yer alan 27'nci maddesi hükümlerine göre saklanması gerekir. Yatırım kuruluşlarının, sermaye piyasası araçlarının kredili alım, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerinde bulunmaları halinde Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği'ndeki belge ve kayıt düzenine ilişkin hükümlerine uyulur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.25)

11. MÜŞTERİ ŞİKÂyetLERİNE İLİŞKİN KAYITLAR

Müşteri şikâyetlerine ilişkin olarak, kayıtların yazılı veya elektronik olarak tutulması gerekir. İlgili kayıtların, her bir şikâyete ilişkin asgari olarak aşağıdaki bilgileri içermesi gerekir.

- Şikâyet sahibinin adı, soyadı, adresi ve hesap numarası.
- Şikâyet tarihi.
- Şikâyetin özeti ve mevzuatın hangi hükümlerine aykırılık iddiasında olduğu.
- Varsa şikâyet konu personelin ismi.
- Şikâyete ilişkin olarak yatırım kuruluşu tarafından yapılan işlemlerin özeti.

Müşteri şikâyetlerinin incelenmesine ilişkin olarak üretilen bilgi ve belgeler belgelerin saklanmasıyla ilişkin sürenin sonuna kadar saklanır.

Müşterilerin şikâyetlerini yöneltebilecekleri birimlerin adres ve iletişim bilgilerinin müşterilere gönderilen belgelerde ve yatırım kuruluşunun internet sitesinde yer alması zorunludur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.28)

12. VERİ DEPOLAMA KURULUŞUNA BİLDİRİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Kurul, uygun gördüğü piyasalarda ve sermaye piyasası araçlarında gerçekleştirilen işlemlere ilişkin işlem, teminat ve pozisyon kayıtları ile bunlara dair ilgili diğer tüm kayıtların Kanun'un 87 nci maddesinde tanımlanan veri depolama kuruluşlarınca merkezi olarak izlenmesini isteyebilir. Bu hususta Kurul'un veri depolama kuruluşları ve bu kurumlara yapılacak bildirimlere ilişkin belirlediği esaslara uyulur. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.30)

13. BANKALARIN BELGE VE KAYIT DÜZENİ

Bankalar yatırım hizmet ve faaliyetleri ile yan hizmetler ile sınırlı olarak Tebliğdeki belge ve kayıt düzenine ilişkin hükümlere uyarlar. (Yatırım Hizmetleri Belge ve Kayıt Tebliği md.31)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**SERİ: V, NO: 65 SAYILI SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KREDİLİ ALIM AÇIĞA SATIŞ VE ÖDÜNC ALMA VE VERME İŞLEMLERİ HAKKINDA TEBLİĞ**

Sermaye piyasası araçlarının ödünç alma ve verme işlemleri ile açığa satış ve kredili sermaye piyasası aracı işlemleri; alım satım aracılığı faaliyetinin devamı olarak nitelendirilmekte olup; söz konusu işlemler sermaye piyasalarındaki fiyat oluşumunda ve piyasanın işleyişinde büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle, sermaye piyasalarının düzenli bir şekilde işleyişi, denetimi ve piyasa riskinin yönetiminin gerçekleştirilebilmesini teminen, Kurul tarafından yerinde müdahalelerin etkin ve zamanında yapılabilmesi açısından söz konusu işlemlerin Kurul düzenlemelerine tabi olması amaçlanmıştır.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun "Yan hizmetler" başlıklı 38'nci maddesinde "*Yatırım hizmetleri ve faaliyetleri ile sınırlı olarak kredi ya da ödünç verilmesi ve döviz hizmetleri sunulması*" bir yan hizmet olarak sayılmış ayrıca "Faaliyet izni alma zorunluluğu" başlıklı 39'uncu maddesinde ise "*Kurul, sermaye piyasası araçlarının ödünç alma ve verme işlemleri ile açığa satış işlemlerine ilişkin ilke ve esasları belirlemeye ve Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) ile TCMB'nin görüşü alınmak suretiyle kredili sermaye piyasası aracı işlemleri ile ilgili düzenlemeler yapmaya yetkilidir.*" hükmüne yer verilmiştir.

6362 sayılı Kanun'un "Düzenleyici İşlemler" başlıklı Geçici 1'nci Maddesinde "Bu Kanunun uygulanmasına ilişkin düzenlemeler, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde yürürlüğe konulur. Bu Kanuna göre yürürlüğe konulacak düzenlemeler yürürlüğe girinceye kadar, mevcut düzenlemelerin bu Kanuna aykırı olmayan hükümlerinin uygulanmasına devam olunur." hükmü yer almakta olup, bu çerçevede Seri: V, No:65 sayılı "Sermaye Piyasası Araçlarının Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme İşlemleri Hakkında Tebliğ" (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği) Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanabilecektir.

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'ne ilişkin inceleme başlıklar halinde aşağıda yer almaktadır.

1. YETKİLİ KURULUŞLAR

Sermaye piyasası araçlarının kredili alım, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerine hangi kuruluşların yetkili olduğu hususu Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 4'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Söz konusu madde uyarınca bu işlemler aracı kurumlar ve bankalar tarafından belirli kısıtlamalar çerçevesinde yerine getirilebilecektir.

Aracı kurumların bu faaliyeti yerine getirebilmesi için sermaye piyasası araçlarının alım satımına aracılık yetki belgesine sahip olması gerekmekte olup, ayrıca bir izin almasına gerek bulunmamaktadır. Bu anlamda bu işlemler izne tabi değil, bildirim tabi işlem olarak nitelendirilebilecektir.

Aracı kurumlar Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde yer alan mekân, teknik donanım, personel ve muhasebe sistemi gibi şartları yerine getirdiklerini Kurula tevsik etmeleri şartı ile 30 iş günü içerisinde kendilerine aksi bildirilmedikçe bu işlemleri yapabileceklerdir.

Bankaların sermaye piyasası aracı alımı için doğrudan müşterilere kullandırmak üzere Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde özkaynak olarak sayılan kıymetler karşılığında açmış oldukları krediler de ilgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla, Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde aracı kurumlar için düzenlenen genel ve özel nitelikteki limitlere ilişkin hükümler dışındaki esaslara tabidir.

Sermaye piyasası aracı ödünç alma ve verme işlemleri ise aracı kurumlar ve bankalara ilaveten Takasbank tarafından tebliğde yer alan esaslar çerçevesinde Kuruldan ayrıca izin alınmaksızın gerçekleştirilebilir.

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği uyarınca sermaye piyasası aracı ödünç alma ve verme işlemleri için Takasbank bünyesinde oluşturulacak piyasaya kabul koşulları, işlem yapma kural ve biçimleri ile uygulanacak diğer hükümler Takasbank yönetim kurulunun önerisi üzerine

Kurul onayı alınmak kaydıyla yönetmelikle belirlenmektedir. Bu çerçevede 6362 sayılı Kanun ile sermaye piyasalarımıza kazandırılmış bulunan merkezi karşı taraf uygulaması Takasbank Ödünç Pay Piyasası'nda uygulamaya alınmıştır.

Bu konuda son olarak DİBS (devlet iç borçlanma senedi) piyasa yapıcısı olarak yetkilendirilmeyen bankalar ve aracı kurumların, DİBS'leri yalnızca ödünç verebilecekleri ancak ödünç alma işleminde bulunamayacaklarının hatırlatılmasında fayda görülmektedir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md. 4/V)

2. ARACI KURUM VE BANKALARIN SAĞLAMALARI GEREKEN GENEL ŞARTLAR

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 5'inci maddesi uyarınca aracı kurumlar, sermaye piyasası araçlarının kredili alım, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerinin yürütülmesi ve kontrol mekanizmalarının sağlanması amacıyla gerekli teknik donanımı sağlamak ve yeterli teknik ve mesleki bilgiye sahip, özkaynak oranlarının mevzuat ve müşterilerle imzalanan ilgili çerçeve sözleşmelere uygunluğu, müşterilerin risklerinin günlük olarak takip edilmesi ve raporlanması ile görevli bir personeli ve genel müdüre raporlama yapmak amacıyla yönetim kurulu kararı ile bir genel müdür yardımcısını, genel müdür yardımcısının bulunmaması durumunda bir birim yöneticisini sorumlu olarak atamak zorundadırlar.

Aracı kurumlar yönetim kurulu kararı ile sorumlu bir yönetim kurulu üyesi başkanlığında genel müdür veya genel müdür yardımcısı ile ilgili birim yöneticilerinden meydana gelen bir kredi komitesi oluştururlar. Kredi komitesinin görev ve yetkileri aracı kurumların iç kontrol prosedürlerinde belirlenir.

Kredi komitesi kararları için bir karar defteri tutulur ve alınan kararlar tarih ve sıra numarası verilmek suretiyle imzalanarak noterce onaylanmış bu deftere kaydedilir.

3. İŞLEME KONU OLABİLECEK SERMAYE PİYASASI ARAÇLARI

Borsalar ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören sermaye piyasası araçlarından, sermaye piyasası araçlarının kredili alım ve açığa satış işlemlerine konu olacaklar ilgili borsanın yetkili organları tarafından piyasa kapitalizasyonu, likidite, dolaşımda bulunan pay sayısı, işlem sıklığı ve bu gibi hususlar dikkate alınmak suretiyle bir veya birden fazla gruba ayrılarak listelere alınır, Kurul'a bildirilir ve Kurul'un onayını müteakip ilan edilir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.6/I)

Borsa İstanbul tarafından "Kredili Menkul Kıymet ve Açığa Satış İşlemlerine Konu Olan Menkul Kıymet Listesi" Alt Pazar, Yakın İzleme Pazarı (YİP) ve Piyasa Öncesi İşlem Platformu (PÖİP) hariç tutularak BİAŞ Pay Piyasası pazarlarında işlem gören tüm payları ve BYF'leri kapsayacak şekilde belirlenmiştir. Buna göre, Yıldız Pazar ve Ana Pazar'da işlem gören paylar, buna ek olarak BYF'ler hem kredili alıma hem de açığa satış işlemine konu olabilir.

Varantlarda, sertifikalarda, sahipliğe dayalı kira sertifikalarında, gayrimenkul yatırım fonlarında ve girişim sermayesi yatırım fonlarında kredili alım ve açığa satış işlemi yapılamaz. Gayrimenkul sertifikalarında ise kredili alım yapılabilmeyle birlikte açığa satış işlemi yapılamaz.

Kurul gerekli gördüğü hallerde, bazı sermaye piyasası araçlarının listelerden çıkarılmasını ilgili borsanın yetkili organından isteyebilir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.6/II)

Listelerde değişiklik yapıldığında, listeden çıkarılan sermaye piyasası araçları ilgili borsa tarafından tasfiye işlemlerinin gerçekleştirilmesi amacıyla, üç ayı geçmemek üzere, bir sonraki değişiklik dönemine kadar geçici liste kapsamına alınır. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.6/III)

Listeden çıkarılan sermaye piyasası aracı için açılmış bulunan kredi, müşterinin talebi ve aracı kurumun kabul etmesi şartıyla listede yer alan başka bir sermaye piyasası aracıyla değiştirilmek suretiyle devam edebilir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.6/IV)

İşlem sıraları sürekli kapatılmış paylar hemen, işlem sıraları geçici durdurulmuş paylar ise kapalılık halinin 5 işgünüden fazla sürmesi ve Borsa Yönetim Kurulunca kapalılık halinin devamına

karar verilmesi durumunda kredili menkul kıymet ve açığa satış listesinden çıkarılmaktadır. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.13/III)

Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) tarafından belirlenen ölçüt kâğıtlar DİBS piyasa yapımcıları tarafından ödünç alma ve verme işlemine konu edilebilecek menkul kıymetlerdir. DİBS piyasa yapımcıları tarafından ödünç alma ve verme işlemine konu edilebilecek ölçüt kâğıtlar dışındaki DİBS'ler Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı)'nın görüşü çerçevesinde Borsa tarafından belirlenerek duyurulur. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.6/V)

4. GENEL İŞLEM SINIRLARI

Kredili işlemler ve açığa satış işlemleri olağandışı durumlarda, genel olarak piyasaya olan etkilerinin yanı sıra müşteriye ve aracı kurumların mali yapısına da etkisi olabilecek işlemlerdir. Bu çerçevede; genel işlem sınırı aracı kurumun bir bütün olarak kredili işlem tutarları ile açığa satış tutarlarına sınır getirmesine yönelik bir uygulamadır. Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 7'nci maddesinde genel işlem sınırına ilişkin olarak aşağıda yer alan hususlar düzenlenmiştir.³⁵

Aracı kurumların belirli bir anda kullandıkları kredilerin toplam tutarı ile müşterileri ve/veya kendi hesaplarına açığa sattıkları hisse senetlerinin değerinin toplamı her faaliyet için ayrı hesaplanmak üzere, içinde bulunulan aydan önceki üç ay için ay sonları itibarıyla hesaplanan özsermayelerinin ortalamasının iki katını geçemez.

Ancak, ortalamaya dahil olan son aya ait özsermaye rakamının ortalamadan düşük olması durumunda, limit hesaplamalarında son üç aylık özsermaye rakamlarının ortalaması yerine son aya ait özsermaye rakamı dikkate alınır.

Kurul tarafından belirlenen bu işlem sınırları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının da görüşü alınmak suretiyle değiştirilebilir.

Ayrıca, Kurul gerektiğinde, aracı kurumun mali yapısını ve/veya işlemlerini dikkate alarak işlem sınırlarını düşürebilir veya aracı kurumun bu işlemleri yapmasını yasaklayabilir.

5. ÖZEL İŞLEM SINIRI

Genel işlem sınırında toplam büyüklüğe bakılırken, özel işlem sınırında müşteri ya da hisse senedi bazında bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu çerçevede Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 8'inci maddesinde özel işlem sınırına ilişkin olarak aşağıda yer alan hususlar düzenlenmiştir.

a) Aracı kurumların bir müşteriye açacakları kredi tutarı, genel işlem sınırı hesaplamasında kullanılan ortalama özsermaye tutarının %10 (yüzde on)'unu aşamaz.

b) Kredili işlemlerde %35'e kadar düşme imkanı bulunan sürdürme teminatının, kredili işlem süresince % 50 oranında ve üzerinde uygulanması kaydı ile aracı kurumların bir müşteriye açabilecekleri kredi tutarı iki katına kadar artırılabilir. Ancak bu hüküm Kurulun aracı kurumların sermayelerine ve sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerinde yer alan sermayenin güçlendirilmesine ilişkin özel hükümlerden yararlanan aracı kurumlar için uygulanmaz.

³⁵ Kurulun Seri: V, No: 34 sayılı "Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ" ile aracı kurumların birleşmeleri ve güçlü özsermayeye sahip olanlara teşvik getirilmesi amacıyla bu limiti artıran bir düzenlemeye gidilmiştir. Söz konusu düzenleme uyarınca

a) Birden fazla aracı kurumun ilgili mevzuat çerçevesinde birleşme yoluyla oluşturdukları yeni aracı kurumlar ile bir veya birden fazla aracı kurumu devralan aracı kurumlar,

b) 9.000.000 TL tutarında özsermayeye sahip olan aracı kurumlar için,

- Kredili menkul kıymet, açığa satış ve ödünç menkul kıymet işlemlerinin toplam tutarı, özsermayenin 4 katı,

- Bir müşteriye açılacak kredi tutarı ise özsermayenin %30'u,

şeklinde uygulanır. (a) bendindeki aracı kurumlar devir ve birleşmeyi takiben yukarıda yer alan şartlardan yararlanabilirler ve yararlanmaya devam etmeleri için hukuken devir ve birleşmenin tamamlandığı tarihi izleyen bir yıl sonunda, 4.500.000 TL tutarında özsermayeye, iki yıl sonunda 9.000.000 TL tutarında özsermayeye sahip olmaları zorunludur.

c) 4.500.000 TL özsermayeye sahip olan aracı kurumlar için,

- Kredili menkul kıymet, açığa satış ve ödünç menkul kıymet işlemlerinin toplam tutarına ilişkin oran 3 kat,

- Bir müşteriye açılacak kredi tutarı ise özsermayenin %20'si, olarak uygulanır.

%10 oranının ve teşvik (bkz. dipnot 37) nedeniyle %20 ve %30 olarak uygulanan bu oranın hesaplanmasında;

- Bir gerçek kişi ile eş ve velayeti altındaki çocuklarına, bunların sınırsız sorumlulukla katıldıkları veya yönetim kurulu başkanı, üyesi, genel müdürü ya da genel müdür yardımcısı oldukları ortaklıklara,

- Bu kişilerin veya bir tüzel kişinin sermayelerinin doğrudan veya dolaylı olarak %25 veya daha fazlasına iştirak ettikleri ortaklıklara,

- İstihdam ilişkisi, akdi ilişki ya da sair nedenlerle menkul kıymet alım satım işlemlerinde birlikte hareket edenlere,

verilecek kredi toplamı, bir müşteriye açılmış kredi sayılır.

c) Aracı kurumun tüm müşteri hesaplarındaki kredili işleme konu hisse senetlerinin toplam değerinin bir şirket tarafından ihraç edilen kısmı, aracı kurumun ortalama özsermaye tutarının %50 sini aşamaz.

6. KREDİ HESABI VE HESAPLARIN AYRILMASI

Aracı kurumlarda kredi hesabının, özkaynak hesaplaması, özkaynak tamamlama bildiriminin yapılması, uygulanacak faiz oranının tespiti gibi hususlar açısından cari hesaplardan ayrı tutulması öngörülmüştür. Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 10'uncu maddesi uyarınca aracı kurumlar sermaye piyasası araçlarının kredili alımı ve açığa satış işlemlerinde bulunacak gerçek veya tüzel kişiler adına "kredi hesabı" açmak zorundadırlar. Müşterilerin hem sermaye piyasası araçlarının kredili alımı hem de açığa satış işlemlerinin aynı anda olması halinde her iki işlem türü için de ayrı hesap açılır.

Kredi hesabının müşterinin aracı kurumda bulunan diğer hesaplarından ayrı olarak işlemesi ve izlenmesi esastır. Müşterinin Tebliğ kapsamındaki işlemlerinden doğan ve yatırılması gereken özkaynak ve benzeri mali yükümlülükleri aracı kurum nezdinde bulunan diğer hesaplarındaki, nakit ve menkul kıymetler teminat veya karşılık gösterilerek kapatılamaz. Aynı şekilde grup şirketleri ya da banka- aracı kurum ilişkisi içerisinde de farklı kurumlardaki varlıkların teminat gösterilmesi kabul edilemez. Şu kadar ki, özkaynak açığının tamamlanmasını teminen müşteri hesapları arasındaki borç ve alacağın mahsubuna yönelik yazılı bir müşteri talimatının bulunması halinde hesaplar arasında virman yapılabilir.

7. ÇERÇEVE SÖZLEŞMELER

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 11'inci maddesi uyarınca, sermaye piyasası araçlarının kredili alımı, açığa satışı ve ödünç alma ve verme işlemlerinde bulunulabilmesi için aracı kurum ile müşteri arasında işlemin niteliğine göre "sermaye piyasası araçlarının kredili alım işlemi çerçeve sözleşmesi", "açığa satış işlemi çerçeve sözleşmesi" ve "sermaye piyasası araçları ödünç alma ve verme işlemleri çerçeve sözleşmesi" imzalanması zorunludur. Bu sözleşmeler, aracı kurumlarla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan çerçeve anlaşmalardır. Bu sözleşmeler ayrı ayrı imzalanabileceği gibi tek bir sözleşmede ayrı bölümler olarak ya da alım satım aracılığı sözleşmesinin eki sözleşmeler olarak da imzalanabilir. Bu sözleşmelerde yer verilmesi gereken asgari hususlar Kurulca belirlenmiştir.

Çerçeve sözleşmeler müteselsil sıra numaralı ve en az iki nüsha olarak düzenlenir ve bir örneği müşterilere verilir.

Çerçeve sözleşmelerde sermaye piyasası mevzuatına aykırı hükümler ile müşterilerin haklarını ciddi şekilde zedeleyici ve aracı kurumlar lehine tek taraflı olağanüstü haklar sağlayan hükümlere ve emirlerin ispatının müşteriye yüklenmesine ilişkin hükümlere yer verilemez.

Sözleşmelerde hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır.

8. ÖZKAYNAK OLARAK KABUL EDİLEBİLECEK KIYMETLER

Sermaye piyasası araçlarının kredili alımı, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerinde özkaynak olarak kabul edilebilecek kıymetler, nakit olarak Türk Lirası ve konvertibl döviz, sermaye piyasası aracı olarak ise işlemlere konu olabilecek sermaye piyasası araçları listelerinde yer alan sermaye piyasası araçları, yatırım fonu katılma payları ile Borsada işlem görmesi kaydıyla devlet tahvili, hazine bonusu, borsa yatırım fonu katılma payları, Borsa İstanbul A.Ş.'de işlem görmekte olan ve Hazine ve Maliye Bakanlığının belirlediği standartlardaki altın ve diğer kıymetli madenler ve Kurulca uygun görülecek diğer sermaye piyasası araçlarıdır.

Kredili alımı, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerinde özkaynak, işlemin karşı tarafı ve aracı kurumun karşı taraf olarak sorumluluğu bulunması durumunda aracı kurum açısından riski az ve kolayca nakde çevrilebilir olması gereken varlıklar olmalıdır.

Bu çerçevede sermaye piyasası araçlarının kredili alımı ve açığa satış işlemlerinde özkaynak oranının hesaplanmasında;

a) Nakit, devlet tahvili, hazine bonusu, Borsa İstanbul A.Ş.'de işlem görmekte olan ve Hazine ve Maliye Bakanlığının belirlediği standartlardaki altın ve diğer kıymetli madenler ve/veya Kurulca uygun görülecek diğer sermaye piyasası araçlarının kabul edilmesi halinde bu kıymetlerin %100'ü,

b) Payların Borsa İstanbul'un ilgili düzenlemelerinde belirlendiği oranlarda³⁶,

c) Borsa yatırım fonu katılma paylarının % 90'ı,

ç) Hisse senedi şemsiye fonlara bağlı yatırım fonu katılma payları ile serbest şemsiye fonlara bağlı yatırım fonu katılma paylarının % 75'i,

d) (ç) bendi dışında kalan yatırım fonu katılma paylarının % 90'ı,

özkaynak olarak kabul edilebilmektedir.

Sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla, müşteri özkaynak olarak verilen kıymetleri başka kıymetlerle değiştirebilir. Müşteriler tarafından peşin olarak satın alınan sermaye piyasası araçları müşterinin yazılı onayı olmaksızın, kredili sermaye piyasası aracı ve açığa satış işlemlerinde, kredi ile satın alınan sermaye piyasası araçları ise her ne suretle olursa olsun açığa satış işlemlerinde özkaynak olarak kullanılamaz.

Aracı kurumlar, müşterilerinin mali yapısına ve kredi ile satın alınan veya açığa satılan sermaye piyasası araçlarının risk düzeyine göre daha yüksek bir özkaynak oranı uygulayabilirler.

Aracı kurumlar, başlangıçta ve daha sonra gerçekleştirilecek sermaye piyasası araçlarının kredili alımı veya açığa satış işlemlerinde menkul kıymetlerin cari piyasa değerinin tamamını ya da belirli bir yüzdesini özkaynak olarak kabul etmeye yetkilidirler.

Sermaye piyasası araçlarının kredili alımı ve açığa satış işlemlerinde Kurul, özkaynak oranını genel olarak veya aracı kurumlar itibarıyla artırıp azaltmaya yetkilidir.

Kurul özkaynak oranını genel olarak değiştirirken Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının görüşünü alır. Ayrıca, Kurul sermaye piyasası aracı veya pazar bazında özkaynak oranını belirleme ve bu oranı değiştirme yetkisini haizdir.

Borsa İstanbul'un ilgili düzenlemelerinde özkaynak oranı %0 (yüzde sıfır) olarak belirlenen paylar ve brüt takasa tabi paylar da dahil olmak üzere payların satıldığı andan itibaren satıma konu tutar, nakit değeri üzerinden özkaynak tutarına dahil edilebilir. Takas gününde müşterinin hesabında yeterli nakit bulundurulması sorumluluğu yetkili kuruluş ve müşteriye aittir.³⁷

³⁶ Bu oran yıldız pazarda işlem gören paylar için %90, ana pazarda işlem gören paylar için %75, alt pazar, YİP ve PÖİP'de işlem gören paylar için ise %0 olarak belirlenmiştir.

³⁷ Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 9/A maddesi; Takasbank mevzuatı saklı kalmak kaydıyla, yetkili kuruluşlar tarafından bir müşterinin brüt takasa tabi olan bir payın satışından gelecek nakit dikkate alınarak aynı gün içerisinde gerçekleşen brüt takasa tabi olmayan payların nakit yükümlülüğü karşılanabilir. Yetkili kuruluşlar tarafından bir müşterinin brüt takasa tabi olan bir payın satışından gelecek nakdi dikkate alınarak aynı gün ilgili müşterinin yine brüt takasa tabi başka bir paydaki nakit yükümlülüğü karşılanamaz.

9. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ DEĞERLEMESİ

Sermaye piyasası araçlarının kredili alımı, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerine konu olan ve özkaynak olarak verilen sermaye piyasası araçlarının değerlendirilmesi, Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 13'üncü maddesi çerçevesinde aracı kurumlar tarafından aşağıdaki esaslar dikkate alınarak yapılır.

a) Sermaye piyasası aracının alımının yapıldığı günde sermaye piyasası aracının alış fiyatı ve komisyonların,

b) Takip eden günlerde sermaye piyasası aracının bir önceki seans ağırlıklı ortalama fiyatının,

c) Sermaye piyasası aracına ait bir önceki seansta işlemin olmaması ve/veya ağırlıklı ortalama fiyatının elde edilememesi durumunda, en son seansa ait en iyi alış ve en iyi satış fiyatlı emirlerin aritmetik ortalamasının,

değerlemede kullanılması esastır.

Yatırım fonu katılma belgeleri gün sonunda fon kurucusu tarafından açıklanan alış fiyatları üzerinden değerlendirilir.

İşlem sıraları sürekli kapatılmış olan hisse senetleri ile işlem sıraları geçici durdurulmuş olan hisse senetlerinin kapalılık halinin beş iş gününden fazla sürmesi ve Borsa Yönetim Kurulu tarafından kapalılık halinin devamına karar verilmesi durumunda, söz konusu hisse senetleri teminat olma nitelikleri kaybederler. Söz konusu hisse senetleri Tebliğ kapsamındaki işlemlerde özkaynak olarak kabul edilmez, daha önceden özkaynak olarak alınmış olanlar ise özkaynak oranı hesaplamalarında dikkate alınmaz.

Bu düzenlemede işlemin aracı kurumun mali yapısını ve işlemin karşı tarafını dikkate alırken, işlemi yapan yatırımcı açısından telafisi imkansız zararlara yol açabilecektir. Zira teminat olarak dikkate alınmama beraberinde özkaynak tamamlama zorunluluğunu getirecek ve bu yerine getirilmezse kredili alıma veya açığa satışa konu sermaye piyasası araçlarında zararına da olsa satışlar gerçekleştirilmek zorunda kalınacaktır. Kurul bu düzenlemesi ise aracı kurumun mali durumunun sağlıklı bir şekilde devam etmesinin önemini ön plana çıkarmıştır.

Özkaynak olarak verilen konvertibl dövizler ise, varsa borsalarda ve teşkilatlanmış diğer piyasalarda oluşan fiyatlar, fiyatların bulunmaması halinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından ilan edilen döviz alış kurları üzerinden değerlemeye tabi tutulur.

DİBS'lere ilişkin değerlendirme ise Kurul'un aracı kurumların sermayelerine ve sermaye yeterliliğine ilişkin düzenlemelerinde yer alan değerlendirme ilkeleri çerçevesinde yapılır.

10. İŞLEMLERE KONU OLAN SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KORUNMASI

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 14'üncü maddesi uyarınca sermaye piyasası araçlarının kredili alımı, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerine konu olan kıymetler ile söz konusu işlemler nedeniyle özkaynak olarak yatırımcı tarafından aracı kuruma tevdi edilen nakit ve menkul kıymetler rehnedilemez, kullanım amaçları dışında tasarruf edilemez, üçüncü kişilere devredilemez.

6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 46'ncı maddesinde;

Yatırım kuruluşlarının kredili sermaye piyasası aracı işlemleri, sermaye piyasası araçlarının ödünç işlemleri veya açığa satış işlemleri kapsamında teminat isteyebileceği, bu teminatların tevdi amaçları dışında kullanılamayacağı, üçüncü kişilere devredilemeyeceği, kamu alacakları için olsa dahi haczedilemeyeceği, rehnedilemeyeceği, iflas masasına dâhil edilemeyeceği ve üzerlerine ihtiyati tedbir konulamayacağı,

Yatırımcıların her ne surette olursa olsun yatırım kuruluşları nezdinde bulunan nakit ve sermaye piyasası araçlarının yatırım kuruluşlarının borçları nedeniyle, yatırım kuruluşlarının mal varlığının ise yatırımcıların borçları nedeniyle kamu alacakları için olsa dahi haczedilemeyeceği, yatırımcıların ayrıca yazılı ön izni olmaksızın rehnedilemeyeceği, iflas masasına dâhil edilemeyeceği ve üzerlerine ihtiyati tedbir konulamayacağı

hükme bağlanmıştır.

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 14'üncü maddesi ile 6362 sayılı Kanun arasında bir çelişki olduğu izlenimi uyanmaktadır. Zira Kanun maddesi uyarınca yatırımcının teminat dışındaki varlıklarının kendi borçları için haczedilebileceği, rehnedilebileceği sonucu ortaya çıkmakta, Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde ise özkaynakların yanı sıra sermaye piyasası araçlarının kredili alımı, açığa satış ve ödünç alma ve verme işlemlerine konu olan kıymetlerin de herhangi bir nedenle haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Burada dikkate edilmesi gereken husus işleme konu kıymetlerin de yatırım kuruluşları açısından birer teminat olduğudur. Zira herhangi bir olumsuzluk durumunda o varlıklar satılarak kredi borcu tahsil edilebilmektedir. O itibarla Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği ile Kanun maddesi arasında bir tezat bulunmamakta olup, kredili işlemlere konu tüm varlıklar teminat niteliğinde olduğundan haczedilmesi mümkün olmadığı değerlendirilmektedir.

11. HALKA ARZDA İŞLEM YASAĞI

Kurul kaydına alınan sermaye piyasası araçlarının halka arz yoluyla satışına aracılık faaliyetini aracılık yüklenimi şeklinde gerçekleştiren aracı kurumlar halka arz süresince bu menkul kıymetlerle ilgili kredili işlem yapamazlar. Bu yasağın kapsamına girmeyen konsorsiyum üyesi aracı kuruluşlar halka arza konu sermaye piyasası araçlarında halka arz süresince yapmış oldukları kredili sermaye piyasası alım işlemlerine ilişkin verileri satış sonuçları ile birlikte altı işgünü içinde Kurul'a bildirirler.

Aracı kurumlar, Kurul kaydına alınan sermaye piyasası araçlarının halka açılma amacıyla Borsada satış sureti ile yapılan halka arzlarında, söz konusu sermaye piyasası araçlarıyla ilgili açığa satış işlemi yapamazlar.

Kurulun halka arzlarda fiyat istikrarının sağlanmasına ilişkin düzenlemeleri saklıdır. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.15)

12. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KREDİLİ ALIM İŞLEMİ

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 16'ncı maddesinde sermaye piyasası araçlarının kredili alım işlemlerine ilişkin detaylar düzenlenmiştir. Kredili sermaye piyasası aracı alımı işlemi, kredi kullanılması suretiyle müşteri tarafından sermaye piyasası aracı alınmasıdır. Müşteri tarafından, alım emrinin kredili sermaye piyasası aracı işlemi olduğunun emrin verilmesi esnasında bildirilmesi zorunludur.

Kredili olmayan bir alım emri nedeni ile müşterinin ödemekle yükümlü olduğu tutarın

tamamının veya bir kısmının takas günü itibarıyla tevdi edilmemesi veya söz konusu tutarın takas tarihi itibarıyla müşterinin aracı kurum nezdindeki hesabında bulunmaması durumunda, herhangi bir ilave bildirim ihtiyacı duyulmaksızın işlemin genel ve özel işlem limitleri açısından kredili işlem olduğu kabul edilir.

Bu durumda takas tarihini izleyen üç iş günü içerisinde aracı kurum tarafından;

a) Aralarında kredili işlem sözleşmesi bulunan müşterilerin yazılı onayı alınarak; kredili sözleşmesi bulunmayan müşterilerle ise sözleşme akdetmek suretiyle, işlemin bu Tebliğ'in bütün hükümleri açısından sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemi sayılması veya,

b) Daha önce imzalanan alım satım aracılığı çerçeve sözleşmesinde bu yönde hüküm bulunması ve alım emrinin yerine getirildiğinin müşteriye açıkça bildirilmiş olması şartı ile nakit yükümlülüğünü yerine getirmeyen müşteri namına alınan işleme konu sermaye piyasası araçlarının yükümlülük tutarına tekabül eden kısmı satılarak borç tutarının tahsil edilmesi veya

c) İlgili Borsa düzenlemelerinin ya da genel hükümlerin uygulanması suretiyle

söz konusu temerrüdün tasfiye edilmesi ya da tasfiyesi için gerekli işlemlere başlanması zorunludur.

Mevzuat uyarınca kredili alım işlemine konu edilemeyecek veya başka bir tabirle işlemlere konu sermaye piyasası araçları listelerinde yer almayan sermaye piyasası araçlarına ilişkin olarak gerçekleştirilen işlemlerde de takas yükümlülüğünün müşteri tarafından süresi içinde yerine getirilmemesi halinde yukarıda yer alan (b) ve (c) bentleri uygulanır.

13. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ KREDİLİ ALIM İŞLEMLERİNDE ÖZKAYNAK VE ÖZKAYNAĞIN KORUNMASI

Kredili alım, açığa satış ve ödünç işlemlerinde özkaynak hem işlem yapan yatırımcının herhangi bir olumsuzluk durumunda en hızlı şekilde en zararla pozisyonunu kapatması hem de işlemlere aracı olan ve kredi veren aracı kurumun kredisini tahsil edebilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 17'nci maddesinde özkaynaklara, özkaynakların değerlemesine ilişkin esaslara, özkaynakların korunmasına yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmiş, Tebliğ'de özkaynakların takibi ve belirli bir oranda özkaynak bulundurma zorunluluğu da getirilerek hem yatırımcı hem de aracı kurum korunmaya çalışılmıştır.

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 17'nci maddesinde sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemlerinde özkaynak, işleme konu kıymetlerin Tebliğ'de yer alan esaslara göre belirlenen cari değerleri ile bu kıymetlere ödenen kâr payı, faiz ve benzeri gelirler toplamından verilen kredi tutarının ve günlük olarak tahakkuk etmiş faizlerinin düşülmesi suretiyle hesaplanan tutar olarak tanımlanmıştır.

Müşteri sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işleminde, başlangıçta asgari %50 oranında özkaynak yatırmak zorundadır. Başlangıçta yatırılacak özkaynak, açılan kredi ile satın alınan menkul kıymetlerin cari piyasa değeri kadar nakit veya menkul kıymetin peşin olarak yatırılmasını ifade eder. Kredili sermaye piyasası aracı işlemlerinin devamı süresince özkaynak oranının asgari %35 olması zorunludur.

Özkaynak oranının hesaplanmasında;

[(İşleme konu kıymetlerin cari piyasa değeri – kredi tutarı) / işleme konu kıymetlerin cari piyasa değeri]
formülü kullanılır.

Müşteri, zararını durdurmak amacıyla, daha yüksek bir özkaynak oranında sermaye piyasası araçlarının satışını sağlayan resen satış emrinin uygulanması konusunda sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemi çerçeve sözleşmesine hüküm konulmasını ve buna ilişkin esasların belirlenmesini isteyebilir.

Kredili işlemlerde özkaynak oranının daha iyi anlaşılabilmesini teminen aşağıdaki örnekler incelenebilir.

Örnek 1: Müşteri A'nın hesabında 5.000 TL. tutarında nakdi bulunmaktadır. Piyasada olumlu bir gidişin olacağını da düşünerek aracı kurumdan kredi de kullanarak hisse senedi almak istemektedir. Bu durumda müşterinin alabileceği azami kredi tutarı ne kadardır?

Cevap 1: Başlangıçta yatırılması gereken özkaynak tutarı %50 olduğu için alınabilecek kredi tutarı özkaynak tutarına eşit olacak ve kredi tutarı 5.000 TL. olacaktır.

Örnek 2: Müşteri A azami kredi tutarı olan 5.000 TL.'yi alarak parasının tamamı ile 2 TL.'den Y hisse senedi almıştır. Y hisse senedinin değeri 1,8 TL.'ye düşmüştür. Bu durumda özkaynak koruma oranı ne olmuştur?

Cevap 2: Müşteri A 10.000 TL tutarında Y hisse senedi almıştır. Alınan hisse adedi $10.000/2 = 5.000$ adettir. Y hisse senedinin fiyatı 1,8 TL.'ye düştüğü için Müşteri A'nın kredili işleme konu varlıklarının toplam değeri $5.000 * 1,8 = 9.000$ TL. olmuştur. Kredi tutarı ise 5.000 TL.'dir.

Özkaynak Oranı = $9.000 - 5.000 / 9.000 = 0,44$ olacaktır.

Örnek 3: Y hisse senedinin fiyatı ne olduğunda özkaynak koruma oranı 0,35 olur?

Cevap 3:

Özkaynak oranının = $[(\text{İşleme konu kıymetlerin cari piyasa değeri} - \text{kredi tutarı}) / \text{işleme konu kıymetlerin cari piyasa değeri}]$ 'dir. Bu durumda;

$0,35 = (X - 5000) / X$ olacaktır. $0,35X = X - 5000$ ve $5000 = X - 0,35X$ ve $5000 = 0,65X$ 'den $X = 7.692,31$ TL. olacaktır. 5.000 adet Y hisse senedi olduğu dikkate alındığında Y hisse senedinin fiyatı $7.692,31 / 5000 = 1,5385$ TL. olduğunda özkaynak koruma oranı %35 olacak ve bu fiyatın altında özkaynak tamamlama çağrısında bulunulması gerekecektir.

Örnek 4: Y hisse senedinin değerinin 1,5 TL. olması durumunda özkaynak koruma oranı nedir?

Cevap 4: İşleme konu kıymetlerin değeri $5.000 * 1,5 = 7.500$ TL. olacaktır.

Özkaynak koruma oranı ise $7.500 - 5.000 / 7.500 = 0,33$ olacaktır. Bu durumda özkaynak koruma oranı asgari olarak %35 olduğundan aracı kurum tarafından yatırımcıya özkaynak oranını başlangıç oranı olan %50'ye yükseltmesi talebinde bulunulacaktır.

14. ÖZKAYNAK TAMAMLAMA BİLDİRİMİ

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 18'inci maddesi uyarınca aracı kurumlar müşterilerinin kredi hesabındaki özkaynak tutarını, her iş günü itibarıyla hesaplamak ve raporlamak zorundadırlar.

Özkaynak oranının %35'in altına düşmesi durumunda, yatırım kuruluşları özkaynak oranını başlangıç özkaynak oranı olan %50'ye tamamlayacak şekilde nakit ve/veya sermaye piyasası aracı yatırmak üzere müşteriye en seri iletişim aracı ile (faks, telefon, elektronik ortam ve benzeri) ulaşarak özkaynak tamamlama bildiriminde bulunur ve teyit alırlar.

Özkaynağın, tamamlama bildiriminin müşteriye yapıldığı tarihten itibaren iki iş gününü geçmeyecek şekilde sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemi çerçeve sözleşmesinde belirlenen süre içerisinde tamamlanmaması halinde, aracı kurum ayrıca bir ihbarname göndermesine gerek kalmaksızın, kredili olarak alınan ve/veya özkaynak olarak verilen sermaye piyasası araçlarını satarak krediyi kapatma yetkisine sahiptir.

Kendisine özkaynak tamamlama bildirimi gönderilmiş müşterinin hiçbir alım emri, bildirim gününden özkaynak tamamlanıncaya kadar geçecek süre boyunca yerine getirilmez.

Sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemlerinde özkaynak tamamlama bildirimine ilişkin hesaplama örneği aşağıda verilmektedir.

	I	II	III	IV	V
	Kredili İşleme Konu Kıymetlerin Cari Piyasa Değeri (TL)	Özkaynak Olarak Yatırılan Nakit veya Sermaye Piyasası Aracının Cari Piyasa Değeri (TL)	Kullanılan Kredi Karşılığında Satın Alınan Sermaye Piyasası Araçlarının Cari Piyasa Değeri (TL)	Kredi Tutarı (TL)	Özkaynak Oranı (TL)
	(I) = (II) + (III)	(II)	(III)	(IV)	V= (I-IV/I)
1. gün (Hesabın açıldığı gün)	10.000	5.000	5.000	5.000	% 50
2. gün	8.000	3.000	5.000	5.000	%37
3. gün (Bildirim Günü)	7.000	2.000	5.000	5.000	% 28
Bildirim Sonrası	10.000	5.000	5.000	5.000	% 50

2. gün: Özkaynak olarak getirilen kıymetin fiyatının 2.000 TL azalması durumunda özkaynak oranının (% 37) asgari özkaynak oranından (%35) daha yüksek olması sebebiyle özkaynak tamamlama bildirimine gerek bulunmamaktadır.

3. gün: Özkaynak olarak getirilen kıymetin fiyatının 3.000 TL azalması durumunda özkaynak oranının (%28), asgari özkaynak oranından (%35) daha düşük seviyede gerçekleşmesi sebebiyle aracı kurum tarafından özkaynak tamamlama bildirimi yapılması, müşteri tarafından da özkaynak oranını Tebliğde öngörülen başlangıç özkaynak oranına (% 50) artırılmasını teminen (3.000 TL değerinde) ek özkaynak getirilmesi gerekmektedir.

Müşteri, hesabındaki özkaynak tutarının, asgari özkaynak oranını sağlayan tutarın üzerine çıkması halinde, özkaynak fazlasını nakit olarak çekebileceği gibi, aracı kurum tarafından kabul edilmesi halinde yeni sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemlerinde özkaynak olarak kullanılabilir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.19)

15. SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ SAĞLADIĞI HAKLARIN KULLANIMI

Müşterinin kredili olarak satın aldığı ve/veya özkaynak olarak yatırdığı sermaye piyasası araçlarından doğan, faiz ve temettü gelirleri müşteriye aittir. Bu gelirler, sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemi çerçeve sözleşmesinde aksine hüküm bulunmaması halinde müşteri adına aracı kurum tarafından tahsil edilir.

Hisse senetlerinden doğan oy hakkı müşteriye aittir. Kredi karşılığı alınan ya da özkaynak olarak yatırılan hisse senetlerinin bedelsiz hisse senedi alma ve yeni pay alma hakları müşteri hesabına aracı kurum tarafından kullanılır. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.20)

16. ARACI KURUMLARIN MÜŞTERİLERİNE KULLANDIRMAK AMACI İLE KREDİ ALMASI

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 21'inci maddesinde aracı kurumların sermaye piyasası aracı teminatı karşılığında müşterilerine kullandırmak üzere bankalar, Takasbank ve Kurul'un uygun gördüğü diğer kurum ve kuruluşlar ile organize ödünç piyasalarından

kredi alabilecekleri düzenlenmiştir. Ancak bu durumda yatırımcının korunmasını teminen;

- Müşteri bazında kredinin özkaynağı olarak kredi kuruluşu tarafından talep edilen miktardan daha fazla sermaye piyasası aracının teminat olarak verilemeyeceği,
- Teminat olarak verilen sermaye piyasası araçlarının sadece o müşteriye kullanılmak üzere alınan krediye teminat teşkil edeceği, dolayısıyla bir müşterinin kredisi için başka bir müşterinin teminatının kullanılamayacağı,

hususlarında düzenleme yapılmıştır. Maddenin bu kısmı yatırımcı varlıklarının diğer müşterileri ve aracı kurum lehine kullanılmasının önlenmesine yöneliktir.

Maddenin devamında ise aracı kurumların kredi kullandığı kurum ve kuruluşlar ile piyasaların, kredi karşılığında kendisine verilen sermaye piyasası araçlarını başka bir kişi veya kuruma satamayacağı, teminat gösteremeyeceği ve ödünç veremeyeceği belirtilmiştir.

Ayrıca, müşterilere bankalardan aracı kurum aracılığıyla kredi kullandırılması durumunda, müşteri varlıklarının kredi veren kuruma gönderileceğine ilişkin müşteriden çerçeve sözleşmede ya da başka bir belgede yetki alınmış olması gereklidir.

17. KREDİNİN MUACCELİYETİ

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 22'nci maddesi uyarınca kredi borcu aşağıdaki hallerde muaccel hale gelir.

- a) Aracı kurum tarafından yapılan özkaynak tamamlama bildirimine rağmen müşterinin süresi içerisinde özkaynağı tamamlamaması,
- b) Sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemi çerçeve sözleşmesi ile belirlenen kredi süresinin sona ermesi,
- c) Kredili alımı işlemi yapılan sermaye piyasası araçlarının, ilgili listeden çıkarılması.

Muaccel hale gelen kredi karşılığında, sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla, özkaynak olarak yatırılan kıymetler nakde dönüştürülmek suretiyle tasfiye edilebileceği gibi, aracı kurumun hesabına da geçirilebilir. Bu durumda söz konusu kıymetler Tebliğ'de yer alan değerlendirme hükümleri çerçevesinde değerlendirilir.

Kredi borcunun muaccel hale gelmesi durumunda Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde hüküm bulunmayan hallerde sermaye piyasası araçlarının kredili alımı işlemi çerçeve sözleşmesi ve genel hukuk hükümleri uygulanır.

18. KREDİLİ İŞLEMLERE KONU SERMAYE PİYASASI ARAÇLARININ SAKLANMASI

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 23'üncü maddesi uyarınca, kredili olarak alınan veya özkaynak olarak yatırılan sermaye piyasası araçları aracı kurum adına ve müşteriler itibarıyla, aracı kurumlar tarafından müşterilere bankalar aracılığıyla kredi kullanılması durumunda ise, teminata verilen sermaye piyasası araçları ilgili kredi veren kuruluş adına ilgili takas ve saklama kuruluşunda saklanır.

Ayrıca, bankalar tarafından Tebliğ kapsamında sermaye piyasası aracı alımı amacıyla müşterilere kredi kullandırılması durumunda, özkaynak olarak alınan sermaye piyasası araçları müşteriler bazında banka kayıtlarında izlenir.

Kredinin özkaynağını teşkil eden hisse senetlerinin rehni taraflar arasında kararlaştırılmış ise, rehin, genel hükümler çerçevesinde ve aracı kurum vasıtasıyla ilgili takas ve saklama kuruluşu³⁸ nezdinde gerçekleştirilir.

³⁸ Tebliğ'de Takasbank ibaresi yer almakla beraber, güncel durumda ilgili takas ve saklama kuruluşu olarak algılanması gerekmektedir.

19. SERMAYE PİYASASINDA AÇIĞA SATIŞ İŞLEMLERİ

19.1. Genel Olarak Açığa Satış İşlemleri

Açığa satış işlemlerine ilişkin olarak Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde yer alan hususlar genel olarak aşağıda belirtilmiştir.

a) Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 24'üncü maddesinde açığa satış işlemi; sahip olunmayan sermaye piyasası araçlarının satılması, satışa ilişkin emrin verilmesi veya satışa ilişkin takas yükümlülüğünün ödünç alınan sermaye piyasası araçları ile yerine getirilmesi olarak tanımlanmıştır. Tebliğ'de, sahip olunmayan sermaye piyasası araçlarının ödünç alınmak suretiyle satılması olarak ifade edebileceğimiz “örtülü açığa satışı” ve sahip olunmayan sermaye piyasası araçlarına ilişkin satış emri verilmesini kapsayan “çıplak açığa satışı” düzenleme altına almıştır.

Sermaye piyasası aracının satış emrinin verilmesi anından önce, satın alınmış veya sermaye piyasası aracının devri konusunda her iki tarafı da bağlayıcı sözleşme yapılmış olunmasına rağmen henüz teslimatın yapılmamış olması durumlarında satışı yapan kişinin söz konusu sermaye piyasası aracına sahip olduğu varsayılır.

b) Müşteri tarafından verilen satım emrinin açığa satış olduğunun emrin verilmesi esnasında aracı kuruma yazılı olarak bildirilmesi zorunludur. Müşterilerden Kurulun belge kayıt düzenlemeleri kapsamında sözlü emir niteliğinde açığa satış emri kabul edilmesi durumunda, müşteri tarafından verilen satım emrinin açığa satış olduğunun emrin verilmesi esnasında aracı kuruma bildirilmesi gerekmektedir. Aracı kurumlar, sözlü emir niteliğinde açığa satış emri kabulü halinde, emirlerin açığa satış olduğunun, emir iletiminde kullanılan iletişim aracının niteliğine uygun bir şekilde bildirilmesi ve bu bildirimlerin saklanması hususunda gerekli önlemleri alır.

c) Satıma konu olan sermaye piyasası araçlarının satım emrinin verildiği an itibarı ile müşterinin aracı kurum nezdindeki hesabında bulunmaması veya söz konusu yükümlülüğün ilgili sermaye piyasası aracının ödünç alınması sureti ile yerine getirilmesi durumunda herhangi bir ilave bildirim ihtiyacı duyulmaksızın müşteri tarafından verilen satım emrinin Tebliğ hükümleri ve açığa satış işlemlerine ilişkin borsa işlem kuralları açısından açığa satış olduğu kabul edilir. Ancak müşterinin satışı yapılan sermaye piyasası aracını tevdi edebilecek durumda olduğunu ve satışa konu sermaye piyasası aracının takas tarihine kadar aracı kuruma iletileceğini yazılı veya herhangi bir iletişim aracı ile (faks, telefon, elektronik ortam ve benzeri) beyan etmesi durumunda işlem açığa satış işlemi sayılmaz. Müşteri söz konusu beyanın doğruluğundan sorumludur. Aracı kurum müşteri tarafından yapılan söz konusu beyanın doğruluğunun araştırılmasından, gerekirse doğruluğunun teyit edilmesinden ve gerekli belgelerin temin edilerek saklanmasından sorumludur.

Yukarıdaki paragrafta yer alan Tebliğ hükmünde, satıma konu olan sermaye piyasası araçlarının satım emrinin verildiği an itibarı ile müşterinin aracı kurum nezdindeki hesabında bulunmaması halinde, yapılan işlemin açığa satış sayılmaması için yatırımcıların takas tarihine kadar açığa satışa konu sermaye piyasası aracını aracı kuruma tevdi edebileceklerine ilişkin beyanları esas alınmış, doğrulama yükümlülüğü ise aracı kurumlara yüklenmiştir.

d) Satışı yapılan sermaye piyasası aracının tamamının veya bir kısmının takas süresi içinde tevdi edilmemesi veya söz konusu sermaye piyasası araçlarının takas tarihi itibarıyla müşterinin aracı kurum nezdindeki hesaplarında bulunmaması durumunda müşteriye temerrüt hükümleri uygulanarak en geç takas tarihini izleyen 2 iş günü içerisinde;

i. Daha önce imzalanan alım satım aracılığı çerçeve sözleşmesinde bu yönde hüküm bulunması ve satım emrinin yerine getirildiğinin müşteriye açıkça bildirilmiş olması şartı ile sermaye piyasası aracı yükümlülüğünü yerine getirmeyen müşteri namına satılan sermaye piyasası araçlarından elde edilen tutarın yükümlülüğe tekabül eden kısmı için piyasadan ilgili sermaye piyasası aracının satın alınması veya,

ii. İlgili Borsa düzenlemelerin ya da genel hükümlerin uygulanması,

suretiyle söz konusu temerrüdün tasfiye edilmesi ya da tasfiyesi için gerekli işlemlere başlanması zorunludur. Ayrıca temerrüde düşen müşteri için Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma

ve Verme Tebliği'nin 35'inci maddesi çerçevesinde Borsa'ya gerekli bildirim yapılır.

e) Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı) tarafından DİBS'lere ilişkin olarak çift taraflı kotasyon vermek üzere yetkilendirilen DİBS piyasa yapımcılarının gerçekleştirmiş oldukları işlemler Tebliğ hükümleri çerçevesinde açığa satış olarak kabul edilmez. Borsa İstanbul tarafından çift taraflı kotasyon vermek üzere yetkilendirilen piyasa yapımcılarının, portföylerinde karşılığı bulunmayan miktardaki kotasyon satışını, kotasyon alışından önce gerçekleştirdiği işlemler Tebliğ hükümleri çerçevesinde açığa satış olarak kabul edilmez.

19.2. Açığa Satış İşlemlerinde Özkaynak ve Özkaynağın Korunması

Özkaynak işleme konu kıymetlerin Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 25'inci maddesinde belirlenen esaslar çerçevesinde hesaplanan cari değerleri toplamından açığa satıştan elde edilen hasılatın toplanması suretiyle hesaplanır.

Müşteri açığa satış işleminde başlangıçta asgari %50 oranında özkaynak yatırmak zorundadır. Başlangıçtaki özkaynak, açığa satılacak menkul kıymetlerin cari piyasa değeri kadar nakit veya menkul kıymetin peşin olarak yatırılmasını ifade eder ki, bu hüküm başlangıç özkaynak oranının %50 olarak belirlenmesinin bir başka ifadesidir.

Açığa satış işlemlerinin devamı süresince özkaynak oranının %35 olması zorunludur.

Özkaynak oranının hesaplanmasında;

[(İşleme konu kıymetlerin cari piyasa değeri – açığa satışa konu sermaye piyasası aracının piyasa değeri) / işleme konu kıymetlerin cari piyasa değeri]

formülü kullanılır.

Açığa satılan veya özkaynak olarak verilen sermaye piyasası araçlarının değerlemesinde Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nde yer alan ilkelere uyulur.

Müşteri, zararını durdurmak amacıyla, aracı kurumla imzalanan açığa satış çerçeve sözleşmesinde yer alan ya da asgari özkaynak oranı olan %35 oranına ulaşmadan, daha yüksek bir özkaynak oranında sermaye piyasası araçlarının alışı sağlayan resen alış emrinin uygulanması konusunda açığa satış çerçeve sözleşmesine hüküm konmasını ve buna ilişkin esasların belirlenmesini isteyebilir.

Açığa satış işlemlerinde özkaynak oranının daha iyi anlaşılabilmesini teminen aşağıdaki örnekler incelenebilir.

Örnek 1: Aracı kurumda 1.000 TL. tutarında nakdi olan müşteri A, borsada Y hisse senedinin fiyatında aşağı yönlü bir trend beklemektedir. Bu kapsamda yapabileceği açığa satış tutarı nedir?

Cevap 1: Başlangıç özkaynak oranı %50 olduğu dikkate alındığında, 1.000 TL. özkaynağı olan müşteri A, Borsa'da Y hisse senedinden 1.000 TL. tutarında satış yapabilecektir.

$$0,50 = (1.000 + X - X) / 1000 + X$$

$$0,50 = 1000 / 1000 + X$$

$$X = 1000$$

Örnek 2: Açığa satışa konu Y hissesinin fiyatı beklenen aksine olumlu bir haberle artış göstermiş ve müşteri A'nın aldığı hisse senedinin toplam değeri 1.300 TL. olmuştur. Özkaynak oranını hesaplayınız.

Cevap 2: $X = 2.000 - 1.300 / 2.000$, $X = 700 / 2.000$, $X = 0,35$ 'dir. İşleme konu kıymetlerin değeri satıştan elde edilen 1.000 TL. hasılat ile 1.000 TL. tutarındaki teminattır. Açığa satışa konu sermaye piyasası aracının piyasa değeri ise 1.300 TL. olmuştur.

19.3. Açığa Satışta Özkaynak Tamamlama Bildirimi

Aracı kurumlar müşterilerinin açığa satış hesaplarındaki özkaynak tutarını her iş günü itibariyle

hesaplamak ve raporlamak zorundadır.

Açığa satış işlemi karşılığı yatırılan özkaynak tutarı, asgari özkaynak tutarı olan %35'in altına düştüğü takdirde, aracı kurumlar eksikliğin tespit edildiği gün itibarıyla, özkaynak oranını %50 olan başlangıç özkaynak oranına tamamlayacak şekilde nakit ve/veya sermaye piyasası aracı yatırmak üzere müşteriye en seri haberleşme aracı ile yazılı olarak özkaynak tamamlama bildiriminde bulunurlar.

Özkaynağın, tamamlama bildiriminin müşteriye yapıldığı andan itibaren iki iş gününü geçmemek üzere açığa satış işlemi çerçeve sözleşmesinde belirlenen süre içerisinde tamamlanmaması halinde, aracı kurum ayrıca bir ihbarname göndermesine gerek kalmaksızın, açığa satıştan elde edilen nakdi kullanarak veya özkaynak olarak verilen sermaye piyasası araçlarını satarak açığa satış işlemini sözleşmede belirlenen esaslar çerçevesinde kapatma yetkisine sahiptir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.26)

Müşteri, hesabındaki özkaynak tutarının, asgari özkaynak tutarını sağlayacak oranın üzerine çıkması halinde, özkaynak fazlasını nakit olarak çekebileceği gibi, aracı kurum tarafından kabul edilmesi halinde yeni açığa satış işlemlerinde özkaynak olarak kullanabilir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.27)

Açığa satış işlemlerinde özkaynak oranı hesaplamasına ilişkin tablo aşağıda verilmektedir:

	I	II	III	IV	V
	İşleme Konu Kıymetlerin Cari Piyasa Değeri (TL) (I) = (II) + (III)	Açığa Satıştan Elde Edilen Hasılat (TL) (II)	Özkaynak Olarak Yatırılan Nakit veya Sermaye Piyasası Aracının Cari Piyasa Değeri (TL) (III)	Açığa Satışa Konu Sermaye Piyasası Araçlarının Cari Piyasa Değeri (TL) (IV)	Özkaynak Oranı (TL) V = (I-IV/I)
1. gün (Hesabın açıldığı gün)	10,000,000	5,000,000	5,000,000	5,000,000	% 50
2. gün	10,000,000	5,000,000	5,000,000	6,000,000	% 40
3. gün (Bildirim Günü)	10,000,000	5,000,000	5,000,000	7,000,000	% 30
Bildirim Sonrası	14,000,000	5,000,000	9.000.000	7,000,000	% 50

2. gün: Açığa satışa konu sermaye piyasası araçlarının cari piyasa değerinin 1 milyon TL yükselmesi durumunda özkaynak oranının (% 40) asgari özkaynak oranından (% 35) daha yüksek seviyede gerçekleşmesi sebebiyle özkaynak tamamlama bildirimine gerek bulunmamaktadır.

3. gün: Açığa satışa konu sermaye piyasası araçlarının cari piyasa değerinin 2 milyon TL yükselmesi durumunda özkaynak oranının (% 30) asgari özkaynak oranından (% 35) daha düşük seviyede gerçekleşmesi sebebiyle aracı kurum tarafından özkaynak tamamlama bildirimi yapılması, müşteri tarafından da özkaynak oranının Tebliğde öngörülen başlangıç özkaynak oranına (% 50) artırılmasını teminen (4 milyon TL değerinde) ek özkaynak getirilmesi gerekmektedir.

19.4. Açığa Satış Emrinin Bildirilmesi

Açığa satış emrinin bildirilmesi hususu piyasada etkin fiyat oluşmasını temin etmeye yönelik

bir uygulamadır. Bu kapsamda müşteri tarafından açığa satış emri olduğu yazılı olarak bildirilen emirler, aracı kurum tarafından bir işlemin açığa satış olduğunun tespit edilmesi veya aracı kurumun kendi hesabına açığa satış işlemi gerçekleştirecek olması durumunda, aracı kurum emri Borsaya iletirken emrin açığa satış emri olduğunu açıkça belirtir.

Müşteri tarafından açığa satış emri olduğu aracı kuruma yazılı olarak bildirilen ancak aracı kurum tarafından Borsa'ya açığa satış emri olduğu bildirilmeyen ve/veya aracı kurum tarafından açığa satış niteliğinde olduğu tespit edilen, ancak aracı kurum tarafından Borsa'ya açığa satış olduğu bildirilmeyen emirlerden dolayı cezai sorumluluk aracı kuruma aittir.

Müşteri ve aracı kurum, yapmakla yükümlü oldukları her bir açığa satış bildiriminden dolayı ayrı ayrı olarak Tebliğ hükümlerine aykırılıktan sorumludurlar. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.28)

19.5. Açığa Satış İşlemlerinde Fiyat Sınırı

İlgili borsa, açığa satış işlemlerinde açığa satışa konu olacak sermaye piyasası aracının ancak en son gerçekleşen işlem fiyatından daha yüksek bir fiyat üzerinden, en son gerçekleşen fiyatın bir önceki fiyattan daha yüksek olması durumunda ise en son gerçekleşen fiyat düzeyinden satılmasına³⁹ karar vermeye ve buna ilişkin esasları belirlemeye yetkilidir. Borsa bu yetkisini aracı kurum, piyasa veya sermaye piyasası aracı bazında kullanabilir. İlgili borsa, bu yönde karar alınması halinde, durumu gerekçesi ile birlikte Kurula bildirir.

Kurul gerekli gördüğü durumlarda, aracı kurum, piyasa veya sermaye piyasası aracı bazında, resen açığa satışa konu olacak sermaye piyasası aracının ancak en son gerçekleşen işlem fiyatından daha yüksek bir fiyat üzerinden, en son gerçekleşen fiyatın bir önceki fiyattan daha yüksek olması durumunda ise en son gerçekleşen fiyat düzeyinden satılması zorunluluğunu getirebilir veya mevcut zorunluluğu kaldırabilir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.29)

19.6. Açığa Satış İşlemi Yapma Yasağı

Sermaye piyasası aracı ihraç eden şirketin yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey personeli ve %10 veya daha fazla paya sahip ortakları ile bu kişilerle birlikte hareket ettiği tespit edilen kişiler ve bu kişilerin eş ve velayeti altında bulunanların söz konusu ihraçının sermaye piyasası aracında açığa satış işlemi yapmaları yasaktır. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.30)

20. SERMAYE PİYASASI ARACI ÖDÜNÇ ALMA VE VERME İŞLEMLERİ

20.1. Genel Olarak Ödünç Alma ve Verme İşlemleri

Sermaye piyasası aracı ödünç işlemleri, takas yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde avantaj sağlaması ve açığa satış ve türev işlemleri işlemlerini kolaylaştırması nedeniyle sermaye piyasalarında önemli bir unsurdur.

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 31'inci maddesinde ödünç işlemine ilişkin olarak yer alan genel hususlar aşağıda yer almaktadır.

a) Sermaye piyasası aracı ödünç alma ve verme işlemi, ilgili çerçeve sözleşmede belirlenen esaslar dahilinde, ödünç veren tarafından ödünç alan tarafa, belirli bir dönem için sermaye piyasası araçlarının verilmesi ve aynı cins sermaye piyasası aracının mislen geri alınmasını ifade eder.

b) Aracı kurumlar, kendi nam ve hesaplarına tuttıkları sermaye piyasası araçları ile müşteriler veya portföy bulunduran diğer kişi ve kurumlar tarafından yetki verilmiş olması şartıyla, müşterilerin veya portföy bulunduran diğer kişi ve kurumların hesaplarında bulunan sermaye piyasası araçlarını her ödünç verme işleminden önce müşterinin yazılı veya herhangi bir iletişim aracı ile (faks, telefon, elektronik ortam ve benzeri) talimatını alarak başka kişi ve kuruluşlara ödünç verebilirler.

³⁹ Up-tick rule

20.2. Ödünç Alınan Sermaye Piyasası Araçlarından Doğan Hakların Kullanımı

Ödünç alınan sermaye piyasası araçlarının ödünç verene tesliminden önce, ihraççı ortaklık tarafından temettü veya faiz ödenmesi durumunda; söz konusu ödemeler sermaye piyasası araçları ödünç alma ve verme işlemi çerçeve sözleşmesi hükümlerine göre ödünç alan tarafından ödünç veren tarafa ödenmek zorundadır.

Ödünç alınan hisse senetlerinin ödünç verene tesliminden önce, ihraççı ortaklığın sermaye artırımını sonucu yeni pay ve bedelsiz pay alma hakkı kullanımı söz konusu olduğunda, tarafların yükümlülükleri sermaye piyasası araçları ödünç alma ve verme işlemi çerçeve sözleşmesi hükümleri dahilinde serbestçe belirlenir.

Ödünç alan aracı kurum tarafından, verilen özkaynak tutarı ile ödünç alınan sermaye piyasası araçlarının cari değeri arasındaki fark ödünç alınan menkul kıymetler izleme formu ile izlenir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.32)

20.3. Ödünç Alınan Sermaye Piyasası Araçları Karşılığında Özkaynak Verilmesi

Ödünç alan, ödünç aldığı sermaye piyasası araçları karşılığında, ödünç veren tarafa ödünç alınan sermaye piyasası araçlarının cari değerinin %100'ünden az olmamak kaydıyla, aralarında serbestçe belirlenecek tutarda özkaynak verir.

Verilecek özkaynağın, Tebliğ'de belirlenen özkaynak olarak kabul edilebilecek kıymetlerden oluşması gereklidir. Ancak, DİBS piyasa yapımcıları tarafından gerçekleştirilecek ödünç alma ve verme işlemlerinde, özkaynak olarak kabul edilecek kıymetler Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Hazine Müsteşarlığı (Hazine ve Maliye Bakanlığı)'nın görüşü alınarak ilgili Borsa tarafından belirlenir.

Özkaynak tutarı ile ödünç verilen sermaye piyasası araçlarının cari değeri arasındaki fark ödünç veren adına ilgili aracı kurum tarafından günlük olarak takip edilir. Özkaynak tutarı, sermaye piyasası araçlarının cari değerinin %100'ünün altına düştüğü takdirde, ödünç alan tarafa aynı gün içinde en seri haberleşme aracı ile yazılı olarak özkaynak tamamlama bildiriminde bulunulur. Ancak ödünç alan tarafın aracı kurum, ödünç veren tarafın ise aracı kurumun kendi müşterisi olması durumunda bildirim gerek olmaksızın aracı kurumun özkaynak tutarını başlangıç seviyesine tamamlaması gerekir.

Özkaynağın, bildirimin alındığı gün tamamlanması esastır. Özkaynağın bildirimin alındığı gün itibariyle tamamlanmaması durumunda, aracı kurum tarafından ayrıca bir ihbarname gönderilmesine gerek kalmaksızın özkaynak tutarı ve/veya müşterinin açığa satış nedeniyle hesabında bulunan özkaynak kullanılarak yükümlülükler yerine getirilir ve varsa negatif fark müşteriden tazmin edilir.

Ödünç alınan veya özkaynak olarak verilen sermaye piyasası araçlarının değerlemesinde Tebliğ'de yer alan ilkelere uyulur. Şu kadar ki ödünç alma ve verme işleminin gerçekleştirildiği günde sadece sermaye piyasası aracının bir önceki seans ağırlıklı ortalama fiyatı dikkate alınır.

Müşteri hesabındaki özkaynak tutarının belirlenen oranın üzerine çıkması halinde, özkaynak fazlasının kullanım esasları ödünç alanla ödünç veren arasında imzalanacak sermaye piyasası araçları ödünç alma ve verme işlemi çerçeve sözleşmesinde belirlenir. (Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği md.33)

20.4. Ödünç Alma ve Verme İşleminin Muacceliyeti

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 34'üncü maddesi uyarınca ödünç alma ve verme işleminden doğan borç aşağıdaki hallerde muaccel hale gelir.

- Aracı kurum tarafından yapılan özkaynak tamamlama bildirimine rağmen müşterinin özkaynağı tamamlamaması,
- Sermaye piyasası araçları ödünç alma ve verme işlemi çerçeve sözleşmesi ile belirlenen ödünç alma ve verme işlemi süresinin sona ermesi,
- Açığa satışı yapılan sermaye piyasası araçlarının ilgili listeden çıkarılması.

Muaccel hale gelen borç karşılığında, sözleşmede hüküm bulunması kaydıyla, özkaynak olarak

yatırılan kıymetler nakde dönüştürülmek sureti ile tasfiye edilebileceği gibi, aracı kurumun hesabına da geçirilebilir.

20.5. Takas Süresi İçinde Yapılan İşlemlerin Teminatlandırılması

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 9'uncu maddesinde konuya ilişkin olarak yer alan hususlar aşağıda verilmektedir.

1) Bir müşterinin takası henüz gerçekleşmemiş hisse senedi alımı işlemleri sonucunda, belirli bir anda oluşabilecek açık takas pozisyonu sermaye piyasası aracı veya pazar bazında Borsa İstanbul A.Ş.'nin ilgili düzenlemeleri ile belirlenir. Kurul, sermaye piyasası aracı veya pazar bazında açık takas pozisyonu oranını belirleme ve değiştirme yetkisini haizdir. Aracı kurum daha yüksek bir teminat oranı belirleyebilir.

Buna göre; bir müşterinin yıldız pazarda takası henüz gerçekleşmemiş pay alımı işlemleri sonucunda, belirli bir anda oluşabilecek açık takas pozisyonunun asgari %20'si oranında net varlığının bulunması zorunludur. Bu oran ana pazarda işlem gören paylar için %50, alt pazar, YİP, PÖİP'da işlem gören paylar için ise %100 olarak belirlenmiştir.

Bu hüküm yıldız pazar için; müşterinin 20 TL varlığı varken 100 TL. alım yapmasına imkan sağlamaktadır. Bu şekilde müşteri işlemlerin netleştirilmesi gün sonunda yapılacağı için 80 TL.'lik fazladan işlem yapabilmektedir. Riskli gibi görünmekle birlikte bir hisse senedinde günlük kayıp azami %21 olarak gerçekleşeceği için gün sonunda alım olmasa dahi %20'lik özkaynak bir günlük kaybı karşılayacak düzeydedir.

2) 1'inci maddede belirtilen açık takas pozisyonu hesaplanırken öncelikle aynı pay için yapılan alım ve satım tutarları netleştirilerek müşterinin aracı kuruma karşı pay alım işlemlerinden doğan nakit yükümlülüğü hesaplanır.

3) Müşterinin net varlığı Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 12'nci maddesinde özkaynak olarak kabul edilebilecek kıymetlerden oluşur. Net varlığın hesaplanmasında müşterinin takas yükümlülüğünü yerine getirmediği kıymetler ile herhangi bir işlemin teminatı olan kıymetler dikkate alınmaz.

4) Birinci maddede yer alan teminat oranının herhangi bir nedenden dolayı sağlanamaması halinde, teminat oranını daha da düşürecek emirler kabul edilmez ve gün sonunda müşterinin teminat oranını sağlayamaması halinde, ertesi gün ilk seansın başlangıcında müşterinin belirtilen teminat oranını sağlayacak tutardaki kıymeti aracı kurum tarafından belirlenen teminat oranı sağlanıncaya kadar sözleşmedeki hükümler çerçevesinde resen satılır.

5) Aracı kurumlar tarafından bir müşteriye ilişkin olarak aşağıdaki hususların sağlanması kaydıyla takas süresini aşmamak üzere herhangi bir teminat almaksızın alım emri kabul edilebilir.

- Emri veren müşterinin nakit yükümlülüğünü yerine getirecek mali güce sahip olduğu hususunda gerekli araştırmaların yapılmış olması,
- Müşteriyi tanıma kuralı çerçevesinde müşterinin borcunu karşılar tutarda, likiditesini dikkate alarak malvarlığı ve ödeme gücü olduğuna dair tevsik edici belgelerle kredi komitesinin olumlu görüşünün alınmış olması,
- Yönetim kurulu kararı ile limit tanınmış olması.

6) Yukarıda yer alan hususlara, müşterilerin önceden bilgilendirilmesini teminen aracı kurum ile müşteriler arasında imzalanacak alım satım aracılığı çerçeve sözleşmesinde yer verilmesi gereklidir.

20.6. Müşterilerin Özkaynak Tamamlama ve/veya Takas Yükümlülüğünü Yerine Getirmemesine İlişkin Bildirim

Kredili Alım, Açığa Satış ve Ödünç Alma ve Verme Tebliği'nin 35'inci maddesi uyarınca üç ay içerisinde iki defadan daha fazla nakit ve sermaye piyasası aracı takas yükümlülüğünü ve/veya özkaynak tamamlama yükümlülüğünü yerine getirmeyen müşteriler ilgili aracı kurum tarafından 2 iş günü içerisinde Borsaya bildirilir ve söz konusu müşterilerin kimlik bilgileri Borsa tarafından ilan edilir.

Ancak temerrüt tarihi itibariyle Kurulca belirlenen belli bir tutarın altında kalan veya müşterinin net varlığının %5 ini geçmeyen tutarlar Borsaya bildirilmeyebilir.

İşlem gününde emre konu nakit veya menkul kıymet tutarlarının hesaplarında bulunmaması veya emrin verildiği anda peşinen tevdi edilmemesi durumunda bu müşterilerin alım veya satım emirleri hiçbir aracı kurum tarafından Borsada ilan edildiği tarihten itibaren altı ay süre ile kabul edilmez. Bu müşteriler bildirim tarihinden önce almış oldukları vekâletnameler hariç, kimlik bilgileri Borsada ilan edildiği tarihten itibaren bu maddede sayılan yükümlülükleri sona erinceye kadar vekâlet alarak müşteri hesaplarında işlem yapamazlar.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KİTLE FONLAMASI TEBLİĞİ (III-35/A.2)

Kitle fonlamasına ilişkin usul ve esaslar SPKna eklenen 35/A maddesine dayanılarak Kurulca düzenlenmekte olup, Kanun'da, bir projenin veya girişim şirketinin ihtiyaç duyduğu fonu sağlamak amacıyla Kurul tarafından belirlenen esaslar dâhilinde SPKn'nun yatırımcı tazminine ilişkin hükümlerine tabi olmaksızın kitle fonlama platformları aracılığıyla halktan para toplanması "kitle fonlaması" olarak tanımlanmıştır. Pay karşılığında platformlar aracılığıyla halktan para toplanması "paya dayalı"; borçlanma aracı karşılığında platformlar aracılığıyla halktan para toplanması ise "borçlanmaya dayalı" kitle fonlamasını ifade etmektedir.

Öncelikle ortaklığa dayalı olarak yapılacak kitle fonlamasına yönelik esasların düzenlendiği Paya Dayalı Kitle Fonlaması Tebliği (III-35/A.1) 03.10.2019 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Paya dayalı modelin hayata geçmesini müteakip, piyasanın da ihtiyacı doğrultusunda 20.02.2020 tarihinde SPKn'nun 35/A maddesinde değişiklik yapılarak, Kurul tarafından borçlanmaya dayalı kitle fonlamasına ilişkin belirleme yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda, Kurul tarafından paya ve borçlanmaya dayalı kitle fonlamalarına ilişkin esasların belirlendiği Kitle Fonlaması Tebliği (III-35/A.2) (Tebliğ) 27.10.2021 tarih ve 31641 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Anılan Tebliğ ile Paya Dayalı Kitle Fonlaması Tebliği (III-35/A.1) yürürlükten kaldırılmıştır.

Yeni Tebliğ uyarınca getirilen esaslar ve yükümlülükler aşağıda verilmektedir.

1. PLATFORMLARA İLİŞKİN ESASLAR VE LİSTEYE ALINMA

Kitle fonlamasına aracılık eden platformların kuruluşuna Kurulca izin verilebilmesi için;

- a) Anonim ortaklık olması,
 - b) Sermayesinin asgari 15.000.000 Türk Lirası tutarında ve tamamının nakden ödenmiş olması, sermayesinin ve özsermayesinin bu tutardan az olmaması,
 - c) Paylarının tamamının nama yazılı olması,
 - ç) Ticaret unvanında "Kitle Fonlama Platformu" ibaresinin bulunması,
 - d) Esas sözleşmesinde işletme konusunun münhasıran paya ve/veya borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyetinde bulunulmasına aracılık edilmesi olarak belirtilmiş olması,
 - e) Kurucularının Tebliğ ile belirlenen şartları sağlaması,
 - f) Yönetim kurulunun asgari olarak 3 kişiden oluşması,
- zorunludur.

Platformların kitle fonlaması faaliyetlerinde bulunabilmeleri için ayrıca Kurul tarafından listeye alınmaları zorunludur.

Kurulca listeye alınabilmesi için platformun;

- a) Kuruluş şartlarının kaybedilmemiş olması,
- b) Ortaklarının ve yönetim kurulu üyelerinin Tebliğ ile belirlenen şartları sağlaması,
- c) Tebliğ ile nitelikleri belirlenen en az bir yatırım komitesi oluşturmuş olması,
- ç) İç kontrol ve risk yönetim sistemi ile muhasebe ve operasyon birimini oluşturmuş olması,
- d) Kurulun bilgi sistemleri yönetimi düzenlemelerinde dar yetkili aracı kurumlar için öngörülen bilgi sistemleri altyapısını oluşturarak faaliyete geçirmiş olması,
- e) Belge, kayıt ve muhasebe işlemlerini yürütecek sorumlu birimde yeterli sayıda personeli istihdam etmiş olması,
- f) Kitle fonlaması faaliyetinin operasyonel işlemlerini yerine getirmeyi teminen MKK ve

emanet yetkilisi⁴⁰ ile sözleşme imzalaması ve bilgi işlem sistemleri ile teknolojik altyapısını bu kuruluşların belirlediği esaslar çerçevesinde uyumlaştırması,

g) Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yürütecek platformların, girişimci veya girişim şirketlerinin borçlanma araçlarından kaynaklanan ödeme yükümlülüklerinin bilgi formunda⁴¹ belirlenen esaslar çerçevesinde yerine getirebilme kapasitesinin değerlendirilmesini ve kredi limiti kontrolünün yapılabilmesini teminen MKK'nın Yatırımcı Risk Takip Sistemi ile karşılıklı veri akışını platforma kampanya başvurusunda bulunan girişimci ve girişim şirketleri ile sınırlı olmak üzere sağlayacak altyapıyı platform nezdinde oluşturması,

ğ) Üyelerin, girişim şirketi yetkilileri ve/veya girişimci ve/veya fonlanan şirketin yetkilileri ile elektronik ortamda iletişim kurabilecekleri altyapıyı platform nezdinde oluşturması,

h) Kendi personeli arasında, personeli ile hizmet verdiği kişiler arasında ya da hizmet verdiği kişilerin kendileri arasında çıkabilecek çıkar çatışmalarını tanımlaması, çıkar çatışmalarının önlenmesi için alınabilecek tedbirleri ve çıkar çatışmalarının önlenememesi durumunda izlenecek prosedürleri içeren yazılı çıkar çatışması politikası oluşturması ve bu politikayı yönetim kurulu kararına bağlaması, şartlarını yerine getirmesi

zorunludur.

Platformların önemli etkiye sahip tüzel kişi ortaklarının, önemli etkiye sahip ortaklarının da kurucular için belirlenen şartları taşımaları zorunludur.

Kurul, gerekli gördüğü hallerde listeye alınma aşamasında veya faaliyet süresince genel olarak veya platform bazında mesleki sorumluluk sigortası yaptırılmasını zorunlu tutabilir.

Kuruluş için belirlenen asgari özsermaye şartı, platformun Kurulca listeye alınmasını takip eden iki yıl süresince yarısı oranında uygulanır.

Platformların paya ve/veya borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyetlerinden hangilerine yetkili olduğu platformun internet sitesinde belirtilir.

2. PLATFORMUN KURUCULARI, ORTAKLARI VE YÖNETİM KURULU ÜYELERİNDE ARANACAK ŞARTLAR

Platformun kurucularının, ortaklarının ve yönetim kurulu üyelerinde aranacak şartlar aşağıda yer almaktadır.

a) Müflis olmaması, konkordato ilân etmiş olmaması ya da hakkında iflasın ertelenmesi kararı verilmiş olmaması,

b) Faaliyet izinlerinden biri Kurulca iptal edilmiş kuruluşlarda, bu müeyyideyi gerektiren olayda sorumluluğu bulunan kişilerden olmaması,

c) Kanunda yazılı suçlardan kesinleşmiş mahkûmiyetinin bulunmaması,

ç) 14/1/1982 tarihli ve 35 sayılı mülga Ödeme Güçlüğü İçinde Bulunan Bankerlerin İşlemleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ve eklerine göre kendileri veya ortağı oldukları kuruluşlar hakkında tasfiye kararı verilmemiş olması,

d) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı beş yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da Devletin güvenliğine karşı suçlar, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme veya değiştirme, banka veya kredi kartlarının kötüye kullanılması, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama,

⁴⁰ Emanet yetkilisi; platformlar aracılığıyla toplanan fonu, fonlanan şirkete aktarılan veya yatırımcılara iade edilene kadar bu Tebliğdeki hükümler çerçevesinde emanetçi sıfatıyla bloke eden İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. ile 2/7/2013 tarihli ve 28695 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Portföy Saklama Hizmetine ve Bu Hizmette Bulunacak Kuruluşlara İlişkin Esaslar Tebliği (III-56.1)'nde tanımlanan diğer portföy saklayıcılarını ifade eder.

⁴¹ Bilgi formu; girişimci veya girişim şirketi tarafından hazırlanan, projenin ihtiyaç duyduğu fonun toplanabilmesi amacıyla kampanya sayfasında ilan edilen ve standartları Kurulca belirlenen formu ifade etmektedir.

terörizmin finansmanı, kaçakçılık, vergi kaçakçılığı veya haksız mal edinme suçlarından mahkûm olmaması,

e) İşin gerektirdiği dürüstlük ve itibara sahip bulunması,

f) Kanunun 101 inci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca işlem yasaklı olmaması, zorunludur.

Platformların en az bir yönetim kurulu üyesinin 15/2/2013 tarihli ve 28560 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelikte tanımlanan bireysel katılım yatırımcısı lisansına sahip kişilerden olması zorunludur.

3. DIŞARIDAN HİZMET ALINMASI

Platformlar tarafından münhasıran yönetim kurulunca ve yatırım komitesince icra edilmesi gereken faaliyetler ile platformun idaresi haricindeki görev ve yükümlülüklerin ifası için uzman kuruluşlardan hizmet alınabilir. Dışarıdan hizmet alımı, işin niteliğine uygun olarak platform ile hizmet sağlayıcı kuruluş arasında akdedilecek bir sözleşme kapsamında yürütülür.

Dışarıdan alınan hizmetlerde yönetim, içerik tasarımı, erişim, kontrol, denetim, güncelleme, bilgi veya rapor alma gibi fonksiyonlarda karar alma gücü ve sorumluluğunun platformda olması gerekir.

Dışarıdan hizmet alımı, platformun sermaye piyasası mevzuatından kaynaklanan sorumluluklarını ortadan kaldırmaz.

Kurul, gerektiğinde genel olarak veya platform bazında dışarıdan hizmet alınabilecek konuları belirlemeye, bu konuları sınırlamaya veya yasaklamaya, niteliğine göre bu hizmetin alınmasını izin koşuluna bağlamaya yetkilidir.

4. PLATFORMUN ORTAKLIK YAPISI DEĞİŞİKLİKLERİ

Listeye alınma sonrasındaki ortaklık yapısı değişikliklerinde platform ortağı olan gerçek kişiler ve önemli etkiye sahip tüzel kişiler ile platformların önemli etkiye sahip tüzel kişi ortaklarının önemli etkiye sahip ortakları için de platform ortaklarına ilişkin Tebliğ ile öngörülen şartlar aranır.

Bir kişinin platform sermayesinin veya oy haklarının doğrudan veya dolaylı olarak %10’u veya daha fazlasını temsil eden payları edinmek suretiyle platform ortağı olması veya bir ortağa ait payların platform sermayesinin veya oy haklarının %10, %20 veya %50’sini aşması sonucunu veren pay edinimleri ile bir ortağa ait payların yukarıdaki oranların altına düşmesi sonucunu veren pay devirleri Kurulun onayına tabidir.

Yönetim kurulunda temsil edilme hakkı veren imtiyazlı payların devri herhangi bir orana bakılmaksızın Kurul onayına tabidir. Platformun yönetim kurulunda temsil edilme hakkı veren imtiyazlı paylarına sahip tüzel kişinin sermayesinde %10, %20 veya %50 oranlarının aşılması sonucunu doğuracak şekildeki ortaklık yapısı değişiklikleri Kurulun onayına tabidir. Platformların sermayesinin veya oy haklarının %10’undan fazlasına sahip tüzel kişilerin yönetim kurulunda temsil edilme imtiyazı veren paylarının devri de Kurulun onayına tabidir.

Aynı gerçek veya tüzel kişi tarafından yönetim kontrolüne sahip olunan grup içerisinde yapılan devir işlemleri sebebiyle ortaya çıkan ortaklık yapısı değişiklikleri Kurul onayına tabi değildir. Bu durumda, pay devrini izleyen on iş günü içinde Kurula bildirimde bulunulur.

Bir kişinin, doğrudan veya dolaylı olarak, platform sermayesinin veya oy haklarının yukarıdaki oranlara ulaşmayan veya bu oranlar arasında kalan pay devirlerinde ise devri izleyen on iş günü içinde Kurula bildirimde bulunulur.

Platformun ortaklık yapısının şeffaf ve açık olması ve güncel ortaklık yapısı bilgisine daimi olarak platform internet sitesinde yer verilmesi zorunludur.

Platformun önemli etkiye sahip tüzel kişi ortağının halka açık ortaklık olması halinde pay devirleri bu paylara bağlı temettü hariç ortaklık haklarının kullanılabilmesi bakımından Kurul onayına

tabidir.

5. YATIRIM KOMİTESİ

Platform yönetim kurulu tarafından oluşturulacak yatırım komitesinin aşağıdaki şartları taşıması gerekir.

- a) En az 3 üyeden oluşması,
- b) Üye sayısının çoğunluğunun finans, girişimcilik, işletmecilik, hukuki danışmanlık, teknoloji, sanayi ve ticaret gibi alanlarda en az 5 yıllık tecrübeye sahip kişilerden olması,
- c) Bir üyesinin platformun yönetim kurulu üyesi olması
- ç) En az bir üyesinin Sermaye Piyasası Faaliyetleri Düzey 3 Lisansına sahip olması,
- d) Üyelerinin tamamının kurucular için aranan şartları sağlamış olması.

Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürüten platformların yatırım komitesinin ilave olarak;

- a) En az bir üyesinin kredi derecelendirme lisansına sahip kişilerden olması,
 - b) Üye sayısının çoğunluğunun istatistik, risk değerlemesi ve yönetimi, finansal analiz, derecelendirme ve değerlendirme alanlarının herhangi birinde en az 5 yıllık tecrübeye sahip kişilerden olması,
- zorunludur.

Platformların, yukarıda yer alan şartların sağlanması şartıyla birden fazla yatırım komitesi oluşturulabilir.

Yatırım komitesi üyeliklerinden herhangi birinin boşalması durumunda, bu durumun gerekçesi platform tarafından yazılı olarak 2 iş günü içinde Kurula bildirilir.

Yatırım komitesi, bilgi formunun onaylanmasına ve paya dayalı kitle fonlaması bakımından fizibilite raporunun, borçlanmaya dayalı kitle fonlaması bakımından kredibilite raporunun incelenmesine yönelik olarak objektif değerlendirme ölçüt ve yöntemlerini içeren bir değerlendirme politikası oluşturur ve bu politika platform yönetim kurulu tarafından karara bağlanarak platformun internet sitesinde kamuya duyurulur.

Yatırım komitesinin bilgi formunu onaylaması üye tamsayısının çoğunluğunun bu yönde karar vermesi ile mümkündür. Platform tarafından daha ağır bir nisabın belirlenmesi mümkündür.

Yatırım komitesi üyeleri; kendilerinin, eşlerinin, alt ve üstsoylarının sermaye, denetim ve idari bakımdan doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili oldukları projelere ait kampanya başvurularının değerlendirilmesine ilişkin yatırım komitesi müzakerelerine katılamaz ve oy kullanamazlar.

Yatırım komitesi üyeleri bu kapsamdaki faaliyetleri karşılığında girişim şirketlerinden veya girişimcilerden herhangi bir ekonomik menfaat temin edemez ve değerlendirdikleri kampanyalara hedeflenen fon tutarının %5'inden fazla fon sağlayamazlar.

6. LİSTEDEN ÇIKMA

Platform, belirtilen şartlardan herhangi birini kaybetmesi halinde, bu durumu 2 iş günü içinde Kurula bildirir. Kurulca uygun görülen süre içinde listeye alınma şartlarının herhangi birini sağlayamayan platform Kurul tarafından resen listeden çıkarılır.

Kuruluş için Kuruldan izin almasını takiben 6 ay içinde listeye alınmak üzere başvurmayan platformun listeye alınma hakkı düşer.

Kurul tarafından listeye alınmasını takiben 6 ay içinde, platforma kampanya başvurusunda bulunulması halinde kampanya sürecinin fiilen yürütülebilmesine imkan sağlayacak şekilde faaliyete geçmeyen platform, Kurul tarafından resen listeden çıkarılır.

Tebliğ kapsamındaki yükümlülükler aykırı eylemleri tespit edilen platformlar ile faaliyetleri geçici olarak durdurulan veya faaliyet izinleri iptal edilen kalkınma ve yatırım bankaları, katılım bankaları ve geniş yetkili aracı kurumlar Kurulca resen listeden çıkarılabilir veya faaliyetlerinin sadece paya dayalı ya da borçlanmaya dayalı olarak yürütülmesine karar verilebilir.

Kurulca resen veya başvuru üzerine listeden çıkarılan platformlar, listeden çıkarılmaya ilişkin Kurul karar tarihinden itibaren bir yıl süreyle kitle fonlaması faaliyetinde bulunmak üzere yeniden listeye alınmak için Kurula başvuramaz. Kurulca resen listeden çıkarılan platformun ortakları 1 yıl süreyle kitle fonlaması faaliyetinde bulunmak üzere Kurulca listeye alınmak için başvuruda bulunan başka bir platformda veya Kurul listesinde bulunan bir platformda herhangi bir unvan altında görev alamaz ve ortak olamaz. Süresi içinde listeye alınmak üzere Kurula başvuruda bulunmayan veya listeye alınma izni başvurusu Kurulca olumlu karşılanmayan platformlar ile listeden çıkarılan platformların, bu hususların kendilerine bildirildiği tarihten itibaren en geç 3 ay içinde sona erme kararı almaları veya esas sözleşmelerini ticaret unvanı ile amaç ve faaliyet konuları da dâhil kitle fonlaması faaliyetlerini kapsamayacak şekilde değiştirmeleri zorunludur.

7. PLATFORMLARIN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN ESASLAR

Platformlar münhasıran paya ve/veya borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyetini yürütebilirler. Platformların;

a) Bu faaliyetin yürütülmesi esnasında girişimciye, girişim şirketine ve fonlanan şirkete yönelik danışmanlık hizmeti vermesi,

b) Girişim sermayesi yatırım fonu kurmak üzere Kuruldan faaliyet izni alan portföy yönetim şirketleri ile 15/2/2013 tarihli ve 28560 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik uyarınca akredite edilmiş ve anonim ortaklık olarak kurulmuş bireysel katılım yatırımcısı ağlarına iştirak etmeleri,

c) Her bir kampanya için hedeflenen fon miktarının azami %20’sine kadar olacak şekilde, kampanyalara toplamda özkaynaklarının azami %50’sine kadar fon sağlamaları,

bu hükme aykırılık teşkil etmez.

Kitle fonlaması faaliyeti sırasında uyulması gereken esasların, girişim şirketi veya girişimci ile platform arasında akdedilecek yazılı bir kitle fonlaması sözleşmesine bağlanması zorunludur.

Platformlar;

a) Fon toplanan her bir proje için kampanya sayfası oluşturarak, kampanya sürecinde ve paya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürüten platformlarda kampanyanın gerçekleştiği takvim yılını izleyen beş yıl boyunca, borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürüten platformlarda ise kampanya kapsamında çıkarılan borçlanma araçlarının itfasının gerçekleştiği tarihe kadar fonlanan şirkete ilişkin periyodik açıklamaların bu sayfa üzerinden yapılmasını sağlayacak gerekli altyapıyı kurma,

b) Yatırım komitesi tarafından onaylanan bilgi formunu kampanya sayfasında yayımlama, bilgi formu ve kampanyaya ilişkin, somut ve rasyonel bir yatırımcının yatırım kararını alırken önemli kabul edebileceği ve yatırım kararını etkileyebilecek nitelikteki; projeyle ilgili gelişmeler, fonlanan şirkete ilişkin kâr dağıtımı, borca batıklık tehlikesi, sermayenin artırılması veya azaltılması, finansal durumundaki değişiklikler, faaliyet gösterilen sektöre ilişkin gelişmeler, kamu otoritelerinin fonlanan şirketin faaliyet gösterdiği sektörü etkileyecek nitelikteki kararları, faaliyetlerine ilişkin bilgiler, yönetim kadrosundaki değişiklikler, fonlanan şirket veya yöneticileri hakkında açılan davalar, fonlanan şirketin konkordato başvurusu, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma başvuru yapması gibi bilgileri kampanya süresince ve paya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürüten platformlarda kampanyanın gerçekleştiği takvim yılını izleyen 5 yıl boyunca, borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürüten platformlarda kampanya kapsamında çıkarılan borçlanma araçlarının itfasının gerçekleştiği takvim yılını izleyen 5 yıl boyunca bu sayfada yatırımcıların incelemesine açık tutma,

c) Yatırımcılardan toplanan fonların emanet yetkilisi nezdinde kampanya süresi tamamlanana kadar platform adına, kampanya süresinin hedeflenen fon tutarına ulaşarak tamamlanmasını müteakip fonlanan şirket adına açılan hesaplarda bloke ettirilerek fonlanan şirkete aktarılmasını veya belirlenen

esaslar çerçevesinde yatırımcılara iade edilmesini sağlama,

ç) Payların veya borçlanma araçlarının MKK nezdinde kayden oluşturulma sürecine kadar gerçekleştirilecek işlemleri yerine getirme veya bir yatırım kuruluşu vasıtasıyla yerine getirilmesini sağlama,

d) Kampanya süresince, bilgi formunda yer verilen hususlara aykırılıkları önlemekle sınırlı olacak şekilde yatırımcıların hak ve menfaatlerinin ihlalini önleyici tedbirleri alma,

e) Yatırımcılara, girişimcilere, girişim şirketlerine ve fonlanan şirkete ilişkin bilgilerin gizliliğini muhafaza etme ve bu bilgilerin gizliliğinin sağlanmasını teminen gerekli her türlü tedbiri alma,

f) Emanet yetkilisinin toplanan fon tutarını nemalandırıp nemalandırmayacağını, alınacak ücret, komisyon ve kesintileri internet sitesinde ilan etme, görevlerini yerine getirmekle

yükümlüdür.

Platformlar, her bir kampanyanın değerlendirilmesinde ve yayımlanmasında adil ve şeffaf olmak ve taraflar arasında çıkar çatışmasına sebebiyet vermemekle, üyelerinin hak ve yararlarını zedeleyici işlemlerde bulunmamakla, iyi niyet kurallarına aykırı hareket etmemekle, üyelerin piyasa hakkındaki bilgisizlik ya da tecrübesizliklerinden yararlanarak kendi lehlerine kazanç sağlamamakla yükümlüdür.

Platformlar girişim şirketlerinin veya girişimcilerin kampanya başvurularını yatırım komitesine sunmadan önce reddedebilir. Her halükarda reddedilen başvuruların reddedilme gerekçesi hakkında platform tarafından başvuru sahiplerine bilgi verilir.

Yatırım komitesine sunulan kampanya başvurularının platformda yayımlanması yatırım komitesinin onayı ile mümkündür. Bu onay, oluşturulan değerlendirme politikasında yer alan her bir ölçüt bakımından yatırım komitesince yapılan değerlendirmeleri içeren bir rapora bağlanır ve bu rapor bilgi formu ile birlikte ilgili projenin kampanya sayfasında yayımlanır. Yatırım komitesi üyelerinden herhangi birinin bir projenin kampanyasının platformda yayımlanma kararına karşı şerh koyması halinde, bu şerhe ve şerhin gerekçesine ilişkin açıklamalar bilgi formu ile birlikte ilgili projenin kampanya sayfasında yayımlanır.

Yatırım komitesi tarafından bilgi formunun onaylanması için asgari olarak bilgi formunda yer alan bilgilerin tutarlı, anlaşılabilir ve Kurulca belirlenen bilgi formu standartlarına göre eksiksiz olduğunun tespiti zorunludur.

Platformlar, her bir kampanyaya ilişkin onaylı bilgi formunun, fon sağlama talebinin iletilmesinden önce ilgili üye tarafından okunduğunu tespit etmekle yükümlüdür. Platform nezdinde kampanya yürütülebilmesi için bilgi formunun yatırım komitesi tarafından onaylanması ve bu formun kampanya sayfasında yayımlanması zorunludur. Bilgi formu gerçek kişi girişimci, tüzel kişi girişimcinin veya girişim şirketinin yetkilileri ve platformun yatırım komitesi üyeleri tarafından imzalanır. Platformlar, kampanyalarını yürüttükleri girişim şirketlerini veya girişimcileri bu Tebliğ kapsamındaki yükümlülükleri hakkında yazılı veya elektronik ortam da dahil olmak üzere herhangi bir iletişim aracıyla bilgilendirmek zorundadır. Platformun bu yükümlülüğünü yerine getirdiğine dair ispat yükü platforma aittir. Platformların, yatırım komitesinin bilgi formunun onaylanmasına ilişkin değerlendirme sürecinde girişim şirketlerinden veya girişimcilerden yeterli bilgi ve belgeyi temin etmeleri ve yatırım komitesinin kararına dayanak oluşturan belge, kayıt ve raporları kampanya süresinin bitimini takip eden 5 yıl süre ile saklamaları zorunludur.

Platformlar her bir kampanya için hedeflenen ve toplanan fon tutarı, fon sağlayan yatırımcı sayısı ve kalan kampanya süresi hakkında platformun internet sitesinde anlık olarak bilgi verir. Fonlamanın gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılmaksızın, her bir kampanya için kampanya süresinin sona ermesini takip eden iş günü fonlama sonuçları platformun internet sitesinde kamuya duyurulur. Platformlar kendilerine ve yürüttükleri faaliyetlere ilişkin tanıtım ve reklamlarda yalnızca kampanya süreci tamamlanmış projelerden yararlanabilir. Altı aylık ve yıllık takvim dönemleri itibarıyla platformlar tarafından asgari olarak fonlaması gerçekleşen, gerçekleşmeyen ve iptal edilen toplam kampanya sayıları ile fonlaması gerçekleşen kampanyalara üyeler tarafından sağlanan toplam fon tutarı

bilgilerini içeren rapor hazırlanarak ilgili dönemin sona ermesini takip eden otuz gün içinde elektronik ortamda Kurula iletilir ve platform internet sitesi üzerinden kamuya duyurulur.

Geniş yetkili aracı kurumlar hariç platformlar, TTK uyarınca hazırlanan finansal tablo ve raporlarını veya 4/1/1961 tarihli ve 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca hazırlanan yıllık finansal tabloları ile faaliyet raporlarını ilgili takvim yılını izleyen dördüncü ayın sonuna kadar Kurula gönderir ve internet sitesi üzerinden kamuya duyurur.

8. PLATFORMLARIN GERÇEKLEŞTİRMEYECEKLERİ FAALİYETLER

1. Kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankalarının tabi olduğu mevzuatta yer alan özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, sadece paya dayalı kitle fonlama faaliyeti yürüten platformlar, faiz veya her ne ad altında olursa olsun bir ivaz karşılığı veya rehin almak suretiyle kredi veya ödünç para verme işlerine aracılık edemezler ve pay dışında herhangi bir sermaye piyasası aracı karşılığında kitle fonlaması faaliyeti yürütemezler.

2. Platformlar, gayrimenkul ve gayrimenkule dayalı hakların alım satımı ve gayrimenkul projelerinin geliştirilmesi ile diğer şirketlere yatırım yapılması amaçlı projelere ilişkin kitle fonlaması faaliyeti yürütemezler.

3. Platformlar yurt dışında yerleşik gerçek ve tüzel kişilere yönelik Türkiye’de yerleşik kişilerden fon toplanması amacıyla kitle fonlaması faaliyeti yürütemezler.

4. Platformlar projelere ilişkin yatırımcılara yönelik olarak yatırım tavsiyesi niteliğindeki değerlendirme, analiz ve yorumlarda bulunamazlar.

5. Platformlar, kampanya süreci tamamlanmamış projeleri tanıtmaya yönelik basılı ya da elektronik ortamda paylaşılan tanıtıcı bilgiler ile platforma veya kampanya sayfasına yönlendirme yapan tanıtımlar hariç olmak üzere kampanyası yürütülen projelere ait ticari ürün ve/veya hizmetlerin reklamlarını yayımlayamazlar.

6. Platformlar; a) Kendilerinin kitle fonlaması yoluyla fonlanmasına yönelik, b) Kendilerine ait projelerin veya sermayelerinin %20 veya daha fazlasını temsil eden paylarına veya oy haklarına, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı veren imtiyazlı paylarına sahip oldukları girişim şirketlerine veya tüzel kişi girişimcilere ait projelerin kitle fonlaması yoluyla fonlanmasına yönelik, c) Ortakları, yönetim kurulu ve yatırım komitesi üyeleri ile bu kişilerin eşlerinin, alt ve üst soylarının tek başlarına veya birlikte sermayesinin %20 veya daha fazlasını temsil eden paylarına veya oy haklarına, yönetim kurulunda temsil edilme hakkı veren imtiyazlı paylarına sahip oldukları girişim şirketlerinin veya tüzel kişi girişimcilerin veya bu kişilere ait projelerin kitle fonlaması yoluyla fonlanmasına yönelik, kampanya yürütemezler.

7. Geniş yetkili aracı kurumlar hariç platformlar paya veya borçlanma aracına ilişkin olarak ikincil piyasa işlemlerine aracılık edemezler. Platformların internet siteleri üzerinden üyelerin kendi aralarında iletişim kurmalarına imkan tanınması bu hükme aykırılık teşkil etmez.

9. YURT DIŞINDA YERLEŞİK PLATFORMLARIN FAALİYETLERİ

Türkiye’de yerleşik kişilere yönelik tanıtım, reklam ve pazarlama gibi faaliyetlerde bulunulmamış olması şartıyla, Türkiye’de yerleşik kişilerin, yurt dışında yerleşik platformlar üzerinden katıldıkları kitle fonlaması işlemleri, bu amaçla yurt dışında açtıkları hesaplar, söz konusu hesaplara gönderilen nakit ve diğer kıymetler ile bu hesaplar üzerinden gerçekleştirdikleri işlemler bu Tebliğin kapsamı dışındadır.

Yurt dışında yerleşik platformlar tarafından Türkiye’de iş yeri açılması, Türkçe internet sitesi oluşturulması, sunulan kitle fonlama faaliyetlerine ilişkin olarak doğrudan ve/veya Türkiye’de yerleşik kişi ya da kurumlar aracılığıyla tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinde bulunulması durumlarından herhangi birinin varlığı halinde faaliyetlerin Türkiye’de yerleşik kişilere yönelik olduğu kabul edilir ve bu Tebliğ hükümleri uygulanır.

10. PLATFORMA ÜYELİK İŞLEMLERİ

Kitle fonlaması işlemlerinde bulunabilmek için yatırımcıların ilgili platforma elektronik ortamda üye olmaları zorunludur.

Platformlar tarafından üyelik işlemleri kapsamında;

a) Türkiye’de yerleşik gerçek kişiler ile tüzel kişilerin imza yetkilileri için MKK tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde 3/9/2016 tarihli ve 29820 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan E Devlet Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte tanımlanan kimlik doğrulama işleminin yerine getirilmesinin sağlanması ve bu suretle kimlik bilgileri tespit ve teyit edilen üyelerin bilgilerinin MKK’ya iletilmesi,

b) Türkiye’de yerleşik olmayan kişiler için bu kişiler adına MKK nezdinde hesap açıldığının ve bu hesaba ilişkin sicil tanımlama işleminin gerçekleştirildiğinin tespit edilmesi ve bu suretle kimlik bilgileri tespit ve teyit edilen üyelerin bilgilerinin MKK’ya iletilmesi,

c) Üyelerle üyelik sözleşmesinin akdedilmesi, bu sözleşmenin elektronik ortamda saklanması ve bir örneğinin uygun haberleşme vasıtasıyla üyelere iletilmesi,

ç) Üyelerden, “Kitle Fonlaması Faaliyetleri Genel Risk Bildirim Formu”nun okunup anlaşıldığına dair yazılı veya elektronik bir beyanın alınması, bu beyanın saklanması ve bir örneğinin uygun haberleşme vasıtasıyla üyelere iletilmesi,

d) Üyelerin kitle fonlaması yatırımlarının taşıdığı riskleri anlayabilecek bilgi ve tecrübeye sahip olduklarının, yatırımlarının tümünü kaybedebileceklerinin ve sahip olacakları payların ve/veya borçlanma araçlarının devir imkânının kısıtlı olabileceğini anladıklarının tespit edilmesi ve yapılan tespit sonucunda kitle fonlaması yatırımlarına uygun olmadığı değerlendirilen kişilerin üyelik başvurularının reddedilmesi,

e) Nitelikli yatırımcı statüsünü haiz üyelik oluşturulabilmesi için üyelik işlemleri tamamlanmadan önce üyenin MKK nezdinde nitelikli yatırımcı olduğunun tespit edilmesi,

f) Varsa üyelerin yıllık net gelirlerine ilişkin beyanlarının derhal MKK’ya iletilmesi ve bu beyanların saklanması,

g) Üyelerden risk bilgilerinin toplanmasına ve gerek görülmesi halinde üçüncü kişiler ile paylaşılmasına ilişkin açık rızalarının alınması,

gerekir.

11. PAYA DAYALI KİTLE FONLAMASI FAALİYETİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR

11.1. Yatırım sınırları

Paya dayalı kitle fonlamasında yatırım sınırları şu şekilde belirlenmiştir:

Nitelikli yatırımcı olmayan gerçek kişiler, bir takvim yılı içinde paya dayalı kitle fonlaması yoluyla azami 250.000 Türk Lirası yatırım yapabilir. Ancak bu sınır 1.000.000 Türk Lirasını aşmamak kaydıyla, yatırımcının platforma beyan ettiği yıllık net gelirinin %10’u olarak uygulanabilir.

Söz konusu yatırım sınırlarına ilişkin kontrol, platformlarca üye bazında MKK’ya iletilen en son tarihli beyan dikkate alınarak MKK tarafından gerçekleştirilir.

11.2. Paya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplamaya ilişkin esaslar

Toplanan fonların aktarılmasından önce, girişimci tarafından yeni bir anonim şirketinin kurulmuş, limited şirket türündeki girişim şirketleri için anonim şirkete dönüşümün tamamlanarak ticaret siciline tescil ettirilmiş olması ve bu fonların yalnızca sermaye artırımları suretiyle çıkarılacak paylar karşılığında fonlanan şirkete aktarılması zorunludur.

Girişim şirketlerinin mevcut paylarının satışı suretiyle fon toplanamaz.

Fonlanan şirketin payları karşılığında yatırımcılardan sağlanan fonların tamamının nakden

ödenmiş olması zorunludur.

Yatırımcılara verilecek paylardan doğan ortaklık hakları ile varsa bu paylara ilişkin imtiyazlar bilgi formunda açıkça belirtilir. Nitelikli yatırımcılar hariç olmak üzere yatırımcılara verilecek paylar arasında imtiyaz farkı yaratılamaz.

Bir girişim şirketi veya girişimci tarafından herhangi bir on iki aylık dönemde platformlar aracılığıyla paya dayalı olarak en fazla iki kampanya ile fon toplanabilir ve bu dönemde toplanabilecek fon tutarı Kurulca izahname hazırlama yükümlülüğünden muafiyet tanınan ve her yıl Kurul Bülteni aracılığıyla ilan edilen ihraç sınırını geçemez. Bilgi formunda açıklanmak ve ihraç sınırını geçmemek kaydıyla paya dayalı kitle fonlaması kapsamında talep edilen fon miktarının azami %20'sine kadar ek fon toplanabilir. Bir proje için herhangi bir on iki aylık dönemde paya ve/veya borçlanmaya dayalı olarak toplanabilecek fon tutarı Kurulca izahname hazırlama yükümlülüğünden muafiyet tanınan ve her yıl Kurul Bülteni aracılığıyla ilan edilen ihraç sınırını geçemez. 5.000.000 Türk Lirasını aşan fon taleplerinde, hedeflenen fon tutarının toplanmış sayılması için hedeflenen fonun en az %5'ine tekabül eden tutarın kampanya süresi içinde nitelikli yatırımcılar tarafından karşılanmış olması zorunludur. Bu zorunluluk toplanan ek fon bakımından uygulanmaz. Bu sınırların altında olmamak kaydıyla, girişim şirketi veya girişimci tarafından bilgi formunda belirtilmek kaydıyla nitelikli yatırımcılara tahsisat oranı belirlenebilir. Bu sınırlara ilişkin kontroller MKK tarafından yerine getirilir.

Girişimciler veya girişim şirketlerinin kampanya sürecinin başladığı tarihteki ortaklarından fonlanan şirkette önemli etkiye sahip olacaklar, kampanya sürecinin başladığı tarihi takip eden 3 yıl içinde miras, mirasın paylaşımı, eşler arasındaki mal rejimi hükümleri veya cebri icra nedenleriyle yapılacak devirler ile nitelikli yatırımcılara ya da kendi aralarında yapacakları devirler hariç olmak üzere, fonlanan şirketteki paylarını devredemezler.

11.3. Paya dayalı kitle fonlamasının kampanya süreci

1) Paya dayalı kitle fonlamasına ilişkin kampanya süreci, bir girişimci veya girişim şirketi tarafından herhangi bir platforma pay karşılığında fon toplama talebiyle başvurulduğu anda başlar. Herhangi bir kampanya süreci tamamlanmadan aynı girişim şirketi veya girişimci tarafından paya veya borçlanmaya dayalı yeni bir kampanya süreci başlatılamaz. Ancak, paya dayalı kampanya süreci devam eden proje için aynı anda borçlanmaya dayalı kampanya yürütülmesi mümkün olup, şu kadar ki bu kampanya süreçlerinin herhangi birinde hedeflenen fonun toplanamaması halinde diğer kampanya süreci de sonlandırılır.

2) Kampanya süresi, yatırım komitesi tarafından onaylanmış bilgi formunun kampanya sayfasında yayımlandığı tarihte başlar ve bu süre altmış günü geçemez. Platform üyeleri tarafından kampanya süresi boyunca ilgili projeye yönelik fon sağlama talepleri platforma iletilir. Bu taleple eş zamanlı olarak üyeler fon sağlamaya ilişkin ödeme emirlerini kimlik bilgileri ile uyumlu bir ödeme aracı vasıtasıyla yerine getirir.

3) Platform, yatırımcılar tarafından kendisine iletilen fon sağlama taleplerini kampanya süresi boyunca anlık olarak MKK'ya ve emanet yetkilisine iletir. Fonların toplanması, toplanan fonların emanet yetkilisi nezdinde platform adına açılan hesapta bloke edilerek fonlanan şirkete aktarılması ve/veya söz konusu fonların ve varsa nemalarının yatırımcılara iade edilmesi emanet yetkilisi tarafından sağlanır.

4) Yatırımcılar tarafından fon sağlamaya ilişkin ödeme emrinin verildiği andan itibaren 48 saat içinde cayma hakkına yönelik bildirimin platforma iletilmesi suretiyle hiçbir sebep gösterilmeksizin cayma hakkının kullanılması mümkündür. Cayma hakkı kullanımının Platform tarafından emanet yetkilisine iletilmesini takip eden iş günü içinde emanet yetkilisi tarafından fon tutarının iadesi için gerekli işlemler yerine getirilir.

5) Varsa ek satış dahil hedeflenen fon tutarının kampanya süresinin bitiş tarihinden önce toplanması halinde, belirtilen cayma hakkı sürelerinin tüm yatırımcılar bakımından sona ermesi şartıyla kampanya süresi erken sonlandırılabilir.

6) Kampanya süresinde, varsa ek satış dahil hedeflenen fon tutarının üzerinde fon toplanması halinde, platformca bilgi formunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde belirlenen dağıtım listesi

dikkate alınarak bu tutarı aşan kısmın yatırımcılara iadesi platformun ilgili listeyi emanet yetkilisine iletmesini takiben yatırımcılar arasında eşitsizliğe sebep olmayacak şekilde yerine getirilir.

7) Kampanyanın erken sonlanması veya kampanya süresiyle birlikte cayma hakkı sürelerinin tüm yatırımcılar bakımından sona erdiği tarih itibarıyla hedeflenen fon tutarının toplanmış olması durumlarında varsa toplanan fon tutarının nemasının yatırımcılara iadesi sonrasında;

a) Girişimci tarafından yürütülen kampanyalarda;

Kampanya süresinin sona ermesini takip eden doksan gün içinde bir anonim şirket kurulması zorunludur. Anonim şirketin kurulması ile emanet yetkilisi nezdinde platform adına açılan hesapta bloke edilen fon, fonlanan şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılır ve en geç kuruluş işleminin ticaret siciline tescilini takip eden otuz iş günü içinde fonlanan şirket tarafından toplanan fon tutarı kadar sermaye artırımı yapılır.

Girişimci tarafından kurulacak anonim şirketin, TTK'nın 332 nci maddesinde belirtilen en az sermaye tutarının tamamının, emanet yetkilisi nezdinde platform adına açılan hesapta bloke edilen tutardan gerçek kişi girişimciler lehine ödenmesi ve bu şekilde ortağı gerçek kişi girişimciler olan bir anonim şirket kurulması mümkündür. Bu halde yatırımcılara fonlanan şirketin paylarının verilmesini teminen sermaye artırımının, kuruluş işlemlerinin tamamlanmasını müteakip en geç 2 iş günü içinde TTK'nın 416 ncı maddesi uyarınca yapılacak çağrısız genel kurulda alınacak karar ile tamamlanması ve bilgi formunda bu duruma ilişkin bilgiye açıkça yer verilmesi zorunludur. Bu kapsamdaki işlemler nedeniyle yatırımcıların uğrayacağı zararlardan platform ve girişimci müteselsilen sorumludur.

Fonlanan şirketin kuruluşunda, fonlanan proje ve projeye ilişkin malvarlığı unsurlarının, TTK hükümleri saklı kalmak kaydıyla, girişimci tarafından aynı sermaye olarak konulması mümkündür.

Fonlanan şirketin yatırımcılar ve girişimciden oluşacak ortaklık yapısına bilgi formunda yer verilir. Fonlanan şirketin kurulmasından sonra, projeye ilişkin oluşacak haklar da dahil tüm malvarlığı unsurları fonlanan şirkete aittir.

Fonlanan şirketin kurulmasından önce finansmanı sağlanan projeye ilişkin malvarlığı unsurlarının bulunması ve bunların fonlanan şirkete kuruluşta aynı sermaye olarak konulmaması halinde, söz konusu malvarlığı unsurlarının, yatırımcıların herhangi bir zarara uğratılmaması ve devir bedelinin fonlanan şirketin sermayesinin binde birini aşmaması kaydıyla, kuruluşu takip eden en geç 30 iş günü içinde fonlanan şirkete devredilmesi zorunludur. Bu işlemler nedeniyle yatırımcıların uğrayacağı zararlardan, girişimciler sorumludur.

b) Girişim şirketi tarafından yürütülen kampanyalarda;

Fon toplayan girişim şirketinin anonim şirket olması durumunda, platform adına emanet yetkilisi nezdinde açılan hesapta bloke edilen fon, fonlanan şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılır ve fonlanan şirket tarafından kampanya süresinin sona ermesini takip eden 30 iş günü içinde toplanan fon tutarı kadar sermaye artırımı yapılır.

Fon toplayan girişim şirketinin limited şirket olması durumunda, kampanya süresinin sona ermesini takip eden doksan gün içinde anonim şirkete dönüşüm işlemlerinin tamamlanmış olması, dönüşüm öncesi bilançoda yer alan özkaynak kalemlerinin, dönüşüm sonrası ortaklığın açılış bilançosunda sermaye hesabı altında bir toplulaştırma yapılmadan, bilançoda ayrı kalemler olarak dönüşüm öncesi şirketin devamı olacak şekilde gösterilmiş olması ve söz konusu hususun tespitine ilişkin mali müşavir raporunun düzenlenmesi, toplanan fonun, anonim şirkete dönüşümü takiben fonlanan şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılması öncesinde anılan mali müşavir raporunun kampanya sayfasında ilan edilmesi gerekir. Platform adına emanet yetkilisi nezdinde açılan hesapta bloke edilen fon, fonlanan şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılır ve fonlanan şirket tarafından dönüşüm işlemlerinin tamamlanmasını takip eden 30 iş günü içinde toplanan fon tutarı kadar sermaye artırımı yapılır.

Sermaye artırım işlemlerinin tamamlanmasını müteakip platform, her bir yatırımcının sağladığı fon tutarı ve bunun karşılığında çıkarılacak payların toplam nominal değeri bilgisini iki iş günü içinde MKK'ya iletir. Fonlanan şirketin sermayesini temsil eden tüm paylarının Kanunun 13 üncü maddesi çerçevesinde MKK nezdinde kayden oluşturulmasına ve hak sahiplerinin hesaplarına aktarılmasına

yönelik işlemlerin gerçekleştirilmesini sağlar. Fonlanan şirket, Kanunun 35/A maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesine tabidir.

Sermaye artırımına ve tüm payların MKK nezdinde kayden oluşturularak hak sahiplerinin hesaplarına aktarılmasına ve bunu takiben emanet yetkilisi nezdinde fonlanan şirket adına bloke edilen fonun, fonlanan şirkete tevdi edilmesine yönelik işlemlerin tamamlanmasıyla birlikte kampanya süreci sona erer.

8) Hedeflenen fon tutarının kampanya süresinin bitiş tarihi veya kampanya süresiyle birlikte cayma hakkı sürelerinin tüm yatırımcılar bakımından sona erdiği tarih itibarıyla toplanamamış olması halinde, ilgili sürenin bitimini takip eden iş günü içinde platform tarafından yapılacak bildirim üzerine emanet yetkilisi nezdinde bloke edilen tutarlar ve varsa neması, bu bildirimi takip eden iş günü içinde emanet yetkilisi tarafından yatırımcılara iade edilir ve bu suretle kampanya süreci sona erer. İade işlemleri emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedüre göre gerçekleştirilir.

9) Yukarıda yer verilen (7) no'lu maddede düzenlenen yükümlülüklerin, süresi içinde yerine getirilmemesi halinde, söz konusu maddede düzenlenen sürelerin bitimini takip eden iş günü içinde emanet yetkilisi nezdinde bloke edilen tutarlar ve varsa neması yatırımcılara iade edilir ve bu suretle kampanya süreci sona erer. Bu durumda yatırımcıların özel hukuk hükümlerinden doğan hakları saklıdır.

10) Listedenden çıkarılan platformlar nezdinde devam etmekte olan kampanya süreçleri sonlanmış sayılır ve toplanan fonlar varsa neması ile birlikte emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedüre göre yatırımcılara iade edilir.

11) Yatırımcılar tarafından kampanya bazında ilgili platforma iletilen fon sağlama taleplerine ilişkin ödemeler ile emanet yetkilisine intikal eden nakit aktarımlarının eşleştirilmesine ve kampanya süresinin sona ermesini takiben payların üye bazında dağıtımının tespitine yönelik işlemler bilgi formunda belirtilen usul ve esaslar ile MKK ve emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedürlere uygun olarak platform tarafından gerçekleştirilir.

12) Paya dayalı kitle fonlaması aracılığıyla fon toplanmasında, girişim şirketinin artırım öncesi sermaye tutarının nominal değerine, sermaye artırım suretiyle yatırımcılara verilecek pay tutarının nominal değerine ve beher payın satış fiyatına, yatırım komitesince onaylanacak bilgi formunda yer verilmesi zorunludur.

12. BORÇLANMAYA DAYALI KİTLE FONLAMASI FAALİYETİNE İLİŞKİN GENEL ESASLAR

12.1. Yatırım sınırları

Nitelikli yatırımcı olmayan gerçek kişiler, bir takvim yılı içinde borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla azami 250.000 Türk Lirası yatırım yapabilir. Ancak bu sınır 1.000.000 Türk Lirasını aşmamak kaydıyla, yatırımcının platforma beyan ettiği yıllık net gelirinin %10'u olarak uygulanabilir.

Nitelikli yatırımcı olmayan gerçek kişiler, borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla bir projeye azami 100.000 Türk Lirası yatırım yapabilir.

Yatırım sınırlarına ilişkin kontrol, platformlarca üye bazında MKK'ya iletilen en son tarihli beyan dikkate alınarak MKK tarafından gerçekleştirilir.

12.2. Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplamaya ilişkin esaslar

Borçlanma aracı satışı dışında, borç veya ödünç sözleşmesi ya da borç ilişkisi doğuran herhangi başka bir sözleşme vasıtasıyla veya borçlanma aracı dışında herhangi bir sermaye piyasası aracı karşılığında borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürütülemez.

Borçlanma aracı karşılığında yatırımcılardan toplanan fonların tamamının nakden ödenmiş olması zorunludur.

Yatırım komitesi, kredibilite raporuna ilişkin hazırlayacağı raporda girişim şirketinin finansal

durumu ile mevcut ve proje sürecindeki genel ekonomik koşulları gözетerek, yürütülecek proje kapsamında fonlanan şirketin yatırımcılara geri ödemeleri düzenli olarak yapıp yapamayacağı hakkında bir değerlendirmeye yer verir. Rapor sonucuna göre fon toplayabileceği değerlendirilen girişimci ve/veya girişim şirketince çıkarılacak borçlanma aracına ilişkin faiz ve benzeri getiriler, vade ve ödeme koşulları, yatırım komitesi ve girişimci veya girişim şirketi tarafından belirlenir. Belirlenmiş faiz ve benzeri getiriler, vade ve ödeme koşulları ile borçlanma aracına ilişkin diğer tüm hak ve yükümlölükler bilgi formunda açıkça belirtilir.

Borçlanma araçlarının satışı aynı tutarda fon sağlayan yatırımcılar arasında eşitsizliğe sebep olmayacak şekilde gerçekleştirilir.

Bilgi formunda yer verilen faiz ve benzeri getiri oranından daha düşük bir orandan fon toplanamaz.

Yatırımcılara satılacak borçlanma aracına ilişkin yatırım komitesi ve girişimci veya girişim şirketi tarafından belirlenecek faiz ve benzeri getiri oranı ilgili borçlanma aracının vadesine en yakın, bir tanesinin vadesi borçlanma aracından kısa ve bir tanesinin vadesi borçlanma aracından uzun olmak üzere iki adet Devlet İç Borçlanma Senetleri için kampanya süresinin başladığı tarihten bir gün öncesinde belirlenen faiz oranlarının ağırlıklı ortalamasının %50 fazlasını aşamaz, vade ise 5 yıldan fazla olamaz. Borçlanma araçlarına ilişkin geri ödeme yükümlölükleri vade tarihinde tek seferde yerine getirilemez.

Borçlanma araçlarından;

a) Vadesi bir yıldan iki yıla kadar olanların vade tarihinden önceki son üç ay içinde geri ödeme yükümlölüklerinin en fazla %15'i

b) Vadesi iki yıldan üç yıla kadar olanların vade tarihinden önceki son altı ay içinde geri ödeme yükümlölüklerinin en fazla %25'i,

c) Vadesi üç yıldan dört yıla kadar olanların vade tarihinden önceki son bir yıl içinde geri ödeme yükümlölüklerinin en fazla %30'u,

ç) Vadesi dört yıldan beş yıla kadar olanların vade tarihinden önceki son bir yıl içinde geri ödeme yükümlölüklerinin en fazla %25'i,

yapılabilir.

Bir girişimci veya girişim şirketi tarafından herhangi bir on iki aylık dönemde platformlar aracılığıyla borçlanmaya dayalı olarak en fazla iki kampanya ile fon toplanabilir ve bu dönemde toplanabilecek fon tutarı Kurulca izahname hazırlama yükümlölüğünden muafiyet tanınan ve her yıl Kurul Bülteni aracılığıyla ilan edilen ihraç sınırını geçemez. Her durumda, girişimci veya girişim şirketinin borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla toplayabileceği fon tutarı, finansmanı talep edilen projenin kredibilite raporunda yer verilen geleceğe yönelik nakit akımlarının, kredibilite raporunun imzalandığı tarihteki indirgenmiş değerinin %50'sinden fazla olamaz. Bir proje için herhangi bir on iki aylık dönemde paya ve/veya borçlanmaya dayalı olarak toplanabilecek fon tutarı Kurulca izahname hazırlama yükümlölüğünden muafiyet tanınan ve her yıl Kurul Bülteni aracılığıyla ilan edilen ihraç sınırını geçemez.

Girişimci veya girişim şirketi tarafından bilgi formunda belirtilmek kaydıyla nitelikli yatırımcılara tahsisat oranı belirlenebilir.

Projenin kredibilite raporunda yer verilen nakit akımlarının indirgenmiş değeri proje bazında platform tarafından MKK'ya bildirilir.

Sınırlara ilişkin kontroller MKK tarafından yerine getirilir.

Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasına aracılık eden platformlar, borçlanmaya dayalı kitle fonlaması kampanyalarına ilişkin temerrüt oranlarını ve borçlanmalarda uygulanan faiz ve benzeri getiri oranlarını sürekli olarak internet sitesinde duyurmakla yükümlüdür. Yapılacak duyurunun, işlemlerin gerçekleştirildiği anasayfa üzerinde "Temerrüt ve Faiz/Getiri Oranları" şeklinde isimlendirilmesi zorunludur. Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasına aracılık eden platformlar, internet sitesinde

duyurmakla yükümlü oldukları bilgilerin mevcut olmaması halinde, yurt dışında kurulu ilgili otoriteler tarafından yetkilendirilen iki farklı platforma ait aynı mahiyetteki verileri duyurmakla yükümlüdür.

Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasında, Kurulun borçlanma araçlarının ihracına, borçlanma araçları sahipleri kuruluna, teminat yönetim sözleşmesi ve teminat yöneticisine ilişkin düzenlemelerinde yer alan hükümler uygulanmaz.

Bilgi formunda açıkça yer verilmesi şartıyla, borçlanma araçlarına ilişkin geri ödeme yükümlülüklerinin nakit yerine, yükümlülüğün yerine getirilmesi sırasında yatırımcıların yazılı veya elektronik ortam da dahil olmak üzere bilgi formunda belirtilen iletişim aracıyla rızasının alınması şartıyla fonlanan şirketin payının verilmesi suretiyle veya bilgi formunda belirtilen şekilde yerine getirilmesi mümkündür. Geri ödeme yükümlülüklerinin fonlanan şirketin paylarının yatırımcılara verilmesi suretiyle yerine getirilmesi halinde bilgi formunda sahip olunan borçlanma araçlarının nominal değeri karşılığında verilecek pay tutarının ve payların verilme şeklinin belirtilmesi ve geri ödeme yükümlülüklerinin nakit veya fonlanan şirketin paylarının yatırımcılara verilmesi suretiyle yerine getirilmesi hususundaki seçimlik hakkın yatırımcılara ait olacağının belirtilmesi zorunludur.

12.3. Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasının kampanya süreci

1) Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasına ilişkin kampanya süreci, bir girişim şirketi veya girişimci tarafından herhangi bir platforma borçlanma aracı karşılığında fon toplama talebiyle başvurulduğu anda başlar. Herhangi bir kampanya süreci tamamlanmadan aynı girişim şirketi veya girişimci tarafından paya veya borçlanmaya dayalı yeni bir kampanya süreci başlatılamaz. Ancak, borçlanmaya dayalı kampanya süreci devam eden proje için aynı anda paya dayalı kampanya yürütülmesi mümkün olup, şu kadar ki bu kampanya süreçlerinin herhangi birinde hedeflenen fonun toplanamaması halinde diğer kampanya süreci de sonlandırılır.

2) Kampanya süresi, yatırım komitesi tarafından onaylanmış bilgi formunun kampanya sayfasında yayımlandığı tarihte başlar ve bu süre altmış günü geçemez. Platform üyeleri tarafından kampanya süresi boyunca ilgili projeye yönelik fon sağlama talepleri platforma iletilir. Bu taleple eş zamanlı olarak üyeler fon sağlamaya ilişkin ödeme emirlerini kimlik bilgileri ile uyumlu bir ödeme aracı vasıtasıyla yerine getirir.

3) Platform, yatırımcılar tarafından kendisine iletilen fon sağlama taleplerini kampanya süresi boyunca anlık olarak MKK'ya ve emanet yetkilisine iletir. Fonların toplanması, toplanan fonların emanet yetkilisi nezdinde platform adına açılan hesapta bloke edilerek, fonlanan şirkete aktarılması ve/veya söz konusu fonların ve varsa nemalarının yatırımcılara iade edilmesi emanet yetkilisi tarafından sağlanır.

4) Yatırımcılar tarafından fon sağlamaya ilişkin ödeme emrinin verildiği andan itibaren 48 saat içinde cayma hakkına yönelik bildirimin platforma iletilmesi suretiyle hiçbir sebep gösterilmeksizin cayma hakkının kullanılması mümkündür. Cayma hakkı kullanımının Platform tarafından emanet yetkilisine iletilmesini takip eden iş günü içinde emanet yetkilisi tarafından fon tutarının iadesi için gerekli işlemler yerine getirilir.

5) Hedeflenen fon tutarının kampanya süresinin bitiş tarihinden önce toplanması halinde, cayma hakkı sürelerinin tüm yatırımcılar bakımından sona ermesi şartıyla kampanya süresi erken sonlandırılabilir.

6) Kampanya süresinde, hedeflenen fon tutarının üzerinde fon toplanması halinde, platformca bilgi formunda belirtilen usul ve esaslar çerçevesinde belirlenen dağıtım listesi dikkate alınarak tutarı aşan kısmın yatırımcılara iadesi platformun ilgili listeyi emanet yetkilisine iletmesini takiben emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedüre göre yerine getirilir.

7) Kampanyanın erken sonlanması veya kampanya süresiyle birlikte cayma hakkı sürelerinin tüm yatırımcılar bakımından sona erdiği tarih itibarıyla hedeflenen fon tutarının toplanmış olması durumlarında varsa toplanan fon tutarının nemasının yatırımcılara iadesi sonrasında;

a) Girişimci tarafından yürütülen kampanyalarda,

Kampanya süresinin sona ermesini takip eden doksan gün içinde girişimci tarafından bir anonim

şirket kurulması zorunludur. Anonim şirketin kurulması ile emanet yetkilisi nezdinde platform adına açılan hesapta bloke edilen fon, kurulacak anonim şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılır.

Fonlanan şirketin kurulmasından sonra, projeye ilişkin hakların yatırımcıların herhangi bir zarara uğratılmaması kaydıyla, kuruluşu takip eden en geç otuz iş günü içinde fonlanan şirkete devrine veya Tebliğ'in 22 nci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen şartın sağlanmasına ilişkin işlemler tamamlanır.

Bu işlemler nedeniyle yatırımcıların uğrayacağı zararlardan, girişimci sorumludur.

b) Girişim şirketi tarafından yürütülen kampanyalarda;

Fon toplayan girişim şirketinin anonim şirket olması durumunda, platform adına emanet yetkilisi nezdinde açılan hesapta bloke edilen fon, fonlanan şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılır.

Fon toplayan girişim şirketinin limited şirket olması durumunda, kampanya süresinin sona ermesini takip eden doksan gün içinde anonim şirkete dönüşüm işlemlerinin tamamlanmış olması, dönüşüm öncesi bilançoda yer alan özkaynak kalemlerinin, dönüşüm sonrası ortaklığın açılış bilançosunda sermaye hesabı altında bir toplulaştırma yapılmadan, bilançoda ayrı kalemler olarak dönüşüm öncesi şirketin devamı olacak şekilde gösterilmiş olması ve söz konusu hususun tespitine ilişkin mali müşavir raporunun düzenlenmesi, toplanan fonun, anonim şirkete dönüşümü takiben girişim şirketinin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılması öncesinde anılan mali müşavir raporunun kampanya sayfasında ilan edilmesi gerekir. Platform adına emanet yetkilisi nezdinde açılan hesapta bloke edilen fon, dönüşüm işlemlerinin tamamlanmasının ardından fonlanan şirketin emanet yetkilisi nezdinde açılan bloke hesabına aktarılır.

8) Hedeflenen fon tutarının kampanya süresinin bitiş tarihi veya kampanya süresiyle birlikte cayma hakkı sürelerinin tüm yatırımcılar bakımından sona erdiği tarih itibarıyla toplanamamış olması halinde, ilgili sürenin bitimini takip eden iş günü içinde platform tarafından yapılacak bildirim üzerine emanet yetkilisi nezdinde bloke edilen tutarlar ve varsa neması, bu bildirimi takip eden iş günü içinde emanet yetkilisi tarafından yatırımcılara iade edilir ve bu suretle kampanya süreci sona erer. İade işlemleri emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedüre göre gerçekleştirilir.

9) Yukarıda yer verilen (7) no'lu maddede düzenlenen yükümlülüklerin, süresi içinde yerine getirilmemesi halinde, söz konusu maddede düzenlenen sürelerin bitimini takip eden iş günü içinde emanet yetkilisi nezdinde bloke edilen tutarlar ve varsa neması yatırımcılara iade edilir ve bu suretle kampanya süreci sona erer. Bu durumda yatırımcıların özel hukuk hükümlerinden doğan hakları saklıdır.

10) Listedden çıkarılan platformlar nezdinde devam etmekte olan kampanya süreçleri sonlanmış sayılır ve toplanan fonlar varsa neması ile birlikte emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedüre göre yatırımcılara iade edilir.

11) Yatırımcılar tarafından kampanya bazında ilgili platforma iletilen fon sağlama taleplerine ilişkin ödemeler ile emanet yetkilisine intikal eden nakit aktarımlarının eşleştirilmesine ve kampanya süresinin sona ermesini takiben borçlanma araçlarının üye bazında dağıtımının tespitine yönelik işlemler bilgi formunda belirtilen usul ve esaslar ile MKK ve emanet yetkilisi tarafından belirlenen prosedürlere uygun olarak platform tarafından gerçekleştirilir.

13. FON KULLANIM YERLERİNE VE GİRİŞİM ŞİRKETLERİNE İLİŞKİN ESASLAR

13.1. Paya dayalı kitle fonlamasında fon kullanım yerleri

Toplanacak fonların ne şekilde kullanılacağına ilişkin girişim şirketi veya girişimci tarafından bir raporun hazırlanması ve bu raporun kampanya süresinin başlangıç tarihi itibarıyla kampanya sayfasında yayımlanmış olması zorunludur. Toplanan fonlar finansmanı talep edilen projeden kaynaklanmayan borçların veya sair diğer borçların ödenmesinde kullanılamaz.

Kampanya süresinin bitiş tarihi ile toplanan fonların tamamının kullanıldığı tarih arasındaki altı

aylık dönemler itibarıyla ve her durumda fonların tamamının kullanıldığı tarih itibarıyla fonlanan şirketinin ve projesinin mevcut durumuna ve fonun kullanıldığı yerlere ilişkin bilgiler kampanya sayfasında duyurulur.

Toplanan fonların bilgi formunda ilan edilen amacına uygun olarak kullanıldığının kontrolü ve denetimi Kanun uyarınca listeye alınmış bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından özel amaçlı bağımsız denetim raporu hazırlanmak suretiyle yerine getirilir.

Bağımsız denetim kuruluşu tarafından raporda toplanan fonların bilgi formunda ilan edildiği şekilde kullanılmadığının tespit edilmesi veya gerekli incelemelerin yapılmasını engelleyen faaliyetlerde bulunulması durumunda, bağımsız denetim kuruluşu konuya ilişkin olarak derhal Kurula bilgi verir.

Toplanan fonların ilan edilen amacına uygun olarak kullanılmasından fonlanan şirketin yönetim kurulu sorumludur.

Toplanan fonların ilan edilen amacına uygun olarak kullanılmadığının tespit edilerek Kurula bildirilmesi üzerine Kurul, 5237 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde suç ihbarında bulunabilir.

13.2. Borçlanmaya dayalı kitle fonlamasında fon kullanım yerleri

Toplanacak fonların hangi amaçlarla kullanılacağına ilişkin girişimci veya girişim şirketi tarafından bir raporun hazırlanması ve bu raporun kampanya süresinin başlangıç tarihi itibarıyla kampanya sayfasında yayımlanmış olması zorunludur.

Fonlanması talep edilen projenin vade boyunca oluşacak gelirleri, öncelikle kitle fonlaması aracılığıyla yatırım yapan yatırımcılara yapılacak ödemelerde kullanılır. Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla toplanan fonlar, bilgi formunda belirtilecek şekilde proje kapsamında gerçekleştirilen borçlanmalar hariç, finansmanı talep edilen proje dışındaki projelerden kaynaklanan borçların veya sair diğer borçların ifasında kullanılamaz. Ancak projeden kaynaklanan işletme sermayesi ihtiyaçlarının karşılanması için borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplanması mümkündür.

Toplanan fonların tamamının kullanıldığı tarih itibarıyla fonlanan şirketin ve projesinin mevcut durumuna ve fonun kullanıldığı yerlere ilişkin bilgiler kampanya sayfasında duyurulur.

Toplanan fonların bilgi formunda ilan edilen amacına uygun olarak kullanıldığının kontrolü ve denetimi yatırım komitesi tarafından denetim raporu hazırlanmak suretiyle yerine getirilir.

Yatırım komitesi tarafından belirtilen raporda toplanan fonların bilgi formunda ilan edildiği şekilde kullanılmadığının tespit edilmesi veya gerekli incelemelerin yapılmasını engelleyen faaliyetlerde bulunulması durumunda, platform konuya ilişkin olarak derhal Kurula bilgi verir.

Toplanan fonların ilan edilen amacına uygun olarak kullanılmasından fonlanan şirketin yönetim kurulu sorumludur.

Toplanan fonların ilan edilen amacına uygun olarak kullanılmadığının tespit edilerek Kurula bildirilmesi üzerine Kurul, 5237 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde suç ihbarında bulunabilir.

13.3. Girişim şirketlerinin nitelikleri

(1) Paya ve/veya borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplayacak girişim şirketlerinin;

a) Teknoloji faaliyeti ve/veya üretim faaliyetinde bulunmaları,

b) Tabi oldukları mevzuat uyarınca hazırlayacakları en son yıllık ve varsa son güncel ara dönem finansal tablolarında, 30/12/2013 tarihli ve 28867 mükerrer sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Ortaklıkların Kanun Kapsamından Çıkarılması ve Paylarının Borsada İşlem Görmesi Zorunluluğuna İlişkin Esaslar Tebliği (II-16.1)’nin 8 inci maddesinde finansal tablo kalemleri için öngörülen eşikleri aşmamaları,

c) Düzenli olarak takip ve kontrol edilen tescil edilmiş internet sitelerinin bulunması,

zorunludur.

(2) Aşağıda sayılan şirketler paya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplayamazlar:

a) Halka açık ortaklıklar,

b) Halka açık ortaklıklar ile sermaye piyasası kurumlarının, önemli etkiye sahip ortak konumunda bulunduğu şirketler.

(3) Aşağıda sayılan şirketler borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplayamazlar:

a) Halka açık ortaklıklar,

b) Platforma başvuru tarihi itibarıyla itfa edilmemiş borçlanma aracı bulunan ihraççılar,

c) Halka açık ortaklıklar ve sermaye piyasası kurumları ile platforma başvuru tarihi itibarıyla itfa edilmemiş borçlanma aracı bulunan ihraççıların önemli etkiye sahip ortak konumunda bulunduğu şirketler.

13.4. Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla fon toplanmasında risk durumunun değerlendirilmesine ilişkin esaslar

1) Borçlanmaya dayalı kitle fonlaması faaliyeti yürüten platformların diğer yükümlülüklerine ek olarak projenin risk durumunun değerlendirilmesi için etkin ve şeffaf bir kredi derecelendirme sistemi ve politikası oluşturması zorunludur. Bu politika, platform yönetim kurulu tarafından karara bağlanarak platformun internet sitesinde kamuya duyurulur.

Platformlar, projenin risk durumunun değerlendirmesine olanak verecek yeterli bilgiyi temin eder.

Girişim şirketi olarak fon toplanması halinde, projeye ilişkin risklerin değerlendirmesinde; girişim şirketlerinin niteliği, geçmiş faaliyetleri, borçlarını geri ödeme performansları ve projeleri ile talep edilen fonun büyüklüğü, sektör ve teminat yapısı da dikkate alınır.

Platform tarafından, projeye ilişkin kredi skoru hesaplanarak kredibilite raporu ile birlikte yatırım komitesine sunulur.

13.5. Paya ve Borçlanmaya Dayalı Kitle Fonlaması Faaliyetine İlişkin Ortak Esaslar

a) Bilgi formunda açıklanan hususlardaki değişiklikler

Kampanya süresi içinde, yatırımcıların yatırım kararını etkileyebilecek değişikliklerin veya yeni hususların ortaya çıkması halinde bu durum, bilgi formunun değiştirilmesi ya da yeni eklenmesi öngörülen hususları içeren kısımları ile birlikte girişim şirketi veya girişimci tarafından derhal platforma bildirilir. Bilgi formunun değiştirilmesi ya da yeni eklenmesi öngörülen hususları içeren kısımları yapılacak bildirim tarihinden itibaren iki iş günü içinde yatırım komitesi tarafından onaylanır ve kampanya sayfasında derhal yayımlanır. Platform, ilgili projeye yönelik fon sağlama talebini iletmış olan üyelere eşanlı olarak uygun iletişim araçlarıyla bilgilendirme yapmakla yükümlüdür. Bilgi formunda yapılan ekleme ve değişikliklerin yatırım komitesi tarafından onaylanarak yayımlandığı tarihten önce ödeme emrini veren yatırımcılar açısından cayma hakkı süresi yeniden başlar. Yatırım komitesi ilave gelişmelerin niteliğini ve potansiyel etkilerini değerlendirerek kampanya sürecini iptal edebilir.

b) Kaydileştirme ve dağıtım esasları

Paya dayalı kitle fonlaması yoluyla toplanan fonlar karşılığında çıkarılacak paylar da dahil olmak üzere fonlanan şirketin tüm paylarının ve borçlanmaya dayalı kitle fonlaması kapsamında çıkarılan borçlanma araçlarının MKK nezdinde elektronik ortamda kayden oluşturulması ve bunlara ilişkin hakların hak sahipleri bazında izlenmesi zorunludur.

Fonlanan şirketin paylarının ve borçlanma araçlarının kaydileştirilmesi ve yatırımcılara dağıtım amacıyla fonlanan şirket veya fonlanan şirketin yetkilendireceği bir yatırım kuruluşu aracılığıyla MKK'ya başvuruda bulunulur. Toplanan fonların fonlanan şirketin hesaplarına aktarılmasından önce

kaydileştirme işlemlerinin tamamlanmış olması zorunludur.

c) Kamuyu aydınlatma

Şu hususların varlığı halinde kamuya açıklama yapılır: Fonlanan şirkete ilişkin fesih, konkordato, iflas davası, şirket tasfiyesi; yönetim kontrolünün el değiştirmesi; borçlanmaya dayalı kitle fonlaması kapsamında, varsa fonlanan şirketin temerrüde düştüğü kampanya sayısı ve toplam temerrüt tutarı.

Açıklamaların, açıklamaya konu hususların ortaya çıktığı veya öğrenildiği tarihten itibaren iki iş günü içinde yapılması zorunludur.

ALTINCI BÖLÜM

UZAKTAN KİMLİK TESPİTİ TEBLİĞİ (III-42.1)

7247 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu'nun 42'nci maddesinde yapılan değişiklikle yatırım kuruluşları ve portföy yönetim şirketleri ile müşterileri arasındaki ilişkilerin; yazılı şekilde veya uzaktan iletişim araçlarının kullanılması suretiyle mesafeli olarak ya da mesafeli olsun olmasın Sermaye Piyasası Kurulu'nun yazılı şeklin yerine geçebileceğini belirlediği ve bir bilişim veya elektronik haberleşme cihazı üzerinden gerçekleştirilecek ve müşteri kimliğinin doğrulanmasına imkân verecek yöntemler yoluyla kurulacak sözleşmeler ile düzenlenebileceği ve buna ilişkin usul ve esasların Kurul tarafından belirleneceği hüküm altına alınmıştır. Anılan hüküm uyarınca aracı kurum ve portföy yönetim şirketleri tarafından uzaktan kimlik tespitinin yapılması ve mesafeli olsun olmasın bir bilişim veya elektronik haberleşme cihazı üzerinden yazılı şeklin yerine geçecek şekilde ya da mesafeli olarak sözleşme ilişkisinin kurulması mümkün kılınmıştır.

Anılan hüküm çerçevesinde III-42.1 sayılı "Aracı Kurumlar ve Portföy Yönetim Şirketleri Tarafından Kullanılacak Uzaktan Kimlik Tespiti Yöntemlerine ve Elektronik Ortamda Sözleşme İlişkisinin Kurulmasına İlişkin Tebliğ" (Uzaktan Kimlik Tespiti Tebliği) (III.42.1) hazırlanmış olup, uzaktan kimlik tespitine ve mesafeli sözleşme akdedilmesine ilişkin ilke ve esaslar belirlenmiştir. Tebliğ kapsamında aracı kurum ve portföy yönetim şirketlerine uzaktan müşteri edinimi imkânı getirilerek bu süreçte uygulayabilecekleri uzaktan kimlik tespiti yöntemlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Bununla birlikte Tebliğ, müşteri kimliğinin tespit edilmesini müteakip sunulacak hizmetlere yönelik olarak mesafeli olsun veya olmasın bir bilişim veya elektronik haberleşme cihazı üzerinden yazılı şeklin yerine geçecek şekilde ya da mesafeli olarak sözleşme ilişkisinin kurulmasına yönelik ilkeleri belirlemiştir.

Yeni Tebliğ uyarınca getirilen esaslar ve yükümlülükler aşağıda verilmektedir.

14. UZAKTAN KİMLİK TESPİTİ SÜRECİNE İLİŞKİN USUL VE ESASLAR

14.1. Genel İlkeler

Uzaktan kimlik tespiti, personel ile kişinin; fiziksel olarak aynı ortamda bulunmasına gerek olmadan, çevrim içi olarak görüntülü görüşmesi ve birbiriyle iletişim kurması ile yapılmaktadır.

Uygulanacak yöntemin, yüz yüze yapılan kimlik tespiti yöntemine benzer ve asgari seviyede risk ihtiva edecek şekilde tasarlanması gerekmekte olup, görüntülü görüşme yönteminde olası teknolojik, operasyonel ve benzeri riskler dikkate alınarak yeterli seviyede güvenlik önlemlerinin alınması şarttır.

Aracı kurumlar ve portföy yönetim şirketleri tarafından kimlik tespiti sırasında kullanılacak belgelere, bu belgelerde var olan doğrulanabilir özelliklere ve doğrulamanın yapılması sırasında kullanılacak kriterlere ilişkin detaylı dokümanlar oluşturulması gerekmektedir.

Uzaktan kimlik tespiti için kullanılacak süreçler ve sistemler yoluyla uzaktan kimlik tespiti işlemi, kritik işlem olarak değerlendirilir ve işlemin bilgi teknolojileri veya personel tarafından başlatılması, onaylanması ve tamamlanmasına imkân vermeyecek şekilde tasarlanır ve işletilir.

Sürecin; kişi tarafından başlatılması, bilgi teknolojileri tarafından uygulanan kontroller ile devam ettirilmesi ve personel tarafından yapılacak onaylama ve ek kontroller ile tamamlanması sağlanır. Personel tarafından yapılan kontrollerde işlemin riskli bulunması halinde işlem ikinci bir personele onaya gönderilir veya sonlandırılır.

Uzaktan kimlik tespitine ilişkin kullanılacak sistemlerin edinimi, yönetimi ve kullanılmasında 17/12/2013 tarih ve 28854 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan III-39.1 sayılı Yatırım Kuruluşlarının Kuruluş ve Faaliyet Esasları Hakkında Tebliğ'in 50 nci maddesi ile 05/01/2018 tarih ve 30292 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan VII-128.9 sayılı Bilgi Sistemleri Yönetimi Tebliği'nin 18 inci maddesinde yer alan esaslara uyulur.

Aracı kurum ve portföy yönetim şirketi tarafından uzaktan kimlik tespiti sürecinin

uygulanmasından önce, iş akış prosedürü oluşturulur ve prosedürde belirlenen sürecin etkinliği test edilerek sonuçları yazılı hale getirilir. Test sonuçlarının başarılı bulunmaması durumunda prosedürde gerekli güncellemeler yapılır ve sürecin etkinliği ve yeterliliğinden emin olunmadıkça süreç uygulanmaz.

Uzaktan kimlik tespiti prosedürü yılda en az iki defa gözden geçirilir. Güvenlik ihlallerinin tespit edilmesi veya gerçekleşmesi, ilgili mevzuatta değişiklik yapılması, aracı kurumun ve portföy yönetim şirketinin muhtemel dolandırıcılık veya sahtecilik teşkil edebilecek eylemlerden haberdar olması ve kullanılan uzaktan kimlik tespiti yöntemine ilişkin zayıflıkların ortaya çıkması gibi durumlarda teknolojik gelişmeler ve uygulamada kazanılan deneyimler dikkate alınarak sürecin ayrıca gözden geçirilmesi sağlanır ve gerekli güncellemeler yapılır.

14.2. Uzaktan Kimlik Tespitini Yapacak Personel ve Çalışma Ortamı

Uzaktan kimlik tespitinin görüntülü görüşme aşaması bu konuda eğitim almış personel tarafından gerçekleştirilir.

Personelin, kimlik tespitinde kullanılabilecek belgelerin özelliklerini ve bu belgeler için uygulanan geçerli doğrulama yöntemlerini öğrenmesi ve dolandırıcılık veya sahtecilik teşkil edebilecek eylemlere, mevzuatta yer alan yükümlülüklerle ilişkin bilgi sahibi olması sağlanır.

Personelin, uzaktan kimlik tespiti sürecine ilişkin yılda en az bir defa ve her bir güncelleme sonrasında kişisel verilerin korunması mevzuatı da dâhil olmak üzere eğitim alması sağlanır.

Personelin, kişinin aracı kurum veya portföy yönetim şirketi müşterisi olma veya hizmet ve faaliyetlerinden yararlanma isteğini aracı kurumdaki veya portföy yönetim şirketinden kendi iradesiyle talep ettiğine şüphe bırakmayacak şekilde karar verebilmesi konusunda eğitim alması sağlanır.

Uzaktan kimlik tespiti sürecinde personelin, yaşanabilecek güvenlik zafiyetlerinin ya da suistimallerin engellenmesine yönelik gerekli tedbirlerin alındığı, erişimi sınırlandırılmış ayrı alanlarda çalışması sağlanır.

Kişiyi güven açısından personelin aracı kurum veya portföy yönetim şirketi adına çalıştığını yansıtabilecek şekilde uygun bir ortam oluşturulması veya yöntemler kullanılması sağlanır.

Aracı kurum veya portföy yönetim şirketi tarafından engelli kişilere hizmet verebilmek amacıyla gerekli önlemler alınır.

14.3. Sürecin Başlatılması ile Uyulması Gereken Genel İlkeler

Uzaktan kimlik tespiti sürecinde görüntülü görüşme başlamadan önce kişinin başvurusu uzaktan kimlik tespiti sürecinin işletildiği aracı kurum veya portföy yönetim şirketi uygulaması üzerinden elektronik ortamda doldurulan bir form ile alınır, alınan veriler kullanılarak kişi hakkında risk değerlendirmesi gerçekleştirilir. Alınan formda asgari olarak Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliği (Sıra No: 19)'nin 6 ncı maddesinin birinci fıkrasında yer alan bilgilere yer verilir. Bu kapsamda müşteri hakkında Mali Suçları Araştırma Kurulu mevzuatı uyarınca hesap açım için talep edilen bilgilerin yanı sıra asgari olarak iş ilişkisinin amacı ve mahiyeti (hesap açma amacı, talep edilen ürünler ve benzeri), işleme konu malvarlığının ve müşteriye ait fonların kaynağı ile ortalama gelir bilgisi, açılacak hesabın aylık tahmini işlem hacmi ve işlem sayısına yönelik bilgiler alınır. Risk değerlendirmesi sonucunda gerekiyorsa görüntülü görüşme başlatılmadan süreç sonlandırılır.

Uygulanacak uzaktan kimlik tespiti sürecinde, kişinin uzaktan kimlik tespitinin yapılması amacıyla özel nitelikli kişisel verilerden sadece biyometrik verisi kullanılabilir ve kişinin buna dair açık rızası elektronik ortamda kayıt altına alınır.

Personelerle uzaktan kimlik tespiti işlemleri atanırken belirli bir kişinin belirli bir personele atanması gibi önceden tahmin edilebilir durumlardan kaynaklı suistimal olasılığını azaltmak için gerekli mekanizmalar tesis edilir.

Kişiyi ile yapılan görüntülü görüşmede personelin soracağı asgari sorular belirlenir ve sorulan soruların sırası ve/veya türü değişiklik arz eder.

Uzaktan kimlik tespitinin görüntülü görüşme aşaması gerçek zamanlı ve kesintisiz şekilde yapılır. Personel ile kişi arasındaki görsel-ışitsel iletişimin bütünlüğünün ve gizliliğinin yeterli seviyede olması sağlanır. Bu amaçla, yapılan görüntülü görüşme uçtan uca güvenli iletişim ile gerçekleştirilir.

Gerçekleşen iletişimin görüntü ve ses kalitesinin, şüpheye yer bırakmayacak ve kimlik tespitinde herhangi bir kısıtlamaya imkân vermeyecek şekilde tüm görüşme esnasında yeterli seviyede olması sağlanır. Görüntü kalitesinin, sunulan belgeyi beyaz ışık altında görsel olarak doğrulayabilmeye ve sunulan belgenin yıpranmamış ya da tahrif edilmemiş olduğunu kontrol edebilmeye yönelik güvenlik öğelerinin incelenmesine olanak tanınması gerekir.

Uzaktan kimlik tespiti sürecinde kişiye yalnızca yapılan kimlik tespiti işlemi için geçerli, merkezi olarak üretilen SMS OTP iletilir. İletilen SMS OTP'nin kişi tarafından çevrim içi olarak uygulama ara yüzü üzerinden geri gönderilmesi sağlanır. Sistemde bu SMS OTP'nin başarılı şekilde onaylanması durumunda kişinin cep telefonu numarası doğrulanmış olur.

Uzaktan kimlik tespiti ile sürekli iş ilişkisi tesisinde, müşteri ve hizmet riski ile 10/12/2007 tarihli ve 2007/13012 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile yürürlüğe konulan Suç Gelirlerinin Aklanmasının ve Terörün Finansmanının Önlenmesine Dair Tedbirler Hakkında Yönetmelik'in 18 inci ve 20 nci maddelerinde yer alan tedbirler göz önünde bulundurulur. Dolayısıyla aracı kurumlar ve portföy yönetim şirketlerinin karmaşık ve olağandışı büyüklükteki işlemler ile görünürde makul hukuki ve ekonomik amacı bulunmayan işlemlere özel dikkat göstermek, talep edilen işlemin amacı hakkında yeterli bilgi edinmek için gerekli tedbirleri almak ve bu kapsamda elde edilen bilgi, belge ve kayıtları istenildiğinde yetkililere sunmak üzere muhafaza etmek zorunluluğu bulunmakta, ayrıca teknolojik risklere karşı tedbir almaları gerekmektedir. Bu kapsamda tesis edilen iş ilişkisi hakkında risk temelli yaklaşımla sıkılaştırılmış tedbirler uygulanır. Risk temelli yaklaşımla sıkılaştırılmış tedbirlerin uygulanmasında Mali Suçları Araştırma Kurulu Genel Tebliği (Sıra No: 19)'nin 6 ncı maddesi hükümleri dikkate alınır.

14.4. Uzaktan Kimlik Tespitinde Kullanılabilecek Yöntemler

Görüntülü görüşme ile uzaktan kimlik tespiti sürecinde beyaz ışık altında görsel olarak ayırt edilebilen güvenlik öğelerine, fotoğraf ve imzaya sahip olan kimlik belgesi kullanılır.

Yakın alan iletişimi kullanılarak kimlik belgesinin yongası üzerinde yer alan kimlik bilgilerinin doğrulanması, kimlik belgesinden kişinin kimliğinin tespit edilmesi için gereken eşleşmenin sağlandığı anlamına gelir. Söz konusu doğrulama;

- a) Kullanılan kimlik belgesinin, belgeyi çıkaran yetkili makam tarafından verildiği ve belgenin temassız yongası üzerindeki bilgilerin değiştirilmediği,
- b) Kimlik belgesinin temassız yongası üzerindeki anahtarların kopyalanarak oluşturulmadığı kontrol edilerek yapılır.

Yakın alan iletişimi kullanılarak ikinci fıkrada geçen doğrulamanın herhangi bir nedenle yapılamaması halinde görüntülü görüşme ile uzaktan kimlik tespiti sürecinde; beyaz ışık altında görsel olarak ayırt edilebilen güvenlik öğelerine, fotoğraf ve imzaya sahip olan kimlik belgesinin sahip olduğu görsel güvenlik unsurlarından seçilen en az dört adedinin şekil ve içerik bakımından doğrulanması sağlanır. Sadece görsel güvenlik unsurlarının doğrulanması suretiyle yapılan kimlik tespitinde ilave olarak kişi ile sürekli iş ilişkisi tesisi öncesinde ilk finansal hareketin, müşterinin tanınmasına ilişkin esasların uygulandığı bir başka finansal kuruluş üzerinden yapılması zorunludur.

Görsel güvenlik unsurlarının doğrulanması suretiyle yapılan kimlik tespiti esnasında kişinin, kimlik belgesini kameranın önünde yatay veya dikey olarak eğmesi ve personelin vereceği talimata göre ilave hareketler yapması sağlanır. Bu amaçla kişiden, kimlik belgesinin güvenlikle ilgili kısımlarından sistem tarafından değişken ve rastgele şekilde belirlenen kısımlarına parmağını koyması istenir.

Personel, görüntülü görüşme sürecinde kişiyi ve kişi tarafından sunulan kimlik belgesinin ön ve arka yüzü ile birlikte belgenin üzerindeki bilgileri gösteren fotoğraflar ve/veya ekran görüntüleri oluşturur.

Personel, kişinin hareketlerinden alınan, kesilen ve büyütülen tekil görselleri kullanarak, beyaz ışık altında görsel olarak ayırt edilebilen tüm güvenlik öğeleri ile birlikte kimlik belgesinin doğru açıyla tam olarak kapsandığından ve kimlik belgesinin üzerindeki kısımlar arasındaki geçiş noktalarında tahrifatı gösteren hiçbir yapaylık bulunmadığından emin olur.

Sunulan kimlik belgesinde bulunan veri ve bilgilerin geçerliliği ve gerçekliğine ilişkin doğrulama, görüntülü görüşme ile uzaktan kimlik tespiti sürecinin bir parçası olarak gerçekleştirilir. Bu kapsamda asgari olarak;

- a) Kimlik belgesinde bulunması gereken karakterlerin yazı tipi, düzeni, sayısı, büyüklüğü, aralığı ve tipografisi gibi belgeyi çıkaran yetkili makamca tanımlanan özelliklere sahip olduğu,
- b) Kimlik belgesinin zarar görmemiş, tahrif edilmemiş, değiştirilmemiş ve özellikle üzerine sonradan fotoğraf yapıştırılmamış olduğu,
- c) Kimlik belgesi geçerlilik süresinin söz konusu kimlik belgesinin sahip olduğu standartlara aykırı olmadığı,
- ç) Kimlik belgesinin MRZ'sinde yer alan bilgiler ile kimlik belgesine ait bilgilerin uyduğu,
- d) Kişiye ilişkin kimlik belgesinde yer alan bilgilerin aracı kurum veya portföy yönetim şirketi tarafından bilinen, Kimlik Paylaşımı Sisteminden alınan ve varsa kimlik tespiti yapmak amacıyla aracı kurumun veya portföy yönetim şirketinin erişimine açık olan diğer bilgiler ile eşleştiği,
- e) Kişiye görüntülü görüşme sırasında kimlik belgesinde yer alan seri numarası okutularak doğrulanır.

14.5. Kimliği Tespit Edilecek Kişinin Doğrulanması

Uzaktan kimlik tespitinin görüntülü görüşme aşamasında kişinin canlılığını tespit edici yöntemler kullanılır. Aracı kurum veya portföy yönetim şirketi sahte yüz teknolojilerine dair riskleri önlemeye yönelik ilave tedbirler alır.

Uzaktan kimlik tespiti sürecinde, kişinin yüzü ile kimlik belgesinden yakın alan iletişimi kullanılarak alınabilmesi halinde temassız yongadaki fotoğrafın, alınamaması halinde ise kimlik belgesi üzerinde yer alan fotoğrafın biyometrik karşılaştırması yapılır.

Personel, kişi ile kuracağı diyalog ve yapacağı gözlemler yardımıyla kimlik avı, sosyal mühendislik, başka bir tarafın zorlamasıyla baskı altında gerçekleşen hareketler ve benzeri dolandırıcılık yöntemlerini göz önüne alarak,

- a) Kullanılan kimlik belgesindeki fotoğrafın ve kişisel bilgilerin kişi ile uyduğundan,
 - b) Kimlik belgesindeki bilgilerin, görüşme esnasında kişi tarafından sağlanan bilgilerin ve belirtilen niyetin inandırıcı ve yeterli olduğundan
- emin olur.

Uzaktan kimlik tespitinin görüntülü görüşme aşamasının sonunda kişiye, belirlenmiş olması halinde verilecek hizmet ve faaliyetlerin belirtilmesi ve kişiden aracı kurum veya portföy yönetim şirketi müşterisi olacağının kabulüne ilişkin sözlü onay alınması ile süreç tamamlanmış olur.

14.6. Görüntülü Görüşmede Sürecin Sonlandırılması

Zayıf ışık koşulları, düşük görüntü kalitesi ya da iletimi ve benzeri durumlar nedeniyle mevzuatla belirlenen şekilde görsel doğrulama yapmanın ve/veya kişi ile sözlü iletişim kurmanın mümkün olmadığı hallerde uzaktan kimlik tespitinin görüntülü görüşme aşaması sonlandırılır. Süreçte herhangi başka bir tutarsızlık veya belirsizlik bulunması durumunda da bu hüküm uygulanır.

Uzaktan kimlik tespitinin görüntülü görüşme aşamasında kişi tarafından sunulan belgelerin geçerliliği hususunda ya da dolandırıcılık veya sahtecilik teşebbüsünden şüphe edilmesi durumunda, uzaktan kimlik tespiti süreci sonlandırılır.

14.7. Verilerin kaydedilmesi ve saklanması

Uzaktan kimlik tespiti sürecinin tamamı, sürecin tüm adımlarını içerecek ve denetlenebilir olmasını sağlayacak şekilde kayıt altına alınır ve saklanır. Bilgi ve belge saklama gereklilikleri Belge Kayıt Tebliği'nde yer alan bilgi ve belge saklama ile ilgili hükümleri aynen saklı kalmak koşuluyla uygulanır.

14.8. Uzaktan kimlik tespitinde sorumluluk

Uzaktan kimlik tespiti için kullanılan çözümlerin kişiyi yanlış tespit riskini en aza indirecek şekilde kullanılmasını sağlamak aracı kurumun veya portföy yönetim şirketinin sorumluluğundadır. Aracı Kurum veya portföy yönetim şirketi uzaktan kimlik tespiti ile kimlik tespiti yaptığı kişileri farklı bir risk profilinde izler. Bu kişilerce yapılan işlemin türüne ve tutarına bağlı olarak ilave güvenlik ve kontrol yöntemleri uygulanır. Kişilere ya da üçüncü bir tarafa yükümlülük doğuran işlemlerde itiraz halinde ispat yükümlülüğü aracı kurum veya portföy yönetim şirketindedir.

Aracı Kurumun veya portföy yönetim şirketinin mevzuatla belirlenen kurallara uyum durumu, şikâyetler ile sahtecilik veya dolandırıcılık teşkil edebilecek eylemlerin değerlendirilmesi neticesinde ve gerekli görülen diğer hallerde uzaktan kimlik tespiti kullanımını kısıtlamaya veya durdurmaya Kurul yetkilidir.

15. KİMLİK TESPİTİNİ MÜTEAKİP SÖZLEŞME İLİŞKİSİNİN KURULMASI

Uzaktan Kimlik Tespiti Tebliği'nde yer alan şartlar dâhilinde uzaktan veya yüz yüze kimlik tespitinin yapılmasını müteakiben, müşterilerce gerçekleştirilmek istenen işlemlere yönelik olarak sözleşme ilişkisinin mesafeli olarak kurulabilmesi için, müşterinin sözleşmeyi kuran irade beyanının elektronik ortamda Belge Kayıt Tebliği'nde yer alan 5/A maddesinin birinci fıkrasına uygun olarak gerçekleştirilmiş bir kimlik doğrulama sonrasında alınması şarttır.

Mesafeli olarak sözleşme kurulmasına ilişkin müşteri irade beyanının, Uzaktan Kimlik Tespiti Tebliği'nde yer alan şartlar dâhilinde gerçekleştirilen uzaktan kimlik tespiti görüşmesi esnasında veya kimlik tespitini müteakip görüşme sonlandırılmadan önce alınması durumunda, kimlik doğrulamaya ilişkin Belge Kayıt Tebliği'nde yer alan 5/A maddesinin birinci fıkrasının gerekleri yerine getirilmiş sayılır. Dolayısıyla aracı kurum veya portföy yönetim şirketi tarafından müşteriden Belge Kayıt Tebliği'nde yer alan 5/A maddesinin birinci fıkrasında yer alan şartları yerine getirecek şekilde kimlik doğrulamaya yönelik bilgiler talep edilmez.

Uzaktan Kimlik Tespiti Tebliği'nde yer alan şartlar dâhilinde uzaktan kimlik tespitinin yapılmasını müteakiben, mesafeli olsun olmasın, müşterilerce gerçekleştirilmek istenen işlemlere yönelik olarak bir bilişim veya haberleşme cihazı üzerinden yazılı şeklin yerine geçecek nitelikte bir sözleşme ilişkisi kurulmak istenmesi halinde;

a) Söz konusu sözleşmenin bütün şartlarının, müşterinin okuyabileceği şekilde elektronik ortamda müşteriye iletilmesi,

b) (a) bendine göre müşteriye iletilen sözleşme ve bu sözleşme ile birlikte müşterinin sözleşmeyi kuran irade beyanının, Belge Kayıt Tebliği'nde yer alan 5/A maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrasında belirtilen müşteriye özgü şifreleme gizli anahtarı ile imzalanarak aracı kuruma veya portföy yönetim şirketine iletilmesi,

c) (a) bendine göre iletilen sözleşmede müşteriye sözleşme içeriği olarak hangi bilgiler gösterilmiş ise (b) bendine göre müşteri tarafından yalnızca o bilgilerin imzalanmasının sağlanması

şarttır.

Müşteriye sunulacak yatırım hizmet ve faaliyetlerine yönelik olarak aracı kurum ile müşteri arasındaki ilişkileri düzenleyen teminat, kefalet, temlik gibi sözleşmeler de dâhil olmak üzere her türlü sözleşmenin, üçüncü fıkraya uygun olarak kurulması halinde, bu sözleşmeler yazılı şekilde kurulmuş sayılır. Portföy yönetim şirketi ile müşteriler arasında imzalanan sözleşmeler bakımından da bu kural geçerlidir.